

אהל יעקב

על

הלכות יחוד

אבן העזר סימן כ"ב

והוא סיכום הדינים ע"פ סדר השו"ע
וליקוט מהרבה ספרי שו"ת
ופוסקי זמנינו ופסקים שנאמרו על שאלות
שנתחדשו בזמנינו

נכתב ונלקט על ידי

יעקב אהרן בן לאאמו"ר שלי"ט

הלכות יחוד אבן העזר סימן כ"ב

איסור יחוד מן התורה

א. אסור מן התורה^א לאיש להתייחד עם אשה שהיא בכלל ערוה^ב אפילו

✪ הערות וביאורים ✪

משפט (סימן ל"ד סעיף ב') דאם עבר עבירה שיש בה מלקות פסול לעדות, אמנם אם עבר איסור דרבנן כתב הרמ"א שם דלא נפסל לעדות, וא"כ למ"ד שלהתייחד עם העריות הוא איסור דאורייתא מי שעובר על היחוד פסול לעדות מן התורה. אולם עיקר דברי הבית שמואל צ"ע דאף אם יחוד דאורייתא מ"מ אין לוקין עליו, כיון דליכא לאו אלא עשה, וכמ"ש בביאור הגר"א (ס"ק ד'). ואם כן אינו נפסל לעדות אלא מדרבנן, וכמ"ש הרמ"א שם ועי' שם בחושן משפט בנו"כ, ושוב מצא דבמנחת חינוך כבר עמד על הבית שמואל בזה עי' שם.

ספק יחוד

והנה יש לציין דנחלקו הפוסקים בספק יחוד, דבספר דבר הלכה (סימן ט"ז סעיף א') הביא מספר נתיבות לשבת דבספק איסור יחוד דאורייתא כגון שאינו יודע אם היא בת ג' שנים וכדומה אזלינן לחומרא, ובספק יחוד דרבנן אזלינן לקולא. ועי' בשו"ת שבט הלוי שם שכתב בענין ספק יחוד דפשיטא דאסור, ולא רק באותן שיחודם אסור מהתורה דהו"ל ספיקא דאורייתא, אלא אפילו באותן שהיחוד אסור רק מדרבנן כמו יחוד פנויה כשאינה נדה, או יחוד ב' נשים לכמה פוסקים, מ"מ אפילו בספק אסור לחומר האיסור לגדר לעריות. וכבר מצינו כה"ג טובא שהחמירו חכמים גם בספק דרבנן מה"ט. אמנם עי' בשו"ת דברי מלכיאל חלק ד' (סימן ק"ב ד"ה והנה), ובשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות י"ב)

א. טור ריש (סימן כ"ב) דיחוד אסור מן התורה, ובגמ' במסכת קידושין (דף פ:) מביא המקור לאיסור יחוד מן התורה דכתיב "כי יסיתך אחיך בן אמך", וכן דעת הרבה ראשונים, אך הרמב"ם (פרק כ"ב הל' איסורי ביאה הלכה ב') כתב דאיסור יחוד הינו מדברי קבלה ואינו אלא רמז מן התורה. והנה נחלקו האחרונים בדעת הרמב"ם אם הוא דאורייתא או דרבנן, ועי' בבית יוסף והב"ח והבית שמואל (ס"ק א') וביאור הגר"א (ס"ק ד') שהביאו דהוא אסמכתא ואינו אסור אלא מדרבנן. מיהו עי' במגיד משנה שם שהבין בדעת הרמב"ם שהוא איסור מן התורה, וכן נקטו עוד כמה אחרונים. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א אות א') שכתב דהעיקר כדעת הסוברים בשיטת הרמב"ם דיחוד עריות אסור מן התורה גם לדעת הרמב"ם, ומש"כ (בפרק כ"ב מאי"ב) שהוא מדברי קבלה, היינו כיון דהדרשה הוא רק דרך רמז כמבואר במסכת קדושין, אבל עצם ההלכה היתה מקובלת בידם מהתורה.

ומענין לענין באותו ענין מצאתי הערה חשובה בשו"ת להורות נתן חלק ז' (סימן פ"ח) שהביא הבית שמואל (ס"ק א') שציין להרמב"ם שכתב דאיסור יחוד מן הקבלה ולכן אין מלקין עליו אלא מכת מרדות כמובא לקמן (בסעיף ב'), ולפי זה להשיטות הסוברים דיחוד אסור מן התורה, והוא דעת הטור והסמ"ג וכמ"ש הב"ח אזי מלקין אותו, יוצא לנו נ"מ גדולה גם בזמן הזה, כמבואר בחושן

קטנה וזקנה^ג, אפילו שלא עושים שום מעשה ביניהם כיון שהיחוד יכול להביא לידי גילוי עריות^ד. וראה הערה שהבאנו כמה דינים חשובים

⊕ הערות וביאורים ⊕

כדי שלא יבוא עליה. והנה החזון איש (בהג' על ספר אבי עזרי הל' איסורי ביאה) כתב שיחוד אינו איסור עצמי אלא גדר וסייג כדי שלא יבוא עליה. וכתב שם בהערות בדעת רש"י דאיסור יחוד הוא איסור עצמי ואף היכא שאין לחוש שיבוא עליה אסור. אבל הרמב"ם ודאי אינו סובר כן שהרי כתב להדיא דהאיסור הוא משום שדבר זה מביא לידי גילוי ערוה. ובספר דברי סופרים העיר דלפי זה אפילו לדברי הרמב"ם והשו"ע שכתב "שדבר זה גורם לגלות ערוה" יש לומר שכוונתם דמשום גזירה זו אסרה תורה את הקירבה שנוצרת על ידי היחוד באיסור עצמי, וכמו שכתבו האחרונים לענין הלא דלא תקרבו שאע"פ שיסוד האיסור הוא משום גדר וסייג מ"מ משום דגר וסייג אסרה תורה את הקירבה באיסור עצמי.

ועי' בשו"ת משנת יוסף חלק ח' (סימן צ"ג אות ז') שהביא החקירה האם איסור יחוד נאסר מחשש ג"ע, או שמא הוא סייג להרחיק משאר מיני קירוב. והביא משו"ת שבט הלוי חלק ג' (סימן קפ"ב) שכתב דכיון דשיעור טומאה לענין טומאת סוטה נתבאר בגמ' סוטה (דף ד'). ובשו"ע אבן העזר (סימן קע"ח סעיף ד'), משא"כ בהלכות יחוד לא נתבאר שום שיעור, ולכן יש ללמוד מכך דביחוד אפילו חצי שיעור אסור, ולא מדין חצי שיעור אלא מעיקר דין יחוד, דאנו חוששין דימשך ביחודו וזהו איסור גמור. אמנם רק במקום שיכול לבוא לבסוף לשיעור טומאה, דפחות מזה אינו בגדר יחוד כלל. והוסיף השבט הלוי דאיסור יחוד תרתי אית ביה, חשש שיעשה עכשיו עבירה, ועוד חשש שעל ידי היחוד יגיע לעבירה בפעם אחרת, כי היחוד הוא הגורם הגדול לעבירה, ולכן

ובספר הערות במסכת קידושין דף פא. ד"ה אמר אביי שהקילו בספק יחוד.

ב. שו"ע (סעיף א'). ובכלל ערוה היינו כגון אשת איש או חמותו, דודתו וגיסתו, וכן נדה. ולגבי פנויה כשהיא נדה, עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א אות ג') שכתב דפנויה בזה"ל בודאי בכלל יחוד דעריות ואסור מה"ת. אמנם עיין באוצה"פ שהביאו דמשמע מרש"י במסכת אבות (פרק ב' משנה י') דיחוד פנויה אפ"י נדה הוא רק דרבנן. וכן בשו"ת מהר"י וויל (סימן ג"ה) האריך דהוא איסור דרבנן. וכן פסק בשו"ת משנה הלכות חלק ה' (סימן קכ"ח). ועי' עוד בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ').

ובספר אורחות הבית להגר"מ שטרנבוך שליט"א (פרק י"ד סעיף ב') הביא דבתולות בזמנינו שאינן טובלות לנידתן, יחוד עמהן אסור מן התורה, ואפילו במשודכתו הדין כן.

ג. ועיין לקמן מה שהבאנו על דברי השו"ע (סעיף י"א) מהו הגדר של קטן וקטנה, ובאופנים שאפשר להקל בזקן וזקנה.

ד. שו"ע שם. ומבואר בפוסקים שאיסור יחוד הוא רק במקום שיש אפשרות לבוא לידי גילוי עריות, ונבאר כאן מהו הגדר בזה.

איסור יחוד אם הוא איסור עצמי או סייג

והנה מבואר מהראשונים והאחרונים וכך נקטו פוסקי זמנינו דדוקא במקום שיכול לבוא לגלות ערוה הוא דנאסר ביחוד. ויש לעיין אם יחוד שאסרו התורה הוא איסור עצמי, או שהוא רק גדר וסייג

יש גם באופן דאין חשש שיבוא לידי פיתוי, אלא לידי אונס, דבהו צריך לחוש גם משום אונס. (ועי' בסוף הספר מה שהבאנו לגבי יולדת שפשוט אין לה כוחות להתרצות דאולי לא שייך אצלה איסור יחוד).

גם בחצי שיעור טומאה יש איסור דקריבה לעריות מעיקר הדין. ובמשנת יוסף חלק י' סוף (סימן קס"ו) הביא שכן דעת החזון איש, וכמפורש ברמב"ם, עכת"ד.

יחוד בחנויות כלי כסף ותכשיטים (דוגמאות)

ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק ח' (סימן קל"ב) שכתב דראוי לדעת כי ענין יחוד באופנים שאסור, אין זה דוקא באופן שיושבים באותו חדר, אלא גם אם על פי מקרה אתי, וכגון שבא לאיזה חדר אפילו של אחרים והוא באופן שיש איסור יחוד אסור לשהות שם, וזה מצוי על פי רוב כשהולכין קונים ומוכרים לקנות או למכור לתוך משרדים אופיסע"ס שנמצאות שם נכריות באופן שיש איסור יחוד, ואסור לשהות שם, אך בסתמא אפשר דאין צריך לחוש דיתכן שיש יוצאין ונכנסין באופן שאין בו איסור יחוד. ובספר ארחות טהרה להגרי"א כהנא שליט"א פרק על הלכות יחוד (סעיף כ"ה) כתב דבבתי מסחר או חנויות של כלי כסף וזהב ותכשיטים וכיוצא בו אע"פ שעשויים באופן שבכניסת האדם הדלת ננעלת במנועול מעצמה, ואי אפשר לפתחה מבחוץ רק על ידי לחיצת כפתור מבפנים, אם כל הקיר והדלת הפונה לרחוב הוא של זכוכית שקופה, באופן שהעוברים ושבים רואים כל שטח החנות, אין בזה איסור יחוד. ובספר משנת היחוד (עמוד קע"ז) כתב דלגבי יחוד בבנקים וחנויות הגם שברוב ככל שעות היום ישנה שם תנועה תדירה של עוברים ושבים ודינם כפתח פתוח לרשות הרבים, מ"מ מצוי שסוגרים ונועלים הדלת החיצונה בסיום שעות העבודה, ונשארים שם העובדים להשלים את עבודתם, ולכן יש לעיין בכל מקרה אם יש איזה היתרים בזה, וכגון חנות שאפשר לראות בתוכה מבחוץ יש להקל כל שנמצא אחד מהם

איסור יחוד מחשש פיתוי או אונס

כתב החכמת אדם בבית אדם (סימן כ"ו) שאיסור יחוד הוא משום חשש פיתוי, אבל לאונס לא חששו, וטעמא דמילתא משום שאם יאנוס אותה תגלה הדבר ויקבל בוש או עונש ומתיירא מזה. ולפי זה אם ידוע שלא יתגלה הדבר חיישינן אף לאונס. ועי' בחזון איש אבן העזר (סימן ל"ה ס"ק ג') שכתב שלא חיישינן כאן לאונס משום דישאל לא נחשד על האונס. ונ"מ בין ב' טעמים האלו לכאורה היא לגבי יחוד עם עכו"ם, דלפי החכמת אדם אין לחוש משום שיש לתלות שהוא מתבייש, ואילו לפי החזון איש יש להחמיר דוקא בגוי משום שהוא חשוד על העריות.

יחוד במקום שאין חשש שיבוא לידי פיתוי

ויסוד חשוב מצאתי בשו"ת עמק התשובה להגרי"א ראטה שליט"א חלק ג' (סימן צ"ו אות כ"א) שכתב דמשמעות הענין שאיסור יחוד לגבי ישראל כשר לא שייך אלא באופן דאיכא למיחש שיבוא לידי פיתוי, אמנם במקום שאין חשש שיבוא לידי פיתוי מאחר והאשה לא תתרצה לית לן למיחש שמא יאנס אותה, ולכן בכל האופנים שהאשה לא תתרצה כמבואר בהמשך הסימן כגון כשבעלה בעיר, או כשיש קטן או קטנה שמצלת מיחוד וכדומה, אע"פ דכל אלו הוי לכאורה הצלה רק לדידה ולא להאיש אעפ"כ יועיל להציל גם לדידה הואיל וכבר לא תבוא לידי פיתוי, ולדידי לא חיישינן, משא"כ איסור יחוד עם פרוץ ונכרי בזה

אחרונים שם חלקו עליו ולכן אפשר דלכו"ע צריכים לפרוש המומרים מאיסורים.

וראיתי בקונ' הלכות יחוד (בוגרד) (עמוד 15) שכתב דמי שרואה איש ואשה שמתייחדים באיסור, צריך להגיד להם שזה אסור. והוא מדין תוכחה, והמצוה קיימת בין אם הם לא יודעים שיש בזה איסור כגון שהם שוגגים, ובין אם הם יודעים שהם מזידים, עי' שו"ע (או"ח סימן תר"ח סעיף ב'). אבל אם ברור לו שהם לא ישמעו לו, וזה לא יעזור כלום שהוא יגיד להם, עדיף שלא להוכיח אותם. וביאור הדברים הוא משום שזה דין "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", בכל דבר שאינו מפורש בתורה, (ואיסור יחוד אינו מפורש בתורה אפילו למ"ד שאיסורו מדאורייתא). אמנם אם יש סיכוי שהתוכחה תועיל בין עכשיו ובין פעם אחרת יש חיוב להוכיח אותם, עי' במשנה ברורה שם (ס"ק ג'). ואם הם מזידים אפילו שאין חיוב להוכיח אותם מדין תוכחה מכיון שברור לו שזה לא יעזור, אמנם יש מצוה למחות נגד עוברי עבירה. אמנם אם הם אינם שומרי תורה אין צורך להוכיח אותם כלל. ועוד הביא שם מהגר"נ קרליץ שליט"א דבמקרה שאין חיוב תוכחה, בגלל שהם מזידים, אין חיוב להשאר שם כדי להיות שומר, מכיון שהם עושים את העבירה מרצונם, ואין חיוב להציל אותם מן העבירה. אבל אם הם שוגגים, לכתחילה ראוי להשאר שם כדי להציל אותם מן העבירה.

ושאלה קצת מצויה ראיתי שנשאל בספר חשוקי חמד להגר"י זילברשטיין שליט"א על (מסכת נדה עמוד שע"ב) לגבי סניף דואר שמקובל שלאחר שעבר זמן הפתיחה סוגרים את הדלת ויותר אין מאפשרים להכנס ומאפשרים רק לצאת, ולאחר שכולם יוצאים, נשארים הפקידים כדי לסגור קופות, ומטעמי בטחון צריכים שהולונות יסתירו את המתרחש בפנים.

בין האיש ובין האשה במקום שאפשר לראות אותם מבחוץ.

האם יש איסור לפני עור באיסור יחוד

ולענין איסור לפני עור באיסור יחוד, כגון להשאיר בחור ובחורה בבית והבעל הבית צריך לצאת ויודע שאם הוא יעזוב את הבית יהיה איסור של יחוד, האם מותר לגרום למצב כזה. וראיתי ששאלה זו נשאלה בשו"ת אבני ישפה חלק ח' (סימן ק"כ) והשיב שם דלא שייך לדון בזה על לפני עור שהרי הוא אינו מכשיל אותם כי הוא אינו עושה דבר לגרום להם עבירה, או לסייע להם באופן כלשהוא לעשות עבירה. אלא הם מעצמם מחליטים להישאר בדירה למרות שהם יהיו באיסור יחוד, ואם ירצו לעשות עבירה יעשו זאת בכל תנאי ובכל מקום. והאריך שם יותר בענין אפרושי מאיסורא ועיין שם, ולמעשה פסק שהנכון הוא שיוכיח אותם בפה והיינו שיאמר להם שאם אתם נשארים בדירה תעברו על איסור יחוד, ויותר מזה אינו מחויב לעשות, עכ"ד. אמנם הגר"א נבצל שליט"א השיב לי בתשובה דיש איסור לפני עור לגרום יחוד בין בחור ובחורה וכדומה. ועי' בספר נטעי גבריאל (פרק מ"ב סעיף ט"ז) שכתב דאין להזמין אשה שאינה שומרת תורה ומצוות כגון עולי רוסיה וכדומה להיות שומרת טף לילד בן ט' דאע"פ שלא איכפת לה באיסור יחוד אסור הרי מסייע לה לעשות עבירה, וטעמו משום דליכא בזה תרי עברי דנהרי, משום דהוי מסייע ממש דעל ידו נכשלת באיסור יחוד, ועוד אפשר שיש כאן איסור דאורייתא של לפני עור משום דעל ידי הזמנתו באה האשה לבית להיות שומרת טף אע"ג שיכולה למצוא עבודה במקום אחר א"כ היה הוא מכשילה, ואין לומר דלפי הש"ך ביורה דעה (סימן קנ"א ס"ק ו') ליכא איסור דלפני עור במומר, משום דהרבה

ביסוד איסור יחוד.

שיעור זמן היחוד

ב. נחלקו הפוסקים מהו שיעור זמן היחוד, ומצאנו שיעורים משלושים וחמש שניות, עד חמש דקות, וראה כל זה בהערה. ולענין מי שרוצה להכנס למצב של יחוד ולצאת קודם שיעור הזמן בפשטות יש בזה איסור של חצי שיעור אסור מן התורה, וראה הערה^ה.

⊗ הערות וביאורים ⊗

וכעת שואל יהודי שבא להדואר אחרון וכשרצה לצאת אח"כ מצא שאם הוא יצא שיהא שאלה של איסור יחוד עם הפקיד האחרון שנשאר בתוך הדואר, האם הוא מחויב להשאר שם כדי למנוע מאיסור יחוד.

והשיב שם שנראה שיש עליו מצוה להשאר עד שיזרקוהו משם, וכמו שמצינו במסכת (סוכה דף נ"ב.) אביי שמעיה להווא גברא דקאמר לההיא אתתא, נקדים וניזיל באורחא, אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא, אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא. הרי שאביי הלך שנים עשר מיל שהם כשלש וחצי שעות לכל כיון, כדי להפרישם מאיסור, וכתב בשו"ת שב יעקב (סימן י"ט) שנתכוון להצילם מאיסור יחוד, ועיי בספר הערות על מסכת סוכה מה שהביאו מהגרי"ש אלישיב זצ"ל בזה. ואף שהשואל אומר שהרי זה מעשים בכל יום וכי כל יום אכנס לדואר כדי להצילם, יש לומר שבכל יום אין זה מצוה המוטלת עליו לתקן את העולם, אבל ברגע שהוא יוצא הרי הוא מכשילם, ואם כן הרי זה תפקיד שהזמין לו הקב"ה כעת, ואסור לו להתעלם מכך. ולגבי הפקיד בדואר שעובר כל יום על איסור יחוד, יש לומר לו שחייב לפתוח את היולונות, גם אם זה נוגד את כללי הבטיחות, ואם יפטרו אותו מהעבודה השי"ת יעזור לו שימצא עבודה כשירה יותר, או שיביא כל יום שומר לאחר סגירת הסניף כגון אשתו וכיוצא

יחוד הבא מאליו

והנה אפילו אם לא נתייחד מדעתו אלא שהיחוד בא מאליו כגון שנסגרה הדלת באופן שהם עכשיו במצב של יחוד וכדומה אסור, ופשוט הוא, וכ"כ בדברי סופרים (ס"ק ב.), והביא שם הוכחה מהגמ' במסכת קידושין (דף פא.) מעשה דרב ורב יהודה דהו קאזלי באורחא והוה קאזלא ההיא אתתא קמיייהו, והיינו שהיחוד בא מאליו, ואפילו הכי מבואר בגמ' שאסור משום יחוד. מיהו משמע מדברי הגר"א שאין צריך לרוץ ולצאת מיחוד כזה, אלא הולך כדרכו ומותר כיון דעכ"פ הולך על מנת לצאת או לפתוח הדלת, וצ"ע.

ה. והנה כשאישי ואשה מתייחדים באופן האסור דשייך לבוא לידי גילוי ערוה, יש לעיין מהו שיעור הזמן שנאסר משום יחוד לזה, והנה מצינו בגמ' במסכת סוטה (דף ד.) וכן נפסק ברמב"ם (הל' סוטה פרק א' הלכה ב') ששיעור סתירת אשה האוסר בדין סוטה הוא כדי לצלות ביצה ולגמעה, וכבר מובא בספר דבר הלכה ועוד כמה פוסקים ששיעור זה הוא בין חצי דקה לדקה, אמנם תוס' שם הביא ירושלמי שפסק דשיעור זה הוא אחר התרת סינר כלומר לאחר שיעור זמן שהתירה בגד תחתון, ועיי בערוך השלחן אבן העזר (סימן קע"ח), ובשו"ת מנחת יצחק חלק ד' (סימן צ"ד).

אמנם יש כמה פוסקים שחולקים וסוברים שהשיעור הוא זמן מעשה ביאה כסוטה. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ג' (סימן קפ"ב). ובספר דבר הלכה (עמוד ר') כתב בשם הגר"נ קרליץ שליט"א דשיעור יחוד הוא 35 שניות. ודעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הובא בספר תורת היחוד פרק א' הערה כ"ג ובספר הערות) דשיעור יחוד הוי דקה או דקה וחצי. ובשו"ת להורות נתן חלק א' סוף סימן נ"ח כתב שהוא ג' דקות, ובשו"ת מנחת יצחק חלק ד' סוף (סימן צ"ד) כתב וז"ל: דלפי מה דנתבאר, דבשעת הדחק, אם אין בהשיעור של עליית ויריד' העלעוועטער, כדי שיעור טומאה, י"ל דאין בזה משום יחוד, אם צדקנו בדברינו והשערתינו הנ"ל, הי' אפשר להגביל הזמן על ה' מינוט". ועי' בשו"ת בצל החכמה חלק ב' (סימן ע'), ובשו"ת מנחת שלמה חלק א' (סימן צ"א אות כ"ב ד"ה אבל). ועי' בשו"ת ודברת במ (סימן רפ"ז) מה שהעיר על דברי האגרות משה הנ"ל ופלפל בענין שיעור יחוד. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א אות א').

היוצא לנו מכל הנ"ל הוא שנחלקן גדולי הפוסקים בשיעור זמן יחוד, וכמובן שיש בזה כמה נ"מ להלכה כגון לפי הצד שהשיעור הוא כמה דקות או אפילו דקה יש לדון האם בכלל עוברים על איסור יחוד במעלית, וכדומה, ולקמן הארכנו בזה.

איסור חצי שיעור ביחוד

ובאופן שלא יגיעו לשיעור יחוד של חצי דקה או חמש דקות האם עוברים על איסור יחוד או לא. והנה עי' בשו"ת בשו"ת שבט הלוי שהזכרנו לעיל חלק ג' (סימן קפ"ב). ובשו"ת משנת יוסף חלק ח' (סימן צ"ג) הביא משו"ת אמרי אש (סימן ק"ז) שמשמע מדבריו דדוקא כשיעור טומאה יש איסור מן התורה של יחוד,

ועי' בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' (סימן ס"ה ס"ק כ"ב) שכתב דשיעור פיתוי הוא הזמן שלוקח לפשוט בגדיו ולעשות מעשה ביאה, ונביא כאן לשונו: והשיעור אם הוא גס בהאשה שנכנסה עמו הוא אסור בשיעור ביאה דהוא כדי לצלות ביצה ולגומעה דהלכה כר"ע בסוטה (דף ד'). אך צריך נוסף לזה קצת כשיעור לשכב ולפשוט מהבגדים עד כדי שיהא האפשרות לגלות את האברים וגם להלביש כמתחלה ואם מצד השכיבה נתלכלכו הבגדים לתקנם כמתחלה כדרך ההולכים בשוק, ואם אינו גס בה הא צריך עוד זמן כדי לרצותה דהא מה שבסתירה דסוטה דהוא אחר קינוי מסיק בסוטה (דף ד' ע"א) דלא בעי אלא שיעור ביאה בלא ארצותה פרש"י משום דאיכא למימר קודם הסתירה נתרצית לו, אבל הכא שנכנס לשם עם אשה שאינו מכירה ואף במכירה כשלא גס בה הרי ודאי יש להצריך גם כדי לארצותה שלזה לא שייך קביעות שיעור, אבל אף לאשה כזו שדעתה קלה ביותר להתפתות הוא ודאי שיעור גדול טובא משיעור ביאה אף לפרוצות ואף לנשי נכריות דאף שאין חוששות לאיסורים אין מזנות לסתם אינשי אלא בפתוי וריצוי, ואף אם מכירה לקדשה הא צריך להשוות עמה בשכר ולשלם לה או ליתן לה משכון שג"כ הוא שיעור יותר גדול משיעור הביאה שהוא ודאי יותר מכל נסיעה ארוכה דאיכא במעלית אף דמשך כ"ה קומות, ובגס בה טובא וכן כשאשה נכרית מנהיגה את המעלית שסתמן פרוצות ופגע בה איזה פעמים ובנסיעה ארוכה לכמה קומות אה"נ דיש לאסור, אבל לא מצוי כלל דבר כזה, ועם שתי נשים ודאי אין לאסור שיחושו שלא יוכל לבעול לשתיהן בזמן קצר כזה וממילא לא יבעול כלל דמירתתי מהשניה שלא יספיק לבעול אותה, עכ"ל. וכן דעת בעל הבאר משה, ושו"ת עמק התשובה.

יחוד הורים עם צאצאיהם

ג. מותר להתייחד עם הורים כגון אב עם בתו או אם עם בנה, וכן מותר להתייחד עם נכד או נכדה. ולענין גר האם מותר לו להתייחד עם הוריו ראה הערה¹.

⊗ הערות וביאורים ⊗

יחוד לצורך שהוא על מנת לצאת מיד, שהרי חצי שיעור אסור מן התורה, וכאן שיכול להגיע למצב של שיעור שלם ומי ימנע זאת בעדו, שוב יש לחוש שמא יתגבר עליו יצרו וימשך לישראל במצב של יחוד.

ו. שו"ע שם, ועי' בב"ח המובא בפתחי תשובה (ס"ק ב') שכתב דבלבד מהיתר יחוד אב עם בתו, ה"ה כל יוצאי חלציו דינן שוה כגון בת בתו ובת בת בתו נמי שרי. וכן פסק למעשה הגר"ש וואזנר שליט"א שמוותר ביחוד גם סבא עם נינתו, ולסבתא עם נינה. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בקונטרס הלכות יחוד והצניעות (סעיף י"ז), וה"ה שמוותר להתייחד עם הדורות שלאחריהן. אמנם דעת הגר"נ קרליץ שליט"א מובא בספרו חוט שני הלכות רבית (עמוד קע"ב) החמיר להתייחד סב עם נינתו או סבתא עם נינה כיון דאיפליג דרא, וה"ה דקירוב בשר אסור עמהם.

ולענין חיבוק ונישוק בבת בתו או בת בנו ראה אוצר הפוסקים שהביא דעות בזה. ועי' לעיל סוף (סימן כ"א) במה שהבאנו מהאגרות משה לגבי חיבוק ונישוק בקרובים.

יחוד גר שנתגייר עם הוריו

ולענין גר שנתגייר אם מותר לו להתייחד עם אמו דהרי הוי כקטן שנולד, וא"כ אין אלו הוריו, אמנם עי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ד אות א') דכתב שמסתבר שמוותר לגר להתייחד עם הוריו משום דאב ואם שאין

אבל פחות מזה אין לאסור. אמנם בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א אות ר"ז) כתב דיחוד אף בפחות מכדי ביאה אסור, דזה הוה חצי שיעור שאסור מן התורה, והיה אפשר לומר דטעמו משום דאיסור יחוד הוא סייג לכל מיני קריבות, שאפשר לעשותם גם בפחות משיעור טומאה. אבל אי אפשר לומר כן דאם כן לא משכחת לה כלל חצי שיעור ביחוד, שהכל הוא שיעור שבכמה שניות אפשר קריבה דחוי"נ ודהושטת יד וכדומה. ולמעשה בסוף דבריו כתב דאין כאן מח' ולכו"ע כל איסור יחוד בחצי שיעור היינו דוקא אם היחוד שייך להימשך, אבל אם אי אפשר שימשך אין לאסור יחוד של חצי שיעור, עכת"ד.

ושוב ראיתי בספרו שו"ת משנת יוסף חלק י' (סימן קס"ז) שהעירו עליו במה שכתב דלכו"ע חצי שיעור תלוי האם יכול להמשיך או לא והוכיחו שאין האיסור חצי שיעור תלוי באם חזי לאיצטרופי או לא, והשיב דחזי לאיצטרופי הוא לכו"ע הטעם שאסור חצי שיעור, ולמשל אם יש לו חצי כזית מצה שפיר חזי לאיצטרופי במציאות, שיכול להזדמן לו עוד חצי זית, אפילו בהיכי תמצוי רחוקה, ואניסא לא סמכינן, אבל היכא דאין לו שום מציאות שיהיה לו צירוף לכזית ממילא אין כאן איסור, ולכן ביחוד אם במקום שעומדים לא שייך שימשך עד לשיעור טומאה אין איסור של חצי שיעור, ושוב מצאתי שכך כתב בהדיא בשו"ת מנחת שלמה חלק א' (סימן צ"א אות כ"ב), עי' שם. ועי' בספר משנת היחוד (עמוד ד') שכתב דאמנם אין מכל האמור כדי להתיר ליכנס למצב של

היכא שהיתה לידתם בקדושה הגם שהורתם היה שלא בקדושה מסיק שיש להקל, ועוד הוסיף שם דאם הגיורת היתה מעוברת ונולד לה בן שמותרת להתייחד עמו אחר שיגדל, דכיון שלידתו היתה בקדושה הרי הוא בנה ממש. ועוד אם ישראל בא על נכרית וילדה בת ונתגיירה, ראוי להחמיר בחיבוק ונישוק אחר שגדלה הבת והוא הדין בגר שנתגייר הוא ובתו, עכ"ד.

יחוד גר עם אחותו

ולענין גר האם מותר לו להתייחד עם אחותו, ע"י בספר משנת היחוד (עמוד ט') שהביא דלפי דעת האגרות משה שם יש להקל גם בזה, ורק לדור בקביעות יחד יהיה אסור כמו בישראל. ואילו בשו"ת להורות נתן חלק ז' (סימן פ"ז) כתב לאסור מהא דאיתא במסכת סנהדרין (דף כ"א.) שלאחר מעשה דאמנון ותמר גזרו על יחוד דפנויה, ולכאורה הוי ליה לאסור גם יחוד דאחותו דהא אותו מכשול היה באחותו ועל כרחך צריך לומר דכיון שתמר בת יפת תואר היתה ועדיין לא נתגיירה אמה כשילדתה, לא הוי כאחותו דהא מהאי טעמא מותרת להתחתן לאמנון משום דגר שנתגייר אין לו קורבה, וממילא איכא איסור יחוד. והעיר שם על דבריו דהרי הכרח זה מהגמ' שייך רק אליבא דהפוסקים שמתירים יחוד עם אחותו, ואילו להאוסרים הא בלאו הכי אסור, ולכן אנו דקיימא לן כהמקילים שלא בקביעות יש לסמוך על האגרות משה בכה"ג.

בתולה שנתגיירה ואביה לא התגייר

ולענין אם מותר לבתולה שנתגיירה להתייחד עם אביה שלא התגייר, ע"י בשו"ת שרגא המאיר חלק ה' (סימן צ' אות א') שהאריך בזה הרבה, ובכל הענין של גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ולמעשה

תקיפת יצר כלפיהם הוא משום דהם ענין טבעי, וא"כ אף שכלפי דינא אין אלו נחשבים כהוריו, אמנם לגבי חשש שהוא כלפי טבע אין לחשוש. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בקונטרס הלכות יחוד והצניעות (סעיף י"ט), ועי' עוד מה שכתב בשו"ת תשובות והנהגות חלק א' (סימן תשע"ז), ובשו"ת שבט הלוי חלק ט' (סימן ר"ס). ועי' בשו"ת ודרשת וחקרת חלק ג' (ח"מ סימן י"ז אות ו') שהביא הנידון הנ"ל ודעת האגרות משה, והוסיף דאם הגר יכול להזהר בקלות מענין יחוד קדוש יאמר לו, ועוד הוסיף שם דאם אמו לא מתלבשת בצניעות אין להסתכל על מקומות המגולים שלה, וכעין זה נשאל מבעל תשובה שאמו נפטרה כשהיה ילד קטן, אם אפשר להתיר לו להסתכל בתמונות של אמו כיון שבחלק מהם היא לא מלובשת בצניעות. ובשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות ל"ג) כתב באריכות לבאר למה יש להתיר גר שנתגייר ביחוד עם הוריו, ואפילו אם רק ההורים התגיירו או רק הבנים התגיירו משום דאיסור יחוד הוא דבר התלוי במציאת הקרבות וכדאיתא ברש"י (דף פ"א:) ד"ה ודר עם אמו, דההיתר הוא משום דלא תקיף יצריה, ולכאורה גם בגר שנתגייר איתא לטעם זה מכיון דבמציאות הוא הוא האב והן הנה הבנים והבנות שלו, והאריך להתיר על פי סברא זו ע"י שם.

אמנם ע"י בשו"ת בצל החכמה חלק ד' (סימן י"ד אות ד') מה שהאריך שם ומסיק להחמיר משום גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואין לומר שלענין זה נשארה הקירבה הטבעית מאחר ואם היה איסור יחוד רק מדרבנן, אזי א"ל סברא זו ולומר שלא גזרו, אמנם מאחר והוי דאורייתא א"כ אין לדרוש טעמא דקרא ללמוד ממנו קולא בכדי להתיר. וכן באב גר עם בתו ואם גיורת עם בנה אין להתיר, אמנם

אב שחשוד על עריות אם מותר להתייחד עם בתו
ד. מותר לאב להתייחד עם בתו אפילו אם הוא פרוץ, וה"ה שמותר לבתו
להתייחד עם אביה אפילו היא פרוצה, וה"ה לענין אם עם בנה^ז.

יחוד אה עם אחותו

ה. יש אומרים שאסור לאח להתייחד עם אחותו, ויש מתירין לאח
להתייחד עם אחותו באקראי כל שאינו בקביעות, ולענין שיעור
קביעות וכדומה ראה כל זה בהערה^ח.

⊕ הערות וביאורים ⊕

נראה דאסורה להתייחד עמו.

איברא דיש לבעל דין לטעון, דכיון
שאינו חשוד אלא על חו"נ ולא על עצם
הביאה, אולי באב ובתו ליכא למיחש
שיבא עליה ואין בזה איסור יחוד, הנה
בשו"ת זקן אהרן חלק ב' (סימן כ"ט) כתב
דגם באופן דאין לחוש לביאה יש איסור
יחוד משום חשש חו"נ, כל שכן בנידון
דין דיש לחוש גם לביאה, והכא כיון
שכבר קרב אליה כמה פעמים יש לחוש
שיבא עליה. ולדינא אחרי אריכות גדולה,
הסיק להחמיר ולהוציא את בתו מהבית
אפילו שיש ספק שמא היא תלך לתרבות
רעה, כיון שאין ספק מוציא מידי ודאי
חשש שהוא יבוא עליה, ולכן אסורים
להתייחד ועל בית דין להתערב ולהוציא
אותה, עכ"ד. ועי' שם (סימן י"ז) מה שהביא
המחבר שם מאת חותנו הערות ארוכות
על התשובה הנ"ל.

ז. והנה בגמ' מסכת קידושין (דף פ"א):
מובא דברי רב אסי דאדם מתייחד עם
אחותו, ורש"י ד"ה מתייחד עם אחותו
כתב לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד
אצלה בבית, ועי' בחלקת מחוקק (ס"ק א')
שכתב דאע"פ דמותר להתייחד עם
ההורים אפילו בקביעות, עם אחותו
התירו דוקא באופן ארעי, והמחמיר תבוא
עליו ברכה, והביא כן מדברי פסקי
הרא"ש (אות כ"ד). וכן נקטו להלכה החזון
איש והאגרות משה ועוד. ועי' מה שכתב

אפשר להקל בכה"ג, ועי' שם. ובאות ב'
שם התיר גם למשפחה שנתגיירה כולה
איש ואשתו ובנים זכרים ונקבות, שמותר
להאב להתייחד עם הבת או האם עם
הבן. וכל זה שייך לאותו היתר שהזכרנו
לעיל משו"ת אגרות משה.

ז. והנה בספר דברי סופרים עמק דבר
(ס"ק ק' וק"ד) ציין לדבר פשוט כזה,
משום דהא ההיתר באם עם בנה הוא
משום שאין היצר מתגרה בהם כלל,
ואפילו בקביעות מותרים לדור יחד עי'
שם.

ועי' בשו"ת ויען דוד חלק ה' (סימן ט"ז)
שנשאל שם אודות מי שמררנים עליו
דברים מכוערים עם בתו, האם יש
להפרישם באופן שלא יתייחדו, או לא.
והאריך בתשובה ארוכה מאוד על כל
הנושא, ולמעשה לענינינו הוא ציין לדברי
הדברי סופרים שם, שכתב דאותן
המותרין ביחוד כגון אב עם בתו מותר
אפילו בפרוצים, והוכיח כן מדלא מצינו
שחילקו בזה הפוסקים, וכתב שם בשו"ת
ויען דוד דנראה כל זה לענין פרוצים,
משא"כ בחשוד לאותו דבר בודאי חיישינן
שיעבור על מה שהוא נחשד, וכדאיתא
ביורה דעה (סימן קי"ט) וסחור סחור
אמרינן לנזירא, ואם כן בנידון דידן שלפי
דבריה עבר על חו"נ בקירוב בשר ומעשה
חידודין כמה פעמים ועבר כבר על קריבה
דעריות בתו, ועוד שחשוד עליה, וממילא

כגון שהלכו למדינה אחרת צריך שיהיו שנים בלילה מלבד האח ככל דיני יחוד. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א אות ב), ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק א' (סימן ק"ב אות ג') שכתב דהשיעור קביעות של יחוד אח עם אחותו תלוי במצב וצריך לשאול חכם. ובעל האבני ישפה [זצ"ל] השיב לי בתשובה לענין אח ואחותו שמתירים לגור ביחד כל זמן שאינם גרים בקביעות, והיינו עד שלושים יום, כמ"ש בספר דבר הלכה (סימן ב' סעיף ד'), ודלא כמו שהזכרנו לעיל מהגרי"ש אלישיב זצ"ל. וכן מצאתי בספר הליכות חיים חלק ב' (שאלה שכ"ב) שהשיב הגר"ח קניבסקי שליט"א דאפשר להתייחד כמדומה ל' יום. ובהערות שם הביא מספר הלכות יחוד דהגר"מ הלבארשטאם זצ"ל שהחמיר דרק עד ז' ימים מותר.

ובספר גפן פוריה להגר"א בלומנקרנץ זצ"ל (פרק י"ד הערה 47) כתב שקיים איסור יחוד בין אח ואחות לדור בדירה ביחד מל' יום ולמעלה, וטעמו להקל כרב אסי משום כמה טעמים, א' סתמא דתלמודא משמע כן, וכך איתא בהדיא בירושלמי קידושין (פרק ד' הלכה י"א) דדר עם אמו ובתו ועם אחותו מתייחד. ב' מהא דאיתא במסכת סנהדרין (דף ס"ד.) שמבואר דבזמן הזה אין כל כך גירוי יצר הרע לאחותו, ג' שאין להחמיר בדבר שהעולם נוהגים בו היתר ויש להם על מה לסמוך, ובפרט שרוב השיטות מקילים.

ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ו' (סימן תכ"א אות ב') שהביא השיטות דדוקא לפרקים ולא בקביעות, והסתפק האם דוקא אחותו מן האב ומן האם מותר או אפילו אחותו רק מהאב לחוד או רק מהאם לחוד גם כן מותר, דהנה לגבי טומאת כהן לאחותו מותר רק אחותו מן האב ולא אחותו מן האם, והטעם מובא בבית יוסף יורה דעה (סימן שע"ג סעיף ד') דבעינן אחיו ואחותו שהוא יורשן דהיינו

בספר ערך ש"י (סימן כ"ב) דמותר לאח ואחותו להתייחד משום דמה יעשו אח ואחותו המוכרחים לסמוך על שלחן אביהם ולא ימלטו מלהתייחד, ואם לא יתירו להתייחד הרי זה גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בו. אמנם דעת הרמב"ם ועוד ראשונים וכן משמע מסתימת השו"ע ועוד פוסקים (עי' בבית שמואל ס"ק א') שיש להחמיר מעיקר הדין שלא להתייחד כלל עם אחותו.

ולהלכה למעשה לגבי השיעור שאסור ביחוד עם אחותו כתבו הפוסקים שהוא ל' יום וכ"כ בשו"ת אמרי יושר, ועי' בספר הערות להגר"ש אלישיב זצ"ל מסכת קידושין (עמוד תע"ד) שהביא האמרי יושר, והוסיף דאין הכוונה דבכ"ט יום שרי, אלא לא הותר אלא שיעור ניכר של הרבה ימים פחות מל' יום, ופשוט בסברא שאם ידור עמה עשרים יום ויפסיק יום או יומיים ושוב ידור עמה שלשים יום דזה אסור, דכשיש הפסקה מועטת זה לא מבטל הקביעות, אלא כלל הענין הוא כמ"ש בשו"ת אגרות משה אה"ע חלק ד' (סימן ס"ד אות ג', סימן ס"ה אות י"א), שכתב וז"ל "הנכון לדינא כדכתבתי שהוא שיהא ביאתו לביתה באופן הניכר שהוא רק לבקר ולהתארח וגם שלא ישהא יותר משיעור הרגילות באותו מקום להתארחות וגם יש חילוק בא ממקום רחוק לבא ממקום קרוב כדלעיל". ועי' בספר מנחת איש חלק א' (עמוד ג"ח) שהביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דאיסור יחוד אח ואחותו היינו אפילו אם אינם נמצאים בדירתם אלא בדירת הורים וההורים אינם נמצאים. ועי' בספר אמת ליעקב להגר"י קמנצקי זצ"ל אבן העזר (סימן כ"ב הערה ז') שכתב דמה שהתירו יחוד לפרקים עם אחותו הוא לאיזה ימים אחדים, ואין היתר של שלושים יום אלא דמותר להתייחד בביקור בעלמא, ואם ההורים לא יחזרו לבית עד לאחר זמן

לחתייחד עם אחותו בקביעות היינו דוקא שיש חשד, אבל כשהן זקנים, ואף באחד מהם זקו או חולה אין חשש. ועי' בשו"ת דבר יהושע חלק ה' (סימן ז') שכתב בעובדא דזקן אחד שבטל כוחו ודר עם אחותו, אבל אינו דר עמה באותו חדר אלא כל אחד בחדר נפרד שלו ורק פרוזדור משותף ביניהם דאין בזה יחוד, ואע"פ שלקמן כתבנו שבאשה בעלמא בחדר נפרד ופרוזדור ביניהם יש עדיין חשש יחוד כיון דאי אפשר שלא לחתייחד שם, ולכן לכאורה נראה דה"ה כאן, אמנם מאחר ועם אחותו מותר לחתייחד לפרקים, ממילא בכה"ג מותר גם לגור עם אחותו, ועי' בכל זה בספר מנחת איש (פרק ב' סעיף ה') שכתב לפי כל הנ"ל שטוב לכל אחד מהם לישון בחדר נפרד.

יחוד ב' אחים בקביעות עם אחותם, או אח עם ב' אחיות

והנה לענין יחוד בב' אחיותיו פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר תורת היחוד (פרק ב' הערה כ"ד) שאסור בקביעות.

ולענין יחוד ב' אחים עם אחותם בקביעות עי' שם בספר תורת היחוד (בהערה כ"ה) שהביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל דב' אחים מותרים לדור בקביעות עם אחות אחת. ועי' בספר דבר הלכה (סימן ב' הערה ח') שכתב דאסור לחתייחד בכה"ג, אמנם שוב ראיתי בספר משנת היחוד שהעיר על דבריו בטוב טעם ודעת, דהרי כיון דלדעת הרבה פוסקים איסור יחוד איש אחד עם שתי נשים אסור רק מדרבנן, ולכן שפיר איכא לסמוך על הראשונים שמתירים בדרך ארעי, וכל שכן בשעות היום שאין נועלים הדלת, אבל בשעות השינה אין להקל אלא אם כן נמצא עמם עוד איש או אשה, וכשיש איזה שומר עמם ודאי אפשר להקל, אמנם אפילו שם הסיק דאין לסמוך על זה בקביעות וצריך שהבנות ישנו בחדר

אחותו מן האב יצא אחיו ואחותו מן האם דאינו יורשן. ולגבי אבילות הוסיפו עליהו דבאחותו מאמו גם כן מתאבל, אבל לגבי יחוד מאי, אי אמרינן דאפילו אחותו מן האב לחוד או מן האם לחוד גם כן אין יצרו תוקפו, ולפלא שסתמו הפוסקים בזה, ואפשר מדסתמו שמע מינה דאפילו מן האב לחוד או מן האם לחוד אין חשש.

המתגורר עם אחותו בצורה קבועה אם אסור לדור שם מתחילה

והנה יש לדון דבאדם המתגורר עם אחותו בצורה קבועה ודעתו להתגורר כן זמן רב, הרי שאסור לו לדור מתחילה דדירתו באופן זה נחשבת לצורה קבועה, ויש לעיין. אולם באדם המתגורר בקביעות עם אחותו יחד עם אביו ואמו, או יחד עם אשתו וכדומה, אף דלעיתים קורה דאין קורה אביו ואמו נמצאים, יש לומר דצורה זאת לא נחשבת תמיד ליחוד ארעי מחמת דאין כאן קביעות לדור עם אחותו, אלא הקביעות היא לדור יחד עם אביו ואמו וכד' ולעיתים הם מתגוררים לבד הוי יחוד ארעי המותר באחותו, ועי' בכל זה בספר פתח הבית (עמוד מ"א).

להתייחד בקביעות עם אחותו קטנה

והנה ראיתי בספר מסורת משה להגר"מ פיינשטיין זצ"ל אבן העזר (עמוד ת"א) שפסק שם הגאון זצ"ל שמותר לחתייחד בקביעות עם אחות שהיא בגיל ארבע, דכל זמן שהיא אינה בגיל ששייך חשש התאוה, אין עליה איסור יחוד בקביעות.

יחוד אח ואחותו שהם זקנים

ולענין אח ואחות כשאחד מהם זקן או חולה מבואר בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ד) להקל לגור אפילו בקביעות, משום שכתב שם שהאיסור

אח ואחות זקנים להתייחד בקביעות
ו. אם האח והאחות חולים או זקנים יש לעיין אם הם מותרים לדור יחד בקביעות, ובאופן כזה יעשו שאלת חכם^ט.

יחוד עם דוד או דודתו
ז. אסור להתייחד עם דוד או עם דודתו וכן אסור להתייחד עם בן דוד או בת דודה בין מאביו ובין מאמו, וכן אסור להתייחד עם גיסתו או גיס וכו'.

⊕ הערות וביאורים ⊕

נפרד. ביחד, אלא משום מדת חסידות וצניעות מוטב לעשות מאמצים למצוא סידור מתאים שלא יצטרכו לגור תמיד יחד, עכת"ד.

ט. כך למד ספר קובץ הלכות יחוד מדברי שו"ת אגרות משה שם. אולם הוא הביא ששמע מבעל מחבר שערים המצויינים בהלכה זצ"ל שבדאי אין להקל בזה אלא אם יש עוד סניפים להתיר, ולכן באופן כזה יעשו שאלת חכם.

י. עי' רבינו ירוחם (נתיב כ"ג חלק א' קצב-א') שהתוס' פסק כרב אסי דאדם מתייחד עם חמותו ודר עם אמו ועם בתו אחותו ודודתו, ודוקא לדור, אבל לפרקים מותר להתייחד עם כל העריות הקרובות כגון אחותו ודודתו וכיוצא בהן, וכן דעת עוד כמה פוסקים.

אך עי' בתורת היחוד (עמוד ס"ג) שהביא דעות החולקים, ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהמנהג להחמיר, וכן כתב בקובץ מבית לוי חלק י"ח (עמוד ל"ב) שאסור להתייחד עם דודתו גיסתו וכדומה, עיי"ש, וכך מבואר מראשונים ואחרונים שדוקא לגבי אח ואחות יש לדון מצד איסור יחוד, אבל בשאר קרובים אסור, והחמירו הפוסקים אפילו לפרקים, כך מובא בספר תורת היחוד בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א אות א').

ושבו מצאתי בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ב (סימן ס"ח) שנשאל בזה וכתב דנראה פשוט דדינים אינו שונה מב' אנשים כשרים דעלמא דפסקינן דמותר, והרמ"א לקמן (בסעיף ה') פסק דסתם אנשים כשרים הם. ובנוגע ליחוד בלילה כתב הרמ"א שם שיש להצריך ג' אנשים אפילו כשרים, ומ"מ כבר כתב הדרישה (ס"ק ד') שרק הראב"ד החמיר בזאת להצריך ג' אנשים בלילה ושאר המחברים שלא הזכירו זאת לא ס"ל כן. ועוד הביא שאף שמע מת"ח אחד שהעיד על זקנו הגר"ז מינצברג זצ"ל שהורה כן להלכה למעשה כדעת הדרישה. ועוד דבנידון דידן דמיירי בהוא ואחותו אין פוצה פה ומצפצף לאסור יחוד עמה, אלא רק בקביעות מצאנו להחמיר, ואם כן יש לומר דבכל כגון דא גם הרמ"א יודה דסגי בב' אף בלילה, דהא החשש שצריכים ג' בלילה הוא משום שמא אדנאים אחד, ובהיות שזה רק חשש חיישינן רק היכא דהוי בכלל איסור יחוד, אבל כשהיחוד מותר בעצם ורק בקביעות החמירו, יש לומר במותר בלילה אפילו בב', דהא אין זה קביעות אלא חששא לשמא, ואין איסור כשהחשש שמא הוי לגבי יחוד המותר כגון דא. ושוב מצא חידוש זה בשו"ת יגל יעקב חלק אבן העזר (סימן י"ד). ולמעשה אף שיש מקום להקל בשופי הסיק שם דודאי אפילו שאין לאסור מדינא שיגורו

יחוד עם אשתו נדה

ח. אשה אפילו בעת נדתה מותר להתייחד עמה כיון שכבר בא עליה פעם אחת ולא תקיף יצרו י"א.

המותרים ביחוד אם יש ענין להחמיר במקום שאחרים לא מכירים אותם ז. אלו נשים שמתרים להתייחד עמהם כגון אשתו ובתו [ואחותו שלא בקביעות], אפילו במקום שאין מכירין קרובתן מותר להתייחד, ויש מחמירים בזה, אמנם המנהג להקל, וראה הערה ז"ב.

חופת נדה לענין איסור יחוד

י. כלה שלא הספיקה לספור ז' נקיים קודם החופה ועדיין נדה, כיון שעוד לא הגיעה בקירוב בשר עם בעלה אסורים ביחוד, אך ישנם כמה אפשרויות שמצאנו להתיר, וראה כל זה בהערה ז"ג.

⊕ הערות וביאורים ⊕

וגרעון בחינוך הילדים ושאר ניסיונות הכרוכים בזה, וכל מי שיש לו יראת שמים יברח מדרך זה אם לא במקום חולי ח"ו, ואין למדין אפשר משאי אפשר, עכ"ד.

יב. והנה ראיתי באוצר הפוסקים (עמוד מ"ה) שהביא משו"ת אמרי יושר חלק ב' (סימן מ"ג), שנשאל אודות אח ואחותו שנסעו למקום רפואה, האם מותרים להיות שם בחדר אחד, והביא שם מספר אבות דרב נתן (פרק ב' הלכה ב') שכתב דאלו יתיחד אדם עם כל הנשים בפונדק אפילו עם אחותו ועם בתו מפני דעת הבריות, שאין הכל מכירין בקרובותיו, וכתב האמרי יושר שם דבאמת הפוסקים השמיטו את דברי האבות דרב נתן, ולמעשה לגבי אחותו יש שמונעים בזה כיון שיש אוסרים בקביעות, אבל בבתו אין שום טעם להחמיר, וכן באשתו. ובספר קובץ הלכות יחוד (עמוד י"ט) הביא שם ששאל כמה פוסקי זמנינו שליט"א וכולם אמרו שאין לאסור יחוד עם המותרות ביחוד במקום שאין מכירין קרובתן. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ג' אבן העזר (סימן י"ט).

יג. עי' בשו"ע יורה דעה (סימן קצ"ב סעיף

יא. שו"ע יורה דעה (סימן קצ"ה סעיף א'). ועי' בשו"ע (סימן קצ"ב סעיף ד'). ועי' בתורת השלמים (סימן קצ"ה ס"ק א') שכתב דתרתו בעינן בכדי להתיר יחוד הבעל עם אשתו נדה, א' שבא עליה פעם אחת, ב' שיהא היתר אחר שתספור ותטבול, דבכה"ג אין יצרו תקפו, לאפוקי באופנים שנאסרה לבעלה עולמית כגון רואה מחמת תשמיש.

ועי' בספר פותח שער (סימן ט"ז סעיף ג') שכתב דיש היתר להתייחד עם אשתו ואשה אחרת אע"פ שהיא בעת נדתה, ואין כאן איסור יחוד משום שאשתו משמרתו, וזהו ההיתר למי שמחזיק משרתת בבית, ואם אין אשתו עמו בבית צריכים לעשות שאלת חכם. ובספר יוסף אומץ כתב דאם אשתו עלתה למעלה לישן והוא נשאר למטה ללמוד והמשרתת שם הוי מצוה הבאה בעבירה. והוסיף דכאן מקום למחות נגד מה שנתפשט בזמן האחרון להתיר לעצמם להכניס משרתת לבית לדור שם גם כשרק אחד מהם בבית ולהיות מטפלת בילדיהם ושאר צרכי הבית לכל עת מצוא, ואין שמים על לב איסורי יחוד

דרך החדר הזה מותר לזה ששוהה בחדר השני לעבור דרך חדר זה אפילו כשהשני שם, בין שהוא צריך לעבור דרך חדר שלה בין שהיא צריכה לעבור דרך חדר שלו, ורק דרך הליכה מותר, אבל לא להתעכב שם כלל. ומה שמיסד כאן שיש לחלק בין יחוד בחדר אחד דרך הליכה ובין להתעכב שם אפילו כשהשני שם, כך אמר בפשיטות ושוב מצא שכן דעת החזון איש מובא בספר דבר הלכה, ובזמן שכל אחד מהם בחדר נפרד מותרים לדבר בטלפון או בהרמת קול.

וכל זה בלילה לאחר השעה עשר, עד השעה שמונה בבוקר, אבל ביום מהשעה שמונה בבוקר עד עשר בלילה מותר להחתן והכלה לשהות ולאכול ולישן בחדר אחד, אפילו כשהם לבדם בחדר זה ובדירה זו ואין איתם שום שומר, ובתנאי שדלת פתח היציאה לחוץ אינה נעולה במנעול, דאז מותר אפילו אם היא סגורה. והיוצא מזה דבלילה אסור להם לשהות ולישן בחדר אחד כשהם לבדם בדירה אחת אפילו אם דלת היציאה לחוץ אינה נעולה במנעול, ואם הוא בחדר אחד והיא בחדר השני מותר בלי שום שומר אפילו אם דלת היציאה לחוץ נעולה במנעול, ואילו ביום הדין כמ"ש לעיל.

ב' עוד אופן להתיר יחוד בחופת נדה הוא בדירה שיש יותר מחדר אחד והחתן והכלה ישהו וישנו בחדר אחר, ובחדר השני יהיו שני שומרים, או ילד קטן מבן חמש ומעלה עד תשע שנים ויום אחד וילדה קטנה מבת חמש ולמעלה עד תשע שנים ויום אחד, או איש גדול עם ילדה קטנה שהיא בתו או אחותו, או עם ילד קטן קרוב משפחה או זר, או אשה גדולה עם ילד קטן אפילו אינם קרובי משפחה, או עם ילדה קטנה, או שני אנשים גדולים, או שתי נשים גדולות או בעל ואשתו, או שני קטנים או שתי קטנות. והדלת של פתח היציאה לחוץ יכולה להיות נעולה

ד' שכתב חתן שפירסה כלתו נדה קודם שבא עליה לא יתייחד עמה, אלא הוא יושן בין האנשים והיא יושנת בין הנשים, וברמ"א שם כתב שצריכים שמירה והמנהג הוא שיקח אצלו קטן ואצלה קטנה אפילו ביום. ועי' ש"ך שם (ס"ק ט') לגבי חופת נדה, דאע"פ שאיש מותר להתייחד עם אשתו נדה, כאן שהוא עוד לא בא עליה יצרו מתגבר עליו יותר וחישישן שיבא עליה, ולכן הוא צריך לישן בין האנשים והיא בין הנשים.

והנה מצאתי בספר ארחות טהרה להגרי"א כהנא שליט"א סיכום נפלא בדינים שנוגעים להנצל מאיסור יחוד כשיש חופת נדה, ונביא בעז"ה מקצת דבריו לתועלת הענין.

והנה ישנם ד' אופני היתר להתייחד עם כלתו נדה, א' בדירה שיש בה יותר מחדר אחד, באופן שמהשעה עשר בלילה עד השעה שמונה בבוקר לא ישהו החתן והכלה בחדר אחד אפילו לזמן קצר ולא ישנו בחדר אחד, רק הוא שוהה וישן בחדר אחד והיא שוהה וישנה בחדר השני, ובאופן זה מותר אף שהחתן והכלה לבדם בדירה זו, ואין איתם שום שומר קטן או קטנה ולא גדול וגדולה, ואף ששני החדרים יש להם רק יציאה אחת לחוץ והדלת של יציאה זו נעולה במנעול מותר, והדלתות של שני החדרים אין צריכין להיות סגורין כלל ואפילו הן פתוחות לרווחה מותר. וכן אם שני החדרים הם זה לפניו מזה, ואין לפנימי דרך לחוץ רק דרך החדר החיצוני גם כן מותר כשהוא בחדר אחד והיא בחדר השני אפילו כשיש רק דלת יציאה אחת והיא נעולה במנעול, והם לבדם בדירה זו, אלא שבאופן זה שזה לפניו מזה צריך שתהיה הדלת שבין שני החדרים סגורה ולא פתוחה, אבל אין צריך שתהיה נעולה במנעול. ואפילו המטבח או בית הכסא הוא לפניו מחדר אחד ואין דרך אליו רק

חתן וכלה ישנים במלון בחדרים נפרדים
יא. מותר לחתן וכלה לישון בחדרים נפרדים במלון, ויש אומרים
 שישתדלו שהחדרים יהיו בקומות נפרדים י"ד.

כלה שנשאה ולא הספיק לבא עליה עד שפירסה נדה
יב. כלה שהיתה טהורה כשנשאה אבל עדיין לא הספיק לבא עליה טו

⊕ הערות וביאורים ⊕

לשלשה אנשים ויהיה קצת אור דלוק
 בבית ובפרט שיהיו שנים מהשלשה שיהיו
 יוצאים ונכנסים בתמידות.

יד. והנה כבר הזכרנו את דברי הרמ"א
 שם שאם החתן והכלה אינם ישנים
 בחדר א' הם לא צריכים שום שמירה.
 וביאור הדברים כתב בחזון איש (סימן ל"ד
 ס"ק ה') שאם שני חדרים בבית א' ויש
 פתח ביניהם ויכולים ללכת מחדר לחדר
 מבלי שיצטרכו לצאת לרשות הרבים הרי
 הם כחדר אחד ואסורים לישון באותו בית
 בלי שמירה, וזה אפילו אם הפתח נעול
 והמפתח ביד האשה דחיישינן שמא היא
 תפתח לו, אבל אם הם צריכים ללכת דרך
 רבים או דרך חצר וכדומה כדי להכנס
 לחדר השני אין חוששים אע"פ שהיא
 יחידה בחדרה והוא יחיד בחדרו שאין בזה
 יחוד כלל.

ולפי זה בספר קובת הלכות יחוד (פרק
 י"א סעיף כ"ד) הביא מהגר"ט גאלדשטיין
 זצ"ל שהתיר לחתן וכלה לישון בחדרים
 נפרדים במלון והסברא הוא על פי הנ"ל
 שכיון והם צריכים לעבור דרך רבים כדי
 ללכת מחדרו לחדרה לכן אין צורך
 לשומרים. וכמו שמותר לבחור לישון
 בעצמו בחדר במלון אע"פ שיש בחדרים
 אחרים שם אלנות או בתולות בעצמם,
 ורק שעל הצד היותר טוב ישתדלו
 שהחדרים יהיו בקומות נפרדים באופן
 שיצטרכו לעבור דרך הרבים ממש בכדי
 לילך מחדרו לחדרה, עכ"ד.

טו. ובגדר ביאה והעראה בבעילת מצוה
 שאסור משום דם בתולים, נחלקו

במנעול, וכן הדלת של חדר השומרים גם
 כן יכולה להיות נעולה במנעול מבפנים,
 והדלת של חדר החתן והכלה יכולה
 להיות סגורה אבל לא נעולה במנעול.
 והחתן או הכלה יאמרו להשומרים שיש
 להם רשות ליכנס לחדר שלהם בכל עת
 בפתאום בלי לדפוק בדלת. וכל זה בלילה
 אבל ביום די בשומר אחד גדול או קטן,
 או שומרת אחת גדולה או קטנה, אפילו
 שהחתן והכלה הם בחדר אחד והשומר
 הוא בחדר שני, ודוקא אם דלת היציאה
 לחוץ נעולה במנעול, אבל אם דלת
 היציאה לחוץ אינה נעולה במנעול מותר
 ביום בלי שום שומר, אפילו כשהחתן
 והכלה הם בחדר אחר, ובלבד שלא תהיה
 דלת החדר נעולה במנעול.

ג' כשהחתן והכלה עם הקטן או עם
 הקטנה יהיו בחדר אחד, ואין חילוק בזה
 בין היציאה לחוץ נעולה או אינה נעולה,
 וביום משעה שמונה בבוקר עד עשר
 בלילה אם דלת היציאה לחוץ אינה
 נעולה במנעול אפילו היא סגורה, מותר
 להחתן והכלה לשהות ולישן שם בלי שום
 שומר. ואם דלת היציאה נעולה במנעול
 צריכים שומר.

ד' כשהחתן והכלה נמצאים בחדר
 אחד בלי שום שומר אלא על ידי מסירת
 מפתחות, ונתנו רשות לשלשה אנשים
 לבוא ולפתוח דלת הדירה וליכנס להבית
 בכל עת, בלי להודיע ובלי דפיקה או
 צלצול על הדלת מותר להם להתייחד
 ביום בחדר אחד בכה"ג, ובשעת הצורך
 גם בלילה מועיל מסירת המפתחות

בספר חוט שני (ס"ק א' אות י"א) כל שהכניס את כל העטרה ומקצת מן הגיד, הרי זו ביאה שחייב לפרוש ממנה אף שלא מצאה דם, וכן דעת עוד כמה פוסקים, ובספר פותח שער (סימן י"ב סעיף ח') כתב מיהו אם מתברר שהכניס רוב האבר ודאי אין כדאי להקל, דבזה בודאי יש לומר מי יוכל לדעת ולברר וכו', ועיי' בשיעורי שבט הלוי סיכום הדינים (סימן קצ"ג ס"ק ה') שכתב אם היתה רק העראה א"צ לפרוש כשלא ראתה דם, ויש מחמירין, אבל הכנסת רוב אבר ואפילו חצי אבר אין להקל, וצריך שאלת חכם, וכן אם הי' צער וכאב צריך שאלת חכם.

ולענין אם לא עשה רק העראה בלבד אם מותרים ביחוד, עיי' בים של שלמה מסכת כתובות (פרק א' סימן ו') שכתב דבעילת מצוה היינו בעילה גמורה, אבל בעילה דרך איברים, או אפילו העראה, לא מהני לענין זה דנימא נח יצריה, ולעולם ישן בין האנשים, וכן עיקר, וכן נקט בדעת תורה (סימן קצ"ג ד"ה ומהא), ועיי' בשיעורי שבט הלוי (ס"ק ג') שכתב דנראה בזה להורות לחוש למחמירים, אך אפשר להקל שאין צריך שתי שמירות אלא שכ"א יישן בחדר לבד והיא תסגור עצמה. אמנם דעת החזון איש המובא בספר חוט שני ומראה כהן ועוד הוא דסגי הכנסת עטרה שהיא העראה בעלמא שא"צ שמירה ומותרין ביחוד אם כלתו פירסה נדה אח"כ. וכן דעת הגרי"ש אלישיב שלט"א מובא בספר משנת השלחן (תשובה קע"ז). ועיי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק א' (סימן ת"ק) שכתב דבספק לו אם הגיע להעראה ואח"כ פירסה נדה, אפשר להקל באיסור יחוד. ובספר 'דבר הלכה' מביא הוראת החזו"א זצ"ל שבכה"ג ספק נשיקה או העראה גמורה התיר בלילה בשומר אחד ואמר לקחת קטן לשומר, וכמדומני שמורי הוראה מקילין בדין זה לגמרי ועכ"פ ראוי לשאול

גדולי הפוסקים בדבר, דהנה הרמ"א ביורה דעה (סימן קצ"ג סעיף א') כתב דנהגו להקל אם לא גמר הביאה רק הערה בה ולא ראתה דם, אבל אם בא עליה ביאה ממש, צריך לפרוש ממנה אע"פ שלא ראתה דם, וכן עיי' בחכמת אדם (כלל קט"ז דין ט"ז) שכתב להקל כל שלא גמר הביאה רק הערה בלבד. אמנם עיי' בערוך השלחן (סימן קצ"ג סעיף ט') שכתב דבאמת התמרמרו הגדולים בזה על ההיתר דהערה בה ומי יוכל לדעת ולברר וכל ירא אלקים יראה להזהיר בזה, עכ"ד. ועיי' בספר קנה בושם על שו"ע (סימן קצ"ג ביאורי השו"ע ס"ק ו') שכתב דדרכי להורות בזה בס"ד להצריכם פרישה בהכנסת העטרה לבד אעפ"י שלא ראתה דם, כדברי המחמירים דקשה הדבר להבחין ולידע בירור הדברים בזה. אמנם אם מסופקין הם בהכנסת העטרה גופא אם נכנס כבר כל העטרה או לא, בזה הנני מורה ובא להקל.

ועיי' בחכמת אדם שם שכתב דנהגו להקל אם לא גמר הביאה רק הערה בה ולא ראתה דם אבל אם בא עליה ביאה ממש דהיינו שהכניס כל האבר אף על פי שלא זרע צריך לפרוש ממנה אף על פי שלא ראתה דם, וכן עיי' בספר טהרת הבית (סימן י' סעיף ב') שכתב כשגמר ביאתו, שהוא בהכנסת כל האבר בפנים, אבל אם לא גמר ביאתו בהכנסת כל האבר, אם בדקה ולא מצאה דם, מותר לו לבעול שנית. וכן המנהג. וכן דעת עוד כמה פוסקים. אמנם עיי' בספר שערי טוהר (שער י"ג סעיף א' ס"ק א') שכתב דנראה שכל שיצא מכלל העראה הוי בכלל ביאה ממש אף שלא גמר הביאה, וכן עיי' בספר משנת השלחן (תשובה קפ"ח) של הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכתב כל שנכנס רק חצי אבר היה אפשר להקל, אך כיון שקשה הדבר להבחין יש להחמיר ולאסור כל שנכנס יותר מעטרה. ועיי'

ופירסה נדה אסור להתייחד עמה^{טז}.

✧ הערות וביאורים ✧

וכן פסק בפותח שער דכל ששכב עמה אף שלא הספיק לעשות הערה וכדומה מותר להתייחד.

טז. רמ"א יור"ד (סימן קצ"ב סעיף ד'). ועי' בט"ז שם (ס"ק ז') שכתב דמדינא אסור להתייחד, אך הנקודות הכסף שם השיג עליו והתיר משום דכיון שהיה להם זמן לבעילת מצוה ולא בעל חזינן דלא תקיף יצריה. ועי' בשיעורי שבט הלוי (סימן קצ"ב) מה שכתב על הט"ז (ס"ק ז') שהביא הנקודות הכסף, והקשה עליו שהרי לא מצאנו בתורה וחז"ל שהתירו יחוד משום חזקת צדקות שיש לבן אדם, משום שהרי מותר להתייחד במאכלות אסורות לא חיישינן שמא יאכלם, אלא מאי שאני עריות שאין אפיטרופוס לעריות.

ולענין מה שהביא הרמ"א שם בשם התרומת הדשן, בשו"ת באר משה חלק א' (סימן נ"ח אות ח') כתב דלפי זה כלה שפירסה נדה אחר החופה קודם הלילה, ליל בעילת מצוה הרי אלו אסורין לכו"ע אף לדעת המקילין (תרומת הדשן). דהא בכה"ג ליכא למימר דחזינן דלא תקיף יצריה שהרי עדיין לא היה ראוי לביאה, שעוד לא הגיע אף ליל הראשון, ובלאו הכי הט"ז כבר החמיר מדינא.

ולענין מה שכתב הרמ"א דאם אינם ישנים בחדר אחד אינם צריכין שימור כלל, כתב בשו"ת באר משה חלק ד' (סימן ע"ח) דדע דבדואי לא התיר הרמ"א כשהם בבית אחד בשני חדרים, דזהו איסור גמור בלי שמירה, דעדיין נחשב כחדר אחד, רק ההיתר בזה הוא דוקא היכי שהם נמצאים בשני בתים נפרדים. והרמ"א שכתב שני חדרים מיירי שאין הפתח שבחדרו נפתח לתוך הבית אלא לרשות הרבים, ואי אפשר לבוא מחדר אחד אלא החדר השני

שאלת חכם. וכן נראה דעת רוב הפוסקים, והשיב לי בתשובה בעל המנחת חן שליט"א להקל אם הכניס העטרה אף שפירסה נדה אח"כ כדעת החזון איש. ועוד עי' בשו"ת באר משה חלק א' (סימן נ"ב אות ט') שכתב כדעת החזון איש דאם הכניס העטרה אף שלא הכניס מן האבר אף משהו ואף שלא הוציא זרע, ושוב פירסה נדה הרי אלו מותרין ביחוד בלי שמירה, וטעמו משום דאם הכנסת עטרה לגבי עריות הוי ביאה גמורה וחייב הבועל כאילו גמר ביאה כ"ש הכא להתירם ביחוד. ובספר פסקי באר משה (סימן קצ"ב אות ו') ובהערה שם הביא תשובות באר משה כת"י שכן נקט הגר"י שטיף זצ"ל, ועוד הוסיף דאפילו אם לא היה יכול להתקשות לגמרי ועשה הכנסת עטרה גם כן סגי, וצ"ע לדינא. ועי' שם בחלק ג' (סימן קל"ב) שפסק דאם היה רק נשיקת אבר בעלמא ושוב פירסה נדה, אסורין ביחוד כי נשיקה לא נחשב כביאה כלל.

ובספר חוט שני (עמוד ר"ג) כתב דכלה שנטמאה אחרי שהבעל הספיק להכניס העטרה אזי הם אינם אסורים ביחוד, אבל אם עשו רק נשיקת אבר אמר החזון איש דאסורים ביחוד משום דנשיקת אבר עדיין לא נחשב כקירוב מספיק, אך הוסיף דבמקום שעת הדחק גדול יש לעשות שאלת חכם. אמנם ראיתי בקונטרס יד דודי תשובת הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א שהתיר יחוד בחתן שלא הספיק לעשות בעילת מצוה רק עשה חיבוק ונישוק ואז פירסה אשתו נדה שמוותרים להתייחד, ושוב ראיתי בשו"ת חשב האפוד חלק ב' (סימן קמ"ז) דג"כ היקל בזה, וכן שמעתי בשם הגאון רבי אשר ווייס שליט"א במח"ס מנחת אשר,

כלה שהגיע עונת הוסת בליל חופתה יג. כלה שהגיע עונת הוסת בליל חופתה יש אומרים שמותרים ביחוד, ויש מחמירים, והעיקר כדעת המקילים¹⁷.

✪ הערות וביאורים ✪

ואשה לפני החתונה אין חיוב פרישה כשהיא נדה, אבל בזנות חדא בעלמא ועכשיו הם דרים כאיש ואשה וסמוך לחופה יצרו ודאי בוער ואסורים ביחוד, וכן נראה עיקר שבזנות בעלמא אסורה ולא הותר בכך. והסיק דקשה להקל, ובפרט שכבר הוכח שיצרו בוער וראוי לאסור טפי, ולכן קשה להקל.

אכן השיב לי בתשובה בעל האבני ישפה זצ"ל דאם הכלה היא בעולת החתן לפני החופה, אין איסור יחוד בחופת נדה שהרי כבר אין יצרו תוקפו. וכן שמעתי ממורי הוראה שליט"א להקל. ושוב ראיתי בספר קובץ הלכות יחוד (עמוד ק"א) שהביא שרע"א (סימן קצ"ב ד"ה אין צריך שמירה) שהביא מספר התפארת למשה שמסתפק בזה, ואילו הסדרי טהרה (ס"ק י"ד) וחכמת אדם מקילים בזה שלא צריכים שמירה, וכן הכריע הגאון מח"ס בית אבי"ז זצ"ל להקל בכה"ג.

יז. כן דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן פסקו בשו"ת שרגא המאיר חלק ב' (סימן מ"ד) ועוד פוסקים. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן פ"ז) שכתב דיש להתיר גם חיבוק ונישוק וביחוד אין להחמיר כלל, אבל נראה שהוא רק יחוד לזמן קטן וביום דאין דרך לשמש אבל לישון בלילה יש לאסור מאחר דבלא בעל יצרו תוקפו טובא ויש לחוש טובא שיבעל שזה אסור לרוב האחרונים. ועי' בשו"ת אור יצחק יור"ד (סימן ל"א). מיהו ראיתי בספר דבר הלכה מהדורה חמישית תשובות בסוף הספר (סימן י"ד) שנשאל בזה והביא דבשו"ת נודע ביהודה יורה דעה מה"ת סימן קי"ז הביא דכלה בליל

שהיא נמצאת שם דרך הבית, אלא דרך רשות הרבים, ורק באופן זה יכולין לבוא מחדר אחר אל השני, ובכה"ג התיר הרמ"א דהוי כשני בתים נפרדים. וכל זה דלא כמ"ש בשם ספר ארחות טהרה ובשם החזון איש לעיל.

ועוד ראיתי בספר שולחן שלמה ערכי רפואה חלק ג' (עמוד נ"ט) בשם הגרשז"א זצ"ל לגבי דין יחוד בחתן שפירסה אשו נדה קודם שנבעלה, מצד הסברא (בלא שום ראייה) נראה כיון דיחוד איסורו מדרבנן, וידוע דבזמנינו הרי זה צער גדול עד מאוד לחייב אותם זמן רב בשמירה וכמו שכתבת שזה עלול לגרום ריב וקרע בשלום בית, לכן חושבני דיש לצרף גם זה דהבעל הרי ודאי מצטער ומתבייש ולכן לא תעלה כלל על גבו מחשבת פיגול כי יכנס מורא גדול שאף אם האשה תתרצה מ"מ אם לא יצליח הוא עלול לסבול אח"כ מזה, ולכן יש להקל בהורגלו ג' פעמים בקירוב בשר, אך אם יש ב' חדרים טוב שישנו בחדרים נפרדים.

זוג בעלי תשובה אם מותר להתייחד כשפירסה נדה

ולענין חתן שבעל ר"ל כלתו לפני החופה וכשהגיע יום החופה כלתו פירסה נדה האם מותרים ביחוד כיון שכבר לא תקיף יצרא, או שמא צריכים להחמיר ואסור להתייחד. והנה מצאתי בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' (סימן תרנ"ט) דנשאל בשאלה זו והשיב דלא מצא דין זה מבואר, אלא דמסתברא שהקשר והחיבה אחרי הנישואין מיד אינו דומה למעשה זנות באקראי ועדיין לא נתקרר בזה יצרו, ולכן דוקא אם גרו יחד כאיש

יחוד עם כלה שחולה ואסורה בביאת מצוה יד. כלה שחלתה בצהבת (●)÷÷ בערב הנישואין ואי אפשר לדחות את החתונה אולם מטעמי בריאות צריך בעלה להזהר מקירבה כחור"נ וכ"ש מביאת מצוה, למעשה יכולים להתחתן ולגור יחד. אך אם תפרוס נדה אחר גמר המחלה ולפני הביאה הראשונה, יצטרכו שומרים"י.

יחוד עם ילד מאומץ או חורג

טו. אסור לאב להתייחד עם בתו מאומצת או חורגת מעל גיל שלש, וה"ה שאסור לאם להתייחד עם בנה מתשע שנים ומעלה מאומץ או חורג"ט.

⊕ הערות וביאורים ⊕

חופה בעונת אור זרוע.

יח. דעת הגרשז"א זצ"ל מובא בספר שולחן שלמה ערכי רפואה חלק ג' (עמוד נ"ט).

יט. עי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ט' (סימן ק"מ) שכתב דאין מקום להתיר יחוד היכא דאין במציאות שום קרבא משום איזה חידוש בטעמא דקרא, דבודאי אף הלבוש לא כוון להמציא איזה היתר אף שלא בקרובים במציאות. ודאתאן מזה תבנא לדינא דאין להתיר בבן ובת המאומצים וכדעת גדולי התורה ופוסקי דורינו ושלפנינו כנ"ל. ובשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ה אות ח' ד"ה והנה) כתב דבזה"ז שכיח מאד בזוג שלא זכו לבנים שהם מאמצים להם ילד או ילדה לגדלם במקום בנים, פשיטא ופשיטא דנוהג איסור יחוד ע"פ האופנים המוזכרים בסימן זה. וכן דעת רוב הפוסקים כגון הגרי"ש אלישיב זצ"ל הגר"ח פ"ש זצ"ל, הגרשז"א זצ"ל, והגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל, ועי' בקונטרס על דיני יחוד מהרב טרופר (עמוד ז' הערה ג'). ועי' עוד בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות י"א) שהביא לגבי ילד יתום שאביו נישא בשנית והוא מדמה שאשת אביו היא אמו, וכן ילד מאומץ המדמה שאמו המאמצת היא אמו האמיתית, מסברא היה אפשר לומר שאין איסור

חופתה שחל עונת הוסת אף דמצינו התירים ביוצא לדרך לשמש, מ"מ בליל חופה אסור. וכן הסכים עימו בנו בספרו שיבת ציון, והוסיף שם דזה אף לרוב הפוסקים שסוברים דעונת הוסת דרבנן. ובספר שם אריה (סימן מ"ג) כתב דלפוסקים אלה יש להחמיר גם ביחוד בכה"ג. ולמעשה בספר דבר הלכה שם לא הכריע אלא נשאר בספק אם יש מקום להקל בעונת הוסת שאינו קבוע. וכן יש לדון היכא שנכנסה והיה ספק בידו אם בעל או לא ואח"כ הגיע עונת הוסת אם אפשר לצרף דעת התרומת הדשן המובא ביורה דעה (סימן קצ"ב סעיף ד'). ועי' בספר פסקי משנה הלכות על הלכות טהרה (פרק כ"ד סעיף י"ג) פסק דאם חל ליל החתונה בעונת הוסת ואינה לוקחת כדורים למניעת הוסת אסור להם לבעול בעילת מצוה, אבל ביחוד מותרים.

ולענין כשאירע ליל החופה בעונה של חומרת האור זרוע מותר לבעלה לבעולה ולהתייחד עמה כך פסק בשו"ת הגר"י שטייף (סימן מ') על פי החתם סופר שמיקל בעונת אור זרוע בליל טבילה או ביוצא לדרך, ועוד סניף מצטרף היום להתיר מאחר ולוקחים כדורים למניעת הוסת. וראיתי בספר קובץ הלכות יחוד שהביא שראה תשובות מאת בעל הדברי יציב זצ"ל שהכריע להקל בביאה וביחוד בליל

ויש מקילין, ולהלכה קיימא לן כהמחמירים, וראה הערה 2.

✪ הערות וביאורים ✪

בתו, ואם לא היה נוגע בה ולא היה מתייחד עמה כמו עם בתו היה זה ניכר לעלמא, וצריך לומר דיירא מאשתו שתהא חושדתו שבחזרתה תחקור ותדרוש לבתה ולהיתומה ויגלו לה לכן מאלו שנמצאין בבית תדיר עמו ועם אשתו אין לאסור אף אם נזדמן איזה זמן קצר שלא היתה אשתו ונשאר הוא לבדו עם בתה ועם היתומה שמגדלין וכן להיפוך אם היא נשארה זמן קצר עם בנו ועם יתום שמגדלין ואם מתה אשתו יש לו ליהזר, עכ"ל.

ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק כ') שכתב בצידוד צדדי היתר הנ"ל הגם שנדמה שנכנסים לכאורה בפירצות דחוקות, בכדי ללמד זכות על ישראל, ובראותינו שגם גדולים וטובים לא נוהרים בזה, ובכדי לא לסגור הדרך לפני ילדים אומללים שלא יהא להם דורש ומבקשים בתים שיחנכו אותם שם על דרכי התורה והמסורה. ויש לדעת שזה אסור בודאי לכתחילה לאמץ ילדים שהם כבר בגיל של איסור יחוד דהיינו בת מגיל ג' שנים ויום אחד ובן מגיל תשע שנים ויום אחד אם יודעים מראש שלא יוכלו להיזרזר מלהתייחד עמם, ואף שצדד להקל, מ"מ עי' בחלק ז' (סימן מ"ד) שהביא דברי הגרא"י הונטרמן זצ"ל והגר"מ אהרנברג זצ"ל שדחו הראיות שלו וגם אוסרים.

ושבו מצאתי סיכום בעניני יחוד עם ילדים מאומצים בספר גפן פוריה להגר"א בלומנקרנץ זצ"ל (פרק י"ד הערה 54), דהרי בספר זכרון עקידת יצחק להגר"א בריזל שליט"א (עמוד ל"ג-ד) האריך טובא לאסור ושאין להתיר בזה אפילו למטרת חינוך בבתי יראים, ואפילו קיבלום לאימוץ מיום לידתם אסור ביחוד אח"כ כשהגדילו, ואדרבה יחוד עם הנך גרע טפי דכיון

יחוד שכיון שחושב ומדמה שהיא אמו לא יזנה עמה, אבל הפוסקים לא חילקו ולהלכה איסור יחוד קיים אף בן מאומץ, ובלאו הכי דעת הפוסקים שיש להודיע לילד שהאמא אינה אמו האמיתית כדי להמנע מלהכשל בחיבוק ונישוק שהוא חמור יותר מאיסור יחוד, ומפי החזון איש שמע דבכה"ג חיבוק ונישוק הוא ביהרג ואל יעבור.

איסור יחוד באח ואחות חורגים

בספר תורת היחוד (פרק ב' סעיף כ"ג) כתב לאסור יחוד אח ואחות חורגים. ובספר מסורת משה להגר"מ פיינשטיין זצ"ל אבן העזר (עמוד ת"ב) נשאל שם אודות ילד בן ט', ובת מאומצת ילדה כבת י"ד, האם יש איסור יחוד להניחם לבד. והשיב שם שאף שראויין לביאה מ"מ למעשה לא נראה שיש מה לחוש בגיל כזה, בפרט לכמה שעות. ולכתחילה בודאי כדאי להחמיר, והנה להביא שם עוד בחור, שיהיה יותר מבוגר, כבייבי סיטר, יותר גרוע דמצידו יהיה איסור יחוד, דהלא הבן שהוא בגיל ט' כבר יש לו שכל שלא להגיד סוד וממילא א"א לסמוך עליו כשומר. אבל להביא עוד בחורה, יותר מבוגרת הוי עצה מאחר ובמציאות מתמעט האפשרות לחשש במצב כזה. ואולי העצה הפשוטה והטובה היא, לבקש שאיזה שכנה תבוא לפעמים לראות שהכל הולך כשורה.

כ. עי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ד אות ב') שכתב וז"ל "ומשמע מסוטה סוף (דף מ"ג) מהא דא"ר יצחק א"ר יוחנן משום ראב"י חורגתא הגדילה בין האחין אסור לינשא לאחין דמתחזיא כי אחתייהו, דלא היה היכר בהנהגת האב עם החורגתא מהנהגתו עם

אשה המורדת ומסרבת לטבול

פז. אשה שמתקוטטת עם בעלה ומסרבת ללכת לטבול, ואומרת לו שתישאר כך כל ימיה, יש אומרים שאסור להתייחד עמה^{כא}, ויש מקילים כיון דלאונס אין חוששין משום יחוד וגם אם תתפתה ממילא תלך ותטבול^{כב}.

⊕ הערות וביאורים ⊕

כא. המהרש"ם בתשובה חלק ב' (סימן קע"ח) כתב דהדבר פשוט דאסור להתייחד עם מורדת ומסרבת לטבול שהרי מבואר בתשו' ושב הכהן (סימן ל') בהא דסוף (סימן קפ"ז) באשה שיש לה פצעים בגופה דאסור להתייחד עמה דדמי לרואה מחמת תשמיש (דסעיף י"ב) שם ואף דהכא אפשר שתתפא, הרי גם רואה מחמת תשמיש אפשר שתתפא ואפ"ה אסור ע"ש, וגם נראה ראי' מהא דכתובות (דף ס"ג ע"ב) בהא דמורדת פוחתין לה מכתובתה אפי' היא נדה דגבי נדה יש לו פת בסלו אחרי ימי נדתה משא"כ במורדת אין לו פת בסלו ואע"ג דהרי אפשר שתחזור בה אפ"ה מקרי דאין לו פת בסלו, ועתו"ס יומא (דף י"ח ע"ב) ד"ה יחודי וכו' ובהגהת הב"ח שם, וא"כ ה"נ דוקא בנדה התירה תורה כיון שיש היתר לאיסורה אחר ימי נידותה כמ"ש התוס' סנהדרין (דף ל"ז ע"א) ד"ה התורה וכו' אבל נדה סופה ליטהר וכו' ע"ש, והיינו משום דמקרי יש לו פת בסלו אבל הכא במורדת דאין לו פת בסלו אע"ג דאפשר שתחזור בה מ"מ מקרי אין לו פת בסלו ואסור להתייחד עמה אלא בעדים, עכ"ד. ועי' בשו"ת ויען דוד חלק ה' (סימן כ"ב).

ועי' בספר תורת היחוד (פרק ב' הערה י"ח).

כב. חזון איש אבן העזר (סימן ל"ה ס"ק ג'). ועי' בתורת היחוד שם בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובספר שערים המצויינים בהלכה (סימן קס"ב סעיף א')

דגדלו בביתם גייסי אהדדי, וכמו כן אסורים בשאר קריבות דחיבוק ונישוק, והוי בכלל אבזרייהו דג"ע דיהרג ואל יעבור. ובסוף הקונטרס שם הביא הסכמת הגאונים זצ"ל בעל הדובב מישרים ובעל הקהילות יעקב והגאון רבי עזרא עטייהו זצ"ל, שהסכימו להחמיר. ובשיעורי תורה לרופאים להגר"י זילברשטיין שליט"א חלק ד' (עמוד 592) הביא גם כן לאסור, והוסיף דכדי להנצל מאיסור יחוד אפשר למסור מפתח לשכנים, ולבקשם שיכנסו מדי פעם לבית, ועוד הוסיף דהרוצה לאמץ ילד עדיף לאמץ בת מאשר בן, מפני שרוב הזמן האשה בבית, והיא משמרת את בעלה מאיסור יחוד, וכמו שהבאנו בסמוך בספר אוצר דינים לאשה בשם בעל היביע אומר שליט"א.

חיבוק ונישוק לילדים
המאמצים

ולענין נגיעה ההורים המאמצים אסורים בחיבוק ונישוק ילדיהם, האב בבת, והאם בבן, החל מגיל איסור היחוד שלש שנים לנקבה ותשע שנים לזכר. והרי זה פשוט כיון שהם אינם ילדיהם, ואיסור נגיעה חמיר טפי מאיסור יחוד. ולענין אגב ראיתי בספר אוצר דינים לאשה ולבת להגר"י יוסף שליט"א (פרק ל"ז סעיף ל"ח) בשם אביו הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א שהרוצה לאמץ ילד עדיף לאמץ בת מאשר בן, מפני שרוב הזמן האשה בבית והיא משמרת את בעלה מאיסור יחוד.

ומוכנה להמשיך ולחיות עמו כבתחילה, בזה ודאי שאסור להם להתייחד, ורק אם שונאת אותו מחמת שחזר בתשובה בזה יש מקום לדון. ובספר נטעי גבריאל (פרק ז' סעיף ז') כתב דבעל תשובה שאשתו עדיין לא מקיימת מצוות ואין ברצונה לטבול יש להתיר לו להתייחד עמה, ולמעשה יש לצפות שתתרחש גם לחזור בתשובה כמו שמראה המציאות בימינו, ובפרט שיש מקואות טהרה מהודרות בכל מקום.

ולענין אגב בנידון הנ"ל בדיני אשה שמורדת לתשמיש מבעלה אם היא נחשבת כמורדת, ראיתי בשו"ת אבני ישפה חלק ז' (סימן ק"ח) שנשאל שם כמה שאלות בענין זה ונביא תמצית דבריו להרחבת הענין.

א. והנה אשה שסובלת מבעלה ורוצה להביא אותו לרב כדי לסדר שלום בית, וכדי להכריח אותו מאחר שהוא לא מסכים לזה היא מונעת ממנו תשמיש כדי לאלצם ללכת לרב. והביא שם דברי הרמ"א אבן העזר (סימן ע"ז סעיף ג') שכל שנותנת אמלתא לדבריה אין לה דין מורדת, והכא שהיא רוצה שבעלה יתקן את דרכיו כיון שאינו מתנהג כשורה אין לך אמלתא גדולה מזו, וממילא היא לא עוברת בכך שום איסור.

ב. ועוד הביא שם שגם כן מאותו סברא כל שכן שאפשר להתיר לה למנוע ממנה הכנת אוכל וכביסה וכדומה אם הוא לא רוצה ללכת לרב לתקן דרכיו.

ג. ואם אשה רוצה למנוע מבעלה תשמיש כדי שהוא ילך לפסיכולוג וכדומה גם כן מותר כיון שאם בעלה באמת חולה נפש וצריך טיפול רפואי בנפשו, ודאי שיש לה אמלתא טובה למה היא רוצה להכריחו ללכת להתייעץ עם פסיכולוג.

בקונטרס אחרון כתב דיש לומר דבעובדא של המהרש"ם היתה באשה שממאנת לטבול מחמת קלות ורשעות והיא רוצה בתשמיש עמו, אבל כשהיא ממאנת לטבול מפני שאינה רוצה לשמש עמו משום שהיא שונאת אותו אע"ג דהוי כמו שאין פת בסלו, מ"מ יש לומר דמותר להתייחד עמה, וכמו שמצינו באבן העזר (סימן ע"ז) ובחלקת מחוקק שם (ס"ק ו') דמשהין זוג שבאים להתגרש, ומבקשין אותו שלא לגרשה אולי תוך הזמן ירצו זה את זה, ומסתמא בכה"ג היא אינה טובלת ואפילו הכי אנו עוסקים כדי שירצו זה את זה ואם היא אז אסורין ליחוד היו הפוסקים לפרש זאת, עכ"ד. ועי' בספר נטעי גבריאל (פרק ז' סעיף ה') שהביא דיש מח' לגבי מורדת אם אסור לבעלה להתייחד עמה, והביא בשם מורה הוראה שכיון שאפשר לרצותה מקרי פת בסלו, אך אפשר להבין את דברי המהרש"ם שאף באופן שיש אפשרות לרצותה ללכת לטבול, מ"מ בעוד שעדיין עומדת במרדה ושורה שנאה ביניהם ודרים בבית אחד, חוששין שיבואו לידי מכשול כיון שאין לו פת בסלו, וכן הסכימו גדולי הוראה.

ולענין אשה שאינה שומרת תורה ומצוות ובעלה שומר תורה ומצוות והיא מסרבת ללכת לטבול, בספר מנחת איש (פרק ד' סעיף ג') כתב שמי שחזר בתשובה והתחיל לדקדק ואשתו עדיין לא חזרה למוטב ומסרבת לטבול במקוה טהרה כדת, ורצונה להמשיך ולחיות עמו כמו שהיתה רגילה עד עתה, אסור לבעלה להתייחד עמה כלל. ויש מתירים ובפרט אם יש סבירות ניכרת שבעתיד ישדלה בדברים ויסביר לה חומרת הדבר ותתרחש לילך למקוה. ובהערה שם הביא אריכות בזה והביא ששאל הגר"ש אלישיב זצ"ל, והשיב שבאופן שחפיצה לחיות עמו ואינה שונאת אותו מחמת שחזר בתשובה, אלא שאין רצונה ללכת למקוה

אשה שראתה דם מחמת תשמיש

יז. אשה שראתה דם מחמת תשמיש ג' פעמים אסור לבעלה להתייחד עמה, אבל אם היא מתעסק עם רפואות ורופא נאמן אמר שודאי שתתרפא על ידי רפואות האלו מותרים להתייחד^{כז}.

אשה שקשה לה לטהר מחמת פצעים

יח. אשה שאינה יכולה להטהר לבעלה מחמת פצעים בגופה נראה שדינה כאשה שראתה מחמת תשמיש שהבאנו לעיל^{כז}.

יחוד עם אשה צנועה

יט. אפילו אם האשה צנועה שיש לה שם גדול בין האנשים בצניעות, אסורה ביחוד^{כח}.

טעוף עם פנויה

כ. חז"ל גזרו על יחוד עם פנויה^{כט}, אבל בזמנינו כל פנויה גדולה אסורה מצד ערוה של נדה מפני שהם בחזקת נדה, ואסורים ביחוד מן התורה^{כט}.

יחוד עם נכרית

כא. הלל ושמאי גזרו על יחוד עם נכרית, ואם הנכרית היא אשת איש יש

⊖ הערות וביאורים ⊖

כג. שו"ע (סעיף ב'). דכשאירע מעשה אמנון ותמר גזרו דוד ובית דינו על יחוד עם פנויה, ואע"פ שאינה ערוה בכלל יחוד עריות הוא. ועי' בפרישה (ס"ק א') שכתב ביאור הדברים משום דיכול לבוא לידי עריות דאם יתייחד עם זו יתייחד נמי עם עריות, ועי' בבית שמואל (ס"ק ב') שהביא הפרישה וכתב דבבת ישראל איכא למגזר טפי מעכו"ם.

כז. עי' בבינת אדם (סימן י"ח) שבזמן הזה כל פנויה אינה טובלת ולכן אסורה מצד נדה דאורייתא, וכן פסק במשנה ברורה (סימן ע"ה ס"ק ז'), ועוד עי' בביאור הלכה (סימן של"ט סעיף ג' ד"ה להקל בכל). ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א אות ג') שכתב דיחוד עם ארוסה אסור מן הדין, ולכן אין לזלזל במשודכת כיון שהאיסור חמור מאוד.

והנה ביורה דעה (סימן קפ"ז סעיף י"ב) הביא דאם אשה ראתה דם מחמת תשמיש ג' פעמים אסור לשהות עמה אפילו אם אינו רוצה לבא עליה, ועי' בחוות דעת (ביאורים ס"ק כ"ד) שמצדד לומר שאם היא עוסקת ברפואות על ידי רופא ישראל שאמר שירפאנה מותר לשהות עמה ואין לחוש שיבא עליה באיסור דהוי כפת בסלו שהרי עוד מעט תהיה מותרת לו לכשתתרפא. ועי' בלחם ושמלה שם (ס"ק ע"ד). ועי' בדרכי תשובה ביורה דעה שם.

כד. הפתחי תשובה שם (ס"ק נ"א) הביא שהבית מאיר הסתפק בזה, ועי' בספר דבר הלכה מהדורה חדשה שו"ת (סימן י"ב) אריכות גדולה בכל זה.

כה. ספר דברי הסופרים בירור הלכה סעיף א' ד"ה גורם.

אומרים שאיסור היחוד עמה הוא מן התורה כח.

יחוד עם ערוה כשאשתו עמו

סעיף ג

כב. כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם אשתו עמו מותר להתייחד מפני שאשתו משמרתו. וראה הערה אם אשתו עמו היינו עמו ממש או סגי כשנמצאת באותו עיר כט.

⊕ הערות וביאורים ⊕

השלחן (סעיף ה) שכתב דמותר להתייחד עם הנשים כשאשתו עמו דלא יבוא לידי קלקול, ולכן איש שעסקו ומלאכתו עם נשים ואסור לו להתייחד עמהם כיצד יעשה העסק עמהם, אם אשתו עמו מותר או שיפנה את עצמו למלאכה אחרת, וכלשון השו"ע (סעיף ז).

כח. שו"ע שם. ולענין אם היא נאמנת לומר שהוא התייחד עמה, הרמ"א שם הביא מהריב"ש שאינה נאמנת עליו, ועי' בשו"ת שבט הלוי שם.

איסור יחוד עם אשה מכוערת

ולענין אם שייך איסור יחוד בין ישראלית עם נכרי או להיפך כשמכוערת עי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ו אות ט"ז) שהביא מרש"י במסכת עבודה זרה בפרק אין מעמידין בדברי ר' ירמיי' דנכרי עם ישראלית ליכא למיחש ליחוד כשהיא מכוערת וקרובה למלכות, ולפי דבריו נמצא דלגבי ישראל ליחד עם אשה מכוערת אין צריך לחוש אפילו אין קרובה למלכות, דגבי ישראל דליכא חשש שפיכת דמים לא בעינן קרובה למלכות, דאם לגבי נכרי דפירצי טפי לא חיישינן לעבירה במכוערת כל שכן לגבי ישראל בוודאי ליכא למיחש. אכן אליבא דתוס' שם וסיעתם לא קיים כלל דברי רש"י. ועוד שמצד ההלכה שייך איסור יחוד גם במכוערת לכל השיטות, ואין חילוק בזה בין נכרי עם ישראלית ובין ישראל עם ישראלית או נכרית הואיל דלא מצינו שיהא חילוק בזה, ופשוט דלגבי איש מכוער בודאי ליכא שום קולא ליחוד, בדדידה לא מצינו שיהא חילוק בזה.

אשתו משמרתו דוקא בבית או אפילו בעיר

ובגדר ההיתר דאשתו עמו משמרתו עליו לענין יחוד, נחלקו הפוסקים אם עמו היינו ממש עמו באותו בית או שמא אפילו באותו עיר סגי. והנה הבית שמואל (ס"ק כ"ב) והערוך השלחן (סעיף ט"ז) ועוד אחרונים כתבו דכיון שאשתו נמצאת באותה עיר מירתת תמיד שמא פתאום תבוא הביתה ולכן מותר אפילו אם אשתו אינה נמצאת כעת בבית אלא באותה עיר, ועי' לקמן מה שהארכנו בענין אשתו בעיר האם קיים היתר זה למעשה.

אמנם בעזר מקודש ובשו"ת מהרש"ם חלק ד' (סימן קמ"ד) ועוד פוסקים כתבו דדוקא כשנמצאת באותו בית עמו. ועי' שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד (סימן ס"ה אות ו'), שכתב וז"ל "בשו"ע הוא מפורש שאשתו משמרתו הוא דוקא כשהיא נמצאת עמו ולא סגי במה שהיא בעיר, מדשינה בלשונו שמצד הבעל איתא בסי' כ"ב בסעיף ח' אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה, וגם מסיק הטעם מפני שאימת בעלה עליה, ובאשתו איתא בסעיף ג' אם היתה אשתו עמו ה"ז מותר

כט. במתני' קידושין (דף פ:) איתא דאף איש אחד מתייחד עם שתי נשים כשאשתו עמו מפני שהיא משמרתו, וכן כתב בגמ' במסכת עבודה זרה (דף כ"ה:), וכך פסק השו"ע (בסעיף ג'). ועי' בערוך

דשם הכוונה הוא דיראה, אלא הכוונה דכל שאשתו עמו הוא שומר, ולכן כל שהיא נמצאת באותו רשות משמרתו אף שאינה באותה חדר ממש. ובאותו ט"ו שם כתב לחדש דלשיטת ר"ת שאין היתר של אשתו עמו מהני אצל מי שעסק עם הנשים, לכאורה כוונתו דוקא באשתו שאינו עמו בחדר ממש שיש להחמיר ששמירתה אינה מועילה, אבל באותו חדר ממש אפילו ר"ת יודה שהוי שמירה מעליותא. ועי' בקונטרס הלכות יחוד וצניעות מהגר"י ישראלזון זצ"ל (סעיף ה) שהביא דעת חמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל דהא דמותר לאיש להתייחד עם אשה כשאשתו עמו, הוא דוקא כשנמצאת עמו אבל אם היא בעיר, אפילו יודעת היכן בעלה אסור. ואם יכולה לבוא בכל רגע הוי "כעמו" ומותר. אמנם דעת הגר"צ אבא שאול זצ"ל הובא בספר משנת היחוד (עמוד נ"ח) שפסק דאפילו כשאשתו הלכה לשוק לקניות ועלולה לחזור בכל רגע, מ"מ אין להקל.

אמנם נראה לי דיש להקל בכה"ג כשאשתו יוצאת לקניות ועלולה לחזור כל רגע, וכך מצאתי בספר באהלי ישורון בשם בעל האגרות משה זצ"ל שאם אשתו חוזרת בשעה מועטת ממקום קרוב נחשב כשאשתו עמו. ועי' בספר דבר הלכה (סימן ו' סעיף ד') שכתב דאף להמתירים כשאשתו בעיר זהו דוקא כשמתייחד בבית דירתו ודוקא כשאשתו דרכה להיות בבית שם, וכן מקום עבודתו הקבוע נחשב כביתו, אבל במקום אחר בעיר אע"פ שאשתו יודעת מקום המצאו לא מהני בזה אשתו בעיר ואסור להתייחד שם. ולהתייחד בבית דירתו היכא שיש לאשתו מפתח ודרכה להיות בבית שם נראה דלכו"ע מהני הא דאשתו בעיר.

האם מותר לדור בקביעות עם אשה אחרת כשאשתו עמו

להתייחד, שעמו הא משמע יותר עמו ממש וגם מסיק הטעם מפני שאשתו משמרתו ולא שייך לשון שמירה אלא כשהיא נמצאת שם. וכן הוא בסעיף ה' לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהן שם שג"כ משמע שהוא דוקא כשנמצאת שם ממש, עכ"ל. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א סוף ס"ק ד'), ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' (סימן תרנ"ז), וכן בשו"ת אבני ישפה חלק ב' (סימן פ"ז) שהחמירו כשאשתו נמצאת רק בעיר ולא ממש עמו בבית. ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ז) הביא השיטות דאשתו עמו היינו עמו ממש, והוסיף דאם הוא נמצא בביתו ואשתו יצאה מן הבית ובאה עוזרת או מטפלת ונשאר עמה לבד, אם יש לאשתו מפתח ועשויה להכנס בכל עת אין איסור יחוד, ולכתחילה ראוי לסמוך על זה רק כשמתייחד עם שתי נשים שאז איסור היחוד הינו רק מדרבנן, ומ"מ כשנזהר שלא לנעול את הדלת אלא רק לסוגרה אפשר לסמוך ולהתיר.

ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות י"ד) שכתב דמשמעות של אשתו עמו ומשמרתו היינו אפילו אם היא בעליה או במרתף כל שהיא מצויה באותו הרשות שהוא בו כעת הוי אשתו משמרתו, ואף שראיתי דיש אומרים שבעיני עמו ממש באותו חדר, מ"מ נראה שמשמעות עמו היינו כל שהיא עמו בסמוך לו, ורמז לדבר לענין שאלה בבעלים דכתיב בעליו עמו וקיימא לן דאפילו הוא שאול למלאכה אחרת מקרי עמו כמבואר בחו"מ (סימן שמ"ז), מכיון שהוא שאול לו מקרי כבר עמו, משמע כל שהיא במחיצתו אף שהיא אינה עמו ממש באותו חדר, והסבר הדבר נראה כי אשתו משמרתו אין הכוונה משום דירא מאשתו דומיא דאשה לגבי בעלה בעיר

אשתו עמו כשמתייחד עם מי שעסקו עם נשים כג. ר"ת ס"ל דמי שעסקו עם הנשים לא מועיל ההיתר של אשתו עמו, ויש חולקים^ל, אולם יש אומרים שאפילו לשיטת ר"ת מועיל שמירת אשתו עמו אם היא נמצאת באותו החדר^{לא}.

יחוד עם נכרי כשאשתו עמו כד. אסור לישראלית להתייחד עם נכרי ואינו מועיל מה שאשתו של הנכרי עמהם, מפני שאין אשתו של הנכרי משמרתו כיון דלא בוש לפני אשתו^{לב}.

⊕ הערות וביאורים ⊕

- יש לעיין אם ההיתר של אשתו עמו מועיל גם בקביעות. וכגון אשה זקנה וחווה קצת וכדומה שחייבים שיהא בביתם אשה נכריה לשמור ולעזור לה, האם מותר לבעלה להיות בבית עם הנכריה כשאשתו החולה בבית. ועי' באוצר הפוסקים (עמוד 98) שהביא שיש מקילים בזה. ועי' בשו"ת פרח מטה אהרן חלק ב' (סימן צ"ה) שכתב דאין ספק שאין חילוק בין דירת קבע לדירת ארעי באשתו משמרתו, חדא שעל הדין שאסור להתייחד עם כל אשה על זה אמרינן דאשתו משמרתו, ועוד דלא אשכחן בשום פוסק שחילק בזה, והא דנקט במשנה וישן עמהם בפונדק לרבותא נקט, דגם בדרך מותר. ועי' בספר דבר הלכה (סימן ו' סעיף ה') שהביא בשם החיד"א ששמירת אשתו מועילה אף לגבי משרתת נכרית המצויה תמיד בביתו שלבו גס בה. וכן הוכיח מדברי הרשב"א. אך עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א אות ד'), שכתב וז"ל: ואם באשתו משמרתו הקילו גם ביחוד קבע דהיינו שידורו יחד בקביעות במקום אחד, אע"פ שלפי שורת הדין משמע דהטעמים המתירים שייכים גם בכה"ג, מ"מ פשיטא ופשיטא דחלילה להקל בזה, דאין זה אלא יצרא דעריות, ועכ"פ לא ימלטו מלעבור על ולא תתורו וגו' אחרי עיניכם זו זנות, והמקיל בזה ראוי להענישו ועתיד ליתן את הדין",
- ל.** מובא ברא"ש סוף מסכת קידושין (סימן כ"ז) בשם ר"ת שאפילו באשתו עמו כל מי שעסקו עם הנשים לבו גס בה ואינו בוש מאשתו. ועי' בט"ז (ס"ק ו') שמוכיר את דעת הרמ"א שמחמיר לגבי מי שעסקו עם נשים כדעת רש"י אפילו להתייחד עם הרבה נשים, אמנם לגבי הדין הנ"ל של אשתו משמרתו לא הזכיר את דעת ר"ת להחמיר. ועי' בספר שער יוסף להחיד"א (תשובה ג') שמבאר דשמירת אשתו מועילה אף כשלבנו גס בה, וראיה לדבר מפרוץ דאף שם אשתו משמרתו וכל שכן בלבנו גס בה דלא מיקרי פרוץ דמהני. ועי' בשו"ת הרשב"א (אלף קע"ח).
- לא.** עי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות ט"ו) שכתב דנראה שחומרת ר"ת ודעימיה היינו באופן שאין אשתו עמו באותו חדר כגון אם נמצאת בעליה או שאר חדר בבית יש להחמיר כשעסקו עם הנשים, אמנם באותו חדר ממש ודאי שאף ר"ת יודה שמותר להתייחד אפילו אם עסקו עם הנשים. וכבר הזכרנו שהמנהג להקל שאשתו משמרתו אף בלבנו גס בה.
- לב.** שו"ע (סעיף ג'), ועי' בפתחי תשובה (ס"ק ג').

שמירה כשאשתו ישנה או סומא כה. נחלקו גדולי הפוסקים אם מותר להתייחד עם אשה כשאשתו עמו וישנה או שהיא סומא האם זה נחשב כשמירת אשתו או לא, וראה הערה לג.

⊕ הערות וביאורים ⊕

דליתא דמיא, ובחדר אחר ודאי דאין היתר אפילו כשאשתו עמו משום דאין אפוטרופוס לעריות, וכן כשאשתו סומא נמי הוי כמאן דליתא ואסור. אך המאירי במסכת קידושין (דף פ:) כתב דמהני, וכן נקט העזר מקודש סוף (סעיף ה), וראה לדבריו הוא לפי מה שהעיר למה אין לנו לחוש בלילה שתישן אשתו, כמו שחיישינן בב' אנשים שאחד מהן ישן, וכתב דאולי הכא אין לחוש לזה משום שהשמירה שלה מעולה ביותר מכל שומר דעלמא, ולכך יש לומר שמירתת מלסמוך על שינתה, וגם כשנראה לו שישנה בעומק אחר כל הנסיונות, חושש שברגע שתקיץ תרגיש כיון שדעתה על זה תמיד, וגם חושש שעושה עצמה כשינה כדי לנסותו. ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק י"ג אות ו') שכתב שזה לא כל כך פשוט להחמיר, משום דהא לגבי בעלה בעיר מבואר דה"ה בסומא דיועיל משום שהסומא מרגיש מה שנעשה בבית, כל שכן אם היא סומא ונמצאת בבית דמותר משום דמרגשת במה שנעשה בבית, ואף שהוא רק בסומא, מ"מ שוב הזכיר סברא דמסתפי הבעל ממנה דילמא תקרא ליה והוא עסוק בדבר אחר, וכמו כן שיש לחוש שמא ברגע תקיץ מהשינה, ועי' בדבר הלכה (סימן ו' סעיף ח') שהיקל בסומא.

ובספר משנת היחוד (עמוד ס') כתב דנראה לכאורה שגם בדירה בת כמה חדרים, ואשתו ישנה בחדר אחד והאורחת בחדר השני, רשאי הבעל לעסוק בצרכיו בחדר שלישי, ולא חיישינן ליחוד עם האורחת דגם בכה"ג אשתו

אם מהני אשתו עמו באותו חדר עם נכרי

עי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ו') שהביא דיחוד עם גוי אפילו אם אשתו של הגוי עמו כגון אשת ישראל המתייחדת עם גוי שאשת הגוי עמם אסור כיון דאין מקפידים על הזנות, ומסתברא דדוקא אם אשתו עמו בבית אינו מועיל, אך עמו באותו חדר מועיל, אמנם כיון שהגויים אינם מקפידים על חיבוק ונישוק, ועלול לפתותה נראה להחמיר ביחוד עם גוי בכל אופן. ומיהו בפושעי ישראל המחללים שבת בפרהסיא לא מצינו שגזרו איסור יחוד אפילו כשאשתו עימו כמו בעכו"ם, ומיהו בפושעי ישראל המופקרים שבזמנינו שאין להם חלק בדת ישראל וחיים בהפקרות ראוי לדונם כעכו"ם ולהחמיר באיסור יחוד.

ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות כ"ב) שכתב דבאשתו עמו באותו חדר ממש אפשר דמהני אפילו לגבי נכרי, דהא איתא בגמ' ופוסקים שההיתר של אשתו עמו אינו מועיל לגבי נכרי דהיינו באופנים דמהני באשתו עמו לגבי ישראל דהיינו בשאינה ממש באותו חדר, ובוזה לא מהני לגבי נכרי, אבל כשהיא ממש עמו באותו חדר וביום לכאורה אפשר דמהני, וצ"ע למעשה כי אפשר מכיון דפרוץ בעריות טובא לא מהני אפילו בכה"ג, וכל שכן בזמנינו דפריצי טפי, עכ"ד.

לג. והנה בספר אפי זוטרי (ס"ק ח') כתב דפשוט דלא מהני כשישנה דכמאן

שמירת אמו ובתו ואחותו

כו. יש אומרים שכשם ששמירת אשתו מהני להתיר יחוד, כך שמירת אמו ובתו ואחותו וסבתו מהני לשמירה, וה"ה כשנמצאת אשה עם איש זר ואביה או אחיה וכו' עמה ל'. ויש אומרים שאמו ואחותו אינן שמירה כדי

⊗ הערות וביאורים ⊗

כשאשתו עמו, ולפי זה אפשר דאף אם לקחה דור שינה מותר, וצ"ע.

לד. בשו"ת בית שלמה חלק א' או"ח (סימן מ"ח) נשאל אודות מה שמובא

(בסעיף ג') ששמירת אשתו מהני להתירו ביחוד, ולכן יש להסתפק אם אמרינן כמו שמתירין יחוד בן עם אמו לבד, אם כן הוי שומר כמו אם אשתו שם דאמרינן אשתו משמרתו, או לא. והשיב בזה דנראה שהדין בזה תלוי במח' הרמב"ם והטור, שהרמב"ם פסק שאסור לאשה אחת להתייחד עם אנשים הרבה, עד שתהיה אשתו של אחד מהם, והטור הביא דבריו וכתב עליו דאינו מבין דבריו, דכיון שאוסר אשה אחת עם אנשים הרבה, מאי נפקא מינה שאשה של אחת מהם שם, אכתי איכא למיחש לאחריני. והבית יוסף שם כתב ליישב דבריו וכתב וז"ל יש לומר כיון דאשה של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם חברתה גם כן לא תזנה שתירא שזאת האשה ובעלה יגלה סודה, ע"כ. ולפי זה כיון שעכ"פ הם ודאי לא יזנו, יהיה מאיזה טעם שיהיה, על כן נעשים שומרים לאחרים. וגם כן הביא אחרונים שלמעשה פסקו להחמיר בכה"ג, ולכן בנידון דידן פסק דבשעת הדחק המיקל לא הפסיד ועי' בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' (סימן ס"ה אות ח') שהתיר גם באחותו. ובספר דבר הלכה (סימן ח' סעיף ד') הביא המחמירים הנ"ל לגבי שמירת בתו ואחותו שלא מועילים כאשתו, אמנם הביא שם גם את הבית שלמה ועוד שהקילו, וכן דעת החזון איש דפסק בכלה שפירסה נדה דהוי שומרת לאמה, ותו היא הוי שומרת לבתה, ואע"ג דהקדים

משמרתו, וכן מוכח מדברי החזון איש (סימן ל"ד ס"ק ה'), אמנם ברור שטוב שתשאיר את דלת חדרה פתוחה, והאורחת תנעול את דלת חדרה.

אשה שלוקחת כדורי שינה אם מועילה לשומר

עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א) דחידש שאם אשתו לוקחת כדורי שינה אסור להתייחד אפילו שאשתו נמצאת לידו מפני שאין חשש שתתעורר. ועי' בספר נטעי גבריאל (פרק מ"א הערה ח') שכתב דיש לפקפק על השבט הלוי כי סוף סוף הוא מפחד אולי תקום, ואפשר לומר שההיתר של אשתו עמו משמרתו שיש לו רגש בושה שלא לזנות כשאשתו עמו, ועוד הביא מספר יוסף אומץ (עמוד רפ"ז) שבעל הבית אין לו היתר להתייחד עם המשרתת אחר שבני ביתו הלכו לישון, ואם הוא תלמיד חכם ולומד הוי מצוה הבאה בעבירה, ומבואר מדבריו דסבר כהאפי זוטרי דכשאשתו ישנה לא מהני השמירה.

ובספר דברי סופרים עמק דבר (ס"ק רל"ז) כתב הביא דעת השבט הלוי, והוסיף דהיה נראה לכאורה דאם ההיתר כשאשתו ישנה הוא משום ששינתה מתנדדת והיא שומרת עליו, אם כן זהו דוקא שאשתו יודעת קודם שהלכה לישון שיש שם עוד אשה אחת. אבל אם אשה בא לבית כשאשתו כבר ישנה אין שייך סברא זו, וצ"ע. אך עוד הביא שם בבירור הלכה (סעיף ה') ד"ה הרבה שמדברי הרד"ל נראה דהטעם שיותר כשאשתו ישנה הוא משום שיש לו פחד רגשי שלא לזנות

להתיר יחוד עם אשה אחרת לה.

שמירת אשתו באדם פרוץ

כז. אפילו באיש פרוץ מהני שמירת אשתו, וכן היא הסכמת רוב

הערות וביאורים

דנהי דליכא גירוי לבת ואם, מ"מ אין בזה שמירה כי מחפות הן, או דילמא כיון דאין חשש לגבייהו הוי כתינוקות שיש על ידן שמירה וצ"ע עיי"ש.

שומר לאח ואחות הגרים ביחוד בקביעות

ולענין אח ואחותו הדרים ביחוד בקביעות, הרי הזכרנו לעיל שאין לעשות כן אא"כ הוא בדרך ארעי כגון פחות מל' יום, אך אם אחד מההורים או הורי הוריהם גרים עמהם יש להקל, וכן פסק הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו אורחות הבית (פרק י"ד סעיף ה') על פי הבית שלמה הנ"ל. וכתב שם דאפילו לדעת המחמירים שם המובאים בהערה הבאה לגבי יחוד בקביעות עם אחותו מותר לגור ביחד עם אמו לכל הדעות וכן המנהג פשוט.

לה. כ"כ החיד"א בספרו יוסף אומץ (סימן כ"ז) דרק אשתו הוי שמירה, כי אמו יכולה לחפות על בנה, וגם לא מוזכר במשנה או בשו"ע אלא אשתו לגבי שמירה. ועי' בפ"ת (ס"ק ב') ונתיבות לשבת (אות ד') דכתבו דאינם מועילים לשמירה. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ו' (סימן נ"ט ענף ד'). ועי' בשו"ת משנה הלכות תניינא חלק ב' (סימן ש"ג) שכתב דהרי דבר זה שנוי במח' כמובא בשו"ת בית שלמה או"ח (סימן מ"ח) דלדעת השו"ע והרמב"ם מותר, אמנם יש מחמירים ולכן בשעת הדחק המיקל לא הפסיד. ולמעשה פסק שם דלענין יחוד באקראי בעלמא יש להקל דסגי ליה כשמירה, אבל בתדירות יש לחוש לדעת האוסרים.

לזה דהיחוד הוי רק דרבנן ולכן היקל, זהו רק לענין המח' שם לגבי המח' אם בעינין שתי שמירות או לא. ועוד הביא שם בשם תלמיד חכם אחד מבאי ביתו של החזון איש שמרן החזון איש אמר לו שאחותו הוי שומרת ומותר להתייחד עמה ועם עוד אשה, ואמר לו התלמיד חכם את הפתחי תשובה המובא לקמן, שמחמיר בזה ולא חש לזה. ועי' בשו"ת ויען דוד חלק ה' סוף (סימן כ"א).

אמנם שוב מצאתי בספר דברי סופרים עמק דבר (ס"ק ר"ה) שהביא דברי האגרות משה ודבר הלכה, וכתב דהרי נראה שיש לפקפק בזה דבשלמא באמו ובתו שאין היצר מתגרה בהם כלל ולא חיישינן כלל שיבוא עמהם לעבירה לכן הוי שומרים, אבל באחותו דחזינן שלא התירו אלא יחוד אבל לדור בקביעות אסור עם אחותו דחיישינן שמחמת שדרים תדיר יתגרה בו היצר, הרי שגם באחותו יש מקום ליצר להתגרות בו אלא שצריך לזה ריבוי התעוררות, דהיינו כשדר עמה תדיר, אבל עכ"פ במקום שיש ריבוי התעוררות לעבירה חיישינן גם באחותו, ואם כן יש מקום לומר שכשיש שם עוד אשה והוא מתאוה אליה שוב יתאוה גם לאחותו, וצ"ע. ומ"מ לדעת האגרות משה נראה דיודה דאסור להתייחד עם שתי אחיות דהא יש לחוש שיבוא על שתיהן, וכמ"ש באגרות משה אבן העזר חלק ד' (סוף סימן ס"ד), ופשוט.

ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (עמוד ר"ט), ועי' בעזר מקודש שמסתפק בזה אם דוקא אשתו משמרתו, משא"כ אמו ובתו

הפוסקים^ל, ועוד היכא שאביה או בנה או אחיה נמצאים עמה ואפילו הם פרוצים מהני אשתו עמו^{לז}.

כלה שפירסה נדה קודם שבעל אם משמרתו
בח. כלה שפירסה נדה קודם שבעל, נחלקו גדולי האחרונים אם אמרינן
שהיא משמרת את בעלה מאיסור יחוד, וראה הערה לח.

לדור עם גרושתו כשאשתו משמרתו
כפ. אין לדור עם גרושתו אע"פ שאשתו משמרתו, אמנם בדרך אקראי
יכולים להקל^{לט}.

⊕ הערות וביאורים ⊕

לו. ש"ך וט"ז ביור"ד (סימן קנ"ג ס"ק ד). בכלל דין של בעלה בעיר ביהודי שנשא
ועי' בספר המקנה מסכת קידושין (דף
פ:) תוס' ד"ה ר"ש דכתב שאפילו בפרוצים
מהני שמירת אשתו אם אשתו של אחד
מהם שם, דכיון דהבעל משמרה אז הוי
שמירה לאשה אחרת שלא תתפתה
לאנשים אחרים שלא תגלה קלונה.

לז. עי' בספר דבר הלכה (סימן ח' סעיף
ה-ר). ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ח'
(סימן קמ"ה ענף א') שנשאל בענין בן שאביו
חי עם נכרית אשר נשא אותה לאשה לפי
חוקי המדינה, ורוצה לישון שם בבית,
ולכן שואל אם מותר להתייחד עם
הנכרית כשבעלה דהיינו אביו בבית.
והשיב דהמחבר בסעיף ג' כתב וז"ל אבל
לא תתייחד הישראלית עם הכותי ואע"פ
שאשתו עמו, עכ"ל. וטעמו מבואר בגמ'
עבודה זרה (דף כ"ה): שעובד כוכבים אין
אשתו משמרתו, ורק בישראל אשתו
משמרתו. אמנם זה נוגע רק לאשה
שנמצאת בבית של גוי יחד עם אשתו,
ולמעשה הסיק דאע"פ שאביו הוא פרוץ
שחי עם נכרית, מ"מ הוא ישמור על בנו
שלא יזנה עם אשה שהוא מחזיקה
כאשתו, ולכן נראה שמוותר לבן לחיות
בבית בזמן שאביו נמצא שם שהרי אביו
שומר עליו שלא יזנה, ושוב מצאתי בספר

דבר הלכה (סימן ז' סעיף כ"ב) כדברינו,
עכ"ד. ובענף ב' שם נשאל עוד אם יש
לח. בספר דבר הלכה (סימן ו' סעיף י"א)
הביא סמ"ג מרדכי ראש טור תורת
השלמים (סימן קצ"ב), וכו"פ ועוד שהקילו
במקרה שאשתו אסורה לו ביחוד כגון
כלה שפירסה נדה או כלה בימי אבילותה
ששפיר משמרת לגבי אחרות. ואע"פ שיש
מגדולי האחרונים שהחמירו בזה כמבוא
בספר שם, מ"מ החזון איש (סימן מ"ה ס"ק
ג' וה') פסק כדעת רוב הפוסקים להתיר,
ולפי זה מהני שמירת אשתו לענין אשה
אחרת ואין צריך דוקא קטנים, והרמ"א
כתב דנוהגים ביום בקטן או בקטנה.

לט. עי' באבן העזר (סימן קי"ט) אריכות
בדיני יחוד עם גרושתו. ולענינינו

דבר הלכה (סימן ז' סעיף כ"ב) כדברינו,
עכ"ד. ובענף ב' שם נשאל עוד אם יש

זוג שדרים יחד בלא חופה וקידושין
פ. איש שדר עם אשה בלי חופה וקידושין ורוצה להתייחד עם אשה
 אחרת, אפילו אם אשתו עמו אינו מועיל דכיון דאינה אשתו אין היתר
 שמירה על ידה^מ.

המגרש את אשתו על תנאי אם היא שומרת לו מיחוד
פא. המגרש את אשתו על תנאי, כל זמן שלא נתקיים התנאי, היא
 משמרתו^{מא}.

אשתו בעיר

פב. לקמן הארכנו לגבי ההיתר של בעלה בעיר שאין חשש איסור יחוד,
 ויש אומרים דאף אשתו בעיר מהני, אפילו אם לא עמו בתוך הבית
 ממש כמו שהזכרנו לעיל. ויש חולקים וסוברים שלא מצאנו היתר אשתו
 בעיר אלא דוקא בבעלה בעיר כמוכא בגמ' וראשונים. ואפילו להמתירים
 הנ"ל היינו דוקא שהבעל מתייחד בביתו, ואשתו עלולה להגיע, אבל
 במקום אחר בעיר אסור להתייחד שם אפילו כשאשתו בעיר, וראה כל זה
 בהערה^{מב}.

⊕ הערות וביאורים ⊕

מסתבר שאפשר ללמד זכות כמ"ש
 בשו"ת ישכיל עבדי על אילו שחיים
 חייהם בהפקירות.

מא. כ"כ המקנה מסכת קידושין (דף פ):
 ובספר עצי ארזים (ס"ק ט).

מב. והנה בבית שמואל בסוף (סימן ס"ק
 כ"ב) הביא מהכסף משנה בהל' ת"ת
 (פרק ב' הלכה ד') על מה דפסק הרמב"ם שם
 לגבי מי שאין לו אשה שלא ילמד
 תינוקות מפני אמותיהם הבאות, וכתב
 על זה דכל אשה אפילו נשואה לא תלמד
 תינוקות, בשלמא לגבי איש שדרכו
 שאשתו עמו ומשמרתו לפי שדרכה
 להיות בביתו, משא"כ באיש שאין דרכו
 להיות תמיד בבית, עכ"ד.

ולפי זה ביאר הבית שמואל את דברי
 הכסף משנה דהאיסור על אשה משום
 דדרכו של בעלה לנסוע מחוץ לעיר, אבל
 אם דרכו להיות בתוך העיר מותר היחוד
 משום בעלה בעיר, ולגבי אשה אפילו אם

בשו"ת הראנ"ח (סימן צ"א) אסר משום
 שבאשה שהיתה כבר נשואה עמו ויודעה
 ומכירה והיה ביניהם אקרובי דעת בביאה
 משום שמכיר את קריצותיה ורמזוה ובקל
 יבוא ליחוד. אמנם באקראי פסק בעל
 מחבר שו"ת בית אב"י זצ"ל מובא בספר
 קובץ הלכות יחוד שאפשר להקל. ועיי'
 לקמן בסוף הספר עוד בדינים אלו.

מ. עיי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן
 מ' פרק י"ז) וטעמא דמילתא משום
 שהוא לא בעלה והיא לא אשתו, ולכן לא
 חל עליה דין של אשתו משמרתו מיחוד,
 ואדרבה הם פרוצים וכל אחד יחפה על
 השני. אמנם בשו"ת ישכיל עבדי חלק ה'
 (סימן צ"ה) מיקל וסברתו דאף שהוא פרוץ
 כיון שיחדה לו לתמיד מוכח שאיננה
 מופקרת כ"כ לזנות, ואדרבא כיון שאינם
 קשורים בחופה וקידושין וקל להוציאה
 מביתו אם כן זהירים שלא לזנות זה בפני
 זה. מיהו רוב האחרונים אוסרים בכה"ג
 ובפרט בזמנינו שהדור מאוד פרוץ לא

משא"כ באשתו בעיר אין סברת אימתה עליו. ואלו המקילים ס"ל דדין זה נלמד מדין אשתו עמו, וכמו ששם אמרינן שמפחד ממנה ומשמרתו כך גם כאן, ולכן יש להקל.

ובספר הליכות חנוך לבעל החשב האפוד זצ"ל (עמוד ק"ע) הביא דבעל חשב האפוד זצ"ל היה מצרף כסניף את דעת הכסף משנה המובא בבית שמואל דבאשתו בעיר מותר להתייחד, ושכן שמע מהגאון מטשעבין זצ"ל שהגאון הנ"ל התפלא על המהרש"ם שכתב בשו"ת שלו חלק ד' (סימן קמ"ח) שמדלא מצאנו כן בש"ס היתר כזה אין לנו הוכחה, ומסברא אין להקל, ואף שכל התורה פתוחה לפניו בכל עת לא זכר הבית שמואל. ועי' בספר משנה הלכות על מסכת קידושין (עמוד תר"ל-תרל"א) שהביא המח' הנ"ל והסיק דנראה שיש להקל בדיעבד, ובפרט אם יש לה מפתח לביתה. ומיהו שומר נפשו ירחק מן הכיעור ומן הדומה לו. והביא מה שכתבו האחרונים שאף להמתירין היינו דוקא אם הבעל מתייחד בביתו דהיינו המקום שהאיש ואשתו דרים ביחד, ועכשיו יצאתה ואינה בביתה ועתידיה לשוב בכל שעה, אבל אם הוא במקום אחר אע"פ שאשתו יודעת מזה לא מהני אשתו בעיר, ואם הבעל יש לו חדר מיוחד והאשה חדר מיוחד כגון בשתי קומות פשוט שמותר להתייחד, וכן כתב בשו"ת משנה הלכות מהדורא תניינא אבן העזר (סימן ש"ב). ואם אשתו יצאה ועלולה לחזור בכל רגע, עי' בקובץ מבית לוי שפסק להקל בזה בכה"ג, וכן השיבו לי כמה פוסקי זמנינו שליט"א שאם עלולה להגיע כל רגע מהני ההיתר דאשתו בעיר.

אכן ראיתי בספר החדש על אבן העזר אמרי יעקב להגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א שער הציון (ס"ק מ"ג) שהביא כמה אחרונים שהקילו בזה, אך למעשה

לא עמו ממש אלא רק שהיא בעיר סגי ליה שמירה זו, ולמעשה בשו"ת אמרי יושר חלק ב' (סימן ט' ס"ק ח') שהקשה על הבית שמואל בכוונת הכסף משנה, דבשלמא לגבי בעלה בעיר כתבו בעיר, אבל באשתו מצאנו בהלכה עמו ולא בעיר, ותירץ שם דאולי גם כשאשתו יכולה להגיע תיכף לביתה משום דכל כבודה של בת מלך פנימה, ואף בכה"ג מיקרי עמו, משא"כ אם היא סוחרת בדרך לא מהני מה שאשתו בעיר כדי להתיר יחוד.

ולהלכה בספר דבר הלכה (סימן ו' סעיף ב') הזכיר את מח' האחרונים אם מתירים יחוד לבעל עם אשה כשאשתו בעיר, שיש מתירים ויש אומרים דוקא כשאשתו עמו ממש כמבואר לעיל (בסעיף ג'). ובסעיף ג' שם הביא שמשמע מדברי הדובב מישרים בחלק א' (סימן ה') דעם שתי נשים שאיסור היחוד הינו מדרבנן יש להקל כדעה הראשונה שמתירה מטעם אשתו בעיר, וכמ"ש בבינת אדם (בכלל קכ"ו) דביחוד עם ב' נשים ובעלה של אחת מהם בעיר מותר לכתחילה להתייחד עמה וחולקים על רש"י דאוסר, ה"ה עם ב' נשים ואשתו בעיר יש להתיר כב"ש בשם הכסף משנה. ובסעיף ד' שם כתב דאף להמתירים אשתו בעיר זהו דוקא כשמתייחד בבית דירתו ודוקא כשאשתו דרכה להיות בבית שם, וכן מקום עבודתו הקבוע נחשב כביתו, אבל במקום אחר בעיר אע"פ שאשתו יודעת מקום המצאו לא מהני בזה אשתו בעיר ואסור להתייחד שם. וטעמו משום שמפחד הבעל שאשתו תבוא פתאום, ואינו דומה לבעלה בעיר שההיתר משום דאימתו עליה כמו שנכתב בעזר"ה לקמן בדיני בעלה בעיר, ועי"ש שביאר סברת המח', דאלו המחמירים ס"ל שדין אשתו בעיר נלמד כמו דין בעלה בעיר. וא"כ שלהחמיר דבעלה בעיר יש סברת אימתו עליה,

למסור תינוק בכדי שילמדו אומנות
ג.ג. אין למסור תינוק ישראל לכותי ללמדו ספר וללמדו אומנות מג.

למסור בנים לעבודה אצל בעל הבית שאינו בדוק
ד.ד. יש להזהר מלמסור בנים לעבודה כשאין בעל הבית בדוק, וכן כשאין ידוע מי אלו שאר העובדים אצלו מפני שיש חשש שימכו אחריהם מד.

הערות וביאורים

ברמ"א יורה דעה סימן קנ"ג סעיף א', ובחכמת אדם (כלל פ"ט דין י"ב) הוסיף דלפי זה אסור למסרו לישראלים אפיקורסים, דגרעי טפי מהגוים דאפיקורס ישראל ממשין יותר.

מד. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"א) שהביא דברי החכמת אדם שם והוסיף דזה תוכחה מגולה להמוסרים בניהם לעבודה כשאין בעל הבית שווה להם בדעותיו, ואפילו אם הבעל הבית שומר תורה ומצות מ"מ אם יש שם עוד עובדים גוים או אפיקורסים שיש חשש לפריצות ומשיכה למינות גם כן אסור, ובעו"ה הרבה אין נזהרים בזה, עכ"ד.

והגר"ג מלצר שליט"א השמייע בשיעורו על הלכות יחוד דברים חשובים בענין לשלוח את הילדים אצל מלמד חילוני או אפילו מי שאין להם השקפות נכונות בדרך התורה והיראה, שכמובן אם הילד הולך אצל המלמד עם אביו או אמו אין חשש שילמד דברים מקולקלים בדעת. ולהשאיר שם קלטת גם כן רצה לחדש שזה לא מועיל לשמור על הרוחניות של הילד משום שיש תנועות ופרצופים שמהם אפשר לראות לפעמים מה חשוב בעיניהם ומה לא, כגון אם הילד יתחיל לדבר על איזה מצוה או חשיבות של שבת קודש וכדומה והמלמד מזלזל בכך בידיו או קורץ בעיניו ומרמז כאילו זה לא כל כך חשוב או קדוש הרי זה דבר שיכול להכניס בתוך הילד אי חשיבות למצוות, ובפרט אם הוא מסתכל על המלמד כאיש מכובד וחשוב שר"ל

פסק דהעיקר כדעת האוסרים כמ"ש בספרו אמרי יעקב הל' מלמדים ביאורים ד"ה שמביאים ביניהם, שכתב שם ביאור נכון בדעת הכסף משנה, שמעולם לא התכוין להתיר באשתו בעיר, וגם המאירי שם בקידושין כתב אשתו עמו בבית דוקא.

וכן ראיתי בספר נשמת אברהם אבן העזר (סימן כ"ב אות ד') שכתב לו הגרשז"א זצ"ל שפשוט הדבר שגם להכסף משנה אין להשוות לגמרי אשתו בעיר לבעלה בעיר, וגם להכסף משנה אין להקל אם היחוד הוא בדיעת האשה, עכ"ד. ולפי כל זה כתב שם דאם הרופא בודק בביתו ואשתו נמצאת בבית אז לכו"ע אין איסור אסיכולה ליכנס בלא רשות. ומאידך אם אשתו נמצאת בעבודה לזמן ניכר מחוץ לבית, יש איסור יחוד. אך אם היא יצאה מהבית לזמן קצר, אז תלוי במח' האחרונים. אולם בנשמת אברהם שם הביא שכתב לו הגר"י נויבריט זצ"ל שגם במקרים הנ"ל יש מקום להתיר אם לאשתו או למישהו אחר יש מפתחות הבית וכהדובב מישרים.

מג. שו"ע (סעיף ד'). ועי' בחלקת מחוקק (ס"ק ו') שהביא טעם הדבר משמיה דהרמב"ם מפני שהם חשודין על משכב זכר ואף העכו"ם מוזהר על זה כדכתיב ודבק באשתו ולא בזכר. ובספר אמרי יעקב (סימן כ"ב ס"ק כ"ז) הביא שיש עוד איסור משום התינוק עצמו דהוי כמאכילו איסור בידים דאסור. ויש פוסקים שסוברים דהוא מפני מינות עי' בזה

גוי המלמד אומנות בבית ישראל
 פ.ה. אם הגוי בא לבית הישראל ומלמד שם הקטן בזמן שאביו נמצא בבית
 אפשר דאינו אסור מדינא, אולם למעשה ראוי להתרחק מזה מה.

יחוד אשה אחת עם הרבה אנשים-מנהג בני ספרד
 פ.ו. אסור לאשה אחת להתייחד אפילו עם הרבה אנשים כשרים, אא"כ
 אשתו של אחד מהם עמהם משום שהיא משמרתו^מ.

סעיף ה

⊕ הערות וביאורים ⊕

שאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים,
 ובגמ' אוקמה דוקא כשרים אבל בפרוצים
 אסור אפילו עם עשרה. והרמב"ם הכריע
 להחמיר כיון שאין כשרים כמו רב חנינא
 בר פפי וחבירו המובאים בגמ' שם, ועי'
 בבית יוסף שהבין מדברי הרמב"ם דס"ל
 שיש איסור יחוד מעיקר הדין ולא רק
 מחומרא, ויש אחרונים שהבינו שהרמב"ם
 החמיר רק לחומרא ולא מדינא, ועי' בכל
 זה בספר דבר הלכה ריש (סימן ט).

ולענין אם איסור היחוד של אשה
 אחת עם ב' אנשים הוי מדאורייתא או
 מדרבנן, הנה הרשב"א בתשובה (סימן
 תקפ"ז) הביא שלא אסרה התורה אלא
 יחוד גמור איש ואשה, ומוכח משם
 שאיסור יחוד אשה אחת עם ב' אנשים
 מדרבנן, וכן נקט הבינת אדם (סימן קכ"ז),
 ובשו"ת דברי מלכאל חלק ד' (סימן ק"ב).

ומה שפסק השו"ע כדברי הרמב"ם
 שאם אשתו של אחד מהם שם מותר
 להתייחד כיון שהיא משמרתו, ראה בטור
 שהביא מש"כ הרמב"ם וכתב עליו שלא
 הבין דבריו, כיון שאוסר לאשה אחת
 להתייחד עם ב' אנשים מאי נ"מ שאשתו
 של אחד מהם שם אכתי איכא למיחש
 לאחרינא. וכתב הבית יוסף דלא קשה
 מידי מאחר וכיון שאשתו של זה לא תזנה
 מפני בעלה שהוא שם ממילא חברתה
 נמי לא תזנה משום שתירא שמא יגלו
 סודה.

יכול לגרום הרבה קילקולים ל"ע, ולכן כל
 אחד שצריך לשכור מלמד פרטי לילדיו
 חייב לברר אם הם אנשי תורה ויראי
 שמים, ויזכה אותנו הקב"ה שנוכה לחנך
 את ילדינו בדרך התורה והיראה ושלא
 יהיו מושפעים מהדברים הנמצאים
 ברחוב.

ועי' בשו"ת להורות נתן חלק ז' (סימן
 צ"א) שהאריך בנידון של (סעיף ד'), והביא
 בסוף את דברי הדברי יואל דמוטב ללמד
 תינוק ישראל על ידי עכו"ם במקום
 הצורך משילמדנו על ידי ישראל
 אפיקורס דגריעי טפי. ולפי זה מה שיש
 מוסרין קטנים לידי פושעי ישראל ללמדם
 לשחות במים, הנה זה אסור משום מינות
 דמשכי, ויש לחוש גם על מ"ז. ואף
 שבאוצר הפוסקים הביא מקילים שאין
 לחוש למ"ז, מ"מ צ"ע בזמנינו אם שייך
 לומר דלא חשידי על מ"ז כיון דפריצי
 טפי, אך משום מינות ודאי אסור, עכ"ד.

מה. כך פסק הגאון רבי יעקב מאיר
 שטרן שליט"א בספרו אמרי יעקב
 הלכות מלמדים ביאורים (עמוד ס"ד). ועוד
 עי' שם (בעמוד ס"ג) מה שכתב ליישב מה
 שיש מקומות בחו"ל בבתי ספר ישראלים
 שישנם מורים נכרים שמלמדים לימודי
 חול וכיוב"ז, עיי"ש.

מו. שו"ע (סעיף ה) בשם הרמב"ם. והנה
 במשנה במסכת קידושין (דף פ:) איתא

בענין הנ"ל מנהג בני אשכנז

לז. דעת הרמ"א שמותר לאשה אחת להתייחד עם שני אנשים כשרים בעיר וביום מ"ז, אבל עם אנשים פרוצים אפילו הם עשרה אסור^{מח}.

הערות וביאורים

אין נראה כן להלכה דלפי זה יהיה מותר לב' אנשים להתייחד עם קטנה בת ג' שנים עד שתגדיל, וכן יהיה מותר לב' נשים להתייחד עם בן ט' שנים עד שיגדיל, וסתימת הפוסקים אין משמע כן.

ושוב ראיתי בספר אמרי יעקב על אבן העזר להגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א ביאורים ד"ה (אפילו עם אנשים), שהביא שם לעיין בספרדי שנוהג בכל הדינים כשיטת מרן המחבר, האם יכול לנהוג בדין זה כדעת הרמ"א שהוא שיטת הרא"ש במקום צורך, משום דבדין זה של מרן המחבר יוצא לנו קושי רב בדין זה של יחוד, שאפילו במקום שיש ציבור גדול של אנשים אסור לאשה להתייחד, ולפי זה אסור לאשה לנסוע באוטובוס שיש שם רק אנשים, אם זה מצב של יחוד, אולם קשה להבין מדוע פסק השו"ע כאן כדעת הרמב"ם בזמן שהרי"ף והרא"ש ועוד פוסקים לא ס"ל כן, והרי כבר כתב הבית יוסף בהקדמתו דהיכן ששנים משלשת עמודי ההוראה הרי"ף רמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת אחת יש לפסוק ההלכה כמותם, ולפי זה הרי זה סותר את דבריו, ועוד מצאנו שרוב הראשונים מקילים בזה כדעת הרא"ש, ועוד מאחר ואפילו בשאלה של איסור דאורייתא אינו מקילים כדעת רוב הראשונים, והכא בפרט, מאחר שהוא איסור יחוד דרבנן למה לא ניקל. ולמעשה הוסיף שם בעובדא שהוא בחתונה שבאו בחורים ממקום רחוק לשמח החתן, ובגמר החתונה נשארה חברתה של הכלה שגרה באותו ישוב ששם נמצא הישיבה של הבחורים מבני עדות המזרח, ורצתה לחזור לביתה יחד

מז. רמ"א שם בשם רש"י וטעמו משום דהאחד בוש מחבריו. ועי' בחכמת אדם (כלל קכ"ו דין ה') ובערוך השלחן (סעיף ח). וההיתר של הרמ"א מיירי אפילו אם האשה אינה כשרה או נכרית, ואפילו אם השנים לבם גס בה.

אם ספרדים יכולים להקל כדעת הרמ"א

והנה ראיתי בספר הלכות יחוד פסקים של בעל שבט הלוי שליט"א (עמוד מ"ב) שנשאל לגבי אברך שלומד עם חברותא בביתו, והגיע לשם עוזרת ספרדית דלפי הנוהגים ע"פ השו"ע אסור להתייחד אשה עם ב' אנשים, האם מותר להם להיות עמה בבית אחד כיון שאנו נוהגים כהרמ"א, או שכיון שלה אסור יש בזה משום לפני עור. והשיב דהנה ידוע דפליגי הפוסקים אם הסובר בדבר שהוא מותר עובר בלפני עור כשנותנו להמחמיר בדבר, וכאן יש לצרף את הסוברים בדעת הרמב"ם שרק לחומרא ס"ל כן ולא מדינא, והמדובר כאן הוא על ב' אנשים שלהרבה פוסקים האיסור מדרבנן, ועל כן נראה דמותר, ועיין. וציינו שם לספר צפנת פענח שכתב בפירוש דברי הרמב"ם שכתב לא יתייחד איש אחד עם נשים הרבה, וכן לא תתייחד אשה אחת אפילו עם הרבה אנשים, דבאיש אחד עם הרבה נשים האיסור הוא על האיש, ובאשה אחת עם הרבה אנשים האיסור הוא על האשה, ולפי זה אשה אשכנזית הנוהגת כהרמ"א עם ב' אנשים ספרדים אף שהם נוהגים כדעת השו"ע יהיה מותר, וכן איש אשכנזי עם ג' נשים ספרדיות שלפי השו"ע אסור ולהרמ"א יהיה מותר. אך

יחוד עם שני אנשים פרוצים ואחד מהם אביה
 פ.ח. מותר לאשה להתייחד עם שני אנשים פרוצים אם אחד מהם הוא
 אביה או אחיה או בנה מפני שהם מתביישים ממנה מט, ויש מחמירים
 באחיה, ולהלכה נראה להחמיר דכיון שהם פרוצים לא הוי האחד שומר
 לחבירו נא. אמנם אם הם כשרים מותרים להתייחד.

⊕ הערות וביאורים ⊕

דדעת הרמב"ם והמחבר שאסור לאשה
 להתייחד אפילו עם אנשים הרבה, ועל כן
 יש להחמיר שיהיו שניהם כשרים. (ובס"ק
 י"ד) שם כתב דחולה הדר אצל אלמנה
 שמתפלת אצלו, ונמצא שהוא עובר על
 איסור יחוד, יש להחמיר שלא ילכו לבקרו
 רק שני אנשים ביחד מפני שיש אומרים
 דמי שהוא עובר על איסור יחוד נקרא
 פרוץ כדכתב הבית שמואל אבן העזר
 (סימן מ"ה ס"ק כ') ובחלקת מחוקק שם (ס"ק
 י"ד) לענין פסול לעדות אשה, ועי' בספר
 דבר הלכה (סימן ט' ס"ק ג') שמבאר דלפי
 זה ה"ה לענין איסור יחוד דבכה"ג נקרא
 פרוץ כיון דלית ליה חזקת כשרות, וכיון
 דיש מחמירים באחד כשר ואחד פרוץ על
 כן יש להחמיר שילכו שני אנשים כשרים
 ביחד לקיים המצוה.

עם האוטובוס של הבחורים, אמנם
 הנסיעה היתה כרוכה במצב של יחוד
 לנסוע מאוחר בלילה למקום רחוק, ואף
 שיש להחמיר לדעת השו"ע, מ"מ אף לה
 יש מקום להקל בשעת הדחק ולסמוך על
 כך שרוב הראשונים ס"ל כדעת הרא"ש.
 וכבר הזכיר הש"ך ביורה דעה (סימן רמ"ב)
 הנהגת הוראת איסור והיתר, דאפילו
 במקום שרבים מחמירים אפשר לסמוך
 על היחיד באיסור דרבנן בשעת הדחק,
 וכ"ש הכא שרוב מנין ובנין של הראשונים
 ס"ל כהרא"ש בודאי שאפשר לסמוך
 עליהם בשעת הדחק, ועוד אפשר שגם
 הרמב"ם יודה להקל במקום שהבחורים
 הם בני תורה יראי שמים, עכת"ד.

יחוד אשה אחת עם ב' אנשים ואחד מהם פרוץ

ובענין אחד פרוץ ואחד כשר כשהם
 אב ובנו, עי' בשו"ת צמח צדק (סימן ל"ט)
 שכתב דאסור לאשה להתייחד עמהם,
 משום דבן פרוץ לא מתבייש לעבור
 עבירה לפני אביו.

מח. שם.

מט. עי' בספר דבר הלכה (סימן ח' סעיף ה')
 שמהני מאחר והאשה לא תזנה לפני
 אביה או בנה או אחיה אפילו כשהם
 פרוצים.

נ. עי' בספר תורה היחוד (פרק ח' הערה ד')
 בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל להחמיר כי
 אין הפרוץ מתבייש מחבירו.

נא. כך הכריע בספר נטעי גבריא (עמוד
 קמ"ג) עיי"ש.

ובענין אי מותר לאשה אחת להתייחד
 עם שני אנשים כשאחד מהם כשר ואחד
 מהם פרוץ, עי' בפתחי תשובה (ס"ק ד')
 שהביא דעת הנודע ביהודה שהחמיר
 דדוקא ב' אנשים כשרים מהני. וכן דעת
 השו"ת שב יעקב מובא בפ"ת שם דאם
 אחד פרוץ ואחד כשר אסור, אבל אם
 אחד נכרי ואחד ישראל כשר מותר, ודלא
 כדעת המהרש"ל דס"ל להקל באם אחד
 פרוץ ואחד כשר. ועי' בשו"ת שבט הלוי
 חלק ה' (סימן ר"ב אות א'), ועי' בספר דבר
 הלכה (סימן ט' סעיף ה'). ובשו"ת חיי הלוי
 חלק ב' (סימן ע"ח ס"ק י"ג) כתב דלמעשה
 יש להחמיר שיהיו שניהם כשרים, בפרט
 שיש שיטות אחרונות שדעתם שכשרים
 מיקרי דוקא כשהן מוחזקין בכשרות, וגם

גדר פרוצים

פ. סתם אנשים נחשבים כשרים כשהם שומרי תורה ומצוות, אבל הנוהגים בפריצות ומי שאינו שומר תורה ומצוות דינם כפרוצים ואסור לאשה להתייחד עמהם אפילו אם הם רבים^{נב}.

יחוד עם שני אנשים ואחד מהם חולה

מ. יחוד עם שני אנשים ואחד מהם חולה מאוד שמחוסר הכרה, אינו

⊕ הערות וביאורים ⊕

בטלויזיה. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן ס"ה אות י"ז) שכתב דאין כוונת פרוצים דוקא לאינשי עברייני לאיסור זנות, אלא דהוא אף לאינשי דהם כשרים שמעולם לא עברו על שום איסור אבל אין בטוחים בנפשם שיעמדו נגד כפיית היצר או שלא יהיה להם יצר כלל אף שיהיו שניים. ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק ג') שכתב דגדר פרוץ הוא מי שחשוד בעריות. ושמעתי בשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א דמי שמסתובב עם נשים נקרא פרוץ לענין יחוד. ועי' בספר נטעי גבריאל (עמוד קמ"ג) שהביא דעת השבט הלוי והוסיף דכן דעת הבאר משה זצ"ל, ועוד כתב שם דהדעת נוטה לחלק דמי שגדל בבית בסביבה של אנשי תורה ומצוות ובכל זאת אינו מתנזר מלהביט מטעלעוויזיא הוי פרוץ, אבל אלו שגדלו ובאו ממקומות שרחוקים מדת או שאינן ממקומות של תורה אין להם דין פרוצים במה שמסתכלים בטעלעוויזיא מאחר שאין ידוע להם חומר האיסור כלל. וכן ראיתי בספר ארחות טהרה של הגרי"א כהנא שליט"א (פרק כ' אות י"ז) שכתב דפרוץ נקרא מי שרגיל להסתכל במראות אסורות בטעלעוויזיא או

נב. עי' באוצר הפוסקים שהביא מהמאירי דסתם פרוץ הוי פרוץ לעריות שיש בו קלות בעריות, אבל סתם רשע אינו נקרא פרוץ לענין יחוד. ועי' בספר נדחי ישראל (פרק כ"ד סעיף ה') ואגרות החזון איש חלק ב' (מכתב קנ"ט) שכתבו דאנשים שאינם שומרי תורה ומצוות נחשבים כפרוצים. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ב אות א') שכתב דרשע ממש בעבירות חמורות כחילול שבת יראה דנקרא פרוץ לעריות ולענין יחוד, וכן מחלל שבת בפרהסיא די שדות שהם כגויים ממש, ופשוט בעיני דאם מזלזלים בראות טעלעוויזיאן או קוראים בעיתונות המלאים בדברים של תועבה או כל שכן שהולכים לקולנוע הם בגדר פרוצים בזמן הזה משום דנלקה אצלם הרגש של יצרא דעריות, עכ"ד. [וכבר שמע העולם על כמה גדולי עולם שסידרו קידושין ולפני החופה שאלו את העדים באיזה פלאפונים הם מחזיקים, ואם היו מחזיקים פלאפון לא כשר היו פוסלים אותם לעדות לקידושין]. ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דגדר פרוץ הוא שצריך לדעת חומר האיסור ועושה קריבה דעריות או שהוא מסתכל

מועיל להיות שומר להתיר היחוד^ג.

יחוד עם אנשים בלילה

מא. אפילו לדעת המתירים לאשה אחת להתייחד עם שני אנשים הוא דוקא ביום, אמנם בלילה הדין הוא דרק עם ג' אנשים מותר^ג,

⊗ הערות וביאורים ⊗

מהאנשים הוא חולה בלי הכרה דאין דעתו מיושבת עליו וגם כן הוי סומא. והשיב דהנה אם הוא סומא שאינו רואה הרי זה יציל מאיסור יחוד, וראיה לדבר ממה שמצאנו בהאחרונים לגבי הדין של בעלה בעיר דמועיל אפילו לגבי סומא, ועוד ראה מרב יוסף בגמ' קידושין דהיה סומא ומועיל ההיתר דבעלה בעיר. וטעמא דמילתא נראה דהרי סומא מרגיש מה שנעשה בבית, ואם כן לכאורה ה"ה בשני אנשים עם אשה אחת ואחד מהם סומא דמהני דמאי שנא. אבל מצד כך שאיש אחד חולה ואינו מיושב בדעתו, נראה דלא מהני דאינו מירתת ממנו שכיון דאינו רגיל להתעורר וממילא אינו מציל מאיסור יחוד.

נד. רמ"א שם. ועי' בית שמואל (ס"ק ט') שהביא מהדרכ"מ משמיה דרי"ו, ומובא בחכמת אדם (כלל קכ"ו סעי' ה') דבלילה לא מהני שנים אפילו כשרים ואינם הולכין עמה לשומרה דחיישינן שמא יישן אחד מהם וישאר השני עמה, דאף על גב דאפשר לו להקיץ חבירו שהרי מיירי בכשרים מכל מקום ביני לביני מתייחד עמה.

באינטערנע"ט או בפעלעפון או בסרטים. ובספר החשוב שער היחוד (סעיף ה') דרכי אלישיב (ס"ק ו') כתב שרוב הראשונים הם לא כדעת הרמב"ם, ולכן אין מצרכין כשרים כרחב"פ וחביריו, מיהו משמע מהגמ' בקידושין (דף פ:) דבעינן עכ"פ ת"ח, והביא שכ"כ במהרי"ק (סימן קפ"ד) בשם הפוסקים, אלא שכתב דמהפוסקים האחרונים משמע דרק צריך כשרים ולא ת"ח, ודייק הבית מאיר בדבריו שאה"נ לא צריכים שיהא דוקא ת"ח, אבל מוחזק בכשרות כן צריך להיות. ולמעשה צ"ע באמת כיצד דנין מי שלא ידוע לנו אם יש לו חזקת כשרות. ועוד כתב שם לעיין באדם מסויים שידענו בו שמזלזל באיסורים מסויימים אבל לא ידענו בו אם הוא פרוץ בעריות או לא, וכן כשפרוץ בעניני עריות באיסורים שאינם גוף העבירה כהסתכלות, קלות ראש, יחוד, וכדומה האם בכה"ג אומרים שאיבד את חזקת כשרות שלו או לא וצ"ע.

נג. והנה בשו"ת שבט הקהתי חלק ד' (סימן ש"ט) נשאל אודות אם יש איסור יחוד כשיש שני אנשים עם אשה ואחד

ואפילו אם כולם ישנים^{נ"ה}, ויש מחמירים אם כולם ישנים^{נ"ו}, ונראה להקל בפרט אם הנר דלוק^{נ"ז}. ובגדר לילה ראה הערה^{נ"ח}.

יחוד עם אנשים בדרך

מב. מותר להתייחד עם שני אנשים דוקא ביום ובעיר אבל בשדה או בדרך שאין הרבה עוברים שם צריך שלשה אנשים^{נ"ט}.

⊕ הערות וביאורים ⊕

טעם ודעת תליתאה חלק א' (סימן ה') דלא כמ"ש בשו"ת אבני ישפה שם, ולכן פסק דכשבני הבית ישנים, מותר רק כשדלת החדר שמתייחדים בו פתוחה.

נו. עי' בדרישה (ס"ק ד'), שכתב דכשיש עמה שלשה אנשים ליכא למיחש שמא ישנו תרתי מינייהו, דודאי יתכוונו האנשים להקיץ אלא שא"א שלא יהא ניים חד מינייהו לפרקים ולא חיישינן שינמנמו תרתי בפעם א' כמו שלא חיישינן שבדרך יצטרכו שנים מהם להטיל מים יחד וישאר אחד אצלה, ולפ"ז כשלא יתכוונו להקיץ יהיה אסור אפילו עם ג' אנשים וקשה למנהגינו, עכ"ד. ועי' בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאי ח"א (סימן ה' ד"ה והנה עתה), שכתב דנראה דבלילה בשעה שבני אדם ישנים הוי ראוי לאסור אשה אחת אפילו בין הרבה אנשים כיון שכולם ישנים.

נז. כך הכריע בספר נטעי גבריאל (עמוד קמ"ד).

נח. בעזר מקודש ועוד אחרונים כתבו דגדר לילה הוא זמן שדרכם לילך לישון, ולפני זה נחשב כיום ואז מותר להתייחד עם שני אנשים, ובקובץ מבית לוי י"ח (הערה י"ז) כתב דבזמנינו לילה הוא משעה 10-11 והכל תלוי במקום ובזמן לפי הרגילות.

נט. רמ"א שם. וטעם הדבר כתב בפרישה משום דבשדה חיישינן שמא אחד ילך לנקביו וצריך להרחיק וגם השני יכול

נה. שו"ת בית שלמה חלק א' (סימן מ"ח), וכן מובא בספר נטעי גבריאל (עמוד קמ"ד) דמבואר מהראב"ד להקל עיי"ש, וכן בספר דבר הלכה (סימן ט' סעיף י"ז) היקל בזה וראה (הערה י"ז) שם אריכות בזה.

בחור ובחורה בבית אחד

בפגישה לשידוך וההורים ישנים

עי' בשו"ת אבני ישפה חלק ב' (סימן פ"ח) שנשאל שם לענין בחור ובחורה שנפגשים לשידוך בתוך חדר סגור ולא נעול בזמן שבעל הבית ואשתו ישנים בבית, אבל לבית עצמו אין פתח פתוח לרשות הרבים וגם הוא בלילה האם יש איסור יחוד. והשיב דלגבי האיש והאשה הנמצאים שם בבית אין עליהם איסור יחוד משום דאשתו עמו, והביא מספר דבר הלכה (סימן י"א סעיף ז') דדירה שדרה שם משפחה באופן שכשהם כולם בחדר אחד ליכא משום יחוד לאיש זר או אשה, ובני הבית נכנסים לחדרים בכל עת שירצו, מותר לאיש או לאשה לישון לבד בחדר מיוחד ואף שהדלת סגורה, ובהערות שם כתב טעמו מפני שבני הבית נכנסים לחדרים בלי נטילת רשות, ואף דבלילה ישנים מירתת שאחד מבני הבית יתעורר ויסתובב בבית. ובנידון דידן שהאור דולק ויכולים בני הבית להתעורר וליכנס שפיר נאמר שאין בזה איסור יחוד אף שהדלת סגורה ולא נעולה, עכ"ד.

אמנם ראיתי בשיעורי הגר"מ גרוס שליט"א שציין מהברכי יוסף ומשו"ת טוב

ועי' בספר תורת היחוד (עמוד קע"ט) שהביא הפתחי תשובה (ס"ק ב') שפסק דיש להקל בדרך בשומרים שמקפידים על זנות קרובהם שלא להצריך שני שומרים וסגי בשמירת אחד, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

דין כביש האם נחשב כשדה או לא

ובגדרי כביש בין עירוני האם נחשב כשדה וצריכים דוקא שלשה אנשים, עי' בספר דבר הלכה סימן ט' הערה ט"ז שהביא מספר שב יעקב שכתב דדרכים שיתכן שיעבור כמה שעות ולא יעבור שם שום אדם ורק לפעמים יש בהם עובר ושב הרי דינם כשדה שצריך שלשה. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ג' (סימן ק"ד ענף ג') שהביא השב יעקב וכתב דלפי גדריו ודאי היום שאין לכבישים דין שדה אע"פ שמוליכים לעיירות קטנות וכפרים ומושבים שצריך שלשה. אבל עדיין צריך לדון מהו הזמן שנאמר שצריך שנים, ומהו שיעור הזמן שאז אין לו כלל דין יחוד. ונראה דשיעור זה תלוי בזה אם לא עוברת מכונית בזמן של שיעור טומאה שהוא כדי לצלות ביצה ולגומעה. והביא שם מה שהסיק בספר דבר הלכה שהוא שיעור של 35 שניות, ולכן אם ברור הדבר שבכל 35 שניות עוברת מכונית אין איסור יחוד, אבל מעבר לזה זה כבר נקרא מקום יחוד שצריך שני שומרים. והביא שם שהגרי"ש אלישיב זצ"ל הסכים לדבריו, רק הוסיף ואמר שאע"פ שצריך שני שומרים אבל בכבישים של ימינו לא צריכים שלשה אף פעם, וטעמו משום שכיון שהיום נוסעים במכוניות שהן באות במהרה אז לא שייך לקרוא לזה שדה אפילו שאין שם עוברים ושבים, ולכן תמיד בכביש סגי בשני שומרים ולא צריך שלשה. ועוד הביא דעת הגרשז"א זצ"ל שהכבישים שלנו אין בהם איסור יחוד, וטעמו משום שיש שם עוד מכוניות

לראות אימת יבא ולכן צריך ג', משא"כ בבית שהוא קרוב ויחזור מיד, ועוד יש אומרים משום דטבע של הליכה בשדה הוא גורם קירבה יתירה ולכן יש להחמיר.

ועי' בדרכי משה (ס"ק א') שהביא מרבינו ירוחם בשם הרמ"ה דפסק דדוקא כשהולכים לשומרה שאז צריכים שלשה אנשים עמה, אבל אם אינם הולכים לשומרה די בשנים ואין לחוש שאחד יצטרך לנקביו והשני יתייחד עמה, כי אם אחד יצטרך לנקביו השני ילך עמו כי אין האשה צריכה שמירה, ולא חיישינן שיעברו במזיד. אך דעת הראב"ד דאפילו אם אינם הולכין עמה לשומרה אסור אלא בעינן דוקא שלשה אנשים, וכתב בדרישה (ס"ק י"ב) דלכן נתפשט המנהג להנשים לוקחין עמהם תינוק או תינוקת בדרך ונוסעים עם העגלון דאז כשתצטרך היא או התינוק לנקביו, תלך היא עם התינוק, כסברת רבינו ירוחם דלא חיישינן שתעברו במזיד. והט"ז (ס"ק ט') מתיר ג"כ כהנ"ל דבודאי לא חיישינן שתזנה אלא דחיישינן דכיון שהם לבדם אזי יפתה אותה, וכיון שיש קטנה עמה יבוש ממנה, וכשתלך לנקבים ילכו שניהם וישאר העגלון לבדו. ובבית שמואל שם הביא מהפרישה דכתב דנתפשט המנהג להנשים לוקחים עמם תינוק או תינוקת ונוסעים עם העגלון משום דכשתצטרך לנקביה תלך היא עם התינוק. ועי' בחלקת מחוקק (ס"ק י"ד) שהביא דבב"ח כתב בשם מהרש"ל דביחוד בדרך לא מהני תינוק דשמא תלך למקום צנוע ותזנה, וכן הביא הבית שמואל לקמן (ס"ק ט"ז), וכן החמירו הערוך השלחן (ס"ק י'), והבית שמואל (ס"ק ט'). ובשעת הדחק עי' בספר נדחי ישראל (פרק כ"ב אות ה') שהביא ב' דעות ונ"מ אם אפשר להקל בשעת הדחק. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן ס"ה ס"ק ג') שכתב דבשעת הדחק יש להקל כרבינו ירוחם.

נסיעה במכונית

מג. בנסיעה במכונית בלילה מעיר לעיר במקום שאין רבים עוברים שם יש איסור יחוד, ויש אומרים דאפילו בעיר עצמה בשעה מאוחרת יש איסור יחוד במכונית^פ.

⊗ הערות וביאורים ⊗

אפשר. ואם נוסעת עם אותו נהג בקביעות, מקום להחמיר מעיקר הדין". ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק ב' סימן ע"ח אות י"ח שכתב דאם נוסעים במכונית ואין עוד מכוניות באזור אסור לאשה לנסוע לבדה אמנם אם יש שני שומרים מותר, ואפילו אם נוסעים במקום שיש עוברים ושבים אין להתיר רק אם אפשר להביט להדיא בתוך הרכב, אבל אם אין אפשרות להביט לתוך הרכב כגון במקום אפל או באותן מכוניות שאין יכולים להביט תוך החלונות "tinted windows" ודאי אסור משום יחוד, אכן יש עצה לפתוח את אחד מן החלונות באופן שיהיו יכולין להביט בפנים. ולקמן יתבאר בעז"ה דיני מכונית לענין פתח פתוח לרשות הרבים. (ובס"ק י"ט) שם כתב דגם באופן שיכולין לראות מבחוץ אין להתיר למעשה רק בדרך קצרה, ולא בדרך ארוכה כדי שלא יבואו לידי התקרבות, ועי' מה שכתב בשו"ת אגרות משה חלק ב' יורה דעה (סימן פ"ב), אכן במקום שיש עוברים ושבים יש להתיר על ידי שנים. ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ה') כתב דנסיעת אשה במכונית עם נהג מעיר לעיר הותרה רק במסלול שעוברות בו מכוניות נוספות והיושבים במכונית נראים מבחוץ, וגם זאת רק בשעת הדחק ממש, ובכל מקרה הנוסעת במכונית עם נהג לא תשב במושב שלידו אלא במושב האחורי, וגם לא תדבר עמו אלא בענין הנסיעה, וגם בנסיעה עירונית ראוי לנהוג כן. ועי'

שיראו בתוכן. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ב אות א') שכתב דהכל כשדה לפי המציאות ואפילו שטחים נרחבים שבתוך העיר אם אין שם עוברים ושבים יש להם דין יחוד כבשדה ודרך.

ולסיכום הדינים כתב לגבי כביש לעולם אין צריך שלשה שומרים וסגי בשני שומרים, אפילו בכביש שלא עוברים שם כמה שעות. ויש מקילים שבכלל אין איסור יחוד בכבישים, כיון שבכל עת יכולה להגיע לשם מכונית, אבל הרבה מחמירים אם לא יעבור מכונית לשם במשך זמן שיעור יחוד, שיש אומרים שהוא מחמש דקות עד 35 שניות.

פ. עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ב אות א') שכתב דמצד חשש לילה היה אפשר להקל שלא להצריך ג' אנשים בלילה כיון דלא שייך שהנהג ילך לישון, אבל מצד ההולך בדרך כשהנסיעה בין עיר לעיר במקום שאין מצויים עוברים ושבים ולפעמים מאוחר בלילה בעיר עצמה מצד זה עלינו להחמיר עכ"ד. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק י' (סימן רל"ז אות א') וז"ל "שאלה: בענין נסיעה באוטובוס או מונית בשעה מאוחרת בלילה. תשובה: בענין נסיעה באוטובוס או מונית אין להתיר לצורך רק לא פחות מג' נשים [וכלום לא ישבו ע"י הנהג] ובלילה אם אפשר עכ"פ ד' נשים, ואם א"א בשום אופן, גם בלילה ג' נשים לצורך רציני. בחוץ לעיר בלילה כשנוסעים כבר רק בודדים, פשיטא דאיכא איסור יחוד. בעיר בתחילת הלילה, ה"י מקום להקל, ולפי מציאות הדברים כדאי להחמיר אם

לנסוע עם איש אחד במכונית שאורות דולקים מחוץ לעיר מד. יש אומרים שאם נוסעים עם מכונית נהג איש עם אשה א' דמהני אורות דולקים וחלונות שקופים אפילו מחוץ לעיר, אכן רק אם יש עוברים ושבים. ובשעה מאוחרת בלילה שאין עוברים ושבים לא מהני

✽ הערות וביאורים ✽

ובשעת הדחק אפשר להתיר בשתי נשים על פי הוראת רב, ורק בשני התנאים הנ"ל, ורק בדרך הרגילה ולא בדרך אחרת אפילו חלק קטן, עכת"ד. וכן מצאתי בשו"ת אבני ישפה חלק ד' (סימן קי"ג) שנשאל בזה והשיב שהעצה הנכונה היא לקחת איתה במכונית שני ילדים, או שני בנים או שתי בנות, וזה יועיל אע"פ שהילדים ישנים. וגם אם מדובר על בת ספרד שחוששת לדעת השו"ע שאוסר על האשה להתייחד עם כמה אנשים בכל זאת תועיל העצה. והטעם ששני שומרים מועילים כיון שחושש שאחד מהם יתעורר, ומה שמרן הבית יוסף החמיר זה דוקא אם יש הרבה גברים עם אשה אחת, כי חוששים שבזמנינו כולנו פרוצים, אבל כאן חוששת לזנות כי הקטן יספר בשוק. ועי' בספר הליכות בת ישראל (פרק ח' סעיף י"ב) שהביא דעת הגאון רב"צ אבא שאול זצ"ל דעל בנות ספרד יש להם להחמיר ולא לנסוע במונית בשעות הלילה המאוחרות אא"כ מלבדה יש עוד שלש נשים.

בשו"ת אור יצחק חלק א' אבן העזר (סימן ה') שנשאל בענין יחוד בנסיעה במכונית בכביש ראשי שבדרך כלל יש תנועה אבל לפעמים הוא ריק, והשיב דבין ביום ובין בלילה אין חשש יחוד כיון שלפעמים עוברות מכוניות אחרות אע"פ שאינו אלא לפרקים. ועי' בספר ארחות טהרה להגרי"א כהנא שליט"א (פרק כ' סעיף כ"י) שכתב דמותר לאשה לנסוע לבד במונית של חברה ידועה אם איש הנוהג, בשעות היום, ובלילה עד שעה עשר ובשעת הדחק עד שעה אחד עשרה, בתוך העיר או מחוץ לעיר בדרכים שמצויים שם מכוניות עוברות, וזאת בשני תנאים, א' שלא תשב ליד הנהג רק מאחוריו, ב' שיהיו החלונות מזכוכית שקופה שאפשר לראות מבחוץ לתוך המונית ולא יהיו מוסתרות בוילון. ובלילה לאחר שעה הנ"ל בין בעיר בין מחוץ לעיר אסור לאשה לבד לנסוע במונית, רק עם איש נוסף חוץ מהנהג, ואם הם שתי נשים עם ילד או ילדה מעל גיל חמש או שהם שלש נשים, מותר בלא איש נוסף

להגיע לשם עם אוטובוס עם רבים וכדומה, אלא דרך מונית, ולכן בכל מקרה יש לעשות שאלת רב כיצד נוהגין ובפרט בשאלה זו המצויה ביותר.

יחוד במטוס או העליקופטער

ולענין אם מותר לשתי נשים לנסוע עם גבר אחד בהעליקופטער או שמא יש לחוש לאיסור יחוד, ומצאתי בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות ל"א) שנשאל בזה והשיב למעשה שיש להתיר היות שיש כאן חרדה של הריגה שיפלו וימותו כולם ולכן בודאי שאין כאן איסור יחוד. ועוד הביא כמה צדדים להקל כגון שבמקום הנחיתה הוי כבר מקום רבים שאין בו משום חשש יחוד, ועוד שאין לחוש שיסע למקום אחר משום שיש בזה עונש חוקי ולכן אפילו באשה אחת אין לחוש ליחוד בכה"ג. ועי' בנטעי גבריאל חלק התשובות (סימן י"ג) שהביא דעת הגר"י ניימאן זצ"ל שהסיק דבעל נפש יחמיר ביחוד במטוס או העליקופטער. ועי' בשו"ת מנחת אשר חלק א' (סימן פ"ז) שנשאל שם לגבי אמא של כלה שהוצרכה לטוס באופן שרק הטיס והיא ישבו במטוס, והשיב שיש להתיר מהטעם הנ"ל, שאי אפשר להניח להגה אפילו לרגע אחד, ולכן יש להתיר בכה"ג.

וכעת ראיתי בשו"ת ויען דוד חלק ז' (סימן י"ח) שנשאל אודות נסיעה במטוס שאין שם אלא נוסע אחד, ומצוי הדבר בטיסות בין אנטווערפן לראטערגאם, האם יש לחוש לאיסור יחוד עם המשרתת, וה"ה להיפך כשהנסיעה קצרה. והשיב ובתחילת דבריו הוכיח דחשש יחוד הוא דוקא כשיושבים ביחד, משא"כ במטוס דבעבדתייהו טרידי, אמנם יש לדחות היתר זה דלא מצינו היתר כזה אלא בפתח פתוח לרשות הרבים. ועוד יש לעיין מטעם מירתת, אבל הוכיח שם שאין להקל מטעם זה,

ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ג' (סימן ק"ד) שהאריך בענין לנסוע עם איש במכונית בכביש בין עירוני ביום וכדומה ונביא תמצית דבריו כאן. לגבי אם מותר לאשה לנסוע במכונית עם איש בנסיעה בין עירונית ביום, והנה בספר דבר הלכה (סימן ט' סעיף ט"ז) הביא דבשדה או בדרך שמצוים שם עוברים ושבים דינו כבעיר, ומשמע דדינו כבעיר צריך שני שומרים. אמנם לא צריך שלשה כבשדה כיון שיש עכ"פ עוברים ושבים בדרך הזאת. וכן נראה שבענין עכ"פ שני שומרים ממה שכתב שם שברחוב שבעיר לא הוי מקום יחוד, ומשמע שדוקא בתוך העיר לא הוי מקום יחוד. אבל מחוץ לעיר תמיד הוא נקרא מקום יחוד, רק שיש לדון אם הוא נקרא עיר דסגי בשנים או דרך ושדה צריך שלשה אנשים. ובשו"ת רדב"ז חלק א' סימן קכ"א הובא בפתחי תשובה (ס"ק ח) כתב דהא ודאי דבלילה באפילה הוי יחוד אפילו בלא פתח וכן ביום אם הוא תחת מרגלית המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם. ולפי דבריו חזינן שיחוד תלוי במציאות וגם ביום תחת המטה כיון שלא רואים אותם הוא יחוד. וה"ה להיפך אם הוא מקום שכל הזמן יש עוברים ושבים, אז אף בשדה לא שייך לקרוא לזה שם מקום יחוד אם יש כל הזמן עוברים ושבים, ואדרבה דינו כמו רחוב בעיר שיש מירתת בכל רגע, ולכן בכבישים בין עירוניים, הרי ביום בכל רגע עוברת מכונית וזה ממש דומה לרחוב ואין לו דין דרך או שדה, ולא הוי מקום יחוד כלל, והסכים לזה הגר"ש אלישיב זצ"ל, אך רכב שאי אפשר לראות תוכו ודאי אסור בכל כביש.

ולפי כל הנ"ל יש לעיין טובא איך נוהגים במקרה שאשה צריכה ללכת לשדה תעופה לעלות על טיסה שנוסעת באמצע הלילה, או לקחת מישהו משם, וכמובן שמדובר במקום שאין אפשרות

אורות דולקים אפילו בעיר^{סא}.

שני רכבים שנוסעים צמודים

מה. אם נוסעים בשני רכבים צמודים, מותר לאשה לנסוע עם נהג אפילו אם אין עוברים ושבים בדרך זו משום שנוסעי רכב זה מצילים על נוסעי רכב זה^{סב}.

צניעות לגבי ישיבה במונית

מו. במקום שמותר לאשה ללכת במונית לנסיעה, יש לה להזהר שתמיד צריכים לשבת בספסל האחורי ולא ליד הנהג^{סג}.

✪ הערות וביאורים ✪

לא עוצרים בצידי הדרכים.

והשיב שם שאפשר לסמוך בנשואה דמרחק כזה חשיב כבעלה בעיר, ואפילו לפנויה שרי רק הטעם הוא משום דאין לחשוש שיטה מהדרך ויסע למקום אחר אך כל זה רק בשעת הדחק גדול ולמעשה יש להתיגע ולדאוג לפתרונות אחרים. יגעת ומצאת תאמין וד' יהא בעזרכם, עכ"ד.

סא. עי' בהערה הנ"ל, והנה בשו"ת קנה בושם חלק ג' (סימן ק"ב ענף ב') כתב לענין אם מועיל אורות בתוך הרכב ומעל גבי הרכב לענין נסיעה ביחוד בין עירני, והשיב דאה"נ המכוניות העשויים להסעת בני אדם, שיש בהם חלונות של זכוכיות, ונראה ונגלה לעין כל מה שעושים בפנים, בודאי דלא שייך בהם איסור יחוד, ומ"מ הדבר פשוט דהיינו דוקא כשנמצאים עוברים ושבים, ובלאו הכי אפילו בעיר אם אין עוברים ושבים אינו מועיל.

סב. הכרעת הגר"מ גרוס שליט"א, וכגון שיש אשה ואיש ברכב אחד, ואיש או אשה ברכב השני, ובאופן שירגיש האחד בעצירתו של חברו.

סג. דעת הגר"ש וואזנר שליט"א הובא בספר הליכות בת ישראל, ובספר אורחות הבית (עמוד קט"ז). ועי' בספר אום

אמנם הכא דיש לחוש לכל רגע שיצא אחד מהמנהיגים לחוץ יש בזה כעין פתח פתוח כלפי הטייס, ועוד זמננו בהול, ואפשר שיצטרך משהו מהטייס וכדומה, ולכן פסק להקל בכה"ג.

אמנם בספר נטעי גבראל (פרק מ"ד סעיף ט"ז) כתב דבמטוס קטן או העליקאפטער שנוסעים ב' נשים או ג' אנשים נוהג כל דיני יחוד, הגם שהטייס עסוק בהנהגה מ"מ אם יש אנשים פרוצים אסור, אבל אם אשה נוסעת עם הטייס לבדו יש לצדד להקל כיון שעסוק שם במלאכתו ויש עליו פיקוח תמידי מלמטה מתחלת הטיסה עד סופה. אם כי אפשר לו לפוש על גג וכדומה באמצע הדרך, מ"מ צריך פיקוח תמידי ומירתת.

נסיעה במכונית במקום סכנה- (ישובים באר"י)

בספר שולחן שלמה ערכי רפואה חלק ג' (עמוד נ"ה) הביא ששאלו הגרשז"א זצ"ל לגבי ישוב הנקרא יצהר הסמוך לעיר שם ויש תורנות להסיע תושבים הנזקקים לכך בשעות הערב, מהצומת הסמוכה כעשר ק"מ שהם כעשר דקות נסיעה, או מהעיר הסמוכה אריאל כעשרים ק"מ שהם כעשרים דקות נסיעה, ויש להדגיש שבגלל המצב הביטחוני (@)÷÷÷÷÷(S) באזור זה רוב הנהגים

איש המתייחד עם כמה נשים-דעת בני ספרד
 מז. אסור לאיש אחד להתייחד אפילו עם שתי נשים^{טו}, משום שהנשים
 דעתן קלה ומחפזות זו על זו^{טז}.

נסיעה באוטובוס בלילה לענין יחוד למעשה
 מח. הנוסעת בלילה באוטובוס, ונותרה לבדה עם הנהג, אם אין שם
 מכוניות או עוברים ושבים, תרד מהאוטובוס, אא"כ היא במקום
 סכנה^{טז}.

⊕ הערות וביאורים ⊕

האחרת דמסתפי מחברתה. וכן פסק
 בספר דבר הלכה, ועי' בעזר מקודש
 (בסעיף ג') שכתב דאפילו אם אחת מהם
 נכרית ובעלה עמה בבית מותר.

טו. עי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ז' (סימן
 מ"ב) שנשאל שם אודות מי שנסע עם
 אוטובוס מלא עם נשים ובאמצע הנסיעה
 ראה שנשאר שם רק הוא ונהג עם כמה
 נשים, האם הוא חייב לרדת או לא ומה
 למעשה היה ראוי לעשות. והשיב דהיה
 מותר לו להמשיך לנסוע ולא עוד אלא
 דאולי עוד היה קצת מצוה בזה, וצידד
 שם עם כמה צדדים להקל ולהתיר לו
 להמשיך בנסיעה, עי' שם.

ועי' בשו"ת קנה בושם חלק ג' (סימן
 ק"א) שנשאל שם אודות מה שנראה
 כחסרון ידיעה אצל כמה אנשים שחוזרים
 מאוחר בלילה באירוע או חתונה ושאר
 כינוס או שמחה ומתייחדים עם נהג
 בשעות המאוחרות שאין כמעט שום
 רכבים בכביש, האם מותר לעשות כן,
 ולמה הרבה מזלזלים בזה. והנה מה
 שנוסעות הנשים באוטובוס או רכב פרטי
 כגון מונית וכדומה בשעות שכבר כלה
 הרגל מן השוק, ולפעמים נוסעים מחוץ
 לעיר בשעה שמתמעטים העוברים ושבים
 אסורה אשה להתייחד רק עם שלשה
 אנשים, והדבר תלוי בכל מקום ומקום
 ובכל דרך ודרך לפי מקומו ושעתו, כי יש
 מקומות שאפילו בשעות מאוחרות בלילה

אני חומה חלק ב' (סימן ס"ז אות ב') שכתב
 שם לגבי מורים ומורות חרדים אשר
 נוסעים יחד בהסעה למקום לימודם,
 ואופן ישיבתן במכונית הוי שהנשים
 מאחור, ועתה מסיבות מסוימות
 הנצרכות רוצות הנשים לישב בשורה
 הקדמית, אם יאות מיעבד הכי. וכתב שם
 דהנה משום איסור דאחורי אשה בהא,
 מעיקרא דינא בישיבה ליכא איסורא
 אלא רק בהליכה, אבל בודאי אין זה
 מדרכי הצניעות ובפרט לנהוג כן
 בקביעות, ואע"פ דיש בנידון דידן סיבות
 מיוחדות, מ"מ אינו ראוי וגם חילול ה'
 דהרואים, ולכן יש להימנע מדבר זה.

טז. עי' בט"ז (ס"ק ד') שכתב דאפילו ב'
 נקרא הרבה כלשון המחבר.

טז. שו"ע שם. ואם בעלה של אחת
 מהנשים בעיר כתוב בספר נתיבות
 לשבת (ס"ק ד') שבכה"ג יש להתיר
 להתייחד עם הנשים. וכן כתב בבית אדם
 (כלל קכ"ז אות כ"ז) דמאחר ששתי נשים לא
 הוי אלא איסור דרבנן מהני בעלה בעיר,
 וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' עמוד
 קצ"ב, וכן בשו"ת עמק התשובה חלק ג'
 (סימן צ"ז אות י"ט) כתב כדבר פשוט
 דכשאחת מהנשים בעלה בעיר באופן
 שמצלת על עצמה משום יחוד מצלת גם
 על חברתה אף שאחרת אין לה היתר
 דבעלה בעיר, דכל שאחת מצלת על
 עצמה ואינה מתפתה מצלת גם על

איש אחד המתייחד עם כמה נשים - דעת בני אשכנז
מ"ט. רש"י מתיר לאיש אחד להתייחד עם שלש נשים, אמנם יש ראשונים שחולקים וסוברים שאסור להתייחד עם ג' נשים, ולדינא נחלקו האחרונים בזה, ובעת הצורך יש מקום להקל כיון שגדולי הפוסקים נקטו כדעת רש"י, וראה הערה ס"ז.

⊕ **הערות וביאורים** ⊕

מהן, וע"י בתוס' שם ד"ה לא יתייחד במה שהקשה על רש"י, ובחלקת מחוקק (ס"ק ח') כתב ישוב על זה ע"י שם. וע"י בבית שמואל (ס"ק י') שכתב דלטעמא דרש"י יש איסור להתייחד אפילו עם הרבה נשים כל זמן שיש לו עסק עמהם, והתוס' ס"ל דאפילו אם אשתו עמו אסור להתייחד עם נשים הרבה כשיש לו עסק עמהם. ולמעשה כדעת רש"י נקטו כמה ראשונים, וטעמם משום דכיון שהם הרבה נשים אי אפשר שלא תגלה אחת מהן על חברותיה, ועוד שאי אפשר לו לבעול את כולם. וע"י בשו"ת דברי מלכיאל חלק ד' (סימן ק"ב) שפסק כרש"י, וטעמו משום דספק דרבנן לקולא. אמנם כבר הזכרנו במקום אחר את דברי השבט הלוי בחלק ג' סימן קפ"ג שבספק דרבנן בדיני יחוד אפשר שמחמירים טפי כיון שיש איסור חמור של עריות עלינו להחמיר אפילו בספיקו, וכן מצא ברדב"ז ע"י שם, ובזה פקפק על מ"ש בדברי מלכיאל, והכריע להחמיר בספק בחלק ה' (סימן ר"א אות א'), וראה בחכמת אדם (כלל קכ"ז דין ד') ובקיצור שו"ע (סימן קנ"ב סעיף ג') שהביא מח' בזה ולא הכריעו. ובשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן ס"ה אות י"ד) כתב שיש להכריע כדעת הרמב"ם והמחבר, אבל בשעת הדחק אפשר לסמוך על הרמ"א, וכן דעת הרבה פוסקים שבשעת הצורך אפשר לסמוך על הנך ראשונים שנקטו כדעת רש"י, וכדברי הרמ"א, וע"י אריכות בזה בספר דבר הלכה (סימן י' סעיף א') ובהערות שם. מיהו בספר תורת היחוד (פרק ג' הערה י"ט) הביא שהגרי"ש אלישיב

הכבישים והרחובות מלאים עם הולכי רגל, או מכוניות שעוברים ושבים לרוב, ויש מקומות בין עיר לעיר שאפילו במשך שעות היום אין כל כך עוברים ושבים. ואף לדעת הרמ"א דיש מתירין איש אחד עם נשים הרבה מ"מ בלילה או בדרך ס"ל לכו"כ פוסקים דחמיר טפי ואסור להתייחד אפילו נשים הרבה בלי שלשה אנשים כשרים, כמו שיראה המעיין בדברי הפוסקים. ולמעשה רק כשיש שלשה אנשים או שני אנשים עם קטן או קטנה שאינם מוסרים עצמם לביאה עם האשה אחת שנוסעת עמהם, וכמו שהיקל העזר מקודש שם, וגם זה רק משלשה נשים ולמעלה, אבל בפחות מזה אין להתיר רק עם שלשה אנשים.

ומה שיש אומרים דכשהאור דלוק בהמכונית מותר להתייחד, הדבר פשוט שאין לסמוך על סברות כאלו להתיר איסור יחוד, דבמקום שאין עוברים ושבים מאי אהני לן במה שהאור דלוק שם וכל זה ברור ופשוט, עכ"ד.

סז. רמ"א שם. והוא ע"פ שיטת רש"י שכתב על דברי המשנה (דף פ"ב.) כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים, דהיינו אפילו עם נשים הרבה לא יתייחד כיון שלבו גס בהן, וכל זה בשתי נשים, אבל בג' או ד' שפיר דמי, עכ"ד. וטעם הדבר ביאר הרא"ש משום דכיון שהם נשים הרבה אי אפשר שלא תגלה אחת מהן על חברותיה, ועוד שאי אפשר לו לבעול את כולם, ובתוס' רבינו פרץ הוסיף משום שהן רבים והאיש מתבייש

או ירקן או מוכרי תכשיטים וכדומה, לא נחשב כאיש שעסקו עם הנשים כיון שלא עובד במיוחד עבור נשים, אבל ראיתי בספר תורת היחוד בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבעל משרד המעסיק פקידות במשרדו ונוצר קשר בינו לבין הנשים דינו כמי שעסקו עם הנשים, וטעם הדבר כיון שהנשים צריכות לו בודאי מחפין עליו, ואף גרוע זה מסתם איש שעסקו עם הנשים. ולענין איש שמוכר בגדי נשים וגם מוכר בגדי גברים, אף שנוצר קשר עם האשה שקונה ממנו, מ"מ יש לומר דמאחר שמוכר בגדים לאנשים ונשים, אין לו התקרבות מיוחדת לנשים, ויתכן שאין לו קירוב הדעת לנשים, ומדברי הקיצור שו"ע מדויק כן, (דבסימן קנ"ב סעיף ג') כתב וז"ל שאומנתו או סחורתו בדברים מיוחדים לנשים, עכ"ל, משמע קצת שצריך שיהיה אומנתו דוקא בדברים המיוחדים לנשים, ואם סחורתו מיוחדת הן לאנשים ונשים אינו נכנס לגדר של עסקו עם הנשים, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועי' בספר נטעי גבריאל (עמוד קנ"ז) שכתב דקיבל מרבותיו דבעל הבית של משרד ונשים העובדות אצלו דינו כמי שעסקו עם הנשים כיון שהנשים צריכות לו והן יראות ממנו ומחפות עליו. ועוד הביא שם מהערוך השלחן ס"ק ו' והשבט הלוי חלק ה' סימן כ"ג דהגדר של לבו גס בה הוא גם אם מכירים דרך מסחר כיון שמביא לידי קירבה וידידות, אף שאין להם שום כוונת איסור. ועוד הביא שם מהברכי יוסף יור"ד (סימן רס"ז סעיף ז') שפסק דאמהות שמביאות את ילדיהם יום יום לבית הספר, או במלמדת שהאבות מביאים ילדיהם יום יום אפשר דחשוב כלבו גס בה, ובהערה ט' שם כתב דצ"ע אם באמת הוא כן לפי המציאות והכל לפי המקום והמצב.

ולענין אם האיש הפסיק אומנתו במלאכת נשים שוב אינו נחשב לעסקו

זצ"ל סובר כדעת רש"י אפילו לכתחילה. וכל זה מייירי לאנשי בני אשכנז, אבל לאנשי בני ספרד שפוסקים כהמחבר אין להקל אפילו בעת הצורך.

להתייחד עם ג' נשים שלבו גס בהן

ועי' בחכמת אדם (כלל קכ"ז ס"ק ד') שכתב דיש איסור נמי להתייחד איש אחד עם נשים הרבה כשלבו גס בהן, ועי' בתורת היחוד בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ובספר דבר הלכה (סימן י" ס"ק ד') שכתב דלכאורה כשיש אחת מהנשים שאין לבו גס בה מותר אפילו להחכמת אדם, וטעמו משום דמסתמא מירתתי הוא והנשים שהוא גס בהן מזו שתגלה ולא תחפה עליהם, וכן הן מתביישים הוא והן מזו.

גדר עסקו עם הנשים ולבו גס בה

והנה לענין גדר עסקו עם הנשים ולבו גס בהן, יש לעיין עד היכן הדברים, משום שיש הרבה אנשים שעובדים יחד במשך היום או שמטפלים בנשים באופן רפואי, או שמוכרים להם אוכל ובגדים וכדומה, ויש לברר מהו הגדר בזה, ומתי נחשב כעסקו עם הנשים ומתי לא. והנה ראשית כל יש לברר למה החמירו באיש להתייחד עם ג' נשים אם עסקו עם הנשים יותר מבסתם איש, דהנה בגמ' (דף פ"ב.) כתב דכל שעסקו עם הנשים סורו רע, כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין וכו', ורש"י פירש צורפי זה העושים לנשים שרין נזמין וטבעות, סריקים סורקי בגדים לנשים, הרוכלין מוכרים קישוטי בשמים לנשים, ומבואר דכל אלו שעסקים עם נשים בלבד לבו גס בהן וכולן מחפות עליו, וכן הטעם פשוט הוא משום שיש בו קלות הדעת כלפי הנשים, וכדברי כמה ראשונים שהם אינם בושות ממנו, ולכן נראה שאיש שעובד במכולת

שייך טעם ההיתר כיון שהאשה הכשרה מפחדת שאולי יגלו הנכריות או הפרוצות, וכמו כן שייכא הטעם שאי אפשר לבעול את כולן, דהיינו נמי מפני הבושה, ובודאי ימנעו האיש והכשרה מאחר ויראים שיגלו הדבר.

דוגמאות מעשיות - טיול בנות עם נהג במקום בודד

ובענין טיול של בנות שנוסעות בספינה בים ומתרחקת הרבה מן החוף עד שלא רואים אותם כלל מן החוף, מצאתי בספר חוט שני הל' שבת חלק ג' (עמוד רמ"ה) שפסק דבכה"ג אין להם לנסוע עם נהג הספינה, אף דהם הרבה נשים. וטעמא דמילתא כתב שם דאע"פ שהרמ"א הקל כשיטת רש"י, מ"מ נראה מדבריו דלא הכריע להלכה כן מפני שלא כתב וכן עיקר או וכן נוהגין, אלא הביא את המקילים כדי לצרף את שיטת המקילים במקום הצורך, אבל סתמא דההלכה הוא כהשו"ע דאין להתייחד אפילו עם נשים הרבה, כדעת רוב הראשונים, ורק במקום הצורך אפשר לצרף את דעת רש"י. והוסיף שם דהדבר מצוי נמי בנסיעה באוטובוס בלילה במקומות שלא מצויים בשעות אלו בני אדם, וכן בנסיעה בשעות הבוקר המוקדמות יש ליזוהר. והעצה לזה הוא ליסוע בצרוף שומר, כגון זוג נשוי, או ילד או ילדה מגיל 7-10 עד 10, או שיהיו עמהם ב' אנשים כשרים, ובכשר אחד ופרוץ אחד יש לעשות שאלת חכם, כיון דיש מקילים בזה ובפרט בצירוף נשים הרבה. (ועי' לעיל שהזכרנו דלהגרי"ש אלישיב זצ"ל אפשר להקל אף לכתחילה בכה"ג).

ועי' בספר חוט שני הלכות שבת חלק ג' (בקובץ ענינים עמוד רמ"ד) דמיירי שם בענין נסיעה לטיולים במקומות מבודדים ובמקומות ששייך בהם איסור יחוד אף אם הם נשים רבות, אם יש שם איש אחד,

עם הנשים ומותר לו להתייחד עם ג' נשים לפי המתירים, כן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר תורת היחוד.

לשיטת רש"י האם מותר להתייחד עם ג' נשים אם האיש פרוץ

ובענין ההיתר של הרמ"א, עי' בספר נתיבות לשבת של בעל המקנה (ס"ק ד') שכתב דאם האיש פרוץ אז אפילו עם ג' נשים אסור להתייחד משום דפרוץ גרע טפי מעסקו עם הנשים. אך השערי יוסף להחיד"א תשובה א' כתב שאין ג"מ בין כשר לפרוץ, ולהלכה קיימא לן כדעת המקנה, וכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ועי' עוד באוצר הפוסקים (ס"ק כ"ו אות ה').

לשיטת רש"י האם אפשר להקל אפילו בנשים פרוצים

בספר דבר הלכה (סימן י' סעיף ב') כתב דלהמתירין איש אחד עם נשים הרבה שרי אפילו עם פרוצות וכך מבואר מכמה אחרונים, והוסיף שם דלכאורה ה"ה אפילו עם ג' נכריות, ועוד הביא שם את דברי הערך ש"י שהוכיח דאפילו להאוסרים איש אחד עם נשים הרבה, מ"מ שרי להתייחד איש אחד עם ישראלית אחת ונכרית אחת. ועי' בספר נטעי גבריא (פרק כ"ב).

א' מוג' נשים כשרה וב' פרוצים

דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר תורת היחוד (פרק ג' ס"ק ל"ב) שאסור להתייחד עם ג' נשים נכריות או פרוצות כיון שמאחר שכל ההיתר שמוזכר בראשונים הוא משום דהאשה מתביישת שמא יגלו, מ"מ בנכריות ופרוצות הם לא מתביישים מלומר שעברו באיסור, ואינם יראים זו מזו. אמנם אם אחת מהן כשירה מותר להתייחד אף שהשתים האחרות הן פרוצות, וטעמא דמילתא משום דשפיר

איש המתייחד עם ג' או ד' נשים בלילה
 נ. איש שהולך בדרך או בלילה עם ד' נשים יש אומרים שאין בו איסור
 יחוד^{סח}. ויש חולקים^{סט}, ובמקום הצורך אפשר להקל עם ג' נשים^ע.

הערות וביאורים

העיר לי ידידי הרה"ג ר' אברהם שמואל בנימין
 הלוי כץ שליט"א דטעם זה צ"ע דלא מצינו בשום
 מקום להקל מאחר ומקבלים עונש מהמלכות,
 ובפרט דהחשש הוא שמא יפתה וכדחזינו לעיל, וכן
 במפתח אין עונש מטעם המלכות, וצ"ע.

ובספר משנת היחוד (עמוד קפ"ב) הביא
 לגבי טיול בין עיר לעיר או למקומות
 המרוחקים שאין מצויים שם עוברים
 ושבים, כגון כשעולים להרים או בקעות
 וכדומה שיש זמן מה של הליכה שאז אין
 שום עוברים ושבים, דהרי לפי שיטת
 הרמ"א לבני אשכנז כל עוד שאין לנהג
 עסק עמהם, אפשר להקל עד שלש נשים
 עם הנהג, ויתכן שאם נמצאות שם גם
 בנות ספרדיות שהם גם יכולות להקל
 בזה, כיון דשאר הבנות שמותרים ביחוד
 לדעת הרמ"א הרי הם כשומרות עליהם.
 ואם כולן בנות ספרדיות צ"ע במה סמכו
 להקל בזה, ואולי סמכו על הפוסקים
 שמתירים נסיעה עם נהג משום דיש לו
 מירתת שיפסיד פרנסתו, אבל אם יש
 להם מלווה כמובן שזה יותר עדיף,
 ואפילו אם הנהג והמלווה פרוצים הרי
 הגר"י קניבסקי זצ"ל מובא בספר דבר
 הלכה היקל בזה כדלעיל, וממילא יש
 להקל.

סח. עי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב'
 (סימן תרנ"ח) שמתיר דוקא עם ד'
 נשים, וכן דעת הגר"פ שיינברג שליט"א
 מובא בקונטרס היחוד (עמוד כ"ז הערה ג'),
 והגר"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר תורת
 היחוד (פרק ג' הערה כ"א).

סט. שיטת הב"ח. ועי' בפנ"י מסכת
 קידושין (דף פ:) שכתב וז"ל יש לומר
 דישן עמהן בפונדק דבשלש נשים דעלמא
 אסור שמא תשתקע אחת מהם בשינה

וכתב דלכן קבוצות בנות או נשים
 ההולכות לטיול בתוך מנהרה חשוכה
 אפילו ביום עם פנסים, אין להם לילך שם
 עם איש כגון מדריך טיולים או איש
 בטחון וכדו'. ועי' לקמן על דברי השו"ע
 (סעיף ט') במה שהארכנו בכמה ענינים
 בדיני יחוד בגנים וכו'.

טיולים של קבוצות נשים

והנה בענין טיולים מאורגנים
 לקבוצות נשים או בנות בבתי ספר
 וכדומה הנוסעים עם נהג אוטובוס, אף
 אם הנהג מחזיר את כל הנשים לאותו
 מקום או לכמה מקומות, בדרך כלל ישנם
 כמה נשים שנשארות עד סוף הנסיעה,
 ובפרט אם מסיימים את הטיול בשעות
 שעדיין יש תנועה של מכוניות ואנשים
 ברחובות. ועי' בספר דבר הלכה מהדורה
 חדשה (סימן י' ס"ק ג') שהביא שם ששאל
 לבעל הקהילות יעקב זצ"ל לגבי בתי ספר
 כמו בית יעקב נהוג שעושים טיולים
 בארץ בסיום שנת הלימודים האחרונה
 ונוסעות נערות בנות בגיל 13-14 ומורות
 יחד עם נהג במקומות יחוד כגון הרים
 וגבעות נחלים וכדומה ויש שאלה של
 יחוד איש אחד עם הרבה נשים ואף
 שעתה לפי החוק צריך לצרף אליהם איש
 עם נשק יש כאן שאלה של שני פרוצים
 עם הרבה נשים. ואמר הגאון זצ"ל שצריך
 ללמוד את ההלכה אבל נראה דהיות
 והרבה נשים הוי דרבנן וגם שני פרוצים
 דרבנן, ועוד דמאחר שמענישים בדיני
 מלכות את המאנס כמו בממשלת גוי
 אפשר שדינו ככשר לענין זה. ועי' שם מה
 שהשיג על זה בעל מחבר דבר הלכה, ומה
 שהשיב הגאון זצ"ל על הטיולים
 המסוכנים בדרך אגב. (ועל הך טעמא להקל,

יחוד עם שתי נשים ואחת מהן קרובתו
נא. מותר לאיש להתייחד עם שתי נשים אם אחת מהן היא קרובתו כגון
 בתו, אמו, אחותו וכדומה וכל שכן אשתו^{עא}.

הרבה נשים עם הרבה אנשים
נב. הרבה נשים^{עב} עם הרבה אנשים אין חוששין ליחוד^{עג}, היו האנשים

סעיף 1

⊖ הערות וביאורים ⊖

להתיר מפני שעם אלו הקרובים הוא לא יזנה וממילא גם האחרים לא יזנו כי חוששים שיגלו סודם, ובספר נטעי גבריאלי עמוד קנ"ג הערה כ"ב כתב דמטו משמיה דהגאון מטשעבין זצ"ל דכיון שהבית שלמה היה דעתו להתיר די לנו בזה בכדי להתיר. ועי' בספר אורחות הבית (פרק י"ד סעיף ל') שכתב דמותר להתייחד עם אשה כאשר אמו או בתו או אחותו של האיש עמם בחדר, או כאשר אשה שבעלה בעיר, עמה, וכן מותר היחוד כשאב או אח האשה בחדר, ואפילו עם פרוץ או גוי. ושמירה זו מועילה רק ביום, אבל בלילה אסור להתייחד אלא אם יש שומר נוסף, כגון קטן או קטנה וכנ"ל, או שני שומרים מהמשפחה הנ"ל. ויש מתירים בבן שאמו משמרתו, שמותר להתייחד גם בלילה ואין להקל כן. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ו' (סימן נ"ט ענף ג') בענין איסור יחוד עם אשה ובתה.

עב. ולענין הגדר מהו נחשב כהרבה, עי' בחלקת מחוקק (ס"ק ז') שמסופק אם הרבה נחשב ג' נשים עם ג' אנשים, והברכי יוסף מתיר ג' עם ג', וכן נקט הבית שמואל (ס"ק ט'), ועי' בערוך השלחן (סעיף ט'), ובשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן ס"ה אות ט"ז). ועי' בחכמת אדם (כלל קכ"ז דין ג') שכתב דאפילו שתי נשים ואנשים הרבה אסורים ביחוד אף על פי שהם כשרים דאין אנו בחזקת כשרות כל כך אבל שלש נשים עם אנשים הרבה מותר, ונראה לי שהוא הדין שני אנשים ונשים הרבה, והט"ז כתב דהרמב"ם מתיר אף שני אנשים עם שתי נשים. ועי' בפתחי

כמ"ש הראב"ד ז"ל הובא בפוסקים ונמצא מתייחד עם שתי נשים שנוחין להתפתות או דלענין שינה בפונדק אין ה"נ דאפילו טובא אסור.

ע. כ"כ הגאון ר' נפתלי הירץ בשו"ת הרמ"א (סימן י"ז). ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות כ') שדן בשיטת רש"י אם מהני ד' נשים בלילה דחיישינן דשמא אחת מהן תישן, וכתב דכיון שלא נאמר בג' נשים שאיכא חילוק בלילה מביום יש להתיר לסוברים כשיטת רש"י יחוד עם ג' נשים גם בלילה. אבל מ"מ כיון שאין ע"ז ראייה ברורה אין לסמוך ע"ז אלא בשעת הדחק. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ב סוף אות א') שכתב דמ"ש הרמ"א ויש מתירין איש א' עם נשים הרבה, היינו יותר משנים, ובלילה אם מהני ג' נשים לרש"י, פליגי בזה דהא יש חשש שחדא מינייהו שכיבא והוא מתייחד עם שתי נשים דאסור. ועיין אוצה"פ דמייתי בזה פלוגתא באחרונים, ולכאורה אינו דומה לראב"ד דמחמיר בזה בלילה דהראב"ד קאמר דאם ישן א' נשאר יחוד ממש יחוד דאורייתא וחיישינן לה, משא"כ הכא דגם אם תישן השלישית מ"מ ישארו שתיים והלא כמה פוסקים כ' דזה רק יחוד דרבנן ואין ראי' דאנו גוזרים עוד עליה, וכנראה זה הטעם שסבירא להגר"נ הירץ שבתשובת רמ"א (סימן י"ד) דמתיר.

עא. עי' בשו"ת בית שלמה או"ח חלק א' (סימן מ"ח), ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ב' (סימן ט"ז) ובספר דבר הלכה בשם החזון איש (סימן ח' סעיף ד') שהביאו סברא

מבחוץ והנשים מבפנים או להיפך ופירשה אשה לבין האנשים או איש לבין הנשים אסורים משום יחוד^{ע"ד}, ולענין איש ואשה בשני חדרים נפרדים והדלת סגורה ראה הערה^{ע"ה}.

✧ הערות וביאורים ✧

שעומדים ביחד לא הוי יחוד ונחשב כעומד בשוק.

ומדברי החכמת אדם (כלל קכ"ז דין ג') נראה טעם אחר, דהא באמת מדינא שני אנשים מותרים להתייחד עם אשה אחת, אלא דס"ל להרמב"ם והמחבר דבעינן כשרים ביותר, אבל בסתם אנשים חיישינן שיתגבר יצרו עליו ולא יתביי מחבירו, ולכן כל שמלבד השני אנשים יש כאן ג' נשים שהדבר יותר רחוק שיעברו עבירה וכמו שכתב הרשב"א שכל שהן ג' נשים הן מתביישות זו מזו, אע"ג דלמעשה אין אנו מתירין בג' נשים לדעת הרמב"ם, מ"מ כיון שהחשש רחוק יותר וכדי לקלקל עמהן צריך להרבות בפיתוי, ולכן אמרינן שגם סתם אנשים יתביישו לעשות כן. ולכן כתב החכמת אדם דאפילו לדעת הבית שמואל דשני אנשים עם שתי נשים לא הוי בכלל אנשים הרבה ונשים הרבה, אלא דוקא ג' וג' לאו דוקא ג' אנישם וג' נשים, אלא ב' אנישם וג' נשים גם כן מותר.

ועי' בחלקת מחוקק (ס"ק ט') שכתב משמיה דהמ"מ דדין זה נלמד מהדין של חתן שפירסה כלתו נדה ואסורים ביחוד ולכן הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, ועיין שם מה שחלק על ראייה זו.

עד. שם. וכן דעת הרבה ראשונים ואחרונים להחמיר כשפירש אחד מהם, ורש"י מסכת קידושין (דף פ"א.) ד"ה ונשים כתב דאפילו לא פירש בין האנשים יש להחמיר כשאנשים מבפנים ונשים מבחוץ או להיפך שמא יפרוש וייתחד עם הנשים. וכן דעת הריטב"א שם ועוד כמה אחרונים.

תשובה (ס"ק ה') שהביא דעת הברכי יוסף שדוקא שלשה אנשים עם שלש נשים מותר, אך שנים ושנים אסור, והיינו בסתם בני אדם שהם כשרים, אך בפרוצים יש להחמיר גם בשלש עם שלש. ועי' בחכמת אדם שם (דין ה') ובספר טהרת ישראל דהחמירו בפרוצים אפילו הרבה. ועי' בספר תורת היחוד (פרק ג' סוף הערה ל"ה) דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שפסק להקל בפרוצים בעת הצורך.

עג. שו"ע (סעיף ו'). ובטעם שהתירו יחוד באנשים הרבה עם נשים הרבה כתב בספר עצי ארזים ובספר נתיבות לשבת (ס"ק ד') משום שהם רבים אף אם כולם יזנו אי אפשר שלא יגלו הסוד. ובספר דברי סופרים חלק ב' (סימן י"ב) הביא טעם הנ"ל ותמה עליו, דהא אשה א' אסורה להתייחד אפילו עם מאה אנשים ואינם חוששים שיתגלה הסוד, וכן איש אחד אסור אפילו עם מאה נשים לדעת הרבה ראשונים, ואינן חוששת שמא השאר שלא יזנו, דהא אינו יכול לבעול כולן, יגלו סודם, אם כן גם באנשים הרבה עם נשים הרבה אין מתייראין שמא יגלו סודם, ואדרבה בכה"ג יש אפשרות שכולם יזנו, ומהאי טעמא גם אי אפשר לומר שהטעם הוא משום שהם מתביישים.

מיהו מצאנו עוד טעם לזה ברד"ל דמבואר שהוא מותר משום שכל שיש שם הרבה אנשים והרבה נשים אין כאן יחוד כלל דהרי זה כעומד ברשות הרבים. ולפי זה אע"ג שאם יש איש א' עם מאה נשים לא הוי יחוד לפי טעם זה, משום שיש ריבוי מכל המינים הרבה אנשים והרבה נשים לכן הוי כעומד בשוק. והנה גם לפי העצי ארזים אלף נשים ואלף אנשים

זהירות מיחוד נשים ואנשים הרבה נג. אע"ג דאנשים הרבה ונשים הרבה לא הוי יחוד, מ"מ יש להזהר שלא יבואו על ידי קיבוץ אנשים ונשים לידי יחוד ולידי עבירה ע"י.

איש ואשה הנמצאים בשני חדרים נפרדים בבית אחד נד. אשה שנמצאת בחדר אחד והאיש בחדר השני בבית אחד והיא נועלת את הדלת נחלקו הפוסקים האם מצלת את עצמה מאיסור יחוד, וראה הערה ע"ז.

⊕ הערות וביאורים ⊕

אנשים צריך ליזהר שלא יהיה נעול רק פתוח לבית, והעולם נוהגים להקל בזה, ונראה לי דאף להמחמירין, אם בבית בלעדיו יש אשה יחידה, ועל ידי זה שיהיה פתוח יהיה איסור יחוד, לא יפתחנו ולא יגיע לו שום ריעותא, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. וביאור דברי המשנה ברורה מצאתי בספר יבקש תורה שכתב שאין אדם מתפתה אלא לנראה לעיניו, וכיון שהם בחדרים נפרדים שוב לא שייך פיתוי.

ע"י בחזון איש אבן העזר (סימן ל"ד ס"ק ב') שנוטה להקל אם היא נועלת את חדרה אך סיים בצ"ע, אמנם בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ב אות ב') היקל דוקא כשהאשה נועלת את הדלת שלה ולא האיש, וכן הביא בספר דבר היחוד שהגרי"ז מבריסק הורה דלא מהני פתח נעול כשהמפתח ביד האיש, וע"י בשו"ת שלמת חיים חלק א' (סימן נ"ו). ובספר הלכות יחוד (בוגרד) (פרק ד' סעיף ה') הביא מהגר"נ קרליץ שליט"א בשם החזון איש זצ"ל דאסור לאיש ואשה להמצא לבדם בדירה אחת, ואפילו כשהם נמצאים בחדרים נפרדים. מכיון שהם נזקקים לחדרי השירותים והמטבח, ושם הם מתייחדים זה עם זה. ואפילו אם כל אחד ינעל את חדרו, ואין בדעתם לצאת עד שיבואו לשם עוד אנשים, אסור. כיון שלמעשה כנראה שהם כן יפתחו את

עה. ע"י בשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן ס"ה ס"ק י"ט) שכתב דיש להחמיר כרש"י בכה"ג. וע"י בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ב אות ב') שהביא דהמח' פסק כהרמב"ם והמחבר ודלא כרש"י. ומ"מ כשאין אלא איש א' בחדר אחד ואשה אחת בחדר השני יראה כדעת האוסרים גם בלא פירש אסור, דשמא יתייחדו.

עו. בספר דברי סופרים (ס"ק ע"ב), ציין לדברי אב"י במסכת קידושין (דף פא.) שאמר "סקבא דשתא רגילא" פירוש ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל, שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע הדרשה ונותנים עין זה על זה, כ"כ תוס'. והרמב"ם (פרק ו' הלכה כ"א) פירש דברי אב"י באופן אחר וז"ל: חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה.

עז. הנה נחלקו הפוסקים אם סגי אם האיש נועל הדלת, או צריך שדוקא האשה תנעל את הדלת או שמא אפילו אם האשה נועלת את הדלת אינו מספיק. וע"י בשו"ת דברי מלכאל חלק ד' (סימן ק"ב) ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק ח' אות ה'), דאפילו אם האיש נועל את הדלת סגי, וכן דעת הגר"פ שיינברג זצ"ל. וע"י בשער הציון (סימן רל"ט ס"ק י"ז) שכתב דהישן בחדרו יחידי, אף שבבית יש

לשכור חדר ליד חדר סגור שנמצאת שם אלמנה ואין להם דריסת רגל דרך חדרה דאולי אסור משום שבלילה אף בעיר צריך שלשה, והשיב שאם היא זקנה ופסקה מלראות לפני שנהיתה אלמנה, ושומרת הדת שאז איסור יחוד הוא רק מדרבנן, והחשש שמא אחד ישן ואחד יקץ ויבטח על זה שחברו ישן הוא הוי ספק ספיקא דרבנן לקולא. ועוד דאולי כל מה שהחמירו בדרך שצריך שלשה היינו לאשת איש או פנויה שאיסור יחוד הוא מן התורה, אכן אם היא נהיתה אלמנה לפני שפסקה מלראות שאז איסור יחוד עמה הוא מן התורה ספיקא דאורייתא לחומרא. וכן החמיר בשו"ת קובץ תשובות חלק א' (סימן פ"ב). ובנכרית אף אם תנעול הדלת שלה לא מהני לאיסור יחוד אף להמתירים, כיון דנוכרית לא קפדה על זנות, וכ"כ בספר דבר הלכה השמטות עמוד קצ"ו דשמא היא תפתח הדלת כדי לקלקל עמו והוי כפתח פתוח לה.

ואם המפתחות לא נמצאים אצל אף אחד מהם והדלתות נעולים, ע"י בשו"ת דובב מישרים חלק א' (סימן ה') שכתב דאין איסור יחוד כיון דבלא האחרים אי אפשר ליכנס, וכן כתב בדבר הלכה (סימן ד' ס"ק כ"ב). וע"י בספר הליכות חנוך (עמוד קע"א) שכתב דפעם היה מקרה עם בעל החשב האפוד ועוד רב חשוב ששאל אודות אם יש היתר להיות בבית עם אשה אחרת אם ינעל את עצמו בחדר, וסיפר שבעל הדובב מישרים זצ"ל אמר לו דשפיר חזי לאצטרופי דעת המשנה ברורה בשער הציון שמהני לנעול הדלת, ועוד דבשו"ת שלמת חיים חלק א' (סימן נ"ו) כתב דאפילו אם המפתח ביד הנועל מהני מטעם היכר.

ומילתא דשכיחא אצל זוגות שיש להם אורחים והבעל הבית צריך לצאת מוקדם בבוקר והאורח רוצה להמשיך לישון, כתב

הדלתות. וע"י בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות י"ט) שכתב להחמיר וז"ל "בשני חדרים בבית, אחד פנימי ואחד חיצון ואיש אחד הוא בחדר אחד ואשה אחת היא בחדר השני אם מועילה נעילת הדלת באופן שאין האיש יכול לפתחה, אם אין כל צרכי הפנימי שם לא שייך להסתפק כלל דהרי הפנימי בין שהוא האיש בין שהיא האשה מוכרח להכנס לחיצון ויהיה מוכרח הנעול לפתוח הדלת ויתייחדו. אלא אף כשאיכא כל צרכי האדם להלילה גם בפנימי וביה"כ מיוחד, ורק לצאת החוצה יצטרך הפנימי לילך דרך החיצון, וע"ז התנו שעד שיאיר היום או זמן אחר שדרך האינשי לצאת לא יצא הפנימי, שעתה שייך להסתפק קצת שהרי אין לו להיות בחיצון כלל בשעת איסור היחוד, אבל פשוט שגם באופן זה איכא איסור יחוד מאחר שיכול לבעלה כשגם היא תרצה לזנות דאיסור יחוד אינו על ביאה באונס אלא על ביאה ברצון דאין חוששין לאונס לגזור יחוד בשביל זה ולרצון אין הנעילה מועילה כלום. ואין להקשות למה ליכא איסור לאשה לדור בבית לבדה וא"ח לשמא תפתח ביתה למי שירצה לבא לזנות עמה, לא מבעיא כשיש עוד דיוורין בחצר שאפשר שירגישו אינשי שנמצאים בחוץ כשדופק על פתחה וכשנכנס דאז מירתתי, אלא אפילו במקום שליכא דיוורין שג"כ לא מצינו שאסרו אף שלא שייך מירתתא דאולי לא גזרו שלא ידורו בביתם בשביל חשש רחוק, ושייך זה גם שלא לאסור בבתים הגדולים שיש הרבה דיוורין כשדרה אשה לבדה בבית של קומה אחת שאפשר שדרים שם גם אנשים יחידים לבדם בהבתים, דאם לא נימא כן הא הוא ממש דרים בבית אחד שגזרו שלא שייך להתיר במה שנועלת שבידה לפתוח כשתרצה", עכ"ל. וע"י בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א' (סימן ס"א) שנשאל אודות שנים שרוצים

איסור יחוד בבית מלון

נה. בבתי מלון, שהחדרים פתוחים לפרוזדור אחד, מותר ליחיד לשהות בחדר זה אע"פ שבחדר ליד שוהה שם אשה לבדה, מפני שהפרוזדור נחשב לרשות הרבים, שהרי עוברים בו כל בני המלון. ואם כל האורחים שבמלון הם פרוצים או גויים מותר לאיש ללון לבדו בחדרו, אף אם בחדר הסמוך לנה אשה לבדה, ואפילו היא פרוצה או נכרית. אבל לאשה לא הותר ללון לבדה במלון שכולם נכרים או פרוצים, אלא אם נועלת את חדרה^{עח}.

⊗ הערות וביאורים ⊗

שאלות לגבי הלכות מזוזה וכדומה, למה לא שואלים שאלות איך להינצל מאיסור יחוד החמור ביותר.

ובמקרה השכיח מאוד שיש מצב של יחוד בין בייבי סיטר וילדים מעל גיל תשע וצריכים להיות בבית ביחד, נראה שלמעשה תלוי במח' אם אפשר לשניהם ללכת לחדרים נפרדים וסגי בזה, ובספר נטעי גבריאלי (פרק ל' הערה ה') כתב דבכה"ג שיש שאלה של יחוד דרבנן, אפשר להקל באקראי, והכל לפי הענין על פי הוראת חכם.

ואח"כ שמעתי ממורי הוראה שליט"א דהרי קשה לסמוך על זה לקולא בכה"ג משום דאיך יתכן שישארו בחדרם כל הזמן, והלא לפעמים צריכים ללכת לבית הכסא וכדומה, ולכן לסמוך על סמך שיהיו בחדרים נפרדים כל הזמן קשה מאוד. וכן ראיתי שכבר העירו על זה בספרי זמנינו.

עח. שיעורי הגר"מ גרוס שליט"א בחוברת תל תלפיות. ומקור דבריו מיוסד על דברי החזון איש יורה דעה (סימן צ"א ס"ק ה'), שו"ת מנחת יצחק חלק ט' (סימן קמ"ב אות ט'), ובשו"ת חלקת יעקב אבן העזר (סימן ס"ו). ועי' בספר מנחת איש (פרק ט"ז סעיף י"ג-י"ד).

בספר נטעי גבריאלי (עמוד ר"ב) דאסור להשאיר חבירו בביתו אפילו אם הוא ישן ואשתו ישנה מהלילה בשעה שהבעל יוצא לזמן ארוך בעיר אחרת או למקום עבודה אא"כ ישארו שם שומרים כדין, ומהדין מחויב הבעל הבית להעיר האורח שיצא עמו, הגם שבשעה שהולך לישון הבעל נמצא שם, מ"מ אין שום היתר להשאיר שם אם הבעל יוצא לזמן ארוך, אע"פ שהאורח ואשת הבעל הבית נשארים לישון בחדרים נפרדים, מ"מ אסור שמא יתעוררו, ובמקום איסור אינו חל הכלל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא. וכן הדר בבית עם שתי קומות ויש לו אורח בבית שיש לו כניסה נפרדת מבחוץ ומבפנים, נוהג איסור יחוד כיון שיכול לילך מבפנים, אא"כ נועל הדלת ולא יהיו המפתחות אצל האורח או אצל אשתו, ואז כיון שהדלת סגורה ואי אפשר לאשה לילך לחדר של האורח וגם האורח אי אפשר ליכנס לדירת האשה אין איסור יחוד.

ועוד כתב שם בנטעי גבריאלי שכאשר בונים בנין משרדים צריכים לבנותו באופן שהאנשים מבפנים והנשים מבחוץ ויהיה פתוח לפרוזדור, והוא על פי שו"ע (סעיף ו), וכן נהג הרב מפאפא זצ"ל, וכן האדמו"ר מצאנז קליוזענבורג זצ"ל היה אומר שכשבונים בית כולם שואלים

יחוד בקביעות עם שומר
 נו. אין להתיר יחוד על ידי שומר, אלא ביחוד ארעי ובדרך מקרה, אבל
 בדרך קבע, כגון שדרים בביתו, אסור^{עט}. אבל באיש ואשתו שדרים
 עם אחר אפילו בקביעות מותר^פ.

איש שעסקו עם הנשים

נו. איש שעסקו ומלאכתו עם נשים אסור לו להתייחד אפילו עם נשים
 הרבה, ולכן מותר לו להתעסק עמהם רק אם אשתו עמו או שיפנה
 למלאכה אחרת^{פא}.

דינים השייכים לביקור אצל רופא

נח. למרות שיש פוסקים שהתירו נגיעה בנשים כשאין הרופא נוגע בהם
 בדרך תאוה^{פב}, בכל זאת יש לכל אחד לדעת עוד דבר חשוב מאוד
 ששכיח כל יום לגבי נשים שמבקרות אצל רופא והוא שיש בזה גם חשש
 איסור יחוד, ובסמוך נביא כמה פרטים בזה.

אשה שצריכה ללכת לבדיקה אצל רופא והוא צריך לבודקה במקומות
 המכוסים או בבית הסתרים כגון באשה מעוברת וצריך לסגור הדלת ואין
 אנשים אחרים שנכנסים לתוך החדר, יש אומרים שאין איסור יחוד משום
 דהרופא טרוד במלאכתו ומסלק תאוותו מעצמו^{פג}. ויש מחמירים בכל

הערות וביאורים

להזהר מאוד בנשים העובדות בבית אם
 האיש מצוה אותה במלאכת הבית שלא
 להתייחד עמה בשום פנים שאסור
 להתייחד כשלבו גם, וכל שכן בנכריות
 דצריך לזהר טובא.

פב. בש"ך יורה דעה סוף (סימן קצ"ה ביורה
 דעה ס"ק כ') כתב דנגיעה שלא לשם
 ערוה ותאוה אין בו איסור, ויש חולקים.

פג. והנה כתבו הפוסקים כמה סברות
 להתיר ואלו הן: א'. דכיון שהרופא
 עסוק במלאכתו לא ישים לב על תאוותו.
 ב'. בעלה בעיר. ג'. דהוי כמו פתח פתוח
 לרשות הרבים דמציל מאיסור יחוד, כגון
 אם יש אחות שנכנסת לתוך החדר
 וכדומה.

והנה לגבי ההיתר הראשון, עי' בשו"ת
 אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה

עט. כן איתא בשו"ת מהר"י וויל (סימן
 נ"ה), ומובא בדרכי משה (ס"ק א'),
 ובבית שמואל (ס"ק כ"ב).

פ. כן ראיתי בשיעורי הגר"מ גרוס
 שליט"א, ועי' בשו"ת קנין תורה חלק
 א' (סימן מ"ב), ובשו"ת משנה הלכות
 מהדו"ת חלק ב' (סימן ש"ג).

פא. שו"ע (סעיף ז'). ועי' בשו"ת עמק
 התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות י"ז)
 שכתב דדבר פשוט הוא דאנשים ונשים
 שעובדין יחד באופיס (משרד) הוויין בכלל
 לבן גס בהן זה בזה, וכן המשרתות
 העובדות בבית עם האיש שבבית יש עמה
 דין ודברים בדבר עשיית מלאכת הבית
 הוויין גם כן בכלל לבן גס בהן, וכל
 האופנים שאסור כשלבן גס בהן אסור
 בנשים הנ"ל, וכל זה אפילו באשה
 ישראלית, וכ"ש בנכריות, ולפי זה צריך

הבעל יודע היכן נמצאת אשתו.

ולגבי ההיתר דפתח פתוח לרשות הרבים, ע"י לקמן שהבאנו דנחלקו גדולי הפוסקים אם יש היתר דפתח פתוח כשהדלת סגורה, ויש פוסקים שדעתם שאפילו אם הדלת סגורה כל עוד שיש אפשרות לאחר להכנס לשם מותר. ובספר תורת היחוד (עמוד ר"ב) הביא דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שאם בעלה אינו בעיר יש להתיר רק אם מלבד האשה שהלכה עמה נמצאת שם אחות אחת שעלולה ליכנס לחדר הבדיקה, ואפילו אם האחות היא נכרית. ואף שיש סברה שתחפה האחות שעובדת עם רופא משום שמקבלת משכורת, מ"מ לעומת זה יש סברה שתימנע האשה לעשות עבירה מאחר שיש שם עוד נשים, ולכן כשיש שתי נשים אחיות שעלולות להכנס לחדר תוך הבדיקה אז מותרת להתייחד משום שיש ג' נשים, ואף אם הוא פרוץ עדיין יש להקל כיון שהרופא לא רוצה לאבד את עבודתו. וע"י בשו"ת אור יצחק חלק א' אבן העזר (סימן ה') שנשאל בענין יחוד אצל רופא, והשיב דאין איסור יחוד אצל הרופא ובפרט כשיש שם אחות, ואע"פ שאולי גם היא פרוצה, כיון שהרופא חושש להפסיד אומנותו, ואע"פ שקרו כבר כמה פעמים מקרים שאנשים כאלה לא חששו לאומנותם ועשו מעשה תועבה, אין זה משנה עיקר הדין. ועוד נשאל שם בענין יחוד במשרד רופא והדלת נעולה והשיב דמן הדין אין כאן חשש יחוד מכמה טעמים, אבל מכוער הדבר דלמה לו לנעול את הדלת הרי יכול לסוגרה בלא מנעול. ואם יש בחדר קטן מבין ג' ומעלה סגי. וע"י בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק י"ב) שכתב כמה צדדים להקל בהליכת אשה לבדיקת רופא, ונביא תמצית דבריו, א' מאחר שיש אומרים שמהני ההיתר דפתח פתוח אף

אות א' ז"ל "בדבר אשה שצריכה ללכת לבית הרופא שצריך לבודקה כשהיא ערומה וגם בבית הסתרים שא"א זה אלא עם הרופא לבד בחדר סגור, ואף כשיש איזה אדם בהמשרד בחדר אחר הא אין הדרך להכנס שמה, ומעשים בכל יום שאף נשים של ת"ח ויראי ה' מתייחדות עם הרופא במשרדו וגם היא עצמה בלא בעלה הולכת להרופא, הנה ההיתר שנתפשט הוא משום שהרופא אף אם הוא נכרי הרי הוא טרוד במלאכתו לסלק מעצמו תאותו, ואף כשכלה מלאכתו שהוצרך להתעסק בה אם הוא בזמן שקבע שיבואו אליו החולים הרי לא יוכל לשהות עמה עוד זמן מפני אלו שמחכים שם ואף אם עדיין לא באו שם חולים אחרים הרי חושש שיבואו עוד אחרים. וכשנשארה היא באחרונה שידוע שיותר לא יבואו שליכא טעמים אלו מ"מ סומכות ע"ז שאיכא להרופא משרתת במרפאה (אפיס) שלו ואם תתאחר יותר זמן מכפי הרגיל ייראו שלא תחשוד את הרופא, והרופא אף שהוא נכרי ימנע מזה כדי שלא יצא עליו שם רע ויתמעטו החולות לבא אליו מפני בעליהן שלא יניחום לילך לרופא זה. אבל מה שמתיחדות עם הרופא אף כשאין לו משרתת ואף אחר הזמן וגם ע"י יחוד זמן מיוחד לה בעצמה נראה שאין להתיר ומוכרחת לקחת עמה אחד מבניה ואם אין לה יהיה מוכרח הבעל לילך עמה, אבל לא נאסרה על בעלה אף כשהלכה בעצמה דאין אוסרין על היחוד" עכ"ל.

ולגבי ההיתר דבעלה בעיר, כתב היוסף אומץ (סימן צ"ז) דמסתימת הפוסקים נראה דההיתר של בעלה בעיר נאמר בכל גווני שאימת הבעל עליה כיון דהוא נמצא בתוך העיר, ולכן בכל אופן שרי, וכן דעת החזון איש הובא בדבר הלכה (סימן ז' סעיף ב') דמהני אפילו אם אין

בעלה בעיר, כי האחרונים מקילים אף אם היא נמצאת שלא בביתה. ומה תאמר הבינת אדם שהוא מחמיר אם האשה לא נמצאת בביתה, הרי לדעתו אם היא תקח אתה עוד אשה יש בו רק איסור דרבנן. וא"כ נראה באשה חולה בזקוקה לבדיקה ולטיפול רפואי ואינה יכולה ללכת לרופאה, מסתבר דיהיה מותר לה להבדק על ידי רופא. ועוד יש להוסיף הרדב"ז דלא מרעי לחזרתו ובעבדתייהו טרידי, עכ"ד.

ואע"פ דיש כמה סניפים להקל מ"מ יש מגדולי הפוסקים האוסרים, דהנה מה שכתבו כמה פוסקים כסניף להקל שהרופא טרוד במלאכתו, ע"י בספר נשמת אברהם שהביא השגת הגרשו"א זצ"ל דמה שהתירו במי דטריד בעבדתייהו היינו רק למעט את הפריצותא אבל לא להתיר יחוד, שהרי תינוק בן שלשים יום נקבר רק באשה אחת ושני אנשים, אע"ג דטרידי בהולכת התינוק וקבורתו, וגם אם אשה באה לשאול שאלה לרב אע"פ שהוא טרוד וצריך לעיין להורות הלכה גם כן יש איסור יחוד, וכ"ש גבי רופא שגם יושבים ומשוחחים יחד, וגם כל ההיתר של טירדה נזכר רק לענין חשש חיבה במישוש הדופק ולא לחשש יחוד. ועוד הוסיף שם לגבי ההיתר של מירתת הרופא, דמנא לן לחדש דינים או היתרים מעצמנו, ונכון שהרופא יפחד קצת להפסיד שמו אם אשה זו שינסה לפתות תגיד לשאר נשים, אבל לפי זה יהא היתר יחוד גם אצל עורך דין וכדומה ולא דוקא רופא ולא שמענו היתר כזה. ולגבי ההיתר של בעלה בעיר, ע"י בחכמת אדם (כלל קכ"ו ס"ק ו') שכתב דכל ההיתר של בעלה בעיר היינו בביתה, אך היכא שהולכת לבית אחר או למקום אחר כגון לרופא אין היתר של בעלה בעיר. וע"י בנשמת אברהם שם שהביא מהגרשו"א זצ"ל

בלבו גס בה או בפריצים לכן מותר לאשה להבדק אצל רופא בחדר לבד כשהדלת לא נעולה עם המפתח, אם בחוץ נמצאים בחדר ההמתנה ג' בני אדם או איש ואשתו עמו דאז הוי ליה כפתח פתוח לרשות הרבים, ואף דהרופא בודק אותה באיברים פנימיים אין לנו להסתכל על זה שיהא יותר גרוע מנשים דלבו גס בהן או פריצות דיש שם ההיתר דפ"פ. ועוד יש קצת מירתת במה שמישהו יכול להכנס לחדר אף שהרופא בודק את האשה. ב' ועוד קולא יש לצדד שבעלה בעיר דיש להתיר לעת הצורך אפילו בנעילת הדלת, וגם לסמוך על פוסקים שמקילים בבעלה בעיר אף שהלכה לבית של איש אחר ברשות הבעל. ג' ועוד יש לצרף השיטות שמקילים היכן שהדלת לא נעולה שיש אומרים שאין זה בגדר יחוד, ואפילו אם סגור יש לסמוך אם מישהו אחר יש לו המפתח לפתוח הדלת בכל עת שירצה, ונחשב זה גם כן כיוצא ונכנס דמועיל לענין יחוד. ד' ועוד יש לכל רופא עוד צד קולא דאצלו יש לו חזקה דלא מרע אומנתיה, שאם יתפסו אותו יזרקו אותו מהעבודה שלו, לכן מכל צדדי ההיתר האלו יש להתיר בשופי בדיקת אשה אצל רופא, ביחידות באחד מהאופניים הנ"ל. ועוד הוסיף שם דאין צריך לומר דאם חדר המרפאה נמצא באחד מחדרי מגורי הרופא ומשפחתו דבודאי מותר, וכגון שמצוי הרבה מקומות שבתוך ביתם עשו חדר מיוחד למשרד לקבל אנשים, ושם אפילו אם סוגר את הדלת עם מפתח מ"מ יש להקל כל עוד שאשתו בבית או באותו בנין שיש מירתת של אשתו שמשרתו, ובפרט בצירוף של לא מרע אומנתיה, עכ"ד. וע"י בשו"ת ציץ אליעזר חלק ג' (סימן תפ"א) בשם הרדב"ז.

וע"י בספר נשמת אברהם אבן העזר (עמוד ר"ה) שהביא שהגר"י נויבירט זצ"ל כתב לו שיש להקל בביקור אצל רופא אם

מקרה כשאין אנשים רגילים ליכנס לתוך החדר מבלי לדפוק על הדלת כגון אחות, וראה בהערה ביאור השיטות.

וכיון שבאשה שהולכת לרופא מתעורר כמה חששות, לכן כתבו הפוסקים דלכתחילה מוטב ללכת לרופאה, ומי שלא יכולה, או שהרופא יותר מומחה, צריך לכתחילה לבקש שיניח הדלת פתוחה קצת, או שהבעל ילך איתה וימתין בחדר החיצון, או שתיקח אשה אחרת איתה לתוך החדר או תינוק בגיל שמציל מיחוד^{פד}.

⊕ הערות וביאורים ⊕

למישהו מפתח לחדר של הרופא עי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק י"ב) שמיקל בזה אפילו אם הדלת נעולה, וכן דעת החזון איש הובא בדבר הלכה (סימן ג' סעיף ג').

ואם יש בתוך החדר מצלמה יש לדון האם זה מתיר יחוד אפילו אם הדלת נעולה או לא. ובספר דבר הלכה שם בהוספות חדשות מבאר דאפ"ה אין להתיר יחוד. ועי' בסוף הספר מה שהארכנו בענין מצלמות להצלה מאיסור יחוד.

ובספר החדש פתחי דעת להגרד"א מורגנשטרן שליט"א (פרק ו' סעיף ט"ז) הכריע שם דבביקור אצל רופא קיים חשש לאיסור יחוד, וההיתרים הרגילים ליחוד עם איש כגון בעלה בעיר או פתח פתוח בדרך כלל אינם שייכים בביקור אצל רופא, ע"כ יש להשתדל באופן שנוקקים ללכת לרופא, שילווח אותה בעלה, או שתלך עמה אשה אחרת, ובזה יש היתר בצירוף עם מה שנכנסת אחות או מזכירה מפעם לפעם.

פד. עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ד' (סימן קס"ז) שכתב דמוטב ללכת לרופאה אם אפשר, כיון דיש כמה חששות של פריצות וכו' וע"ש באריכות, ובשיעורי שבט הלוי (עמוד ער"ה) הוסיף דאין לבעל לשהות בחדר החיצון אם יש שם פרוצות וכדומה שתקנתו קלקלתו, וישתדל שלא

דאפילו אם הוא רופא בית אם כבר בדק אותה כמה פעמים יש קצת גייסי אהדדי ולא מהני כלל מה שבעלה בעיר. וכן עי' בספר תורת היחוד (עמוד ר"ב) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכתב דאין לסמוך על ההיתר של בעלה בעיר אלא אם באמת כבר הגיע למשרד באמצע הביקור כמה פעמים, וזה דבר קשה ולא שכיח, אבל אם תקח איתה עוד אשה אחרת שתכנס איתה לרופא אז הוי רק יחוד דרבנן שאפשר להקל בבעלה בעיר. וכל זה כשאין הדלת נעולה אבל אם הדלת נעולה אי אפשר להתיר לכו"ע אפילו שבעלה בעיר כיון שיש להם אמתלא שלא פתחו את הדלת מיד משום שהוא באמצע בדיקה או טיפול.

וראיתי בספר יד לילודת (עמוד ט') שכתב דכיון שיש הרבה מחמירים, נכון שתאמר לבעלה לפני שהולכת להיכן היא הולכת, אבל אם בעלה עובד אצל אחרים ושווה שם איזה שמונה שעות בכל יום והדרך לשם שעה ויותר יש להחמיר, וכך פסק הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל בקונטרס היחוד. וכן עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ג ס"ק ג') שכתב דהיכא דהבעל נמצא רחוק ומדבר עמה בטלפון ועל ידי זה היא יודעת שהוא לא יכול להגיע בזמן הקרוב יש להחמיר. ולגבי ההיתר של פתח פתוח, זה שייך דוקא אם יש אפשרות לאחרים להכנס לתוך החדר באמצע, ובלאו הכי אסור. ואם יש

ההיתר של בעלה בעיר. ובשו"ת שבט הלוי שם כתב סיכום לענין הנ"ל ונביא דבריו כאן: א'. אין להרבות בביקורי רופאי נשים בכלל כי יש בזה חששות טובא מנגיעת עריות שלא לצורך וכו'. ב'. במקום הצורך אם אפשר יש לבחור ברופאה. ג'. אי אפשר או שהרופא יותר מומחה אין בידנו לאסור. ד'. אסור לבקר אצל רופא המוחזק בפריצות וחשוד ומפורסם בעריות. ה'. בכל אופן לא ללכת לביקורים אלא בזמן דשכיח ביה רבים דזה ממעט החשש וגם הוא טרוד בעבודה. ו'. במקום שצריך ללכת לרופא יש לה לילך עם עוד מישהו. ז'. אין כדאי ללכת עם בעלה מפני שמקומות אלו עלולים להיות מלאים בפריצות. ח'. עליה לנסות שלא יסגור הדלת ובודאי שלא ינעל עם מפתח. ט'. מלבד חששות של יחוד, הרגילות שרופאי נשים מיעצים לנשים בענין מניעת הריון ועוד דברים המנוגדים לתורתנו הקדושה, על כן יש ללמד לנשים שלא לקבל שום הוראה מהם מבלי לשאול מורה הוראה. י'. לא להאריך בשיחה יותר מדאי בשעת הטיפול ולא אח"כ אלא רק מה שנוגע לטיפול, עכ"ד. ועי' בספר נטעי גבריאל (פרק מ"ז הערה ב') שהביא קול קורא משנת תרצ"ב מרבני ירושלים לפרסם דין תורתנו הקדושה שאסור לאשה להתייחד בחדר אחד עם איש אפילו הוא רופא ומעיין ברפואה. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א את ה') שכתב דאשה המבקרת אצל רופא נשים ונמצאת עמו לבדה יש בזה איסור יחוד אפילו אם הרופא רק סוגר את הדלת ולא נועל, וזאת כיון שמקובל שבשעת הבדיקה אין נכנסים לחדר אפילו רופאים ואחיות אחרים כדי שלא יפריעו לפרטיות של האשה הנבדקת, ובלאו הכי יש ללוותה כדי למנוע מהרופא להראות לה חיבה ולנגוע בה נגיעה של חיבה שזהו איסור חמור של קירבה לעריות, ועל כן יש לכל

תסגור הדלת עם מפתח, וגם שלא תרבה שיחה עם הרופא יותר מן הצורך. ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק ב' (סימן ע"ח ס"ק מ"ד) שכתב העצות הנ"ל והוסיף דאם אי אפשר לקיימם, יש לבקש מאחות שתכנס איתה לחדר או שלפחות תכנס פעם באופן אקראי באמצע הביקור. ועי' בשו"ת באר משה חלק ג' (סימן קנ"ב) ד"ה ובאמת שכתב וז"ל "ובאמת רע עלי המעשה שכל אשה צעירה עם מיחוש קטן הולכת אל רופא ישראל או נכרי להניח לבדוק עצמה באותו מקום באופנים שונים, ולא ידענא מי התיר להן. וכבר נשאל על זה הגאון בעל בנין ציון חלק א' (סימן ע"ה) על כיוצא בזה ובאמצע התשובה נגע גם בשאלה זו, וכתב דשרי, לפי שהרופא במלאכתו הוא עושה. ומאליו מובן כמה חלש טעם זה להקל, ולכן לילך אצלם עם מיחוש קל כמו שהוא בודאי אינו נכון, ומעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים עלה בידי למנוע נשים מלילך להרופאים על ידי מה שהסברתי הענין לבעליהן ובעזרה"י הכל היה על מכונו. וביותר קשה הדבר מאחר דעתה איכא במתא הרבה רופאים שהן נשים, ואם מיחוש קל בודאי יותר טוב לילך אצלה, וכמעט שאין היתר בדבר לילך אצל רופא גבר זר, ובפרט הרופאים של זמנינו" עכ"ל. ובספר פסקי באר משה הלכות נדה (עמוד רכ"ד) הביא שם התשובה הזאת והוסיפו מהשיעורים דכל פעם שהולכת אל הרופא שלא תלך לבדה, וזה מועיל אע"פ שהלה לא יכנס עמה לחדר כשהרופא בודק אותה, כיון דמ"מ מירתת הרופא שמא יכנס. ואם אין לה מי שתבוא עמה יש לסמוך על האחיות הנמצאות שם, ובדיעבד אף אם נמצאת שם רק אחות אחת יש לסמוך ע"ז, אבל כשהיא יחידה עם הרופא יש בזה איסור יחוד, ומשמע שלא מהני שבעלה בעיר, ובטעמא דמילתא יש לומר שהרופא נידון כלבו גס בה דתו אין את

רגילות להכנס בכל עת בלי לבקש רשות ובלי לדפוק על הדלת ודאי מותר, ובדיעבד כשכל הנ"ל אי אפשר, יש לסמוך על האגרות משה דבעבידתיה טריד, ועוד יש להוסיף דאומן לא מרע אומנתיה, ועלול הרופא להענש הרבה מטעם הממשלה, וגם ילקח ממנו הרשיון מלהיות רופא, ויאבד כל הפרנסה שלו, חוץ מהבזיונות והפרסום על מעשה השחתה שעשה.

ומענין לענין באותו ענין לגבי אשה ההולכת לפסיכולוג, יש להסתפק האם הדין יותר חמור כיון שאצל פסיכולוג הדלת סגורה ואף שהוא בלי מפתח אין לאף אחד רשות להכנס לשם, משא"כ אצל רופא במרפאה. והנה מצאתי בשו"ת אבני ישפה חלק ה' (סימן קמ"ז) שנשאל שאלה זו והוסיף שם דאפילו יש מזכירה ששומרת שאף אחד לא יכול להכנס, וא"כ האיך אפשר להינצל מאיסור יחוד החמור. והנה אם המזכירה שומרת שאף אחד לא יכנס לחדר נראה שיש כאן איסור יחוד, אפילו שהדלת לא נעולה, דהמזכירה עומדת במקום מנעול. ולכן הסיק שם בתשובה דכל ששומרים שלא יכנס אדם בזמן שהפסיכולוג לבד עם האשה יש כאן איסור יחוד גמור. וכידוע חשוב מאוד עבור הפסיכולוג שלא יכנס אדם זר משתי סיבות, א'. שתהיה פרטיות עבור המבקר כי אינו נוח לו שידעו שיש לו ביקורים אצל הפסיכולוג. ב'. שיהיו מרוכזים בעת השיחה בלי הפרעות. והגאון הגדול הגרשו"א זצ"ל נתן עצה לזה שיהיה קביעות על ידי מזכירה להכנס באמצע השיחה, כי כאן נרויח את כל החששות, דכיון שנכנסים בתדירות שוב אין חשש יחוד דהוי כמו פתח פתוח לרשות הרבים.

בעל ללוות את אשתו ולהיות בחדר בשעה שהרופא בודקה ויתעקשו שכך רצונם, ואפילו אם הבעל הוא בן תורה הלומד בכלל לא יחוס על זמנו וילוה את אשתו לבדיקה להיות עמה בחדר, ואם אינו יכול עכ"פ אמה או אחותה תהא עמה בחדר כדי שלא יבוא לידי איסור.

ומצאתי בשו"ת משנת יוסף חלק ה' (סימן ב') שהביא דעת בעל שבט הלוי שליט"א, שכתב דיש חשש גדול שהגם שאומן במלאכתו עוסק ולא רוצה למרע אומנותיה, ועוסק במלאכת הרפואה, בכל זאת צריך להזהר מבדיקות שאינם לצורך ממש. ויש בזה על הנשים ב' איסורי תורה. א'. לפני עור שמכשילות את הרופא אם מטפל יותר מהצורך ההכרחי ממש, ואפילו אם אצל הרופא נחשב כהיתר מ"מ כבר קיימא לן במסכת מכות (דף ט.) דאומר מותר הוי קרוב למזיד. ב'. חיוב מן התורה של והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר. והראות האשה את עצמה גורם לגילוי עריות, ואפילו אם אין שום כוונה לזה, אבל העיקר התוצאה. ולכן יש להקפיד שלא לגלות אלא את המקום ההכרחי ולא יותר. ובאמת היום אחרי שבעוה"ר קרו אצל רופאי נשים מקרים חמורים רח"ל יצא חוק מטעם משרד הבריאות שכל הבא לרופא רשאי להכניס איתו לחדר אדם נוסף כפי רצונו, ודבר זה אף מצוין בשלטים במרפאות הציבוריות.

והשיב לי בתשובה בעל שו"ת מנחת חן שליט"א דאם אפשר תבקש שלא תהא הדלת נעולה כמ"ש בשו"ת מנחת יצחק חלק ז' (סימן פ"א), וגם תבקש ללכת לרופא בזמן שהאחיות מצויות שם, ונכון לבקש מהאחיות להיות עמה בחדר, ואם הדלת סגורה ואינה נעולה, אז במקום שהאחיות

קינוי וסתירה-חשש סוטה בזמנינו
נפ. ב. ולענין עוד חשש שמצוי בהליכת אשה לרופא שצריך בו הרבה
 זהירות מה שלפעמים הבעל אומר לאשתו שהיא אסורה להתייחד עם
 הרופא, האם זה בגדר לשון קינוי לענין דיני סוטה, וראה הערה אריכות
 בזה, וכמה גדרים ולשונות של קינוי^פ.

איש הנבדק אצל רופאה

פ. איש שצריך להבדק אצל רופאה אין איסור יחוד כל זמן שאין הדלת
 נעולה, ואף אם הדלת נעולה מותר, כל זמן שבעלה של הרופאה

⊗ הערות וביאורים ⊗

פה. והנה באבן העזר (סימן קע"ח סעיף א') כתב המחבר שהמקנא את אשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאה אסורה ובלבד שיהא הקינוי והסתירה כראוי. וכיצד הקינוי, כגון שיאמר לה אל תסתרי עם איש פלוני. וברמ"א (סעיף ח') שם כתב דאין חילוק בדינים אלו אף אם בעלה בעיר או שהיה פתח פתוח כשהתייחדו. (ובסעיף ז') שם פסק המחבר דלא יאמר אדם לאשתו ואפילו בינו לבינה אל תסתרי עם פלוני דילמא קיימא לן כשיטות הסוברים דקינא לה בינו לבינה הוי קינוי, והרמ"א הוסיף שם דעכשיו שאין לנו מי סוטה יש להחמיר בזה מאוד משום דאז תהיה נאסרת עליו לעולם. ולכן יש להרחיב קצת כאן עם כמה שיטות ודוגמאות של לשון קינוי ומה נחשב באמת כקינוי בזמנינו שאז יתכן שתהיה אסורה לעולם.

בשו"ת אבני ישפה חלק ב' (סימן צ"ו-צ"ז) הביא נידון המצוי בענין סוטה בזמנינו לגבי אשה המתייחדת עם רופא, ומצאתי לנכון להביא דבריו ששאל שאלה זו להגרשו"א זצ"ל. והנה נתעורר בזמנינו מה שמצוי שאשה הולכת לרופא והבעל מזהיר אותה לא להתייחד עם הרופא משום שלפעמים הדלת נעולה ומתייחדת איתו. והרי יש בזה חשש של קינוי וסתירה ותהיה אסורה לבעלה עולמית לפי רבי יוסי ב"ר יהודה שסובר דקינוי על פי עצמו אסורה, ואין מי סוטה להשקותה בזמנינו. ועוד על פי מה שהבאנו בסעיף ח' שם שיש להחמיר בזה אפילו אם התייחדו במקום שפתח פתוח לרשות הרבים או כשבעלה בעיר, ממילא לא נשאר לנו כמעט שום היתר בזה, ע"כ תמצית ההערה להגרשו"א זצ"ל. ולמעשה השיב לו שם בתשובה הא דלא יאמר

הבעל אל תסתרי עם פלוני הוא רק מפני שהוא או היא חשודים בעיניו, אבל אם כונתו רק שלא תעבור על איסור יחוד ולא מפני החשד הרי שפיר חייב כל אדם ללמד ביתו להזהר מיחוד, ובנשי שהן כשרות סתמא דמילתא כוונת הבעל רק שלא תעבור על איסור יחוד ותו לא מידי, ואם הבעל היה יודע שהדין ברור כאותם הסוברים שאף בכגון דא שייך ההיתר של בעלה בעיר לא היה מזהיר אותה, הואיל וכוונתו רק להציל אותם מאיסור יחוד. גם נראה שאף אם נתכוין לקינוי וגם היה יחוד גמור, מ"מ אם אינה מספרת לבעלה אין שום איסור עליהם שתיאסרו משום כך לבעלה, ולכן אפילו כשהיא כן ספרה לו שנתיהדה, היא ג"כ מותרת מפני שיש לה מיגו דאי בעי אמרה שלא נעל הדלת. ושוב הזכיר שם שהגאון רב איסור זלמן מלצר זצ"ל היה מקפיד בזה. (ואני הקטן לא הבנתי סוף דבריו שיש לה מיגו לומר שהדלת לא היתה נעולה, הרי הזכרנו לעיל הרמ"א (בסימן קע"ח סעיף ח') דאפילו בפתח פתוח מחמירים בכה"ג, ולכן מה יועיל לה הטענה שהיתה יכולה לומר שהמצב של יחוד היתה מצב של פתוח לרבים, וצ"ע. ועוד העיר לי ידידי הרה"ג רבי אברהם בנימין הלוי כץ שליט"א דבפתחי תשובה (ס"ק י"ד) הביא את החתם סופר בשו"ת חלק ב' (סימן צ"ו) ובסו"ד משמע דס"ל דאמר בלשון יחוד כמו בצירוף הנ"ל, שאמר לה "אל תתייחדי" ממילא לא חל כאן סתירה אלא מצד דיני יחוד, וממילא אין כאן דיני קינוי, אע"פ שתיחד לגמרי באיסור, אמנם לפי זה אין צריך להגיע למיגו, וצ"ע).

ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ו אות ל"ב) שנשאל אודות בעל שאומר לאשתו שאסורה להתייחד עם הרופא, האם אמירתו הוי עליה כדין קינוי דאפילו בינו לבינה אסורה עולמית. ופסק לדינא אחרי קצת אריכות דנראה

דכשאומר לאשתו דאסור להתייחד עם רופאים מדין איסור יחוד לא מחשב כלל לקינוי, דדין קינוי משמע שהבעל מקנא לאשתו עבור שחשודה בעיניו מאותו האיש, ואם אמר לה שאסור להתייחד עם רופא אין זה מפני שחשוד בעיניו מאותו איש אלא אמר שהדין כך וכך וזה לא מיחשב כקינוי, אלא כאמר לה דין מהדינים, וכל זה אפילו אם הזכיר הבעל שם הרופא, וכל שכן כשלא הזכיר כלל השם אלא אמר לה סתם שאין להתייחד עם רופאים בדוקא, ואין זה בכלל קינוי לחוש לדיני סוטה.

ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ד' (סימן שכ"א) שנשאל במי שאמר לאשתו כשהיא הולכת לרופא שלא תתייחד עם הרופא ועל פי סיבה עברה על איסור יחוד האם היא נאסרת על בעלה. והשיב דאע"פ שקיימא לן מדינא דגמ' ובשו"ע (סימן קע"ח) להחמיר בכה"ג מ"מ בפ"ת שם (ס"ק ט"ז) כתב בשם הבית דוד דמבואר ברמב"ם סוף הל' סוטה דכל שאומר כן בדרך זהירות ולא שחשודה רק שמזהירה והרחיקה משום איסור יחוד לית ביה משום קינוי. ועוד עי' בפ"ת שם (ס"ק ל"ד) שאם אמר לה בפירוש שלא על מנת לאסור אותך עלי אני מקנא לך אלא שתזהר מן הכיעור ומן הדומה אין זה קינוי עי' שם. וכן אם אינו מיחד שום איש מיוחד אלא דאמר לה דאל תסתרי עם שום איש אין זה קינוי, ועוד דדוקא בדאיכא רגלים לדבר מיחשב הסתירה סתירה, דהא כל עיקר דאסרה תורה על ידי קינוי וסתירה הוא משום דאיכא רגלים לדבר, וכאן אין רגלים לדבר דהא ע"כ היה צריכה ללכת להרופא, ובע"כ הסגיר הרופא הדלת ולא היה בידה למחות מחמת הבושה.

ועוד נראה כיון דלא ראה הבעל הסתירה וגם לא שמע מפי עד אלא אשתו סיפרה וכבר כתב הרמ"א (סימן

בעיר פו.

⊕ הערות וביאורים ⊕

שחושדה בזנות. אמנם מאידך גיסא אלו הלשונות שנחשבים כלשונות של קינוי. א' אם אמר לה שלא תכנס עם פלוני בבית אחד. ב' אל תכנסי לחדרו של בעל הבית ויודעת שזהו מפני שהוא חושד אותה ממנו, ונראה ברור דהוי קינוי גמור. ג' אמר לה שלא תתייחד עם הנכרי ששמע שמרננים שמתיחדת עמו הוי קינוי. ד' אם אמר לאשתו שאם ימצא את פלוני בביתה כשלא יהיה הוא (הבעל) בבית ואפילו אם תהיה המשרתת בבית יעשה לעצמו או לה מעשה רע, הוי לשון של קינוי, עכת"ד.

פו. כך פסק בשו"ת ציץ אליעזר חלק ח' (סימן כ"ז). והעיר יפה בספר משנת היחוד דבכה"ג אפילו דעת האגרות משה והישכיל עבדי שהקילו ברופא משום דבעבדתיא טריד, מ"מ הכא הגם שהרופאה טרודה במלאכתה, מ"מ יש לחוש שהאיש יפתנה, ולכן אין להקל אלא אם כן היה הפתח פתוח לרשות הרבים וע"פ הגדרים שנתבארו לקמן בדיני פתח פתוח. ובמצבים בהם הדלת של המרפאה או הקליניקה או דלת חדרה של הרופאה נעולה, צריך לקחת עמו את אשתו או קטן בגיל שמצילים מיחוד, ובני אשכנז רשאים לקחת איש נוסף דהא שני כשרים מתייחדים עם אשה אחת, ובשעת הדחק נראה דגם בני ספרד רשאים להסתמך על זה.

ואם בעלה של הרופאה בעיר, יש להקל מדין בעלה בעיר, כך כתב בציץ אליעזר שם, ואם הרופאה נכרית, הדבר תלוי במח' האם ההיתר של בעלה בעיר ישנו גם כן אצל נכרית, ולכן מן הראוי לתור אחר עוד סניף להקל כגון לקחת תינוק בגיל מציל מיחוד, ואפילו אם התינוק בגיל ששנוי במח' סגי לו.

קע"ח סעיף ט') דבזמן הזה דיש חרם דרבינו גרשום שלא לגרש אשה בע"כ אינו נאמן לומר שהאמינה, דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת ואומר שמאמינה אע"פ שאינו מאמין. אבל עי' שם ברמ"א דהביא שיש חולקים וס"ל דאף בזמן הזה נאמן, מ"מ מכח טעם הראשון אין שום חשש, עכ"ד.

מהו הלשונות של קינוי

בספר דבר הלכה מהדורה חדשה תשובת (סימן ח') הביא חילוקי לשונות מתי הוי של קינוי ומתי הוי לשונות שאינם של קינוי ונעתיק רוב דבריו כאן לתועלת הנושא. אלו הם לשונות שלא הוי קינוי. א' הח"מ ובית שמואל (בסימן קט"ז סעיף ח') כתבו לשון קינוי אל תסתרי עם פלוני אבל אמר לה אל תדברי עם פלוני, או לא יהא לך עסק עם פלוני לא הוי קינוי, וכמו שאומר לה אל תדברי עם פלוני שאפילו נסתרה עמו מותרת. ב' אמר לה שלא תניח פלוני להכנס לתוך ביתה, משום שזה משמע אפילו שלא במקום סתר, ועי' בשו"ת מהרש"ם חלק ג' סימן ש"ג. ג' אל תישני לבדך בלי שתישן אתך אשה, והטעם דלא הוי קינוי משום דהיה לו לומר שלא יכנס הערל. וכן אם אמר לה אל תסתרי עם שום איש לא הוי קינוי משום דלא הזכיר אדם מיוחד. ד' אל תסתרי עם פלוני אפילו אם פלוני אחר משמרך אין בקינויו כלום כיון שאין השני נחשד בעיניו. ה' אמר לה תראי מדברים עליך על כן מהיום והלאה לא יהיה לך עסק עם הנכרי שנחשדת ממנו, ואל תסעי עמו העירה אין בזה לשון קינוי. ו' אל תטיילי עם פלוני בעיר. ז' אמר לה שלא ילין האורח הזה פה בבית ולן, ושם לנו גם בתה ובנה נראה פשוט שאין זה לשון קינוי כלל אף שכוונתו

חדר לעשיית צילום רנטגן

סא. בצילום רנטגן מצוי מאוד שלא ניתן לפתוח הדלת מבחוץ במשך הצילום, וצריך בזה זהירות, ויש לעשות שאלת חכם כיצד נוהגין בכה"ג פ"ז.

בעל משרד

סב. בעל משרד שמתעסק עם נשים שעובדות במשרד ונוצר קשר איתן דינו כמי שעסקו עם הנשים פ"ח. ומצד פתח פתוח אף אם עסקו בנשים ראה לקמן אם אפשר להקל.

בעלה בעיר

סג. אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה. ויש אומרים שאפילו אם בעלה בעיר אסור להתייחד עמה, ונוהגין לסמוך על דעת המקיליין פ"ט.

⊕ הערות וביאורים ⊕

שיוכל ליכנס כשירצה, ולומר להם שיכנסו מדי פעם, ויש אומרים שצריכים למסור מפתח לג' אנשים, ובכל זה אין להורות היתר בלי שאלת חכם. ושוב ראיתי בשו"ת חיי הלוי חלק ה' (סימן קכ"ב אות ט"ז) שכתב דיש להזהר מאוד מהתקרבות על ידי דיבור.

וגם יש לציין מה שהרעישו שלא להכשל בהכלי הנקרא קומפיוטער "מחשב" ומכל שכן באינטערנע"ט ויש שאמרו להזהר בהם כמו באיסור יחוד דהיינו שלא לעבוד עם הכלי רק כשיש שם שומר, אכן גם בזה צריך סייעתא דשמיא, ועל כן אין להשתמש בהם רק על ידי שאלת חכם, וכהיום יש להזהר גם על הפאלפון "סע"ל פאון" שיש בהם מקום לבא לידי האינטערנע"ט, ובפרט צריך להזהיר בזה את הבחורים והאברכים להרחיק מזה וכיוצא בזה עכ"ד.

פט. איתא בקידושין (דף פ"א.) אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד, ורש"י פירש אין חוששין היינו להלקות דמסתפי מבעל השתא אתי, ומבואר מדבריו דיש כאן איסור, אך התוס' שם

פז. ספר אמרי יעקב הל' אבן העזר (סימן כ"ב מקורות ס"ק פ"ט). וכן בספר אסיא חוברת ע"ה-ע"ו (עמוד 111) הביא שם דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל ויבלח"ט הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליץ שליט"א, דבמצב בו חדר הבדיקה ננעל בעת ביצוע הבדיקה, ולא ניתן להיכנס לחדר הבדיקה מאזור ההמתנה, יש איסור יחוד. לפיכך יש להקפיד שטכנאי יבצע את הצילום עבור איש, או שיהיה שומר המציל מאיסור יחוד בעת הבדיקה. והטוב ביותר להתקין את חדרי הצילום כך שהחולה יישאר לבד בחדר הבדיקה, והטענאי יבצע את הבדיקה.

פת. בספר תורת היחוד (עמוד ע"ט) הביא דכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וטעמא דמילתא הוא דכיון דהנשים צריכות לו בודאי מחפין עליו וגרע זה מסתם איש שעסקו עם הנשים. ועיי' בשו"ת חיי הלוי חלק ב' (סימן ע"ח אות מ"ז) שכתב לגבי מי שעובד במשרד עם נשים שצריך ליהזר מאוד שלא ישאר עם אשה ויש להניח הפתח פתוח, ובאופן שאי אפשר יתן מפתח למישהו אחר כדי

גדר ההיתר של בעלה בעיר

סד. כתב בשו"ע שאשה שבעלה בעיר מותר להתייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה, ונחלקו הפוסקים במקרה שאין שום מציאות שבעלה יגיע כגון שהוא חבוש בבית אסורים האם עדיין שייך ההיתר של בעלה בעיר או לא, וראה בהערה עוד כמה פרטים בענין זה.³

⊕ הערות וביאורים ⊕

ליה, נהי דמירתת מ"מ יחוד הוי ויחוד אסור מן התורה. אלא דצריך לומר דחז"ל ס"ל דאיסור יחוד אינו מפני שעל ידי היחוד ימצאו מקום לעבירה, דודאי דמן הסתם לא נחשדו ישראל לרדוף אחר עבירה, אלא ס"ל דאיסור יחוד אסור משום דחיישינן דעל ידי היחוד יתקפם יצרם, ויבואו לידי עבירה ח"ו, וכמבואר בט"ז (ס"ק ט) שכתב דאם הוא באופן דמירתת או דמתבייש לא יתגבר עליהם היצר. ואם כן גם בעלה בעיר דמירתת, לא יתגרה היצר הרע אעפ"כ.

צ. החיד"א בספרו שיורי ברכה (ס"ק א') כתב דאין שום חילוק בין אם במציאות הבעל יכול להגיע או לא, דכל זמן שבעלה בעיר ואימת בעלה עליה אין לנו לחדש גזירות חדשות כיון שחז"ל לא חילקו. וכן דעת הדובב מישרים שם. ובספר דבר הלכה (סימן ז' הערה ג') הביא דעת החזון איש להקל אפילו אם נתן לה רשות להתייחד עמו אם הוא האותה העיר, וטעמו משום שהאשה מירתת על ידי שהוא בעיר ולא משום שיכול להופיע, ועוד הביא שם מעשה שפעם שאל בחור בן י"ט שנים את החזון איש, דבהיות ואביו אלמן והתחתן שנית והבחור בא לעתים הביתה ובמיוחד בבין הזמנים ואשת אביו נמצאת בביתו ואוכל וישן שם, האם יש חילוקי דינים בין אשת איש זרה לאשת אביו, ואם מהני גם בה ההיתר דבעלה בעיר, והשיב לו מרן זצ"ל דאין חילוק ומהני בה בעלה בעיר ומותר לו להשאר איתה בביתו אפילו שהדלת נעולה בעת שאביו יוצא לעבודה, וחזינן

חולק דאפילו איסור לא הוי וכן נקטו רוב הראשונים, וכן פסק בשו"ע (סעיף ה'). אמנם הר"ן והב"ח נקטו כרש"י דלכתחילה יש להחמיר כשבעלה בעיר שאסורה להתייחד. והנה הט"ז (בס"ק ז') כתב דגם לשיטת רש"י אין איסור, משום דמה שכתב רש"י להלקות לא למידק דיש איסור, דודאי לא מצינו חילוק בין איסור למלקות, וכונתו לאפוקי דלא נפרש דקאי על האיסור לבועלה. ולהלכה קיימא לן להקל כדעת רוב הראשונים והאחרונים, וכן פסק החפץ חיים בספרו נדחי ישראל (פרק כ"ד סעיף ו'), והחזון איש הובא בדבר הלכה (סימן ז' סעיף א'), ובשו"ת דובב מישרים חלק א' (סימן ה'). ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ג אות א') דכתב דאין ספק דלהלכה קיימא לן להקל אפילו לכתחילה כשבעלה בעיר ובפרט אחרי שהט"ז מסביר שרש"י עצמו מודה לזה, אמנם לדעת רבינו ירוחם בשם הרמ"ה דמאן דצניע אפילו בעלה בעיר צריך לתרחק מן הכיעור וכדומה. וכן ההלכה אע"פ שהחלקת מחוקק (בס"ק י"ב) והבית שמואל (בס"ק י"ב) והערוך השלחן הביאו ב' הדעות ולא הכריעו.

וראיתי בשו"ת עמק התשובה חלק א' (סימן קס"ה) שהביא שם בתוך דבריו הערה חשובה על ההיתר של בעלה בעיר, והנה יש להקשות מכיון דעם עריות אסור להתייחד מן התורה, ושם יחוד היינו שהם בחדר אחד שהפתח נעול בו, אם כן אי התירו גבי אשה שבעלה בעיר דשרי להתייחד, ומשמע דאפילו על ידי פת נעול, דמכל מקום איסור יחוד היכן פקע

בעלה בעיר ולבו גס בה

סה. אע"פ שבעלה בעיר אסור לה להתייחד עם איש שלבו גס בה, כגון שגדלה עמו, או שהיא קרובתו, או שיש שום שייכות ביניהם כגון

⊕ הערות וביאורים ⊕

מכאן דהחזון איש התיר להתייחד עם אשה שבעלה בעיר אפילו שנתן רשות לאשתו להיות שם דאין לך רשות גדולה מזה. אך אין להוכיח מכאן דאשת אביו לא נחשבת כלבו גס בה משום דכאן כבר היה הבחור בן י"ט כשאביו התחתן איתה, וגם החזון איש הכיר את הבחור שלא היה מגיע לקירוב הדעת איתה, עכ"ד (ועי' בסמוך מה שהבאנו בשם החכמת אדם בזה). ועי' בשו"ת דברי יציב חלק אבן העזר (סימן מ"ב - מ"ג) שביאר היטב את דברי המקילים וז"ל "ונראה בסברתו, שענין בעלה בעיר (אף לשיטת רש"י) אינו דוקא באופן שחוששת שמא יבא הבעל פתאום, אלא דכל זמן שבעלה בעיר שורה עליה פחד טבעי מאימת בעלה, ומחמת הפחד שאופפת אותה חוששת לכל דברים רחוקים וסיבות שונות שימלך בדעתו וישוב לביתו, ואף בזמנינו שמצוי הטלפון ודיברה אתו עכשיו בהיותו בריחוק מקום בכל זאת מקוננים בלבה ספיקות וחששות שונות דשמא הוא בקירוב מקום אלא שרצה לנסותה וכיו"ב, כי הפחד הטבעי לא מרפה ממנה כל זמן שהבעל נמצא בעיר. וביותר נראה דמעיקרא לא רצו חז"ל להחמיר כל כך שאם יצא הבעל לזמן קצר יהא איסור יחוד, דהרי שיעור יחוד הוא זמן קצר מאוד להמבואר בפוסקים ובפרט אם יש איסור גם בחצי שיעור, ומכיון שרוב עיירות אינן גדולות כ"כ לא אסרו מתחלה רק כשיצא לעיר אחרת, ושוב לא חילקו בשיעור גודל העיר ודו"ק. ובפרט שהמדובר באשה כשרה ולא פרוצה לענין יחוד עם מי שאין לבו גס בה, ומלתא דלא שכיחא היא

שתפתה לעבירה בזמן קצר, ואם לחוש להרבה פעמים שיהיה אצלה, אפשר דהוי בגדר רבים דמבואר בפוסקים שאצל רבים לא גזרו אפילו במלתא דשכיחא ודו"ק. וגם אם איסורו מדברי קבלה, מ"מ לא נאמר האיסור אלא כשבעלה בעיר אחרת דאפשר שמסחת דעתה מאימת בעלה, ובאותה עיר לא נאמר האיסור כלל ודו"ק. וגם י"ל דכשבעלה בעיר יש לה פת בסלה ולא תבא לבגוד בנאמנותה אליו, ואף שדעתה קלה לגבי מורא שמים מ"מ לא תמעול מעל באישה, ובפרט שחוששת שאם יתפסוה בקלקלתה תיאסר עליו עולמית והבן. וגם מסתבר שמתיראת שלא תתפקד ותתרגל לידי עבירה שאז כבר לא תוכל להסתיר כ"כ, ועלולה להתפס יותר מהר בקלקלתה. ושוב הראוני בשם החזו"א שאמר אימת בעלה איז א נערו, ושסמך ע"ז להלכה למעשה. ויש להביא ראיה ממ"ש בסוטה דעדיין אימת בעלה עליה ודו"ק, עכ"ל. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ד') שהביא מה שיודע בשם החזון איש שאפילו אם האשה בטוחה שבעלה לא יבוא עכשיו שכן הוא עוסק במלאכתו באופן קבוע בשעות אלו או שהאשה נמצאת בבית אחר ואין בעלה יודע היכן היא נמצאת, מ"מ קיים ההיתר של בעלה בעיר, משום שכן טבע האשה שיש לה אימה וחשש כשבעלה בעיר ולא תזנה, אמנם החכמת אדם ועוד אחרונים חולקים ולכן ראוי להחמיר אא"כ הדלת אינה נעולה ונראה שאפילו כשיש היתר של בעלה בעיר בעיר צריכה האשה להודיע שבעלה בעיר כדי שידע שהוא שם

בהיתר.

מחמת קטטה צע"ג אי איכא היתרא דבעלה בעיר.

היתר בעלה בעיר במי שאין דרכו לחזור במשך היום מעבודתו

ובאגרות משה שם כתב דאם בעלה עובד אצל מישהו וצריך להיות שם איזה שמונה שעות איכא איסור יחוד כיון שאין דרכו לבוא לביתו בשעות אלו. אבל אם הוא ברשות עצמו ויכול לבוא לביתו כשרוצה ליכא איסור יחוד. ועי' בספר תורת היחוד (פרק ז' סעיף ה') שכתב דהיתר בעלה בעיר קיים אפילו אם הבעל נמצא בקצה אחר בעיר רחוק מהבית, אם אשתו אינה יודעת שהוא כל כך רחוק עדין שייך ההיתר דבעלה בעיר, אבל אם היא יודעת שהוא רחוק ושהוא לא יכול להגיע הביתה כל כך מהר, כגון שהיא מתקשרת אליו לטלפון במשרד שנמצא בקצה העיר, או שהוא צלצל אליה ויודעת על ידי מכשיר הטלפון שהוא מצלצל ממספר של המשרד וכדומה שמגלה שהוא עדיין נמצא רחוק, אסורה להתייחד דאין כאן היתר דבעלה בעיר כיון שאי אפשר שהבעל יופיע עכשיו למקום היחוד, אבל אם כבר עבר משך זמן שיכול לחזור הביתה מעת שדיברה עמו, יש כאן היתר של בעלה בעיר.

והעיר ידידי הרב יוסף חיים אלבו שליט"א שפעם שאל הגאון רבי אפרים פארכהיימר שליט"א דיין בליאקווד אם אחד מספר לאשה שהוא ראה את בעלה באזור או בעיר, אע"פ שבאמת הוא נמצא במקום אחר ובעיר אחרת, אך היא חושבת שהוא באמת כאן בעיר, הרי זה נחשב כבעלה בעיר, ויש לעיין מצד שקה, וצ"ע.

היתר בעלה בעיר בעיר גדולה

וכשמנצאים בעיר גדולה אם מהני להתיר משום בעלה בעיר או לא, עי'

ואח"כ ראיתי בשו"ת ויען דוד חלק ה' (סימן כ"א) שהביא דעת החזון איש הידוע לגבי בעלה בעיר דמועיל אפילו כשברור שהוא לא יגיע, והעיר דלכאורה דבריו מוקשה מאוד, דהרי ביוצא ונכנס כל ההיתרים הם מפני שיכול לבוא כל רגע, והוקשו הדינים של יין נסך לדיני יחוד כלפי יוצא ונכנס, ועוד יוצא לפי החזון איש דאם הבעל חבוש בבית האסורים בעיר לכאורה לדבריו אפשר להקל, אך זה אינו ומבואר מכמה סוגיות בש"ס דלא כדבריו, ושוב הביא משו"ת יוסף אומץ (סימן צ"ז) דפסק שכל עוד שהבעל לא יכול להגיע והיא יודעת מזה אין להקל, ולכן הסיק דבעלה בעיר ואי אפשר ליכנס למקום היחוד, אסור.

בעל החבוש בבית אסורים

ולענין אם בעלה לא יכול להגיע מחמת שחבוש בבית האסורים וכדומה שאין סיכוי לצאת משם, עי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה את ז') שכתב שאם הבעל חבוש בבית האסורין אף שהוא בעיר כיון דברור לה שלא יניחווהו לצאת איכא איסור יחוד, דהא מפורש ברש"י קדושין (דף פ"א.) ד"ה בעלה בעיר, דטעם ההיתר דבעלה בעיר הוא מטעם דמסתפי מבעל השתא אתי, וזה לא שייך כשחבוש בבית האסורין, ועיין בחכ"א כלל קכ"ו בב"א (סימן י"ז) ד"ה ואמנם, שכתב שמצד טעם רש"י בהלכה לבית אחר איכא איסור יחוד מאחר שבעלה לא יבוא לשם וכ"ש כשחבוש בבית האסורים שא"א לו לצאת, עכ"ד. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובספר דבר הלכה (סימן ז' סעיף י"א) כתב דמי שבעלה חבוש בבית האסורין באותה עיר או בעלה שוטה צ"ע אי מהני בעלה בעיר להתייר יחוד, וכל שכן כשהוא חולה והוא בבית חולים באופן שאינו יכול להלך, וכן כשגרים איש ואשתו בנפרד

בעזר מקודש סוף (סעיף ה') שכתב וז"ל "דקיימא לן כשבעלה רק בעיר יש שמירה ולא פלוג חז"ל בזה גם בעיר גדולה כאנטוכיא ואמר לה שמפליג חוששת דילמא יבא לביתו פתאום (צלע"צ היטב גבי הודיע לה שמפליג בעיר גדולה)", עכ"ל. ולפי זה גם בעיר גדולה כניו יורק או לונדון וכדומה יש היתר בעלה בעיר, ועי' בספר דבר הלכה שהביא דעת החזון איש שמיקל, וכן דעת הגרי"ש אלישיב הובא בספר תורת היחוד (פרק ז' הערה ט'), והוסיף שם דהעיקר הוא כיצד נקרא בפי הבריות דאם נקרא בפי הבריות עיר אחת דינו כבעלה בעיר, אך אם נקרא בפי הבריות שתי עיירות אין דינו כבעלה בעיר, ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ג' (סימן ק"פ אות א') שכתב דלכתחילה יש להחמיר בעיר גדולה. אמנם להלכה נראה להקל כדעת רוב הפוסקים. מיהו בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ג') הביא שם שדעת החזון איש לענין בעלה בעיר בעיר גדולה כמו לונדון או ניו יורק שאין איסור יחוד כשבעלה בעיר, ומאידך גיסא מביאים בשם החזון איש שבני ברק ורמת גן אינן כעיר אחת אף שחלוקים רק בכמה בתים, וצ"ל שכך הוי תקנת חכמים. ותמוה הדבר שהרי שורש ההיתר שבעלה בעיר הוא שאימת בעלה עליה, והאיך נקל באיסור דאורייתא בעיר גדולה כשבעלה נמצא במרחק של שעה מביתו, והלא אין שם העיר גורם הפחד, וע"כ הוא מחדש דהיתר בעלה בעיר הוא דוקא אם נמצא במרחק של עשרים דקות מביתו, וכן כדאי להחמיר אף דשאר פוסקים לא הביאו שיעור לזה, ובפרט שיש אומרים דאין לסמוך על ההיתר בכה"ג. ועוד חידש שם שבערים גדולות המורכבות מרובעים או משכונות גדולות שיש להם רשות מונציפלית המנהלת עניניהם, כמו לונדון, גולדס גרין, או בניו יורק בברוקלין או ווילאמסברג יש ליתן לשכונה או לרובע דין עיר לענין יחוד. ועי' שלחן

שלמה ערכי רפואה חלק ג' (עמוד מ"ח) שכתב דבחז"ל לא מצינו חילוק בין עיר קטנה וגדולה, וממילא גם אם היא יודעת שבעלה נסע לקצה השני של עיר גדולה כגון לונדון או ניו יורק מותר. וכן בזמן הזה תל אביב-רמת גן ופתח תקוה כולם נחשבים כעיר אחת מפני שנמצאים בהמשך ואפשר ללכת גם בשבת מאחת לשניה. וציין שם בהערה לעי' בכסף הקדשים חו"מ (סימן רל"א סעיף כ"ז) שכתב להסתפק גם לענין בעלה בעיר, מהו גבול עיר, אם שייך בזה כל הסמוך ונראה נידון כעיר, או אזלינן בזה רק תחום שבת, או רק ע' אמה ושיריים, וכן אם נכלל במה שנקרא בשם לוואי של העיר, והסיק בצ"ע.

ובספר קובץ הלכות יחוד (עמוד ל"ד) הביא שהגר"ט גאלדשטיין זצ"ל אמר שכל ניו יארק נחשב כאותו עיר לענין בעלה בעיר, והביא שכן נקטו רוב אחרוני זמנינו. ולכאורה קשה להקל מאחר שניו יארק כל כך גדול כלפי ארץ ישראל ובכל זאת מצאנו מח' בפוסקים בין עיר קטן לשני וצ"ע האם אפשר להקל שכל ניו יארק נחשב כאותו עיר.

היתר בעלה בעיר כשהולך להתפלל

ובענין בעל שהולך להתפלל והוא אמור להישאר בתפילה לזמן ידוע כשעה וכדומה, האם אומרים בזה את ההיתר של בעלה בעיר, כתב בספר תורת היחוד (פרק ז' סעיף ה') דאם הבעל הלך לבית הכנסת או שהלך לעבודה אפילו אם יהיה לו הפסד ממון אם יחזור מהעבודה בתוך הזמן ואפילו שאינה בטוחה בוודאי שלא יחזור משום איזה סיבה, מ"מ אין כאן היתר של בעלה בעיר כיון דהיא לא בטוחה שבעלה יכול להגיע, ולכן אין אימת בעלה עליה, ודלא כהחזון איש לעיל המובא בתשובות והנהגות. ועי'

קשרי מסחר וכדומה^{צא}.

משרת העובד בבית ישראל אם נחשב כלבו גס בו
פו. משרת קבוע שדר בבית ישראל, לכאורה נחשב כלבו גס בה, וה"ה
לגבי משרתת, ולכן אשה שבעלה בעיר אסורה להתייחד עם המשרת
שלה, ולכן תמיד יש לעשות שאלת חכם כדי להגדיר אם המשרת נחשב
כלבו גס בה כי אין כל מצב וכל בית דומים אחד לשני^{צב}.

⊗ הערות וביאורים ⊗

בעיר הוא, שהיא מפחדת שמא יבוא
הבעל וימצא אותה מתייחדת עם אדם זה,
ויחקור אותה מדוע היא מתייחדת, משום
הכי אסור להתייחד דחיישינן דתתייחד
ותזנה, ואין האשה חוששת שמא יבוא
הבעל בשעת ביאה, משום דאיירי במקום
יחוד ממש, דהיינו שהדלת סגורה, ואשר
נמצא לפי זה דבאופן שהיא חוששת שמא
יבוא הבעל בשעת ביאה, אם כן מהני
ההיתר של בעלה בעיר גם בלבו גס בה,
דהפחד הנ"ל קיים גם בלבו גס בה, שיבוא
הבעל בשעת ביאה, וכל עיקר הדין בגמ'
דלבו גס בה לא מהני ההיתר של בעלה
בעיר מיירי דוקא ביחוד ממש, דהיינו
שהדלת סגורה, ואין הבעל יכול לבוא
לשם. ואם כן לפי זה היה מקום להיתר
אשה להתייחד עם איש בדרך פשוט על
ידי בעלה בעיר אף במקום שלבו גס בה,
והיינו באופן שהדלת סגורה אמנם לא
נעולה דאז לפי הבינת אדם מהני ההיתר
של בעלה בעיר גם בלבו גס בה, ולכאורה
כל זה מיירי כשיש צד שהבעל יחזור, אבל
אם בעלה בעיר אבל לא חוזר במשך כל
היום, אפילו אם הדלת לא סגורה לא
מהני, כי מבואר מהבינת אדם שיש
להיתר ככה"ג דוקא כשהבעל יבוא, אולם
בדרך כלל אפשר לצרף עוד צירופים
להקל, עכ"ד.

צב. בספר משנת היחוד (עמוד קל"ח) הביא
דמה שמצוי אצל משפחות רבות
בעיקר בחו"ל, שמעסיקים משרת או
משרתת נכרים בבית ודרים עמהם באופן

בשו"ת אור יצחק חלק א' אבן העזר סוף
(סימן ה') שנשאל על חותן שמגיע לבקר
את בנו, וכלתו נמצאת בבית וממתינה
לבעלה לחזור הביתה מהכולל, והשיב
דאין בזה יחוד דהא כל רגע ורגע אפשר
שיבוא ויש בידו מפתח ולכן אפילו אם
אשתו נועלת את הדלת מותר.

צא. שו"ע שם. וכתבו הפוסקים דקירבה
היינו לא במשפחה, כי אדרבה כל
מה שהוא קרוב יותר בתואר משפחה אין
היצר הרע שולט כ"כ. והטעם דלא מהני
בעלה בעיר כשבלבו גס בה, כתב החיד"א
בשער יוסף (סימן ג') דכיון דגייסי בה יצרא
דעבירה חופף עליהם וחיישינן לאיסורא
כיון דבאותה שעה יחידים הם בבית.

ועי' בספר אהלי ישורון (פרק ה' ס"ק ד')
שהביא ששמע מבעל האגרות משה זצ"ל
דאם אשה מתייחדת תמיד עם אותו איש
ובלבד שאינו גס בה ישתדל בעלה לחזור
לפרקים ואז מהני ההיתר של בעלה בעיר.

ועי' בשו"ת מנחת חן חלק ב' אבן
העזר (סימן ו') שהבאנו תוכן שאלתו לקמן,
וכתב להעיר דאפשר שיש למצוא מקום
להיתר בעלה בעיר אף במקום שלבו גס
בה, והיינו באופן שהדלת לא נעולה,
דהנה החכמת אדם (כלל קכ"ז דין ו') מחדש
דאי אפשר לפרש דסיבת ההיתר דבעלה
בעיר הוא משום דהאשה חוששת שמא
יבוא הבעל בשעת ביאה, דאם כן אף
בלבו גס בה יהא מותר להתייחד, דהפחד
הנ"ל קיים, אלא יסוד ההיתר של בעלה

בעלה בעיר ואינו יודע איפוא היא נמצאת

סז. דעת החכמת אדם שכל ההיתר דבעלה בעיר היינו בביתו, אך אם הוא לא יודע איפוא היא או שהוא יודע שהיא הולכת לבית אחר וכדומה אין את ההיתר דבעלה בעיר^ג. ויש מקילים אפילו כשנמצאת בבית

⊗ הערות וביאורים ⊗

החפץ חיים בספרו נדחי ישראל שם, וכן דעת הגר"פ שיינברג זצ"ל. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ג) שכתב להחמיר כהחכמת אדם, וכן דעת עוד אחרונים.

ולפי מה שהחמיר החכמת אדם דאם הבעל אומר לאשתו לא להיכנס בבית של אחר נראה דה"ה כשמזמינים פועל וכדומה להגיע לבית לעשות איזה עבודה וכדו' יש להחמיר כיון שהוא מגיע ברשות הבעל. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות כ"א) שכתב לגבי חומרת החכמת אדם שאם הבעל הרשה לה להתייחד עם גבר אסור אפילו אם בעלה בעיר, ונראה דלא אמר כן אלא כשאומר לה לסגור את הדלת במשך זמן גדול ולא יצטרכו לפתוח אפילו אם מישהו דופק על הדלת דאז ודאי אסור, דאף אם בעלה אינו חושדה הא התורה אסרה לכל אנשים ונשים אפילו צדיקים להתייחד, אבל בסתם נתינת רשות מהבעל להתייחד כגון ללכת לרופא לביקור [עי' לעיל מה שהארכנו בעוד כמה פרטים בזה] או להזמין פועל לכאורה אין לאסור, דעדיין אימתו עליה, עכ"ד. ובספר אורחות טהרה מהגר"א כהנא שליט"א כתב (פרק כ' סעיף ל"ב) דאם בעל מלאכה יהודי מגיע לבית לעשות שם מלאכה ונמצאת רק האשה לבד בלי הבעל, מותר להתייחד שם רק עם שני תנאים, א' שתהיה הדלת החיצונה של הבית פתוחה מעט ולא סגורה, אבל אם היא סגורה אף אם לא נעולה אסור, וזה מועיל רק כשעוברים שם אנשים. ב' שבעלה בעיר.

קבוע במשך שנים, ופשוט שלאחר זמן התרגלו זה לזה ובעלי הבית מתייחסים אל המשרתת בחביבות, הרי זה מקרי לבו גס בה ואסורה להתייחד עמו הגם שבעלה בעיר, ולפיכך אין להעסיק משרת אלא משרתת כמקובל ושכיח, דהא לגבי הבעל אין נ"מ דבלאו הכי אסור להתייחד עמה לא מיבעיא אם אינה נשואה אלא אפילו היתה נשואה, דהא הנכרית אין בעלה משמרה אא"כ נמצא עמה וכמו שנתבאר לעיל. ושוב הביא שם משו"ת ישכיל עבדי חלק ד' אבן העזר סוף (סימן ד') שכתב דמשרת העובד אצל בעל הבית גיסי אהדי.

ואותם המעסיקים לכמה שעות בשבוע עוזרת בית והיא אשה ישראלית נשואה, בדרך כלל אין לדון את אבי המשפחה כלבו גס בה, לא מיבעיא כשאינו נמצא ע"פ רוב בביתו בשעות עבודתה אלא אפילו אם נמצא בביתו, כל שאינו מדבר עמה כי אם לצורך ובקצרה, לא הוי בגדר לבו גס בה.

צג. חכמת אדם (כלל קכ"ו סעיף ו') כתב וז"ל ונראה לי דדוקא בביתה אין בה משום יחוד דחוששת שמא יבוא בעלה אבל כשתלך היא לבית אחר אם כן אין אימת בעלה עליה שהרי בעלה אינו יודע היכן היא ואם הלכה ברשות בעלה וכ"ש כשבעלה נתן לה רשות לדבר עם איש אחד דבר סתר ולסגור הדלת פשיטא דאסור, עכ"ל. (ועי' לעיל בהערה שהזכרנו שיטות שחולקים ומתירים אפילו אם נתן לה רשות), וכן הובא בפתחי תשובה (ס"ק ז'), וכן בהפלאה בספרו נתיבות לשבת, וכ"כ

אחר צד.

✪ הערות וביאורים ✪

להודיע להמתייחד שבעלה
בעיר

ולענין אם היא חייבת להודיע לפועל וכדומה שנכנס לביתה שבעלה בעיר או לא, עי' בשו"ת מנחת שלמה חלק א' (סימן ל"ה אות ד') שכתב וז"ל "וכמו כן לענין איסור יחוד במי שנכנס אצל אשה אע"פ שהיא יודעת שבעלה בעיר ומותר מן הדין להתייחד עמה אפ"ה היא חייבת להקדים ולהודיע לו שבעלה בעיר, וכן אם היחוד הוא בהיתר מפני שיש שם באותו הבית עוד פתח שהוא פתוח לרה"ר אפ"ה היא חייבת להקדים ולהודיע לו על כך, דאל"כ אף שהמתייחד עמה אינו מקפיד ואינו שואל כלום מ"מ אם הוא בכה"ג שמצד הדין היה צריך לשאול, נמצא שאם היא לא תקדים לומר לו הרי היא מסייעת לידי עוברי עבירה ומכשילתו באיסור, והדבר צריך הכרע", עכ"ל. וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל הובא בסוף ההערות פרק ז' בתורת היחוד. והגרשו"א זצ"ל בהסכמתו לספר דבר הלכה הוסיף דאם בעלה נמצא בעיר והאשה טעתה וחשבה שהוא בעיר אחרת מסתבר דיש בכה"ג איסור יחוד אפילו אם המתייחד יודע שהבעל נמצא בעיר, כיון שלגבי דידיה לא נזכר בשום מקום דמסתפי מבעלה, ואפילו אם נאמר דכיון שלפי האמת הוא כן נמצא בעיר ליכא בכה"ג איסור יחוד, מ"מ נראה דאף שהאיש המתייחד עמה יודע שבעלה בעיר אפילו הכי אסור אם הוא לא מגלה לה והיא אינה יודעת, דודאי שאסור ליתן לחברו בשר טלה אם הלה חושב שהוא חזיר ורוצה לאכול בשר חזיר, ולא גרע ממשאי עצה שאינה הוגנת דעובר בלפני עור והכי נמי כאן הרי הוא מכשיל את האשה במחשבת פגול של איסור יחוד

כיון שהיא אינה יודעת שבעלה בעיר ומתייחדת אע"פ שחושבת שאין בעלה בעיר. ועוד כתב שם דלפי זה הנותן לחבירו דבר מאכל בכה"ג שהמקבל היה צריך מן הדין לשאול אותו תחילה אם הוא כשר או לא, או אם הפירות שהוא נותן לו הם מתוקנים מתרומות ומעשרות או לא, דחייב הנותן להקדים ולומר לו שהפירות הם מתוקנים אע"פ שאין המקבל שואלו, עכת"ד. וכן כתב בתורת היחוד (פרק ז' הערה כ"ד) דאסור לה להתייחד עם אחר כל זמן שאינה יודעת שבעלה בעיר, כיון שההיתר מכוחה שהיא יראה מבעלה אם כן בכה"ג דאינה יודעת שהוא בעיר אין לה יראה. וכן מוכח מהראשונים דגרסי בקידושין שם "אין חוששין לה" דעיקר ההיתר הוא מחמת שהיא מתיראת שמא בעלה קאתי.

ועוד כתב שם בשו"ת מנחת שלמה לענין אשה שאין בעלה בעיר אלא שהיא אינה יודעת וחושבת שהוא נמצא בעיר, מסופקני דאפשר שמותר גם לכתחילה להתייחד עמה בכה"ג שגם אם המתייחד יגיד לה שבעלה אינו בעיר לא תאמין לו כיון דסו"ס אימת בעלה עליה ואין כאן איסור יחוד אע"פ שלמעשה איננו כלל בעיר, ועי' מה שכתבנו בסעיף הבאה ובהערות שם.

צד. כ"כ בספר ידי אליהו (תיקון פ"ח), ובספר יוסף אומץ (סימן צ"ז), וכן דעת החזון איש הובא בספר דבר הלכה (סימן ז' סעיף ב'), וכן הוא בשו"ת דברי יציב שם, ובספר תורת היחוד מהגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועי' בשו"ת אגרות משה שם שכתב דכל מה שהחמיר החכמת אדם היינו שנתן לה רשות ללכת לרשות אחר והוא לא יודע היכן היא נמצאת,

אשה שסבורה שבעלה בעיר

סח. יש אומרים שאפילו אשה שהיתה סבורה שבעלה בעיר וחשבה כן משום טעות, ובאמת הוא לא בעיר שמותר להתייחד עמה, אך לדינא קיימא לן שאסור להתייחד עם אשה שבטעות חשבה שבעלה בעיר צ"ה.

✻ הערות וביאורים ✻

צה. בספר אום אני חומה חלק ב' (סימן קמ"ה) כתב הגר"מ גרוס שליט"א להקל, אך מאחר שראה שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל להחמיר, חזר בו ומר דבטלה דעתו כנגד דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ובשו"ת משנת יוסף חלק י"א (סימן קצ"א) נשאל אם אשה חושבת שבעלה בעיר אך במציאות הוא לא נמצא בעיר, האם זה נחשב עדיין כבעלה בעיר. והשיב דהרי נראה שכן נחשב כבעלה בעיר, וטעמו משום דכתב בקידושין שיש היתר של בעלה בעיר דמסתפי מבעלה שמא יגיע וכן דעת הפוסקים ושו"ע, ולפי זה אפשר לומר שאם בטבע של האשה שאימת בעלה עליה, שמפחדת שבכל רגע יבוא, ואם כן כל שהיא מפחדת מפני שהיא חושבת שהוא בעיר אינה אסורה ביחוד. אכן בעצם היתר בעלה בעיר לשון רש"י הוא אין חוששין משום יחוד פירש"י "להלקות". משמע דרק מלקות ליכא אבל לכתחילה מיהא אסור, ועכ"פ אין רוח חכמים נוחה הימנו, וכ"כ ברש"י בתוס' ר"י הזקן. אמנם (תוס' ד"ה בעלה בעיר), כתב דאפילו איסורא ליכא. ומסקנת הב"ח דנקטינן כרש"י ועוד דלכתחילה אסור להתייחד אפילו בעלה בעיר, ולא כדמשמע מהשו"ע דאפילו לכתחילה מותר. והאמנם שהחיד"א בשירורי ברכה והחזון איש ועוד נקטו כפשטות השו"ע. אכן בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ג אות א') ועוד כתבו להרחיק מזה לכתחילה. ונראה טעמא דמילתא שיש מחמירים לכתחילה משום שיש כמה

אבל כשיודע איפוא היא אך היא במקום אחר אפילו החכמת אדם מודה שיש ההיתר דבעלה בעיר בכה"ג. ולמעשה פסק שם דלא מסתבר דינים אלו אך מאחר שפסק כן החכמת אדם יש להחמיר שלא בשעת הדחק, אבל בשעת הדחק אין לאסור. ועוד דבנוא יארק וכדומה בעיירות גדולות והולכין לעבודה לשעות הרבה שאינו יכול לחזור לביתו בשעות אלו, כבר כתב (באות ז') שם שאיכא איסור יחוד וכשהוא ברשות עצמו אף שאינו רגיל לבוא בשעות אלו אין לאסור מאחר דיכול עכ"פ לבא כשירצה ורק מצד הריוח וההפסד צריך להיות שם יש לה לחוש דשמא נזדמן לו שיוכל ללכת לביתו וליכא איסור יחוד. ובספר ועלהו לא יבול חלק ב' (עמוד קפ"ד) הביא דהגרשז"א אמר דהגם דבבריסק בדרך כלל מחמירים, הכא לא היו מחמירים כדעת החכמת אדם כיון דמשמע מהגמ' דאין חילוק היכן נמצאת האשה, אלא כל שבעלה בעיר סגי להתייחד עם אחר, כיון שיש לאשתו מורא טבעי אפילו אם אין אפשרות לבעל להגיע באותו שעה. ובספר נטעי גבריאל עמוד רמ"ד כתב דבזמנינו כמעט אי אפשר להזהר בזה דשכיח טובא שפועלים באים לעבוד בבית ובעלה נמצא בבית מדרש או בעבודה, ואם באת להחמיר בזה לא הנחת בת לאברהם אבינו שלא נכשלת באיסור יחוד, ובפרט שהמשמעות היא דשיעור איסור יחוד הוא קצר מאוד וגם חצי שיעור אסור.

כשאין בעלה בעיר אבל יוכל להגיע כל רגע אם מועיל סט. כשאין בעלה בעיר לא מהני מה שבעלה יכול לחזור לביתו כל רגע, כגון שהוא במקום קרוב מחוץ לעיר או שיש לו מכונית וכדו', ולא מהני מה שהיא אינה יודעת מתי בעלה יוצא ממקום מוצאו^{צו}.

היתר בעלה בעיר בבעל חולה

ג. בבעל חולה ששוכב על מיטתו או שחולה באלצהיימר וכדומה, לא שייך אצל אשתו ההיתר של בעלה בעיר, כיון שאין ביכולתו לבוא לביתו^{צו}.

⊖ הערות וביאורים ⊖

לא במקום מרוחק, ועי' בספר דבר הלכה (סימן ז' סעיף י"א) שכתב דכשבעלה חולה והוא בבית חולים באופן שאינו יכול להגיע הביתה צ"ע גדול אם איכא היתר של בעלה בעיר. ועי' בספר קובץ הלכות יחוד (עמוד ל"ה סעיף ז') שכתב דבאופן שהבעל שוטה ר"ל יש לדון אם יכולים להתירה להתייחד עם אנשים, ויש לדון בכל מצב עד היכן מגיע הרגשתו להנעשה בסביבתו. וטעמו משום דכל ההיתר של בעלה בעיר הוא משום אימת בעלה עליה ומירתתא ממנו ממילא הקובע אם בעלה יכול לשמרה צריך להיות אם הוא עדיין מבין את המושג שזה אשתו ואסורה לאחור, והיא יודעת שהוא מבין את זה, או היא מפחדת ממנו ומותרת להתייחד כשבעלה שם, משא"כ אם אין לו ר"ל הבנה במושגים אלו או יש לאסור, וכן דעת בעל מחבר שו"ת בית אב"י זצ"ל.

פרטים בבעלה בעיר, כגון שבאיש שגס בה לא מהני ההיתר של בעלה בעיר, וגם כשבעלה הזהירה שלא תתייחד עמו (קינה לה), או שהאשה אינה בביתה ובמקום אחר לא פוחדת מבעלה שיבוא וגם לפעמים מזדמן איש פרוץ. שאסור בכל אופן. ובפרט עם בעל מלאכה שבא לעבוד בבית שאין מכירים במעשיו. ורואים מכאן שיש כמה אופנים שמחמירים אפילו בבעלה בעיר ולכן יש ענין להחמיר לכתחילה. ועכ"פ באופן אקראי ובאיש ואשה כשרים ובעלה בעיר או שחושבת כך לא מחמירים לזמן קצר, וראוי שלא לנעול הדלת במפתח בשום אופן. וסיים שם לענין אגב שבכולל שומרי החומות מתירים לאברכים שלא לבא, כשבעל מלאכה אצלם בבית, עכ"ד.

צו. כן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א מובא בספר חוט שני ה"ל שבת חלק ב' (עמוד של"ב).

ועי' בשו"ת וישמע משה תשובות ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (עמוד סמ"ח) שנשאל אודות איש של"ע יש לו מחלת אלצהיימר ויש לו גוי שעוזר לו האם מותר לאשתו להתייחד עמו כיון שבעלה בבית אף שהוא חולה, והשיב אחרי שבירר את מצב הבריאותי שאסור לה לשהות עם הגוי בדירה דהוי יחוד, ואף שיש זמנים שהבעל הוא בדעת צלולה,

צז. עי' בספר נטעי גבריאל (פרק ל"ו סעיף י"ב) שכתב דאשה שבעלה חולה נפש שאינו שפוי בדעתו או חולה אלצהיימר, אם הם בסביבות החדר מותר להתייחד עם איש זר, אבל בחדר שאינו מרובע וכ"ש בשתי קומות אסור להתייחד, וטעם הדבר משום דאינו מסתפי מבעלה שאינו שפוי וגם פחד טבעי אין כאן כ"כ כמובן, לכן בסביבות החדר יש קצת פחד אבל

בעל ואשתו שנפרדו מחמת קטטה אם מהני בעלה בעיר
עא. בעל ואשתו שנפרדו קצת מחמת קטטות, לכאורה אין מועיל ההיתר
 של בעלה בעיר^{צח}.

נסיעה במכונת כשבעלה בעיר
עב. ההיתר של בעלה בעיר לא מועיל לנסיעה במכונת באופן שיש בו
 משום יחוד^{צט}, ויש אומרים דאם הבעל יודע מי הנהג או מאיזה
 חברת הסעות הוא ובפרט כשיש לאשה טלפון מותר^ק.

היתר בעלה בעיר כשהדלת נעולה
עג. אפילו אם אשתו נמצאת בבית עם אחר והדלת נעולה אין בו חשש
 איסור יחוד כל זמן שבעלה בעיר ויכול להגיע לבית ויפתחו לו את
 הדלת אם הוא ידפוק^{קא}.

✪ הערות וביאורים ✪

שלכאורה צריכים להחמיר, אולם בכל
 מצב צריכים לברר את המציאות בפני
 עצמו, ולנהוג על פי הוראת חכם.

צט. ספר תורת היחוד (פרק ז' סעיף י"ב),
 ובהערה שם כתב דאפילו לדעת
 החזון איש מסתבר דבמכונת הסברא של
 אימה טבעית מהבעל לא שייך כאן,
 משום דבמכונת יש לה הרגשה שהמקום
 לא מוגדר כי באפשרותה ליסוע לעיר
 אחרת, ולכן מעתה כבר פג פחדה והוי
 כמו שנמצאת בעיר אחרת.

ק. ספר תורת היחוד שם. ועי' בספר
 נטעי גבריאל (עמוד רל"ב) שהוסיף
 דאם היא יודעת שבעלה יודע איפוא היא
 נמצאת יש אימת הבעל עליה, ובפרט
 כשיש טלפון שיכול להתקשר אליה.
 ושמעתי ממורי הוראה שליט"א
 דכשהאשה מדברת בטלפון עם בעלה
 במשך הנסיעה זה יכול להיות סניף להקל
 יותר, ועי' בזה.

קא. כך כתב בספר תורת היחוד, ומובא
 שם הערה בשם הגאון ר' דוד אריה
 מורגנשטרן שליט"א דכיון דכל ההיתר
 בדלת נעולה הוא משום דכשהבעל ידפוק

מ"מ אסור משום ספק יחוד.

וכן שמעתי ממורי הגר"מ דייטש
 שליט"א כשנשאל אודות זוג שבעלה
 חולה עם אלצהיימר ר"ל ויש להם נכרי
 אחד שעוזר בבית האם מותר לעשות
 סידור כזה היכן שיש חשש יחוד עם
 אשתו, והשיב שיש להחמיר כיון שהוא
 במצב חמור ואין דעתו צלולה כלל
 וממילא אין עליו שם שומר, אלא שהציע
 שאפשר לקחת נכריה לשמור עליו כי זה
 יותר קל מאשר עם נכרי, ושוב ראיתי שכן
 פסק הגר"נ קרליץ שליט"א שעדיף לקחת
 נכריה בכה"ג, וכן הוא עיקר. ולמעשה
 נראה להוסיף שאם מסרו מפתחות לשכן
 וביקשו ממנו מידי פעם שאפשר לצדד
 להקל. אמנם כל זה יועיל רק באמצע
 היום שהשכנים יכולים להכנס לבית, אבל
 באמצע הלילה קשה להקל, אא"כ
 סומכים במקום דוחק כזה שיהיו בשני
 חדרים נפרדים לגמרי ונועלים אותם,
 וכמובן דמירי במקום שיש שירותים
 בחדרם כדי שלא יצטרכו לצאת מן החדר
 בכלל.

צח. ספר קובץ הלכות יחוד שם בשם
 הגאון רבי משנה קליין זצ"ל

היתר בעלה בעיר כשמתייחדת עם גוי
 עד. היתר בעלה בעיר שייך גם אם היא מתייחדת עם גוי, ולפי זה
 להמקילים להתייחד עם פועל בבית אפילו אם הפועל הוא נכריקב,
 ויש מחמירים קי.

יחוד עם גויה שבעלה בעיר
 עה. נחלקו הפוסקים אם ההיתר של בעלה בעיר מועיל גם להתייחד עם
 גויה כשבעלה בעיר, וראה הערה קי.

יחוד בבית נכרי כשבעלה בעיר
 עו. יש לאסור אף כשבעלה בעיר שלא תלך אשה לבית נכרי בכדי לסתור
 שם או לעשות שם מלאכה בלי שומר, או לצאת ליריד בלי שומרקה.

⊕ הערות וביאורים ⊕

קד. בעזר מקודש (סעיף ג') כתב דבנשי
 גוים יש לצדד להקל משום דעל פי
 רוב בעליהן נמצאים בעיר או בכפר, ועי'
 בדבר הלכה (סימן ז' סעיף כ"ג) שהביא
 מקילים בזה והוסיף דאפשר דדוקא אם
 בעלה באותו חדר. אמנם בספר תורת
 היחוד פרק ז' הערה ט"ז הביא דפוסקי
 זמנינו חולקים על העזר מקודש, ויש
 להחמיר. ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק
 ג' (סימן צ"ז אות כ"ד). ועי' בשו"ת ויען דוד
 חלק ב' (סימן קפ"ו) שנשאל שם אודות זה
 והאריך בזה הרבה ולדינא הסיק, דלא לו
 שמקילים בבעלה בעיר מותר גם כן
 להתייחד כם אשת נכרי כשבעלה בעיר,
 ויש אומרים שמ"מ בעינן בעלה עמה,
 אבל בידוע שאין הבעל מקפיד אין היתר
 של בעלה בעיר (אפילו בישראל), ועוד
 כשאין בעלה יודע היכן היא נמצאת או
 כשנתן רשות להתייחד, אין להתיר.

קה. כ"כ בספר טהרת ישראל (סימן כ"ב
 סעיף י"ב). ולכאורה זה אתי שפיר לפי
 מה שהזכרנו לעיל שנחלקו הפוסקים אם
 ההיתר דבעלה בעיר קיים אף במקום
 שהולכת למקום אחר, והכא לבית נכרי
 פשיטא דאסור.

על הדלת ולא יפתחו לו מיד יהיה לו
 מקום לחשוד אותה, אם כן אם היא
 מתייחדת שלא בביתה אפילו היא באחד
 מהמקומות שבעלה יודע לחפש אותה
 שם, מסתברא דאין ההיתר רק כשהדלת
 פתוחה אבל כשהדלת נעולה כיון שאין
 הבעל יודע בודאי לחפש שם את אשתו
 מסתברא שאין כאן ההיתר דבעלה בעיר,
 משום דכשידפוק הבעל בדלת, שייך שלא
 יפתחו לו את הדלת ורק כשיפנה הבעל
 משם וילך לדרכו אז תצא האשה החוצה,
 ולא ידע הבעל כלל שהתייחדה שם עם
 איש זר. והוסיף שם דאם היא נמצאת
 אצל רופא ונועל הדלת אז אסור אפילו
 כשבעלה בעיר כי יש שם אמתלא טובה
 שלא פתחו את הדלת. ועי' לעיל מה
 שהארכנו בענין ביקור אצל רופא.

קב. רדב"ז (סימן תקק"ט) דמתיר לנשים
 לעבוד אצל ישמעאלים אם בעלה
 בעיר, וכן דעת החיד"א.

קג. חזון איש הובא בדבר הלכה (סימן ז'
 סעיף י"ד) כיון שיש לחוש שיאנסה
 הנכרי, אא"כ בעלה במקום סמוך ויכולה
 לצעוק והוא ישמע. ועי' בשו"ת חיי הלוי
 חלק ב' (סימן ע"ח אות ל"א).

יחוד עם פרוצה שבעלה בעיר
 עז. מותר להתייחד עם אשה פרוצה אם בעלה בעיר, וה"ה שמותר לאשה
 להתייחד אפילו עם איש פרוץ אם בעלה בעיר, ויש מחמירים וראה
 הערה קי.

זוג שמתקוטטים אם שייך ההיתר של בעלה בעיר
 עח. יש שסברו שכשיש בין אשה לבעלה קטטה גדולה וממושכת, שאין
 אימת בעלה עליה, אין להתיר יחוד כשבעלה בעיר קי. ויש אומרים
 שאם יש סיכוי לשלום בית, הרי עדיין שם בעלה עליה ומותר להתייחד
 עימה, אבל כשאפסה התקוה לשלום ונתפרדה החבילה, אסור אע"פ
 שעדיין לא נתגרשוקי.

נישואים אזרחיים לגבי ההיתר של בעלה בעיר
 עט. איש ואשה שהתחתנו בנישואים אזרחיים על ידי ערכאות רח"ל,
 מותר לאיש להתייחד עם האשה כשבעלה בעיר, ובלבד שבעלה
 מקפיד על זנות אשתוקט.

זוג הדרים בפריצות בלי חוק
 פ. זוג הדרים בפריצות בלא חופה וקידושין ובלא הכרה רשמית, אין היתר
 כלל של בעלה בעיר קי.

⊗ הערות וביאורים ⊗

קו. דבר הלכה (סימן ז' סעיף ז'), וכן שמעתי ממורי הוראה שליט"א. אמנם עיי' בשו"ת אבני ישפה חלק ח' (סימן קמ"ה ענף ג') שנשאל בענין אשה פרוצה שמזמינה פועל לעשות תיקונים ובעלה נמצא בעיר האם מותר לה להתייחד עמו, והשיב דכיון שהיא פרוצה בודאי שיש לתלות שגם הבעל הוא פרוץ, וממילא אינו משמר את אשתו שלא תזנה בפניו. ונמצא שבנשים שאינם שומרות תורה ומצות, נפל ההיתר של בעלה בעיר וממילא אסור לנעול הדלת כאשר נמצאים איתה במקום אחד.

קי. ועיי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק י"ז אות ט') שכתב וז"ל "נלפענ"ד ברור דבאיש המייחד לו אשה בביתו וגרים יחד בלא חופה וקידושין מטעמא דבהפקירא ניחא להו לחיות שלא כדת משה וישראל דאסור לאשה יחידה ליכנס לביתו של זה להתייחד עמו אע"ג דהאשה עמו וכן אסור לאיש ליכנס לביתם ולהתייחד עמה אפי' כשהאיש שיחדה אותה לו נמצא בעיר, ואולי גם לא אפילו כשהוא נמצא בבית אתה, להסוברים דבאחד כשר ואחד פריץ דאסור, דהיא לא

קז. דעת הגר"מ גרוס שליט"א, ועיי' בספר נטעי גבריאל (פרק ל"ח סעיף ז').

קח. שו"ת דבר יהושע חלק א' (סימן ל"ה אות ד').

כלה שנכנסה לחופה

פא. כלה שנכנסה לחופה אע"פ שעדיין לא היתה עם בעלה, יש לה היתר בעלה בעירק"א.

יחוד עם ארוסה כשבעלה בעיר

פב. כבר הזכרנו לעיל שיש איסור יחוד עם ארוסה, ועוד מצאנו בהאחרונים שיש איסור להתייחד עם ארוסה אפילו כשבעלה בעיר, ויש אומרים שמהני בעלה בעיר בכה"גק"ב, ויש אומרים שאפילו אם נכנסה לחופה ולא בעל עדיין נראה שמותר להתייחד עמה משום דאימת חתן עליהק"א.

היתר בעלה בעיר לאברכי כולל

פג. נראה דלהלכה למעשה כפי מה שיוצא מהפוסקים אם מותר לאשה להתייחד עם איש זר כשבעלה נמצא בכולל ולומד שם כל היום, שזה תלוי במציאות שאם הוא מגיע מדי פעם באמצע היום לביקור וכדומה ושייך שיגיע מותר, אבל אם בדרך כלל הוא נמצא בכולל כל היום וחוזר רק בערב יש להחמיר, ותהיה מותרת להתייחד רק בצירוף עוד היתרים

⊕ הערות וביאורים ⊕

וטעמו משום דכל ההיתר של בעלה בעיר היינו דוקא שיש להבעל בית שיכול להכנס בכל עת ולכן אימת בעלה אליה, ולגבי ארוסה שעדיין לא נכנסה לרשותו ולכן איננה מפחדת ממנו שמא יבא, אולם לפי דעת הסוברים שיש היתר של בעלה בעיר כל עוד שהבעל נמצא בעיר אפילו אם הוא לא יודע היכן היא נראה דיסברו שמותר להתייחד עם ארוסה כשבעלה בעיר, ועי' בספר דברי סופרים קיצור הלכות (פרק ט' סעיף ב') שהביא הנתיבות לשבת, וכתב דאולי אין כל כך הכרח להחמיר ובפרט שכל מה שכתב שם הוי תשובה במו"מ לאיזה קושיא, ועוד דבספרו הפלאה בקונטרס אחרון (סימן קט"ז ס"ק י"א) פסק דמהני בעלה בעיר בכה"ג. וכן בספר דבר הלכה (סימן ז' סעיף ט') מביא שנוהגים להקל מכמה אחרונים, וכן לכאורה נראה מרעק"א.

אשתו והוא לא בעלה ולא חל עליהם כלל דינא אשתו משמרתו ודבעלה בעיר, הוא לא פוחד משמירתה, והיא אין אימתו מוטלת עליה, ואדרבא פריצי וזילא אהדדי, וכל אחד יחפה על משנהו בידעו שביד משנהו להפרד ממנו בכל רגע באין אומר השב אם ירגיזהו ויפריע לו מלמלאות תאות יצרו ואיהו בקרי ואיהי בבוציני. והוא גם הוא בעמוד והוצא קאי שלא להוסיף להתייחד עם פנויה ולחיות אתה שלא כדת של תורה, עיין אה"ע סי' כ"ו, ודלא כדהעלה בזה בספר ישכיל עבדי חלק ה' חלק אה"ע (סימן כ"ב) ע"ש", עכ"ל. וכן דעת הגר"מ גרוס שליט"א.

קיא. ספר שער יוסף (סימן ג'). וכן דעת הגר"מ גרוס שליט"א, והוסיף דאמנם ארוסה בזמנינו שלא נתקדשה לו, אין היתר של בעלה בעיר וכמ"ש במקום אחר.

קיב. בספר נתיבות לשבת פסק להחמיר, עי' בשערי יוסף להחיד"א (סימן ג').

אחרים שיבוארו בסמוך ק"י.

⊕ הערות וביאורים ⊕

והנה יש להיזהר בעוד כמה ענינים הנוגעים בנכרי הנמצא בביתנו או שעובדים שם שצריך להזהר שהם לא יגעו ביין, וגם אסור לתת להם להתייחד עם היין שמא יקחו קצת, ויש נזהרים גם שנכרי אפילו לא יראה את היין, ואם ראה היין נזהרים שלא לקדש עליו, על כן אין להניח היין עד שיחתמו או יסגרו עם מנעול, וכל זה דוקא אם אין אנשי הבית שם, אבל אם הם יוצאים ונכנסים אז יכולים להכניס היין אפילו למקרר בתוך תיק ואין בו חשש כלל.

קיד. כנלע"ד מסקנת רוב הפוסקים. וכך מבואר מדברי האגרות משה חלק ד' אבן העזר סוף (סימן ס"ה אות כ"א), ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק ו'). ושמחתי לשמוע מידידי הרב יוסף חיים אלבו שליט"א שהגרי"ש אלישיב זצ"ל פסק על אברך שמופלג בהתמדה שאין לאשתו היתר דבעלה בעיר דלא מצוי שיוצא מהבית מדרש קודם הרגלו.

בעלה בעיר כשמוגיע פעם בשבוע

ולענין נשים שנמצאות בקיץ בהרים מחוץ לעיר ובעליהם נשארים בעיר כל השבוע חוץ משבת וכדומה, כתב בספר נטעי גבריאל עמוד רל"ג דהוא פשוט דאסור ולא נחשב כבעלה בעיר ואסורה ביחוד וצריך להזהר בזה מאוד, ואף דהוא כל כך פשוט יש לכותבו בהדיא מחמת חסרון זהירות בזה.

דינים שונים בענין פועלים המגיעים לעשות עבודתם

וכאן המקום לציין כמה דינים השייכים ליחוד עם פועלים או שאר גברים זרים הנצרכים להכנס לבית בשביל טעמים מסוימים, ונביא כאן כמה מהם. כל זמן שיש פועל או סתם איש זר שצריך להכנס להבית ואין הבעל יכול להגיע בשעה הזאת, צריכים להיזהר מאוד מאיסור יחוד, עד שיהא אחד מן ההתירים הנזכרים לעיל ולקמן. וה"ה אם יש משרתת בביתו, ואשתו לא נמצאת בבית יש להחמיר שלא להיכנס לביתו אפילו לקחת איזה משהו ומיד לצאת, וכ"כ בשו"ת חיי הלוי חלק ב' (סימן ע"ח אות מ"ז). והוסיף שם עוד דינים נחוצים וכדאי להעתיקם כאן בעז"ה.

וכן יש להזהר שלא יניח הנכרי לבד עם הבשר, רק על ידי מפתח וחותרם ובדיעבד יש להתיר על ידי שאלת חכם במקום שאין חשש שיהנה מהחליפין, ואפילו הכלים אסור להניחם עם העכו"ם רק אם יעשה סימן כדי לידע שלא השתמש בהם למאכלי איסור, ולכן כיון דיש כמה חילוקי דינים בזה עצה טובה להגיד להם קודם היציאה שחוזרים תיכף או שהשכן צריך להגיע בכל עת, וממילא יהא מירתת לעשות דבר שלא כהוגן. ואגב יש להעיר שכל פעם ששולחים מהחנות בשר או דגים שאין בהן סימני כשרות, אם השליח אינו שומר תורה ומצוות שצריך לשים חותם על החבילה, דהיינו שיניח דבק שלא יוכלו לפתוח החבילה מבלי לקרוע את הדבק.

עוד יש להזהר אם הנכרית מביאה אוכל מביתה, שצריכים להיזהר שלא תשתמש עם הכלים שלנו, ואם צריכים יש ליחד כלים מיוחדים בשביל המשרתת, ולסמן אותם היטב. ויש להיזהר שלא תדיח את הכלים שלה ביחד עם הכלים שלנו, וכן יש להיזהר שלא תדיח את הכלים שלה אלא עם מים שאינם בחום

בעלה שאינו בעיר אך יכול לבוא
פד. אפילו כשאינו בעיר יש להתיר אם יבוא לפעמים לביתו באופן
פתאומי בלי להתכונן לזה קטו.

האם אשה נאמנת לומר שבעלה בעיר
פה. יש לעיין אם אשה נאמנת לומר שבעלה בעיר כדי להתירה להתייחד
עם איש אחר, משום שמא יש כאן חזקת איסור של איסור יחוד,
אולם לכאורה יש לצדד להתיר ולהאמינה בזה, וראה הערה קטז.

✪ הערות וביאורים ✪

(סעיף י"ג).

קטז. והנה מצאתי בשו"ת להורות נתן
חלק ז' (סימן צ"ה) שנשאל אודות
הדין של היתר יחוד כשבעלה בעיר
שמותרת להתייחד משום שאימת בעלה
עליה, ויש לעיין האם אשה נאמנת לומר
שבעלה בעיר כדי שיהא מותר להתייחד
עמה, דאף שעד אחד נאמן באיסורים,
היינו היכי דלא איתחזק איסורא, אבל
היכא דאיתחזק איסורא דאיסור יחוד
שמא אינה נאמנת לומר בעלה בעיר כדי
להתירה להתייחד עם איש אחר. ברם
נראה דדוקא בטבל או חתיכת בשר שאינו
מנוקד אומרים שאינו נאמן משום שכבר
הוחזקה דחתיכה זו אסורה, אלא שמעיד
העד אחד שנעשה בו מעשה להתירה,
בזה אינו נאמן כיון דגם העד אחד מודה
דמתחילה היתה אסורה ורק אח"כ נעשה
בה מעשה המתיר, אבל בנידון דידן הרי
לפי דבריה מעולם לא היה איסור יחוד
כיון דבעלה בעיר ונמצא שהיא לא
מעידה לשנות את החזקה הקודמת, והיה
דומיא דמה שכתב ברמ"א יורה דעה (סימן
קכ"ז סעיף ג') שאם היו כאן ב' חתיכות
אחת של היתר ואחת של איסור, נאמן
העד לומר זה היתר וזה איסור, כיון דלפי
דבריו מעולם לא היה איסור, ואינו אלא
מברר איזו היא ההיתר מעיקרא. ומ"מ
צ"ע דבנידון דידן עכ"פ איכא מציאות של
יחוד, אלא דהא דבעלה בעיר עושה

של יד סולדת בו. וכן יש להיזהר לסמן
את הכלים שלנו של בשר ושל חלב שהיא
לא תדיחם ביחד, וכדאי להרגילה אם
אפשר שהיא חייבת להגיד לנו אם היא
עשתה איזה טעות בדברים אלו. ועוד
צריכים להיזהר שלא תבשל אפילו מאכל
כשר בכלים שלנו, חוץ ממאכל שנאכל
כמו שהוא חי או שאינו עולה על שולחן
מלכים. דאל"כ יש בו לפעמים משום
בישולי עכו"ם וכיון שדיני בישול עכו"ם
מסובכים מאוד כדאי שלא תבשל בכלים
שלנו כלל, ועוד דבר שיש להזהר בה הוא
מתי שהנכרית עוזרת ומוציאה קדירות
חמות מהתנור וכדומה, שלא תניח אותם
על השלחן או השיש וכדומה אלא עם
הפסק קדירה או שאר דבר שחוצץ כדי
שלא לגרום שאלות של בשר בחלב.

ובסוף דבריו של שו"ת חיי הלוי הזכיר
שם דבר חשוב ביותר, והוא שיש להיזהר
ביותר שלא תדבר הנכרית עם הילדים
דברים שלא כהוגן, ושלא תקלקל ח"ו את
החינוך שטרחנו לחנך את הבנים והבנות.
ולכן פשוט הוא שיש להזהיר המשרתת
שתלבש בגדים צנועים. ובעיקר יש לבקש
מהשי"ת שיהא לנו סעייתא דשמיא בכל
הדברים האלו, עכת"ד וכל אלו הם רק
חלק מהאזהרות הנחוצות ביותר מלבד
איסור יחוד.

קטו. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא
בקונטרס הלכות יחוד והצניעות

פתח פתוח לרשות הרבים
פו. בית שפתחו פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום יחוד ק"ז.

⊕ הערות וביאורים ⊕

איסור, עכ"ד.
 ונלע"ד לפי מה שהבאנו לעיל משו"ת
 מנחת שלמה שהסתפק האם צריכים
 להודיע להמתייחד שבעלה בעיר נראה
 לכאורה שלא היה לו שום הוה אמינא
 שלא נאמנת אלא כל השאלה היתה האם
 צריכים להודיע לו או סגי במה שהיא
 יודעת, וצ"ע.

ולמעשה מצאתי בספר מנחת איש
 חלק א' (פרק ח' סעיף ל"ז) שהביא דעת
 הגר"ש אלישיב זצ"ל דאשה נאמנת לומר
 שבעלה בעיר ועל סמך זה יהיה מותר
 להתייחד עימה, וכדקיימא לן עד אחד
 נאמן באיסורין.

ק"ז. איתא במסכת קידושין שם דבית
 שפתחו פתוח לרשות הרבים אין
 חוששין בו ליחוד. וכן הוא בראשונים
 ובטור וכן פסק בשו"ע (סעיף ט') ומוסכם
 לכל הפוסקים, והנה כבר הזכרנו בתחילת
 הספר וגם לקמן הבאנו כמה דוגמאות מה
 נחשב כמקום סגור ששייך בו איסור יחוד
 ומה נחשב כפתוח לרשות הרבים ועי'
 שם. ואף שרוב הפוסקים מתירים יחוד
 כשהפתח פתוח לרשות הרבים וכל אחד
 רואה הנעשה בתוכו, מ"מ לקמן הבאנו
 כמה שיטות ודוגמאות שמחמירים אפילו
 כשהפתח פתוח לרשות הרבים.

ולענין אם ההיתר דפתח פתוח הוי
 היתר לכתחילה או רק בדיעבד, עי'
 בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק י"א
 אות י"א) שכתב דמדברי הרמב"ם (פרק כ"ב
 הלכה י"ב) שלא כתב כלשון השו"ע "אין
 חוששין להתייחד, אלא בלשון בדיעבד,
 שכתב דכל המתייחד עם אשה והיה פתח
 פתוח לרשות הרבים, אין חוששין משום
 יחוד, משמע דסובר שלכתחילה אין ראוי

היתר, ואפשר דזה הוי שפיר כמי שמעיד
 נגד חזקה כיון שאיתחזק מציאות של
 יחוד. אולם נראה לצדד להקל ע"פ מה
 שכתבו הראשונים במסכת חולין (דף ט.)
 דהא דעד אחד אינו נאמן היכא דאיתחזק
 איסורא, היינו באנשים ריקים ופוחזים,
 אבל בעד מהימן וכשר סמכינן עליה
 ואפילו אשה, עי' שם בהגהת אשר"י בשם
 אור זרוע בשם היראים. ומעתה נראה
 לומר דהא דעד אחד אינו נאמן נגד חזקה
 היינו רק בעד דעלמא דאין לבו סמוך
 ובטוח שאומר אמת, וליכא ברי נגד
 חזקה, אלא שרוצה לסמוך על דברי העד
 משום דעד אחד נאמן באיסורים, הנה
 בזה אמרינן דבמקום שאיתחזק איסורא
 אינו יכול לסמוך עליו, אבל בעד כשר
 ומהימן לו שיוודע ומאמין בלבו שאינו
 משקר עד שמעיד כנגד חזקה אפשר
 לסמוך עליו, משום דלא אזלינן בתר
 חזקה אלא נגד מי שמסופק בדבר. ולפי
 זה בנידון דידן היכא דברי לו שהאשה
 אומרת אמת שבעלה בעיר ואין לבו
 נוקפו שפיר יכול לסמוך על דבריה גם
 במקום חזקה, ועוד יש לצרף כאן דאינו
 בגדר חזקת איסור, כיון דלפי דבריה אין
 התחלה לאיסור יחוד, ולמעשה צ"ע
 לדינא.

ואח"כ ראיתי בספר נטעי גבריאל (פרק
 ל"ה סעיף י') שפסק דאשה נאמנת לומר
 בעלה בעיר כדי שיהא מותר לאיש
 להתייחד עמה. ותלה דבריו על פי הרמ"א
 ביורה דעה שם ובש"ך שם דבדבר שאיכא
 לברורי עד אחד נאמן והכא נמי איכא
 לברורי, ואין לומר עוד מטעם דלא
 איתחזק איסורא, דכיון שיש מציאות של
 יחוד ועתה רוצה להתיר מטעם בעלה
 בעיר אם כן הוה כמעיד נגד חזקת

דלת סגורה ולא נעולה אם נחשב כפתוח
 פז. נחלקו הפוסקים אם פתוח היינו סגור ולא נעול, או דהיינו פתוח
 ממש, אבל אם הדלת סגורה אע"פ שאינה נעולה יש בזה איסור יחוד,
 וראה הערה קי"ח.

⊗ הערות וביאורים ⊗

הפונה לרשות הרבים.
קית. הנה הרשב"א כתב בהדיא בתשובה
 (אלף רנ"א) דאין יחוד עד שיהא
 הפתח נעול, וכן דעת הרדב"ז הובא
 בפתחי תשובה (ס"ק ח'), ועוד הרבה
 אחרונים. ובספר דבר הלכה (סימן ג' סעיף
 ב') הביא דכן נראה דעת החזון איש
 שכתב דההיתר דפתח פתוח לרשות
 הרבים הוא אע"ג דבידו לנעול הדלת ולא
 חיישינן שינעל, ומשמע מדבריו דהיתר
 דפתח פתוח לרשות הרבים הוא אפילו
 בדלת סגורה, מדכתב דלא חיישינן
 שינעול דאל"כ הו"ל לומר דלא חיישינן
 שיסגור הדלת. ובדבר הלכה שם (ס"ק ו')
 הביא דפעם שאלו את החזון איש אם
 מותר להתייחד עם אשה שבעלה רוב
 היום בעבודתו בעיר והרבה פעמים מחוץ
 לעיר, והדירה בקומה שניה שהכניסה
 אליה היתה דרך מרפסת ארוכה
 ששימשה לעוד כמה דירות, אבל דירה זו
 היתה הקיצונית במרפסת כך ששאר
 השכנים לא היו עוברים בעלייתם או
 בירידתם על יד פתחה, וכן לא היו עוד
 דיורים בדירה זו שיחששו שמא מישוהו
 יכנס פתאום. והשיב החזון איש דכל
 שאפשר לחוש לנכנסים כל שעה אין זה
 מקום סתר, והיה נראה לפי זה דההיתר
 דפתח פתוח לרשות הרבים מיירי אפילו
 אם הוא בטוח שאין אדם נכנס אליו, כיון
 דאימת רבים עליו בטבע אפילו באופן זה,
 והביא ראיה מאנשים מבפנים ונשים
 מבחוץ דמאחר וב' החדרים פונים לחוץ
 לכן אין כאן יחוד אפילו שיש להם פתח
 מזה לזה, ולכן בנידון דידן התיר. ועי' שם
 עוד כמה ציורים שהיקל החזון איש

להתייחד אפילו כשהפתח פתוח לרשות
 הרבים. ומסתימת רוב הראשונים והשו"ע
 שלא כן אלא סומכין להתיר אפילו
 לכתחילה.

והנה יש לציין דבר יסודי בההיתר של
 פתח פתוח לרשות הרבים, דהרי מדברי
 הפוסקים מובא שפ"פ לרשות הרבים
 מותר אף שביד המתייחד לנעול הדלת
 מ"מ לא חיישינן לכך. והדבר צריך ביאור
 מאי שנא מהדין של חיצון ופנימי שהבאנו
 לעיל שחיישינן לדעת רש"י ודעימי'
 שיכנס האיש לבין הנשים. ועי' בחזון איש
 אבן העזר (סימן ל"ד ס"ק א') ובעוד כמה
 אחרונים שיש לומר דפ"פ לרשות הרבים
 המצב הוא דלא הוי יחוד, משום דהפתח
 פתוח ויכולה להכנס תדיר אנשים. ולכן
 לא חיישינן שהאדם ישנה את מצבו
 ויכניס את עצמו למצב של יחוד, וכמו
 שמותר ללכת לאדם ברשות הרבים אף
 ליד חדר של נשים ולא חיישינן שיכניס
 את עצמו אל חדר הנשים. משא"כ בפנימי
 וחיצון עצם המצב שאנשים בחדר זה
 ונשים בחדר זה, המובדלים בכל העולם,
 ודרך הנשים עליהם, יוצר מצב דתקיף
 יצריה, ולכן חיישינן שיכנס האיש לבין
 הנשים. ולדוגא לזה ציין היטב בספר פתח
 הבית (עמוד ס"א) דכגון אדם שנמצא בחדר
 שחלונו פונה לרשות הרבים כגון בחנות,
 בית מרקחת וכדומה, שחלון ראוה פונה
 לרשות הרבים, והעוברים ושבים רואית
 אותו תדיר, אם כן מצב זה נחשב לפתח
 פתוח לרשות הרבים, ולא חיישינן שהוא
 יכניס את עצמו למצב של יחוד ויכנס
 לחדר פנימי שבו אינו נראה לרשות
 הרבים. ועי' לקמן מה שכתבנו לענין חלון

שהקפידו על אלו שנכנסו בלי לדפוק כגון באשכנז אם כן גם כשהדלת סגורה ולא נעולה יש בה חשש יחוד. ולמעשה נראה שבאופן שיש יחוד מדאורייתא יש להחמיר, ובאופן של יחוד דרבנן יש להקל, עכ"ד.

ולהלכה כתבו הציץ אליעזר בשו"ת חלק ו' (סימן מ' פרק י"ב אות ח'), ועוד פוסקי זמנינו דנוקטים למעשה כדעת המקילים שפתח פתוח מיירי אפילו אם הדלת סגורה ולא נעולה.

ועי' בספר אורחות הבית (פרק י"ד סעיף ז) שהביא ב' דעות החולקים, ופסק דלמעשה נראה שיש לחלק בין סוגי החדרים, שאם הוא חדר פנימי או בקומה שניה בבית דו קומתי, שמקובל שלא להכנס אליהם בלי רשות, ואם נמצא אנשים שנכנסו בלי רשות הרי הם נחשבים כגנבים, ראוי להחמיר ולא להתייחד בדלת סגורה, אבל בהול או פרוזדור הדירה, שלפעמים פותחים ונכנסים שם אנשים זרים גם בלי רשות, אין איסור יחוד אלא אם כן נועלים את הדלת. וציין לתשובת בית מאיר שם שנראה גופא מדבריו דפתח פתוח לרשות הרבים מותר רק אם יכולים להביט בפתח, ונראה דאף שנחלקו הפוסקים בסגור ולא נעול אי הוי יחוד, מותר בסגור במקום שלא נראה כגנב, ועי' מה שהבאנו בסמוך משו"ת תשובות והנהגות חלק ה'.

ולמעשה עי' בספר תורת היחוד (פרק ה' סוף הערה י"ב) שכתב דבפתח פתוח ממש פשוט דסגי משום דיש לה בושה לשמש בפני מי שיראנה מן הפתח, ואין בזה שום חילוק בין לאיש לאשה. אבל היכא דהפתח סגור ולא נעול ולא גרים שם נשים רבות רק אשה אחת שאין לה דין שומר, או בכה"ג שהדלת נעולה ויש רק לאשה אחת מפתח להכנס, אין להתיר רק ביחוד דרבנן. והיינו רק בכה"ג

להתייחד ביום אבל בלילה היה מחמיר יותר. וכן נראה דעת המהרש"ם חלק ב' (סימן ע"ז), ושו"ת דובב מישרים חלק א' (סימן ה') שנטו להקל אם סגור ובלבד שלא נעול. וכן דעת הערוך השלחן (סעיף ר') שכתב אם יש פתח פתוח לרה"ר ואינו נעול אין איסור יחוד בדיעבד. [ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סוף פרק י"א) שכתב דתמוה בעיניו דברי הערוך השלחן בסי' כ"ב סעי' ו' שפוסק להיפך מזה, דלענין בעלה בעיר כתב דאין חוששין להתייחד מפני שאימת בעלה עליה, ורק מוסיף וכותב ד"א [היא דעת רש"י] דלכתחלה אסור, ואילו לענין פתח פתוח לרה"ר פוסק בסתמא דאם יש פתח פתוח לרה"ר ואינו נעול אין איסור בדיעבד ביחוד. ותמוה מהיכן למד דבפ"פ לרה"ר יש בו איסור לכתחילה ורק בדיעבד מותר, הרי בטור ובשו"ע כתוב בהדיא בלשון דאין חשש להתייחד שם עם הערוה, ומשמע שמותר אפילו לכתחילה, עכ"ד].

אמנם רעק"א בתשובה (סימן ק') דייק מלשון הרשב"א דיש איסור יחוד אפילו אם הדלת סגורה ולא נעולה, וכן דעת הבית מאיר עי' בפתחי תשובה שם. ועי' בשו"ת בית שלמה חלק א' או"ח (סימן מ"ח) שנשאל בזה והשיב דנראה דכל שאינו פתוח לגמרי לא מקרי פתוח בלשון הש"ס, והביא ראיות לזה עיי"ש. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ג אות ד' ואת ז') שכתב דדלת סגורה אינו נחשב כפתח פתוח לרשות הרבים. ועי' בספר אמת ליעקב אבן העזר (סימן כ"ב הערה 8) שהביא המח' הנ"ל לגבי בית סגור ולא נעול האם נחשב כפתח פתוח, דנראה שהמח' היתה תלויה במנהגי המדינות, שבאותם מקומות שנהגו שהשכנים היו נכנסים לבית בלי לדפוק קודם, וכמו שעשו הרבה בליטא, אז אף שהדלת סגורה אין חשש יחוד, ובמקומות

וז"ל והוא פתוח, דמירתת דילמא אתי איניש מעלמא ועייל, הרי לן מחד דכל דלת סגורה יש בה משום יחוד, אבל מאידך כאשר הדלת פתוחה הטעם דשרי הוא משום דמירתתי שמא יכנס מאן דהוא ולא מפני שהעומדים כנגד הפתח רואים אותם.

ולפי זה יתכן שאכן מהני אף כשאינם נמצאים כנגד הפתח, ושמא מהני אף כשהדלת פתוחה במקצת, דאין ההיתר משום שרואים מבחוץ לתוך הבית אלא משום דמירתתי שמא יכנס מאן דהוא לתוך הבית. אך באמת לא ראינו ראייה כ"כ גדולה מהיד רמה, דהלא גם בגמ' כתוב שאם הפתח פתוח אין בו איסור יחוד, אלא שדנו אם כוונתם לפתוח ממש או לבלתי נעול, וכיו"ב בלשון הרמ"ה.

דעת האגרות משה זצ"ל להתיר פתח פתוח אפילו כשהדלת נעולה

והנה בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות ד'). וטעמו להתיר מפני שהדרך הוא לנעול מבפנים מצד שמירה, כיון שדרך כו"ע כששומעין מי שנוקף על הדלת או שמצלצל על הפעמון שנעשה לכך, בא מי שבפנים ושואל מי הוא, וכששומע שהוא מהמכירים ואפילו אינו מכירו ממש פותח כשמבין שהוא סתם איש, ויש מירתת שמא ינקוף מי שהוא על הדלת ויהיה מוכרח לפתוח תיכף, אבל בזמן שאין אנשים מגיעים, או במקום שלא שכיחי אינשי לבוא איכא איסור יחוד כשהדלת סגורה, ורק בפתוח ממש ליכא איסור יחוד, דמאחר דקיל ליכנס מירתתי אף מיחידים, עכ"ד. [אמנם מצאתי בשו"ת אור יצחק חלק ב' ענינים שונים (סימן י"ב) שהביא את האגרות משה הנ"ל וכתב עליו דטעמו אינו שייך מצד המציאות משום דאין אדם מוכרח לפתוח מיד והרבה פעמים אנשים ישנים או מתרחצים או עסוקים בענינים

שאפשר לאשה לראות את המתייחדים מיד כשתפתח הדלת והיא עומדת מבחוץ, אבל בכה"ג שצריכה להכנס פנימה כדי לראותם יש לצדד לאסור, כיון שאם תכנס תהיה ביחוד עמהם, יש לחשוש דבכה"ג לא מרתתי המתייחדים משום שהם סוברים שאם תכנס האשה בפנים תפתח גם היא לעבירה וכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל. ועוד ראיתי בספר ארחות טהרה להגרי"א כהנא שליט"א (פרק כ' סעיף י') דפסק שמותר לאיש אחד להתייחד עם אשה כשדלת הבית סגורה ולא נעולה במנעול, בזמן ובמקום שיש עוברים ושבים, ואם אפשר ראוי שהדלת תהיה מעט פתוחה אפילו סדק ולא סגורה לגמרי, אבל בלילה לאחר השעה עשר, עד שעה שמונה בבוקר אסור אפילו כשדלת הבית פתוחה ואינה סגורה כלל.

אמנם בשו"ת עמק התשובה חלק ח' (סימן קל"א) כתב דבמקום שיש רשות ליכנס ולצאת אפילו אם הדלת סגורה ולא פתוחה אין בו משום יחוד, דעכ"פ לא גרע מיוצא ונכנס דשרי בשאר איסורים, כל שכן דלא מקרי יחוד כשראוי ליכנס ולצאת.

הערה לאלו שמשאירים חריץ פתוח ולהקפיד שלא יסגר הדלת

והנה הערה חשובה ראיתי בשו"ת מנחת אשר חלק א' (סימן פ"ו אות ו') דמה שנוהגים רבים להשאיר חריץ פתוח ולהקפיד שלא לסגור הדלת לגמרי, לכאורה אין בזה ענין כלל, דממ"נ אם נחמייר כדברי האחרונים הנ"ל שצריך שיהיה פתוח ממש, ועוד דלשיטתם אף כשהדלת פתוחה לרווחה אין זה מועיל אלא כשנמצאים כנגד הפתח, מקום הנראה לכל עובר ושב ולא בצדדים. אמנם שוב הביא שמצא בספר יד רמה שנדפס על מסכת קידושין (דף פ) שכתב

דבזמן הזה מודים הראשונים דחא מהני דלת סגורה כיון שלא מקודל היום לפתוח את הדלת כל זמן שלא הוזמן לעשות כן, וכאשר אין בעל הבית עונה ופותח מבפנים לא מקובל לפתוח מבחוץ, כי אם בני משפחה וידידים קרובים, ובמקום שאלה אינם שכיחים יש מקום לטעון דאין דלת סגורה נחשבת כפ"פ, אך גם בחומרא מיוחדת זו אין דעתי נוחה, ואין כל הכרח לחלק בין ימינו אלה לימי קדם, ע"י שם.

גדר דלת סגורה ולא נעולה

והנה בגדר של דלת סגורה ולא נעולה יש בפוסקים חילוקי דעות בזה, דהחזון איש שהזכרנו לעיל כתב שהדעת נוטה דכל שאפשר לחוש לנכנסים בכל שעה אין זה מקום סתר, והי' נראה לפ"ז דפ"פ לרה"ר מיירי אפי' כשבטוח שאין אדם נכנס אצלו, שאין לו שום מכיר וריע ואין אדם נכנס אליו, כיון דאימת רבים עליו בטבע אפי' באופן זה, וכן כתב בעל הקהילת יעקב בספר קריינא דאגרתא חלק ב' סימן קכ"ב. אמנם רוב האחרונים כתבו דהכל תלוי במנהג המדינות אם נוהגים להכנס לבית אחר בלי לדפוק או לא, וכך כתב בשו"ת בנין ציון חלק א' (סימן קל"ח), ובשו"ת מנחת יצחק חלק ז' (סימן ע"ג), ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' (סימן תרנ"ז), ועי' בספר אמת ליעקב להגר"י קמנצקי זצ"ל אבן העזר (סימן כ"ב הערה 8). ובספר הליכות בת ישראל (פרק ח' הערה ט"ז) הביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח"פ שיינברג זצ"ל דפסקו שהכל תלוי אם רגילים להכנס באותה דלת בלי לקבל רשות ובלי לדפוק, ורק אז נחשב כפתח פתוח. ועוד הביא שם מהגר"י"ש אלישיב זצ"ל דכשהדלת החיצונית פתוחה, מותר להתייחד בחדר הפנימי אפילו שדלתו סגורה אך אינה נעולה, אמנם דעת הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל שנכון שלא יתייחד אא"כ גם הדלת של

אחרים שאין ברצונם לפתוח לאחרים באותו זמן. ומה שהתירו בפתח סגור ולא נעול, הוא מטעם שמא יכנס אדם שלא ברשות. אבל בנעול מנין לנו, ומעשים בכל יום שאנשים דופקים ומצלצלים ולא פותחים להם וכמו שכתבנו.

ועי' בספר נטעי גבריאל (פרק ל"ב הערה א') שהביא גם כן את האגרות משה הנ"ל והעיר דלא הבין דבריו שהרי חז"ל אמרו שבעינן פתח פתוח וזה סגור ממש, ועוד דמי לא מצוי שאפילו שהם בבית שפעמים שאין יכול לפתוח הדלת כגון שהלך לבית הכסא או שהוא באמצע שיחה בטלפון אם כן אינו מירתת כל כך, ועוד שכמה בתים שיש להם מכשיר אינטרקום שיכולים לראות העומד בדלת על ידי מסך וכדומה, ואם כן בודאי לא מהני וצ"ע. והביא שם ששאלו את הגר"ש וואזנער שליט"א ואף הוא לא הסכים לזה, וכן הביא שם שהורה לרבים שאין לסמוך על שיטת האגרות משה בזה. ופשוט דאף האגרות משה לא התיר אלא באופן שיש מירתת כגון דיש חשש דהנוקף הוא איש שידוע להם או קרוב משפחה ויכולים לחשוב דבשעה זו הם בבית, או באופן שניכר מבחוץ שהם בבית. והעיד תלמיד של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שכן הורה הלכה למעשה, והסיק שם דבכל אופן צ"ע בדבריו].

ועוד ראיתי בשו"ת מנחת אשר חלק א' (סימן פ"ז שם) שהביא מה שחידש בעל האגרות משה זצ"ל להקל דבזמן הזה שרגילים לדפוק או לצלצל בדלת ובדרך כלל כל אדם ניגש לפתוח את הדלת, אף בנעול הוי כפתח פתוח בשעות שבני אדם רגילים לבקר בבית. ויש לתמוה לכאורה דהלא סיבות רבות יש שמחמתם לא יגש אדם לפתוח הדלת, שמא אינו בבית, שמא עושה הוא את צרכיו או שמא נח הוא במיטתו וכדו' ומהיכי תיתי יחשה לפתח פתוח. והיה מקום לדון להיפך

המוסר מפתחות ביד אחרים אם נחשב כפתוח פח. אם יש לאחד מבני הבית או לאדם כשר המציל מאיסור יחוד מפתח להבית או להחדר ויש לו רשות לפותחו מבחוץ ולהכנס בכל עת שירצה בלי לדפוק ועושה כן לעיתים אפשר להקל שבכה"ג נחשב הבית או החדר כפתוח לרשות הרבים ק"ט.

⊕ הערות וביאורים ⊕

את הדלת ולהכנס שם נראה להקל רק בנכרית או עם שתי נשים שאיסור היחוד בהם אינו אלא דרבנן, אבל באשת איש או אפילו בבחורה שהיא נדה שאז איסור היחוד הוא מדאורייתא מן הראוי להחמיר, ולכן באשה שאין בעלה בעיר ובא פועל או בעל מלאכה לשפץ ולתקן בבית יש להיזהר מאיסור יחוד. ועי' בספר נטעי גבריא (פרק ה' סעיף ה') שפסק דאיש זקן שיש לו אשה עוזרת בית כל יום מטעם הממשלה, ינהג לסגור הדלת הראשית ודלת ביתו בלי מנעול, ויכתוב פתק "שהדלת פתוחה" כיון שעל ידי זה יש מירתת כיון שניתן רשות לבוא מבלי לדפוק. וכתב שם עוד עצה שיתן מפתח ביתו לשני שכנים, ויבקש מהם שיבואו מידי פעם ופעם כדי להצילו מאיסור יחוד. אכן בשעות הלילה המאוחרות לא מהני עצות אלו.

ק"ט. והנה בספר דבר הלכה (סימן ג' סעיף ג') הביא בשם הדובב מישרים חלק א' (סימן ה') והחזון איש דלדעת המקילין בדלת סגורה כשלא נעולה, דאפילו היכא דהדלת נעולה אם אפשר לפתחו מבחוץ על ידי מפתח ואותו מפתח נמצא ביד בני ביתו או דיירים אחרים והם יכולים לפתוח ולהכנס בכל עת שירצו, דינו נמי כפתח פתוח לרשות הרבים. ובספר תורת היחוד (עמוד קכ"ז הערה כ"ט) הביא דהגרי"ש אלישיב זצ"ל פסק למעשה כהחזון איש, והוסיף דכשמוסר המפתח לאחרים כמו לשכנים או למכרים וכדומה, צריך שיהיה המפתח אצל כמה אנשים, אף שבלאו הכי יש כאן מספיק שומרים

החדר הפנימי פתוחה ממש.

ובספר ארחות טהרה (פרק ו' סעיף ד') פסק שאפשר לסמוך על ההיתר של בעל הדובב מישרים סימן ה' דמי שמתייחד עם אשה או חתן וכלה כשהיה חופת נדה, אם יש לג' שכנים וכדומה מפתח של הבית ומותרים להכנס לביתם בכל עת שירצו הוי כפתח פתוח ומותר. אבל בלילה אסור להתייחד בחדר אחד אפילו אם יש לאחרים מפתחות א"כ הוא מקום שעת הצורך שאז מהני מסירות המפתחות לשלשה אנשים שיש להם רשות לבוא בכל עת פתאום ובתנאי ששנים מהם יהיו נכנסים ויוצאים שם בלילות כבני בית ועוד שיהיה קצת אור דלוק בבית כל הלילה.

אם פתק שכתוב עליו לנכס דינו כפתח פתוח

ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ב' (סימן פ"ו ענף ה') שנשאל אם יועיל באופן שכותבים פתק על הדלת שמותר להכנס בלי לדפוק כדי להצילו מאיסור יחוד. והשיב דאף דהשכנים לא ישנו את הרגלם מחמת זה, אבל כיון שיש להם רשות עכ"פ לעשות כן, אם כן נראה דמירתת ושרי אף שהדלת סגורה. ועי' שם בסימן פ"ז מה שהשיב לו בעל מחבר ספר דבר הלכה. ושוב ראיתי בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ב') דכתב דבחדר סגור שרשום בכניסה "פתוח" ויכולים להכנס בלי מפתח, אין צריך להחמיר ואין בזה איסור יחוד. אמנם כשהחדר סגור ואין שלט המתיר לפתוח

בתים הנמצאים במקומות הקרים ויש ב' דלתות פט. במקומות הקרים שבכניסת הבית ישנם בפתח ב' דלתות זו לפנים מזו, ויש גם כן פרוזדור ביניהם, שמצוי הוא שכשאחד ידפוק על

הערות וביאורים

אפילו אם הם רחוקים כי יש כאן מירתת, ויוצא לכאורה שיש היתר להתייחד אפילו בלילה אפילו שביטו נעול כיון שהמפתח בידי השכנים, וקשה שבספר דבר הלכה (סימן ג' סעיף ה') כתב דאם אין רגילים להיכנס אין היתר אפילו אם מסר המפתח לאנשים אחרים. ובסימן פ"ז ענף ב' שם השיב במח"ס דבר הלכה שעצה זו למסור מפתח לדירתו לזוג שכניו ולבקשם שיכנסו לפרקים לדירתו בלי לדפוק כדי להצילו מאיסור יחוד יש לדון בזה, והוכיח שם שמועיל בלילה דוקא בתנאי שיכנסו כמה פעמים בערב דאז מירתת, ועי' שם שהאריך להוכיח כן מדברי הראשונים והאחרונים. ולמעשה לדבריו יוצא להלכה למעשה לענין שומרת טף שהיא שומרת על ילד שהוא בן תשע ושאר הילדים פחותים מבני שמירה, כך שהיא ביחוד גמור ההיתר שהיא תמסור המפתח לזוג שכנים ושהם יכנסו כמה פעמים במשך הערב. ושם יש להקפיד על שנים כי הילדים ודאי ישנים בשעה זו, והיא לבדה ערה והנכנס אשר הואאחד הוי ביחוד עתה.

דלת הנפתחת על ידי כרטיס מגנטי

בספר משנת היחוד העיר דבר חשוב לגבי מקומות עבודה ובמוסדות שהדלת סגורה ונעולה, אך ניתן לפותחה מבחוץ על ידי הקשת קוד סודי או באמצעות העברת כרטיס מגנטי, ופשוט שיש לדמותו להדין הנ"ל שיש מפתח ביד אחרים העשויים ליכנס בכל עת ובכל שעה, כך שהנמצאים בפנים יראים בשל כך מלזנות, ולכן אין איסור יחוד בכה"ג.

להציל מאיסור יחוד, מ"מ אם המפתח אינו נמצא אצל כמה שכנים וכדומה, אין כאן פחד שמישהו עלול להכנס, וממילא ליכא כאן ההיתר דפתח פתוח לרשות הרבים. ועי' בספר אורחות הבית (פרק י"ד סעיף י"ז) שהביא דעת הדובב מישרים והחזון איש, ואף הביא מעשה שהיה דאחד ששמר על אחייניתו וחשש ליחוד ואמר לו החזון איש דכיון דלאם הבת יש מפתח ועלולה לבוא אינו באיסור יחוד. ועוד הביא שם הערה חשובה דראוי להודיע להמתייחד שאכן מותרים משום שיש לאחרים המפתח ויכולים להכנס בכל עת, וטעמו משום דבלאו הכי עובר המתייחד שהרי אינו יודע שמותר, ואם כן יש כאן איסור לפני עור, והגרשו"א זצ"ל בהסכמתו לספר דבר הלכה כתב גם כן בדין בעלה בעיר דאף שמותר ביחוד, מ"מ יש להודיע לו שבעלה בעיר או שיש עוד פתח. אמנם כל זה כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א לעת הצורך, אך בלא עת הצורך מלבד חשש איסור יחוד להאוסרים אפילו למסור מפתחות, מ"מ מכוער הדבר להיות נעול אם אשה בחדר אחד, על פי הרבינו ירוחם שס"ל שאפילו אם בעלה בעיר או פתח פתוח לרשות הרבים יש להתרחק, נראה דכ"ש כשסוגרים הדלת ורק שיש מפתח לאחר דאין זה צנוע ויש להתרחק מכך. ומיהו בלילה בשעות המאוחרות לא הקילו בזה הפוסקים ובשעת הדחק גדול יש לשאול מורה הוראה כיצד נוהגין.

ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ב' (סימן פ"ו ענף ב') שהקשה דלפי דעת הדובב מישרים יוצא דיש היתר להתייחד אם יש חשש שמישהו עם מפתח יכול לבדוק

הדלת שיסבור שלא שמעו אותו ויפתח הדלת כדי להכנס בפרוזדור לדפוק על הדלת הפנימית, אז יש להתיר יחוד בזמן החורף אם הדלת הפנימית פתוחה ממש, והם עומדים במקום שנראה היטב כשפותחים את הדלת החיצונית קכ.

שומר טף לילדים מעל גיל ט'

צ. מותר להשאיר ילדים עם מטפלת שהיא למעלה מי"ב שנים אף במקום דהוי יחוד גמור, כגון שהיא שומרת על ילד בן ט' שנים ואין שם קטנים אחרים, באופן שיש לשכנים מפתחות לבית או שיבקשו מאיש אחר ליכנס לשם כמה פעמים במשך הזמן שההורים אינם נמצאים בבית קכא.

פתח פתוח לרשות הרבים בלילה

צא. ההיתר דפתח פתוח לרשות הרבים הוא דוקא ביום, או בלילה בשעות שעדיין יש עוברים ושבים במקום היחוד קכב, ולענין נסיעה במכונית

⊗ הערות וביאורים ⊗

נוספות לכל יחוד דרבנן, ויש לעיין ביחוד דאורייתא.

ובספר מלבושי מרדכי (סימן י"ז סעיף ד') הביא שהעיר הגאון רבי חיים וואזנר שליט"א בנו של בעל שבט הלוי שליט"א דכשאשה או נערה הם ביבי סיטר, יש להזהר כשחוזר הבעל הבית שלא יכנס לביתו, עד אשר היא תצא, או שיכנס לחדר אחר וישאיר פתוח את דלת הכניסה, והביבי סיטר תזדרז לצאת, וכל זה פשוט הוא. והיינו כשאין שם ילדים המועלים להיות שומרים. וכן צריך להזהר להיפך דהיינו כשאיש הוא הביבי סיטר, שלא תכנס האשה לביתה, או שתכנס לחדר אחר, והאיש יזדרז לצאת, אם לא כשבעלה בעיר.

קכב. דבר הלכה (סימן ג' סעיף י"ד). ופעם שאלו את החזון איש בזה לגבי דירה בעיר בני ברק ופסק דעד שעה עשר בלילה בערך נדון כפ"פ לרשות הרבים, ושם מיירי בבית סגור ולא נעול. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ג אות ה') שהביא הכנסת הגדולה בהגהות על הטור

קכ. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר תורת היחוד (פרק ה' הערה ל'), והוסיף שם שיש להדגיש שכל זה איירי במקום שבאמת הרגילות והשכיחות כן, להכנס לבת חבירו בלא רשות ואז מותר היחוד. ובהערה ל"א הביא שם דעת הגרי"י אלישיב זצ"ל בענין בית שבאופן רגיל לא נכנסים אליו בלא רשות אא"כ טועים וסוברים שיש עוד דלת בפנים, יש להחמיר שלא להתייחד בו, ובשעת הצורך יש מקום להקל ולהתייחד בחדר שנראה מיד כשנכנסין לתוך הבית, אבל אם יש ילדים מעל גיל חמש שרגילים להכנס לתוך הבית, ונכנסים גם לחדר הפנימי, נחשב כפתח פתוח לרשות הרבים, אמנם דוקא בזמנים שרגילים הילדים להכנס לבית.

קכא. דעת הגאון רבי שלמה זלמן ברוין זצ"ל מח"ס שערם המצויינים בהלכה מובא בספר קובץ הלכות יחוד, שכך הוא היה מייעץ להורים שמשאירים ילד יותר מבן ט' עם שומרת טף יותר מבת י"ב שנים, שאז הוי כפתח פתוח לרשות הרבים. ונראה שכן זה עצה

עם חלונות פתוחים בלילה ראה הערה קכג.

חלון פתוח לרשות הרבים
צב. היתר פתח פתוח כולל גם חלון פתוח או כל פתח הפונה לרשות

✪ הערות וביאורים ✪

קכג. בענין יחוד במכונית הנוסעת בלילה ברשות הרבים נביא כמה תשובות בזה. עי' בשו"ת מנחת שלמה חלק א' (סימן צ"א אות כ"א) שכתב וז"ל "אפשר די שיש לסמוך בכגון דא על החלונות שיש במכונית דחשוב כפתוח לרה"ר ואפי' בלילה ובמקום דלא שכיחי אינשי מ"מ אין לחשוש שיעצור את המכונית לעשות איסור דמסתמא הוא חושש ודאי ממכוניות אחרות אשר כרגיל הן מצויות בכל הכבישים והם הרי יכולים לראותם ואם משום החשש דשמא יפתנה ויעביר את המכונית למקום אחר הרי בכגון דא ליכא כלל איסור יחוד וכמו שמעיקר הדין מותרים איש ואשה לעמוד זמן רב על יד חלון הפתוח לרה"ר אע"ג שהבית לגמרי סגור ויכול לדבר עם האשה כל מה שירצה וגם יכול לפתותה לעבור למקום סתר שהוא ממש באותו בית, והיינו משום דאולינן בתר השתא דליכא חששא וה"נ גם כאן וצ"ע, ונא לעיין בזה", עכ"ל. ועי' בדבר הלכה בהוספות חדשות לסימן א' בשם הגרשו"א זצ"ל. ועי' בקונטרס יחוד להרב טרופר שליט"א (עמוד כ"ט) שהביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"פ שיינברג זצ"ל. ועי' בשו"ת משנה הלכות חלק ג' (סימן מ"ח) שכתב דאפשר שעכשיו שברוב הדרכים כל הלילה ישנם עוברים ושבים במכוניות אפשר דהוי רה"ר לענין יחוד ולא מיבעיא ביום אלא

דההיתר דפתח פתוח הוא דוקא ביום ולא בלילה, מלבד חצי שעה שבני אדם עוברים ושבים אבל אח"כ אסור, וכתב על זה בברכי יוסף דטעמא דמילתא מפני דאם אין עוברים ושבים מה מהני פתח פתוח. והסיק דבזמנינו שיש עוברים ושבים בתחילת הלילה מותר להתייחד כשהפתח פתוח, ונראה דלמעשה אי אפשר להגדיר זמן מיוחד מתי נחשב ללילה שאסור להתייחד אפילו כשהפ"פ, אלא הכל לפי המקום והענין. וכבר הזכרנו כמה ציורים שאפשר להקל בהם מטעם פתח פתוח לרשות הרבים אפילו בלילה, כגון חדר מדריגות בבנין או בתוך בנין עד שעה שעדיין מסתובבים שם. ושוב ראיתי שבשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' (סימן ס"ה אות ה') שנשאל האם יש בכלל היתר דפתח פתוח בלילה, והשיב דפתח פתוח ממש בלילה שהיה שייך זה רק בכפר קטן שמכירין כל אחד את כל הדרים ויודעין גם שלא יבואו לשם עוברי דרכים בלילה, לא מהני לסלק איסור יחוד. ובכרכים גדולים שאירע זה ששיך רק כשהם יושבין ושומרים הפתח מהני מפני היחידים הנמצאים גם בכל הלילה ברחובות אבל הוא דבר שכמעט ליכא המציאות ואין לשאול בזה, עכ"ד. ולמעשה בכל אופן יש לעשות שאלת חכם כיצד נוהגין בכל מקרה כשנוגע לחשש איסור יחוד בלילה.

פרוץ אפשר דאסור דחיישינן שיעביר המכוננית למקום אחר, והכל לפי הענין וצ"ע.

ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ו אות ד') שכתב דראיתי דהיות דהדרכים הגדולים שכהיום הזה הן הנה מלאים עוברים וושבים הלוחך ונסוע בלך ושוב הנה והנה בודאי דין רשות הרבים עליהן ונחשב כמו העיר גופא, ואם כן לנסוע בדרכים הנ"ל עם קאר אין בו יחוד דהוי כנסוע בתוך העיר ואין צריך שום שמירה מאיסור יחוד. אכן כל זה לנסוע עם ישראל כשר, אבל לנסוע עם נכרי או עם ישראל פרוץ אף שעל גוף הדרך אין לחוש, אבל מ"מ בזה שהיא נוסעת עמו מוסרת עצמה לידו שיכול להוליכה לכל אשר יחפוץ, והואיל והן חשודין לצוד נשים מתחת בעליהן כשהן בידן בודאי אסור לנסוע עמהן באופן זה, דיש לחוש דילמא יסיענה למקום סתר בלי ידיעתה או בעל כרחה ויעשה שם מה שלבו חפץ, אולם אם יש שתי נשים גדולות דאז לא חיישינן לאונס לכאורה אין צריך לחוש אפילו בכה"ג וצ"ע, עכ"ד.

ושב מצאתי בשו"ת עמק התשובה חלק ח' (סימן ק"ל) שכתב וז"ל דלמעשה רגילין אנו לפסוק במקום הדוחק כשאי אפשר בענין אחר, שהאשה תהיה יושבת דווקא בספסל אחרונית כדרך הצנועות ויתנה עם הדרייווער (נהג) קודם הנסיעה שני תנאים, א' שהעלקטער יהיה דלוק שם בפנים בכל עת הנסיעה בלי הרף, וכמובן שהחלונות יהיו שקופים שיהא נוח לראות דרך שם ולא זכוכית צהובים כדרך הפרוצים, והב' שישע רק דרך רחובות מפולשים ורחבים ולא לנסות בדרכים צדדיות וצרות, ועכ"ז ראוי שיהיה כל נסיעה בפרטית על פי שאלת חכם, עכ"ל. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' סימן תרנ"ח שכתב דנראה שביום ובעיר אשה מותרת לנסוע עם נהג ואפילו

אפילו בלילה, דיחוד לא הוי אלא כשאין עוברים וושבים, ומ"מ היכא שהם יוצאים למקום מוצנע ויושבים במכוננית בצדי צדדים ודאי יש בזה משום יחוד. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן ס"ה אות ג') שכתב וז"ל "ליסע יחד עם אשה במכוננית (קאר) לכתחלה ודאי אין להתיר דאף שעיקר נסיעתם תהא על הדרך הגדולה ששם נוסעים אף בלילה הרבה אינשי במכונניות אבל הא אפשר להסב מן דרך הגדולה לדרך קטנה, ואף ביום אולי יש לחוש שניחו המכוננית על הדרך ויתרחקו מן הדרך במקום שיש אילנות שיהיה מקום סתר לבועלה, וכ"ש בלילה דאפשר שיש לחוש גם שיבעלנה שם במכוננית גופה. אבל בשעת הדחק כגון שצריכה אשה משכנותיו ג"כ ליסע למקום שהוא צריך, או כשאשה אחת שהולכת בדרך מבקשתו ליכנס במכוננית כמו שאירע כזה הרבה פעמים במעונות הקיץ שאם לא יכניסנה למכוננית יאמרו עליו שהוא צר עין ואכזרי, וכשהן נכריות איכא בזה גם משום איבה יש להתיר, משום דמשמע דאין חוששין מדינא לשמא יטה מן הדרך בכשרין אלא שמא יתקוף היצר ויעברו במקום שנמצאים, ועיין בב"ש סימן כ"ב סק"ט במחלוקת הרי"ו ומהרש"ל, ומשמע קצת שפליגי בזה. ובשעה"ד יש לסמוך על הרי"ו דכן משמע שסובר הפרישה עיי"ש, ולכן ליסע במכוננית בשעה"ד יש להקל כדכתבתי", עכ"ל.

אמנם עי' בספר דבר הלכה (סימן ט"ו ס"ק א') שכתב דאם החלונות פתוחים ברכב הוי כפתוח לרשות הרבים, ואם כן מותר לנסוע יחד במכוננית אפילו בלילה ואפילו בכביש בין עירוני דלא שכיחי שם הרבה עוברים וושבים, כיון דהוא חושש למכונניות האחרות הנמצאים בכבישים והם יכולים לראות דרך החלון, וכל זה אם הנהג הוא איש כשר ולא פרוץ דאם הוא

הרבים קכ"ד, ואפילו כשהחלון למעלה בקומה גבוהה אין איסור יחוד

✪ הערות וביאורים ✪

ואפשר לראות בפנים דרך החלון ביום, או בלילה כשהבית מואר. ועי' בדבר הלכה (סימן ג' סעיף י') שהביא שהחזון איש סבר דאפילו אם החלון פונה לחצר שמצוי שאנשים יכנסו שם מותר, ובס"ק כ"ה שם כתב לענין פתח סגור ולא נעול שמהני, דההיתר דפתח פתוח היינו משום דמירתת שמא יכנס אחד מהרחוב שלא ברשות, ולפי זה הבין מסברא דיש מירתת גם כאן שמא יסתכל דרך החלון, ואין הבדל בזה בין שיש עוד דיורים בחצר או בבית, לבין שאין שם עוד דיורים.

ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות ב') שכתב דבחלון הפתוח לרה"ר או לחצר שנמצאים שם הרבה אנשים, אם הוא למעלה ממקום שיכולין האנשים שבחוץ לראות דרך שם אסור, ואף אם אפשר לטפס ולהכנס אסור דאין דרכן של אנשים ליכנס באופן כזה ולא מירתתי, ואם הוא חלון למטה שיכולין לראות אינשי שמבחוץ אז אם דרך החלון יכולין לראות גם בחדרים האחרים קצת יש להתיר, ואף אם אין יכולין לראות אבל יכולין להרגיש מה שנעשה שם יש להתיר, ואם איכא חדר אחד שאלו שמבחוץ אינם יכולים להרגיש אסור, ובקונטרס היחוד הובא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגרח"פ שיינברג זצ"ל שפסקו שחלון שאפשר לראות בתוכו ג' שכנים מספיק ליחשב כפ"פ.

ובספר נטעי גבריאל (עמוד רי"ד) כתב דבחדר שיש חלונות שקופים אטומים דוגמת חלונות שמותקנים בעזרת נשים שאפשר להשקיף דרכם החוצה ולא פנימה, הדבר חמור ביותר, ולא מירתת כל כך, לכן לא מועיל ההיתר כמו בשאר חלונות וכן הדלת סגורה ולא נעולה, ולכאורה נראה דכן הדין בעזרת נשים

נכרי, אלא אם נוסעת מחוץ לעיר דרך מקומות שוממים, וראוי להתיר רק כשהחלונות שקופים ולא כשיש וילונות או כשהחלונות כהים. אבל בלילה שאין מצוים אנשים ומכוניות בדרך, אזי יש איסור יחוד והותר לנסוע בלילה רק באחד מתנאים אלו: א) בנסיעה מחוץ לעיר או בלילה צריך שני שומרים, והיינו שהיו ג' אנשים במכונית אבל ג' נשים לא מועיל. ב) כשנוסעים עם הבת או האחות או שנוסע עמם ילד או ילדה מבן חמש עד תשע ובשעת הדחק גם בבת עד גיל עשר ובבן עד גיל שנים עשרה. ג) לנסוע עם זוג יהודי איש ואשתו, ויש לעיין אם אפשר להאמין לפרוץ על אשה שהיא אשתו להתיר איסור יחוד, דאולי מטעה במתכוין כדי להכשיר עצמו שאינו נואף. והוסיף שם דביוהנסברג מתרוקן הרחוב מוקדם, והזהרתי שאם הבעל חוזר מאוחר בלילה, לא יסע עם המטפלת לבדה להשיבה, שיש בזה איסור יחוד, אלא גם אשתו תסע עמו, ואף שישארו הילדים לזמן קצר בלי שומר בבית, שומר מצוה לא ידע דבר רע ואין להם לפחד מאומה, עכ"ד.

ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ח') כתב דבנסיעה במונית עם נהג מעיר לעיר מותר רק במסלול שעוברים בו מכוניות נוספות, והיושבים במונית נראים מבחוץ, וגם זה רק בשעת הדחק ממש, ובכל מקרה הנוסעת במונית עם נהג לא תשב במושב שלידו אלא במושב האחורי, וגם לא תדבר עמו אלא בענין הנסיעה, וגם בנסיעה עירונית ראוי לנהוג כן.

קכד. נודע ביהודה אבן העזר (סימן ע"א), וכן הוא בעזר מקודש, והיינו שהחלון פונה למקום שרבים מצויים שם

כל זמן שאפשר להסתכל בפנים, וראה בהערה באלו אופנים אפילו כשיש חלון לא נחשב כפתוח לרשות הרבים קכה.

מקומות הקרים שהבתים ישנם ב' דלתות בכניסה לפתח הבית צג. נראה דבמקומות הקרים שבכניסת פתח הבית ישנם ב' דלתות, ויש פרוזדור ביניהם, שעלול הוא שכשאחד ידפוק על הדלת שיסבור שלא שמעו אותו ויפתח הדלת כדי להכנס בהפרוזדור לדפוק על הדלת הפנימית, אז יש להתיר ביחוד בזמן החורף אם הדלת הפנימית פתוחה ממש, והם עומדים במקום שנראה מיד כשפותחים את הדלת החיצונית קכו.

⊕ הערות וביאורים ⊕

שיש בה חלונות כאלו.

לחדר פנימי וכיוצא בו.

קכה. מהרש"ם חלק ב' מפתחות אבן העזר (סימן ע"ו), שכל שאפשר להסתכל אפילו בקומה גבוהה נחשב כפתוח לרשות הרבים. ובדבר הלכה (סימן ג' סעיף י"ב) כתב דמוכח מהגמ' עבודה זרה דף (ס"א.) דבתים שבקומות עליונות כשיש בו חלון מול חלון חבירו או מול מרפסת או מול גג חבירו, וכן בית שחלונו מול חלון שבכותל חצירו וחלון חצירו פתוח לרשות הרבים באופן שאפשר משם לראות את העשוי בבית, וה"ה כשיש חלון בחדר המדרגות באופן שהעוברים שם יכולים לראות בו, אין בו איסור יחוד.

ובספר דברי סופרים ריש (סעיף ט') הביא דעת הנודע ביהודה ועוד שמקילים בחלון שנחשב כפתוח פתוח לרשות הרבים באופן שהעוברים ושבים יכולים לראות בפנים, וכגון שהחלון אינו גבוה יותר מדאי, אמנם אם החלון גבוה מעיני הרואים אף שיכולים ליקח כסא לראות מה שבתוכו אסור משום דלא שכיח כסא ברשות הרבים. אולם הביא דלפי מה שכתב בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' (סימן ס"ה אות ג') אין להתיר בחלון פתוח באופן שיכולים לעשות תחבולות ולהסתיר עצמם מעיני הרואים כגון על ידי סגירת החלון או שיכולים להכנס

קכו. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר תורת היחוד (פרק ה' הערה ל'), והוסיף שם שכל זה מיירי במקום שבאמת הרגילות והשכיחות להכנס לבית חברו בלא רשות, ולכן מותר היחוד.

בית ב' קומות ופתח חצר

ביניהם אם יש שם חשש יחוד

והנה בספר שולחן שלמה ערכי רפואה חלק ג' (עמוד נ"ח) הביא שם תשובה כת"י מהגרש"ז זצ"ל על שאלה שהיתה אודות דירה בת שתי קומות אשר בעליונה דרים נכרים ובתחתונה גר יהודי בימות הקיץ, והנה בתחתונה יש פתח לחצר ובעל הבית הנכרי מסתובב בחצר ולעיתים נכנס לבית, והערלית שהיא משרתת גם בבית ישראל לא מסכימה שתהיה הדלת הפונה לחצר פתוחה עקב גבינות שהיו לה, רק דורשת שיהיה סגור אע"פ שאינו נעול, והשואל עש תחבולה על ידי שהניח נייר בין הדלת הפונה לחצר כדי שלא יחשב לנעול, ופ"א ראה שהנייר נפל והדלת נסגרה ושואלת האם אפשר לסמוך על זה להתיר מאיסור יחוד. והשיב שם דנראה אם נתן נייר במקום הסגירה, יש לפקפק דכיון שרצון האשה שהיא בעלת הבית הוא שיהיה

בית שמתוקנת בו מצלמה נסתרת

צד. בית שמתוקנת מערכת צילום במעגל סגור, בה ניתן לצפות מבחוץ בכל המתרחש בפנים הבית בין אם כל רגע יושב אדם שתפקידו לעקוב אחר המתרחש, ובין אם צופים בהקלטה לאחר זמן, כל שהשליטה על המערכת אינה ביד אותם הנמצאים בפנים, אין בזה משום יחוד כיון שחוששים שיתגלה סודם, ובתנאי שידוע להם דבר קיום המערכת ק"י.

להתייחד עם מי שלבו גס בה כשהפ"פ

צה. נחלקן גדולי הפוסקים אם מותר להתייחד עם אשה שלבו גס בה אפילו כשהפתח פתוח לרשות הרבים, ונראה להקל ובלבד שהפתח פתוח ממשק"כ.

⊗ הערות וביאורים ⊗

המתרחש, ובין אם צופים בהקלטה רק לאחר זמן כמו שמצוי בחנויות שמתקינים מערכת שכזו ומתבוננים בה לאחר מכן לעקוב אחר גנבים, כל שידוע מזה לאיש הנמצא בפנים, רשאי להתייחד עם אשה, דכיון שידוע שידועו מעשיו, ירא מלזנות, אמנם אם ישנם שם עמו עוד אנשים, צריך לידעם דאל"כ יבואו לזנות מתוך מחשבה שגם הוא יזנה עמהם, וגם לאשה צריך להודיע מזה דהגם שעיקר החשש שהאיש יפתנה ולא היא, ואע"פ שלא דמי לחשבה שאין בעלה בעיר ולזה שמתייחד עמה ידוע שהוא בעיר, דשאני התם שהוא אינו ירא אלא היא וכיון שאינה יודעת אסור לו להתייחד עמה א"כ יודיענה, משא"כ בנידון דידן שגם הוא ירא שיוודעו מעשיו, מ"מ צריך להודיעה מצד שנמצא מכשילה באיסור יחוד דהו"ל כהנותן לחבירו בשר טלה והלה חושב שהוא בשר בהמה טמאה, דגם על זה בעי כפרה כמבואר בקידושין פא; והכי נמי לנידון דידן, אך ברור שהיתר זה אינו שייך במי שיש לו שליטה על המערכת, ובידו להעלים את סרט ההקלטה.

קכח. עי' בחלקת מחוקק (ס"ק י"ג) שהחמיר, וכן הוא בבית שמואל (ס"ק י"ג), וערוך השלחן (סעיף ו') ועוד

סגור, וכיון שכן יתכן דיש לחשוש שמא יסגור היטב ואף שבפתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין כלל שילך לנעול הדלת דאפשר שאם תראה שהוא סוגר תצא מהבית, וגם בלאו הכי אין חוששין שישנה את המצב מכמו שהוא עכשיו, אבל בכה"ג שיא רוצה וגם דורשת שהדלת תהא סגורה אפשר דאין זה נחשב פתוח. ותו דכיון שיש לחוש שהנייר יפול מאליו הרי זה דומה להא דאסור בדרך עם שנים משום חששא דשמא יצטרך אחד לנקביו, והכא נמי גם כאן שמא יפול הנייר ויהיה יחוד. ונמצא שההיתר היא רק משום בעלה בעיר, ואיך אפשר להקל במקום שהבעל לא יודע מהיחוד של האשה, ומ"מ נראה בכה"ג לצרף עם זה שהנכרים הדרים יכולים וגם להם יש רשות כל רגע להכנס פתאום לבית, שפיר שרי גם לכתחילה חיחד עם שימת נייר אשר בדרך כלל הוא מונע את הסגירה, עכ"ד.

קכז. כן דעת כמה פוסקים, והנה בספר משנת היחוד (עמוד קס"ד) שכתב דהיכא שמתוקנת בבית במערכת צילום במעגל סגור, בה ניתן לצפות מבחוץ בכל המתרחש בפנים הבית, בין אם בכל רגע יושב אדם שתפקידו לעקוב אחר

בה אסור, עכ"ד.

אמנם הט"ז (ס"ק ה') מיקל בזה כשאר דיני פתח פתוח דמותר, וכן דעת כמה אחרונים, ובביאור סברת החילוק בין ההיתר דפתח פתוח במקום לבו גס בה דמועיל, לבין בעלה בעיר בלבו גס בה דלא מועיל, כתב החיד"א בספר יוסף אומץ (סימן ג') וז"ל: דבשלמא בבעלה בעיר אסרו בגייסא ב', כיון דעל עומדים יעמדו לבטח אין זר אתם אף דמסתפי מבעל, מ"מ כיון דגייסא ביה יצרא דעבירה תופף עליהם, וחיישינן לאיסורא כיון דהא מיהא באותה שעה הם יחידים ביתה, לא כן בפ"פ לרשות הרבים דרבים בוקעים ותהיה יראתם טפי מבעלה בעיר, דיש לדון דאף בגייסא ביה שריא, עכ"ל. ועי' עוד בברכי יוסף (סימן כ"ב) ושוררי ברכה.

ונראה דההכרעה למעשה הוא כמו שכתב בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ג אות ז') דבמחלוקת החמ"ח עם הט"ז אם בלבו גס בה מהני פתח פתוח, הדעת נוטה למש"כ בט"ז להקל, דבעלה בעיר היא הקולא הכי גדולה בכל הסימן דהא שם מתירים יחוד ממש על חשבון שיראה מבעלה וה"ט דרש"י דאוסר לכתחילה משא"כ פתח פתוח דההיתר מכח שאינו יחוד כיון דפתוח ודאי שיש לנו להקל, ומ"מ עלינו להחמיר בזה לכל הדעות רק בפתח פתוח ממש ולא בדלת סגורה ולא נעולה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל הובא בספר תורת היחוד (פרק ה' הערה כ"ח), וטעמא דמילתא הוא משום דכשהפתח פתוח ממש אז הוי המקום משומר מן החטא, וכן דעת עוד כמה פוסקים דאם הפתח פתוח ממש אפשר להקל אפילו להתייחד עם אשה שלבו גס בה. ועי' בשו"ת אבני ישפה חלק ו' (סימן קמ"א), ובשו"ת תשובות והנהגות חלק א' (סימן תשע"ד), ובשו"ת מנחת חן חלק ב' אבן העזר (סימן ו' אות ט"ז-י"ט).

אחרונים. ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' (סוף סימן ס') שכתב וז"ל "וגם צריך לידע שאיסור יחוד בזה שהוא גס עם איזה אשה חמור מיחוד עם סתם אשה כדאיתא בקידושין דף פ"א ע"א בעובדא דר' ביבי שאסורין להתייחד אף שבעלה בעיר, ומזה יש ללמוד שאסורין גם בבית שפתחו פתוח לרה"ר כדאיתא בח"מ סימן כ"ב ס"ק י"ג והסכים לו הב"ש בס"ק י"ג ואף שהט"ז פליג ע"ז בס"ק ח' מ"מ ודאי יש להחמיר כהח"מ והב"ש, עכ"ל, ועי' שם (סימן ס"ה אות ט'). וכן דעת שו"ת חלקת יעקב חלק ב' (סימן י"ז) שדן אודות מי שנמצאת בבית לבד עם בת אשתו, והוא מבאר דלא מהני בזה פ"ת לרשות הרבים, דהא יש אוסורין בלבו גס בה, וזה שמגדלה בביתו אין לך גס בה גדול מזה.

וכן עי' בשו"ת עמק התשובה חלק א' (סימן קס"ה) שכתב דלענין היתר פתח פתוח אם לבו גס בה אין לנו הכרח להתיר, ולכן נשאר אצלנו ספק אם מותר או לא וכיון דיחוד דאורייתא להרבה פוסקים ואפילו לדברי הרמב"ם שהוא מדרבנן, מ"מ מדברי קבלה הוא וחמור כדאורייתא לענין ספיקו, ואם כן ראוי להחמיר כיון שהוא מן התורה ונידון עכ"פ כספק מן התורה. אבל אפשר דכל שהוא פתח פתוח אין כאן יחוד מדאורייתא, אלא דבגס בה חיישינן דלמא תקיף ליה יצריה, וגרי משום הרחקה, אבל עצם יחוד מן התורה אין כאן כבר, ואם כן אפשר דיש להקל בספק, אך מאן גבר להקל בדברי עריות אפילו בספק דרבנן, ולכן נראה דאפילו בפנויה שאיסור עמה מדרבנן ראוי להחמיר. ושוב כתב דלכאורה בפ"פ ולבו גס בה יש כאן איסור יחוד מן התורה משום דהתורה אסרה כל מין יחוד, דאפשר דעל ידי אותו היחוד יפתנו יצרו, ואם כן שוב חזר להיות ספיקא דאורייתא, וראוי לחוש בגס בה, ואפילו אם בעלה בעיר ופ"פ אם לבו גס

יחוד במנהל מעסיק עם מזכירה

צו. בצירוף כמה דינים שהזכרנו לעיל יוצא דמי שמנהל עסק ויש לו משרד עם מזכירה אף שהדלת סגורה ולא נעולה, כיון שאפשר להכנס לשם בלא רשות דין חדר זו כפתוח לרשות הרבים, ואף אם נדון כאן כעסק עם הנשים כבר הזכרנו שיש מקילים בפתח פתוח אף עם נשים שיש עסק עמהם קכט.

יחוד בגינה או ברחוב שקט

צז. עיר שיש בה רחוב צדדי או גינה או רחוב שקט הריק מבני אדם בשעות הלילה, יש לעיין מתי אסור ומתי מותר להתייחד שם, וראה הערה קל.

בית פתוח לחדר מדריגות

צח. בית שפתחו פתוח לחדר מדריגות אין בו איסור יחוד כשיש עוד

✻ הערות וביאורים ✻

המפתחות כל עוד שהטלויזיה מופעל אסור להתייחד ויש לסוגרו. מיהו מצאתי בספר משנת היחוד (עמוד קע"ד-קע"ה) שדן בשאלה הנ"ל של משרדים עם מזכירה ודלת נעולה, וכתב שמצד פתח פתוח אפשר להקל אף אם עסקו עם הנשים ואפילו באדם פרוץ מותר, ופתח פתוח בכה"ג היינו שיש רשות להכנס תמיד, או שיודעים את הקוד אין שום עיכוב בזה. ושוב ציין לדברי הדבר הלכה הנ"ל והשיג עליו דלא ידע מנא ליה הא, דהרי מצינו בכמה מקומות דעות שמטעם בווה גרידא די להתיר יחוד, ואין צריך לחשוש פן יגלו סודו, וגם להסוברים שאינו מירתת אלא פן יגלו סודו הכא נמי ירא פן אותם שיכנסו יבינו הנעשה ויגלו מהדברים המכוערים שראו, ע"י שם.

קל. והנה מצאתי בשו"ת משנת יוסף חלק ח' (סימן צ"ד) שנשאל אודות יחוד במקום פתוח אמנם מבודד כגון

קכט. והנה בספר דבר הלכה מהדורה חדשה תשע"א סימן ג' הערה יא הביא מה דנשאל אם מותר לאיש ואשה לעבוד ביחידות במשרד הנעול מטעמי זהירות ובטחון ואי אפשר לפתוח מבחוץ את ידית הדלת ולהכנס בפתאומיות למשרד, לדוגמא משרד בבורסת היהלומים וכדומה, אמנם לממונה של הבטחון או לשומר יש מפתח ורשאים לפתוח הדלת בכל שעה בלי הודעה מוקדמת כדי לבדקו. והשיב דלכאורה אם הממונה או השומר נכנס מדי יום ביומו לכל חדרי המשרד ואין לו שעה קבועה בכך מותר עד הזמן שברור שלא יכנסו לשם בכלל. ועוד הביא ששמע דבזמן האחרון התקינו מטעמי הבטחון בפנים כל משרד שבבורסה טלויזיה שעליו רואה הנמצא בפנים, את כל מי שבא מבחוץ להכנס למשרד, לכאורה לפי זה נראה דתו ליכא אימת הנכנס עליו מאחר שרואהו ויודע שיכנס ואין כאן היתר יחוד. ולכן אף שיש אחרים שיש להם את

רחוב צדדי במקום שקט שאין איש בשעות המאוחרות של הלילה, ובאם כשאיש יוצא לרחוב ויש שם אשה יהא איסור יחוד, שאם כן איך יוכלו איש או אשה לצאת לרחוב כזה בשעות המאוחרות של הלילה. והשיב דהרי בדרך צריך ג' אנשים שמא יפרוש אחד מהם לנקביו ובעיר די בשנים כשרים וכתב הלבוש בסעיף ה' דאשה מתייחדת עם שני אנשים כשרים בעיר שגם אימת בני העיר עליהם שלא ירגישו. דהיינו פן יעבור או יראה אחד מבני העיר מביתו. הרי שבכל מקום שיכולת ורגילות בני העיר לעבור אימתם מוטלת עליהם שלא יחטאו, כי יקרה ויראו אותם. ובשו"ת שב יעקב (סימן י"ט) כתב בדברך בתוך העיר אפילו אם אין רגילות לעבור בו כמה שעות אינו מקום יחוד. וכשיטת הלבוש הנ"ל שתמיד אימת בני העיר עליהם. ומה שכתב בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ב) דלאו כל הדרכים שוים שיש דרכים מחוץ לעיר שיש בהם תנועה תמידית, ולאידך יש לפעמים שטחים נרחבים שאין שם דרך בני אדם, אע"פ ששייך לגבולי העיר, מ"מ אינו מקום ישוב דירות, ובזה גם בעיר אסור, אם לא בשעה שרגילים אנשים לבא לשם, עכ"ד. ולפי דעת הלבוש הנ"ל הני מילי בקצה העיר ואי אפשר אפילו מהבתים הקיצוניים לראות אותם. וכשיש תאורת רחוב יש לעיין אם מועילה במקום מבודד כזה שאין אימת בני העיר עליהם. מעתה שיחוד שייך רק בחורבה ובשדה שטח המבודד ומרוחק מהבתים ואין תאורה שם אבל בעיר ברחוב צדדי שקט הריק מבני אדם בשעות הלילה המאוחרות יש שם עכ"פ אימת בני העיר עליהם, דכמו שזה האיש הולך לשיעורו בתורה וכדומה, הרי יש עוד אנשים שבאים לשם, או כמו שזה הולך לשפוך אשפה כן יתכן שיבוא עוד מישהו לשם לעשות כמוהו, וכן באשה. ואפילו אם בשעה קבועה בא האיש

מביתו והאשה מביתה, ונפגשים באקראי במקום אחד, גם אז לעולם אימת בני העיר עליהם, שאפשר לראותם כי קורה שאנשים המתעוררים משינתם בלילה ומסתכלים מהחלון אם הכל בסדר בחוץ, אבל אז ראוי להמנע מזה, ויבחרו להם זמנים נפרדים אפילו בלי לתאם זאת ביניהם אלא אחד מהם יבחר לעצמו זמן אחר. ולגבי המרחק שצריך להיות בין האיש לאשה שלא יהא יחוד, כשהם במקום אחד, בית או חורבה המקום מצרפם. וכשהם בשדה או גינה חשוכה יש לומר מצד הסברא שכל שרואים זה את זה שייך יחוד, שהיצר יתקפם, דאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו ראות כמובא בגמ' סוטה (דף ה.ה), עכת"ד. ושוב מצאתי בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות א') שכתב לגבי בחור ובחורה שנתקשרו בקשרי שידוכין, ונפגשים ומטיילים באיזור מבודד כמו בפארק שאין שם עוברים ושבים, יש בזה איסור יחוד, וכן הדין בכל מקום שאין מפחדים שיבואו אנשים והוא מקום מוסתר, ולכן יש להזהר מלטייל במקומות מרוחקים ומבודדים כגון על שפת הים. ועי' בספר דרכי טהרה השלם להגר"מ אליהו זצ"ל (פרק כ"ז) בחלק התשובות שנשאל מה הכלל לגבי איסור יחוד במקום רגיל או ברחוב שאין בו עוברים ושבים. והשיב דאם באופן סדיר אנשים עוברים או באים רק בכל רבע שעה יש בזה דין יחוד ואסור, אך אם יש באפשרות שבני אדם יעברו שם בפחות מזמן זה מותר. והוא הדין ברחוב שאין בו עוברים ושבים כלל, אסור ללכת בו, אך אם יש אפשרות סבירה שאנשים או רכב יעברו שם בכל רבע שעה מותר, ועי' שו"ת הרב הראשי תשמ"ח-תשמ"ט (עמוד 228-229). ובקונטרס הלכות יחוד והצניעות (סעיף ל"ב) הביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שדרך שמצוי שם עוברים ושבים אין בה איסור יחוד, אבל דרך צדדית שאין מצוי

שכנים שגרים בבנין קלא. אמנם בשעות המאוחרות של הלילה יש להחמיר.

יחוד בחדר מדריגות

צ"פ. בנין שיש בו כמה שכנים אין איסור יחוד בחדר המדריגות אע"פ שנעול למטה לרחוב, משום דהוי כפתח פתוח לרשות הרבים, וכך כשיש בית שגרים בו רק שתי משפחות כל אחד עם דלת נפרדת לבית שלו אבל משתמשים ביחד עם הפרוזדור להגיע להדלתות, אין שום חשש יחוד כיון שיש לכל אחד דירה לחוד קלב.

⊗ הערות וביאורים ⊗

בספר דבר הלכה בשם החזון איש (סימן ג' סעיף ו'), ועי' בקובץ מבית לוי דיני יחוד (סעיף כ"ה) שכתב דחדר מדריגות אפילו בקומות הגבוהות נחשב כפתח פתוח, ע"פ הפתחי תשובה (ס"ק י') בשם הבינת אדם שכתב דפתח הפתוח לחצר שיש בו ג' בני אדם הרי הוא רשות הרבים לענין טומאה, וה"ה כאן בחדר מדריגות יש להקל. אבל בקומה העליונה שאין שם אלא ב' דירות ואין הרבה עוברים ושבים שם יש להחמיר, דאין דלתיו כפתח לרשות הרבים. ולפי זה נראה דה"ה בשאר קומות בלילה שאין הרבה עוברים ושבים יש להחמיר, ועי' מה שכתבנו לעיל לגבי פ"פ בלילה. ונקטו הפוסקים שאפילו בבנינים שדלת לבנין נעולה, או שיש שם שומר שעומד לפני הדלת בכניסה והיא נעולה שאין חשש יחוד ונחשב כפתוח לרשות הרבים אם שכנים נמצאים שם.

קלב. כבר הזכרנו לעיל בשם הגדולים לגבי חדר מדריגות שיש לו דין כפתח פתוח, ויש שהסתפקו לגבי הקומה העליונה ולמעשה לעיל הזכרנו שיש מחמירים ויש לעשות שאלת חכם בכל מקרה. ועי' בספר נטעי גבריאל פרק י"ג הערה ז' שהביא בשם גדולי הוראה שעיקר האיסור הוא להיות במצב שאין מחוסר רק קריבה, אבל במקום שצריכים להכנס לדירה של פלוני לא אסרו.

כ"כ שיעברו שם, וכל שכן שדה יש בהם איסור יחוד, והגדר של "מצוי" נקרא בערך כל חמש דקות.

איסור יחוד במטע אילנות

ובספר דבר הלכה מהדורה חמישית (סימן ט' סוף הערה ט"ז) הביא שם דנשאל אם מותר לאיש לעבוד במטע אילנות בגודל עשרים דונם בערך, כאשר באותו הזמן עובדת גם כן אשה במטע ואין עוד אדם איתם במטע, אם יש כאן איסור יחוד. והשיב דבאלה אופנים נראה שאין בהם איסור יחוד. א' אם המטע גובל עם הכפר או שהוא סמוך לדרך שעוברים בו אנשים, ועצי המטע נמוכים מקומת איש, אז הדעת נוטה דליכא איסור יחוד משום דאפשר להשקיף מהכפר או מהדרך על הנעשה במטע. ב' ואף אם אינו סמוך לא לכפר ולא לדרך, אם מצוי שבאים אנשים למטע ואין הכרח שיראום מרחוק תחילה, נמי ליכא איסור יחוד ובוה נראה דמותר אף אם העצים גבוהים יותר מקומת איש. ואם אין את התנאים הנ"ל יש איסור יחוד, אמנם אם ישמור תמיד מרחק כמלא עיניו בינו ולבינה אז יש מקום להקל בכל גוונא, וכ"כ השב יעקב דאם יש מרחק מלא עיניו בינו ולבין האשה בשדה ליכא איסור יחוד, עכ"ד.

קלא. עי' בעזר מקודש (סעיף ט'), וכן נקט

המתייחד בפתח פתוח והדלת נסגר

ק. המתייחד עם אשה בפתח פתוח ויש לחוש שהדלת תיסגר ברוח מצויה באופן שלאחר שתיסגר יהיה בזה איסור יחוד, או שיש לחוש שאדם אחר ינעול את הדלת, נראה דלכמה שיטות אסור להתייחד עמה אף קודם שנסגרה הדלת קלג.

סמנשי נשים שמותר להתייחד עמהם

קא. חז"ל אמרו דמותר להתייחד עם חמש נשים משום דשונאות זו את זו ואינן מחופות זו על זו ואלו הם קלד: שתי יבמות קלה, או שתי צרות קלו, או אשה וחמותה קלו, או אשה ובת בעלה קלה, או אשה ובת חמותה קלט.

הערות וביאורים

ד) ועוד שכתבו דבזמן הזה אין נוהגין להתייחד עמהם. אך החכמת אדם והחפץ חיים הקילו אף בזמן הזה, ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ד אות ב') דנמי מקיל בזמן הזה ומכח שתיקת הרמ"א כסתימת המחבר יש להקל אפילו בזמן הזה.

קלו. שם. דהיינו שתי נשים הנשואות לאיש אחד. וטעמא דמילתא הוא מפני ששונאות זו את זו מחמת צערא דגופא שחוששת שבשביל חברתה ימנע ממנה התשמיש לעיתים ולענין חרם דרבינו גרשום ועי' בשו"ע אבן העזר (סימן א' סעיף ו').

קלז. שם. והם שונאים זה את זה כי אומרת בלבה שזו תאכל כל יגיעי ועמלי, וכיון שחמותה שונאת אותה היא שונאת את חמותה.

קלח. שם. ובגמ' ביבמות כתוב בזה שני טעמים, או כי האמא שונאת אותה ולכן בת בעלה נמי שונאת אותה, או שבת בעלה אומרת זו תירש כל עמל אבי, ואמי ואני אדחה.

קלט. שם. דהיינו אחות בעלה. ועי' בדבר הלכה (סימן ה' סעיף י"ט).

קלג. כ"כ בספר דברי סופרים סוף ס"ק צ"ג, והסיק כן משום דיש לדמות הך מקרה לדין למה שאמרו שאע"פ ששני אנשים מתייחדים עם אשה אחת אפילו הכי בדרך צריך ג' שמא ילך א' לנקביו, וכן אסרו בלילה משום שמא יישן א' מהן, וא"כ הכא נמי אם הוא דבר המצוי שתסגר הדלת באיזה דרך שהיא אסור, ועי' שם בעמק דבר מה שהאריך בזה.

קלד. שו"ע סעיף י'. ולענין שאר נשים חוץ מן החמשה נשים שהזכרנו, אם הוחזקה מריבה בין שתי נשים ויש להם שנאה של ממש ביניהם, עי' בחזון איש אבן העזר (סימן כ"ב ס"ק ז') שהביא את קושית הפתחי תשובה אבן העזר (סימן י"ז ס"ק י') דכל אשה שנואה לא תהא נאמנת בעדות אשה, ותירץ דלא קשה מידי דדבר זה מסור לחכמים ולא אמרו אלא בה' נשים שהוא ענין קבוע ותמידי, אבל לא פסלו שונא ושנואה, ולמעשה אמרו באלו לא אמרו באחרות.

קלה. שם. דהיינו שתי נשים הנשואות לשני אחין וכיון ששונאות זו את זו אין מחפין זה על זה. ועי' בשו"ת חמדת שלמה (סימן י' אות כ"ה) ובבית משה (ס"ק

חמש נשים המצילות אם צריך להיות עמו-יוצא ונכנס קב. כבר חידשו כמה מהאחרונים שמה שמתירים להתייחד במקום שאשתו משמרתו היינו אפילו כשאינה עמו ממש באותו חדר, ולפי זה יש לעיין אם שאר נשים המצילין מאיסור יחוד האם סגי במה שיוצא ונכנס או שמא צריכים להיות עמו ממש באותו חדר, וראה כל זה בהערה קמ.

⊗ הערות וביאורים ⊗

ודומיא דאשתו דלא צריך עמו ממש. והנה לכאורה נראה לומר שגם אלו נשים מצילין מאיסור יחוד אפילו כשרק יוצאים ונכנסים, דהרי מצאנו לגבי איסורין כגון להחליף בשר או במקום שיש למעט טירחא דביורה דעה (סימן ס"ט סעיף י') ובש"ך שם נקטו דיוצא ונכנס מועיל לגרום איזה מירתת, והרי דברים ק"ו דבשאר איסורין לא מצינו שיקילו בפתח פתוח לרשות הרבים זולת מנגיעת יין נסך אף שלענין יחוד כן מקילין שפ"פ מועיל ואז כל שכן שסגי ליה ביוצא ונכנס לגבי איסור יחוד אם הדברים מועילין לאיסורין. אמנם מביאים הספרים בשם המהרי"ל דיסקין זצ"ל דלגבי יחוד לא מועיל יוצא ונכנס והביא ראיה מהגמ' בכתובות (דף כ"ז.) "לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי" אלמא מצאנו שיש יותר חשש לגבי בעילה מלגבי ניסוך, ולכן אין ראיה ממה שמועיל יוצא ונכנס לגבי יין נסך ללמוד דכן הוא גם גבי יחוד. ולמעשה השיג שם על דעת המהרי"ל דיסקין, ונקט דכבר קדמו הרבה ראשונים ואחרונים שאפשר ללמוד יוצא ונכנס מיען נסך לדיני יחוד. ועי' שם שהביא עוד טעמים לכאורה ללמוד מדיני יוצא ונכנס של יין נסך לדיני יחוד.

היתר יוצא ונכנס על ידי איש או אשה

ובספר הנ"ל הוסיף עוד חידוש דהיה דעתו לומר אחרי שהעלינו שמועיל יוצא ונכנס לכן אפילו בשתי נשים בעלמא

קמ. והנה ידוע דברי המהרי"ל דיסקין בקונטרס אחרון (סימן ה' ס"ק ר"ז) שפסק דיוצא ונכנס לענין איסור יחוד אינו מועיל, מיהו מצאתי שהרבה מעירים על דבריו מכמה טעמים, דהרי הרמ"א באבן העזר סימן קמ"ח הביא הרשב"א דפסק דכל דהוי יוצא ונכנס אין לחוש בדבר לענין יחוד. ועוד עי' בספר תורת היחוד מה שהעיר מהפרישה, וגם הביא כמה תשובות מהאחרונים שהתירו בזה יחוד כשיוצאים ונכנסים. וכך נקט למעשה בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' (סימן ס"ה אות א'), ועי' בספר דבר הלכה (סימן ג' סעיף ו'), ובשו"ת ודברת במ (סימן רפ"ח). וכן נפסק בספר נטעי גבריאל (פרק כ"ז סעיף ט"ז) דהשומר אינו חייב להיות בחדר של איש ואשה שם בתדירות, אלא די שיהא נכנס ויוצא מפעם לפעם והעיקר שלא לבוא בשעה קבועה, וציון להעזר מקודש סעיף ג', וספר ערך ש"י שדימה דין זה לדין יין נסך שמועיל שומר עי' ביורה דעה (סימן קי"ח וש"ך ס"ק ל"ב).

ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות כ') שהביא שכבר הכריע במקום אחר כדעת האחרונים שמה שהתירו לתייחד עם אשה כשאשתו עמו היינו אפילו שלא עמו ממש באותו חדר, אכן לגבי שאר מצילין כגון חמש נשים המצילות מאיסור יחוד יתכן שאינן בגדר משמרתו אלא אם יהיו באותו חדר, או אפשר דאם הנשים באותו חצר סגי ליה

שמירת קטן קטנה

ק.ג. מותר להתייחד עם אשה שיש עמה קטן או קטנה שיודעים טעם ביאה ואינם מוסרים עצמם לביאה קמא.

הערות וביאורים

באחרונים אלא רק מכח סברא לכאורה יש להחמיר. ובשו"ת אגרות משה שם מבואר דליכא חילוק בין אם הנכנס הוא איש או אשה אחרת אפילו משרתת. ובשו"ת אגרות משה שם (סי"ד) מבואר שסברתו בזה משום דפשוט דאיסור יחוד הוי רק אם מתייחד עם ב' נשים לכתחילה, אבל אם מתייחד עם אשה אחת ויהיה בושה אצלו אם תבוא אחרת בשעת מעשה ממילא יש מירתת וליכא חשש יחוד.

שאינ מצילין זו את זו מאיסור יחוד, היינו כששניהן הן ביחוד עם אותו האיש, אבל אם רק אחת ביחוד והשניה היא רק נכנסת ויוצאת ואינה משהה עצמה בכה"ג האשה הנכנסת והיוצאת מצלת על חברתה מכיון שהיא רק נכנסת ויוצאת ואינה שוהה בפנים ליכא למיחש לפיתוי, ולפי זה כתב לחדש דבביקור אצל רופא שאשה אחת היא בפנים והאשה האחרת עומדת בחוץ לשמור עליה ויש לה רשות ליכנס בפנים בכה"ג מצלת.

קמא. שו"ע (סעיף י'). ופירוש יודעת טעם ביאה הוא שהקטנה תגלה סודה שהיא מבינה מה היא ביאה, ומה שכתב המחבר קטנה שאינה מוסרת עצמה לביאה פירושו שאין לה יצר הרע בכלל לתאוות ביאה כיון שהיא כל כך קטנה. ובענין שיעור הגיל לקטן או לקטנה עיי' בספר המקנה מסכת קידושין פב. ד"ה בגמ' שכתב דהגיל הוא מג' שנים ומעלה. אמנם בספר פורת יוסף (סימן כ"ח) תמה על דברי המקנה שכאן לא תליא אם ראויים לביאה, אלא אם הם נעשו בני הבנה ושידעו לספר דברים בשוק, והעלה שם דודאי אין בנים ובנות שומרים עד שהגיעו לגיל חמש או שש. ועיי' בספר דבר הלכה (סימן ד' סעיף ג') שהביא הוראה מהחזון איש דהגיל הוא משש, וכן הסיק לדינא בספר תורת היחוד (פרק ח' סעיף ה'). והגיל שהשמירה נגמרת הוא כשהם בני תשע שנים, ובספר פתח הבית (עמוד קנ"ה) הביא מהגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א דהחזון איש הורה במעשה עם ילדה שהיתה בת עשר דנחשבת כשומרת, ושאלו שהלא הב"ח סובר עד תשע, והשיב החזון איש דהיום שיעור מוסרת

ולגבי החשש שמא אחרי שתכנס האשה השניה יפתה את שניהן ביחד, צ"ע אם יש לחוש על שעה מועטת כזו כי נראה דאף דאסור להתייחד עם שתי נשים, מ"מ שיעור היחוד לגבי שתי הנשים הוי יותר זמן, בכדי שיוכל לפתות את שניהם, ואף דנימא דלא פלוג בשיעור יחוד בין א' לב' נשים, מ"מ ביוצא ונכנס אין בו שיעור פיתוי, וממילא מצלת על חברתה, ולרווחא דמילתא נראה לומר דבשעה שתכנס יהיה הפתח פתוח באופן שלא יהא משום יחוד, ובשעה שיוצאת שוב מירתת חברתה ממנה, וזה לכאורה עצה נכונה אפילו לנשים בעלמא, עכת"ד.

אמנם בספר ודברת במ (סימן רפ"ח אות ב') הביא מה שראה בספר פתח הבית דפסק דהך שומר המציל מיחוד על ידי מירתת צריך להיות איש ולא אשה דכיון דאיסור יחוד שייך בב' נשים ממילא יתכן שצריך להיות איש ולא אשה. ושוב הביא דבספר תורת היחוד דחה דבריו דהרי ההיתר של יוצא ונכנס הוי מטעם מירתת, ולכן אפילו לענין שומרת אשה אחרת מועיל, אך כיון שלא מציינו זה מפורש

שמירת קטנים בלילה

קד. אסור להתייחד עם אשה בלילה אפילו עם נמצאת אצלה קטן או קטנה, אבל שני שומרים מהניקמב.

אם מותר להתייחד בלילה עם ב' שומרים שהלכו לישן קה. מותר לאיש להתייחד עם אשה בדאיכא שני שומרים אפילו כשהם ישינים קמג.

✻ הערות וביאורים ✻

אמנם בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק ט"ז אות ה') כתב שם כדבר פשוט דמהני.

קמב. על פי מה שכתב הרמ"א לעיל (בסעיף ה'). וכן מבואר נמי ביורה דעה (סימן קצ"ב סעיף ד') דבכלה שפירסה נדה צריך שתי שומרים בלילה. ועי' בספר תורת היחוד (פרק ח' סעיף י"א) שהביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דדוקא קטן או קטנה בת שבע או שמונה בגדר שומרים, ולכן בלילה כשיש שתי ילדים מותר להתייחד. ועי' בערוך השלחן (סעיף י') שכתב דאם הילדים אינם ישנים באותו חדר יש להחמיר, אך קיימא לן כדעת שו"ת פנים מאירות חלק ב' (סימן קל"א) להקל, וכן נהגו העולם להקל לענין כלה שפירסה נדה שמותר לישון בחדר עם בעלה עם הילדים יושנים בחדר לידם, וכך פסק החזון איש, ועי' בדבר הלכה (סימן ו' סעיף י"א).

ועי' בספר מנחת איש חלק א' (פרק י' סעיף ט"ז) שהביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שפסק דכשקטנים שומרים מאיסור יחוד, זה מועיל אף כשאין הקטנים ישנים באותו חדר אלא בחדר הסמוך, רק שהדלת ביניהם תהיה פתוחה.

קמג. והנה בשו"ת ויען דוד חלק ב' (סימן קפ"ז) נשאל אודות אשה אחת בלילה להתייחד עמה כשנמצאים עוד ב' שומרים וכולם הולכים לישן, ופסק

עצמה לביאה מאוחר יותר, ולכן ילדה בת עשר ודאי יכולה להיות שומרת. ולמעשה יש בזה מח' גדולה בין פוסקי זמננו. בספר אהלך באמיתך (פרק כ' סעיף פ"ב) לבעל הבצל החכמה פסק כהמקנה דמגיל שלש הוי שמירה, וכן כתב בדבר הלכה (סימן ד' סעיף ב'). ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ב' (סימן תרנ"ח אות ב') שכתב דהגיל מתחיל מבן חמש, וכן דעת הגר"פ שיינברג זצ"ל ועוד כמה פוסקים. ובספר תורת היחוד כתב מגיל חמש או שש, וכן דעת שו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ד אות א'). ודעת הגאון רבי ניסים קרליץ הוא מגיל שש-שבע עד גיל עשר, כן כתב בחוט שני שבת חלק ג' (עמוד רמ"ה), וכן בחוט שני נדה (סימן קצ"ב עמוד ר"ב). ודעת הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מובא בספר ילדים בהלכה פרק י' (הערה ל"א) הוא שמתחיל מגיל שבע. ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא בספר משנת השלחן (תשובה קפ"א) הוא מגיל בערך שמונה.

איזה קטנים מצילים מאיסור יחוד

ובענין איזה קטנים מצילים מיחוד האם דוקא קטנים של אחרים או אפילו הילדים של האשה עצמה. הנה בספר שו"ת מהר"ם זיסקינד (סימן כ"ז) כתב דדוקא קטנים של אחרים מיקרי שומרים להתיר יחוד, אבל ילדיה פשיטא דלא מיקרי שמירה שאינה בושה מפניהם.

זקן מופלג אם מהני לשומר

קו. זקן מופלג שיש לו איש ששומר עליו במשך היום, ובתו של הזקן מגיע אליו לביקור, אין הזקן נחשב כשומר כיון שהוא בקושי יכול להסתובב קמ"ד. אמנם במבוגר אפילו זקן מופלג אם הוא מבין מהנעשה מסביבו וגם מסתובב לבד, פשוט שמועיל לשמור מאיסור יחוד.

שומר סומא או מוגבל

קז. היתר יחוד עם שני אנשים כשרים שהזכרנו לעיל, הוא בדוקא אם שניהם ברי דעת, אבל אם אחד מהם מוגבל בדעתו, כגון חולה אלצהיימר רח"ל וכיו"ב, וכן שיכור וכיו"ב, אינו נחשב לשומר. אבל סומא נחשב כשומר להציל מיחוד, כיון שהוא חש ומרגיש מהנעשה בסביבתו קמ"ה.

אח אם הוי שומר לאחותו

קח. אח ואחותו שמתייחדים עם עוד איש מותר, ושפיר הוי האח שומר ליחוד אחותו עם חברו וכדומה, וראה טעם הדבר בהערה קמ"ו.

⊕ הערות וביאורים ⊕

שכתב דכיון דהחשש שמא יישן אחד מהם, דומה לשמא יצטרך אחד לנקביו, ולא חיישינן שמא יצטרכו שניהם בפעם אחת, הוא הדין בשינה דלא חיישינן שישנו שניהם, מיהו כשהולכים לישן במתכוין לא מהני אפילו שלשה.

ולמעשה עיי' שם שהסיק לדינא דבתלתא כו"ע סוברים שסגי אפילו בישנים, וכן מוכח משו"ת בית שלמה או"ח (סימן מ"ח בסוף), ועיי' בשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה (סימן ה'). ולכן מותר להתיחג עם אשה בדאיכא שני שומרים אפילו כשהם ישינים.

קמד. דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מהקלטות של הרה"ג יעקב יוסף ולדשיין שליט"א.

קמה. שיעורי הגר"מ גרוס שליט"א מודפס בתל תלפיות.

קמו. בספר דבר הלכה שו"ת בסוף הספר (סימן כ"ב אות ב') נשאל לגבי אם

שמותר ונביא תוכן דבריו.

הראב"ד בספר בעלי הנפש שער הפרישה (ד"ה הנה) שממנו מקור הלכה זו וז"ל בכלה וכו' אסור להתיחד עמה בלילה וכו', נמצא שיחוד הזה חמור יותר מיוחד של אשת איש, שהיא מתייחדת עם שני אנשים כשרים, וזו אינה מתייחדת עם בעלה עד שיהיו שם אנשים ונשים, והטעם מפני שהיא אשתו והיצר מקטרג עליה. ויש אומרים שבאשה אחרת כמו כן בעינן טפי, וכי אמרינן דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, הני מילי ביום אבל בלילה לא יישן עמה בבית אחד עד שיהיו שם שלשה כשרים מפני שהיא דומה לדרך זו דאמרינן לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה, שמא יצטרך אחד לנקביו ונמצא אחד מתייחד עם הערוה, והכא נמי חיישינן דלמא אדניים חד מינייהו איתער חד ועביד איסורא, ומסתברא כוותיה, מיהו שמירת נשים לא בעינן כלל וכו' ע"כ דברי הראב"ד. ועיי' בדרישה (ס"ק ד')

מאיזה גיל מתחיל איסור יחוד

קפ. תינוקת שהיא פחותה מבת שלש שנים ותינוק פחות מבן תשע שנים מותר להתייחד עמהם, שלא גזרו אלא על יחוד הראוי לביאה קמז.

ספק בגיל הקטנה

קי. אם הוא מסופק או הקטנה בת ג' שנים נמי יש להתיר קמח, ולמעלה משלש אע"פ שאינה מוסרת את עצמה לביאה יש לחוש לאונס ולפיתוי קמט.

הערות וביאורים

עליו האיסור. וממה דאעפ"כ אין חובת חינוך מבואר דכל שחסר בהמצב הנוכחי כל סיבת האיסור לא שייך חינוך בכזה. ועוד יותר מזה מבואר שם והוא דקטן בן ט' ויותר שלא בא עדיין לכלל י"ג שנה מותר לו להתייחד עם קטנה פחותה מת י"ב שנים, באשר קים לן שיחוד קטן וקטנה לא יעוררם לידי עבירה הגם ששניהם כבר ראויים לביאה.

וכתב לבאר דהרי ההסבר הוא דלא תיקנו בענין כזה ענינא דחינוך עד ליום הבר מצוה. הרי לן שתי הוכחות ברורות דכל שהמצב חסר מצד עצמו לא חל בכזה חובת חינוך. והגם דקטן מבן ט' ואילך בר ביאה היא, ולכן שניהם אסורים להתייחד עם גדול בשנים, מ"מ כל שאין בין המתייחד גדול בשנים אין יצרא דעריות שולט בהם, דיצר זה בעיקרו נמצא בגדולים בשנים. ולכן אם הגבר גדול יש לחשוש שהיא תעורר אותו להתאוות לה אבל מבין שני קטנים לבד לא יוולד יצר לחטוא ולכן אין להם איסור יחוד, וראה בסמוך יתר אריכות בענין מצות חינוך באיסור יחוד.

קמח. כך פסק בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' (סימן ס"ה אות י"ב).

קמט. עי' בחלקת מחוקק שם, ועי' בחזון איש (סימן ל"ה ס"ק ג').

אחיה הוי במקום שאחותו מתייחד אי הוי שומר לה, כיון דבעצם אחיה מותר רק ביחוד לפרקים. והשיב שם שאח הוי שומר ומותר להתייחד עם אח ואחותו וכמבואר בספרו (סימן ח' סעיף ו') שיש סברא להקל משום שאחותו מתביישת לזנות בפניו אחיה, וכ"ש אביה. ועוד כל מה שאסרו לענין לדור בקביעות עם אחותו אין שייך לנידון הזה, משום דשם החמירו מפני הקביעות, ואילו הכא מותר משום שמותר להם להתייחד לפי שעה או שלא בקביעות.

קמז. שו"ע סעיף י"א. ועי' בערוך השלחן דאם אביה קידשה אפילו שהיא פחותה מבת שלש שנים אסור להתייחד עמה כי יש לה דין כאשת איש.

וראיתי הערה חשובה בספר לבושה של תורה להגר"א פאלק שליט"א (סימן נ"ו אות ג') דהרי השו"ע פסק דתינוקת שהיא פחותה מבת שלוש ותינוק פחות מבן ט' מותר להתייחד עמהם שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה. ולכאורה תמוה טובא דאיך הותר לקטן בן ח' שנים להתייחד עם האשה מחמץ דאנו בטוחים שלא יקרה כאן מעשה עבירה, הא מצד חינוך הוה לן לאסור על תינוק להתייחד עם האשה כשם שיהא אסור עליו להתייחד כשיגדל, ואפילו כשיהא רק בן ט' שנים כבר יחול

יחוד קטן וקטנה

קיא. מותר לקטן פחות מבן י"ג שנה להתייחד עם קטנה פחות מבת י"ב, וכן מותר לקטנה עד י"ב להתייחד עם קטן עד י"ג כיון ששניהם אינם בר עונשים. אך יש מגדולי הפוסקים שדעתו שנכון להחמיר מטעם חינוך. ולענין שומר טף (ביבי סיטר) ראה הערה ק"ז.

⊕ הערות וביאורים ⊕

שליט"א והשיב דנכון להזהר. ואח"כ מצאתי בספר משנת היחוד (עמוד ר"ל) שכתב דיש ליישב מה שהקשה השבט הלוי שחינוך אינו אלא במצוות עשה כקריאת שמע וברכות וכיוצא בו, וגם במצוות לא תעשה אין שייך לחנך אלא בהפרשה מגוף האיסור, משא"כ יחוד שאינו גופו של איסור ממש, אלא מדיני לא תקרבו.

ולמעשה אע"פ שיש מגדולי הפוסקים שמחמירים להזהיר אפילו לקטנים, מ"מ לענין הלכה כבר הכריע הגרי"ש אלישיב זצ"ל להקל כדעת המהרש"ל שאין איסור יחוד בקטנים. ומ"מ היכן שאחד רוצה להחמיר ומנוע אותם מיחוד תע"ב, אבל אינו מחויב בזה.

דיני שומר טף למעשה

ולענין שומר טף, קיימא לן מדברי המחבר שם דאסור לילדה מגיל י"ב שנה ולמעלה לשמור על ילד בן ט' שנים ומעלה באופן ששייך איסור יחוד, וה"ה להשאיר ילד בן י"ג שנה עם ילדה בת ג' שנים ומעלה, ורק אם יש היתרים שהזכרנו לעיל כגון פתח פתוח לרשות הרבים ביום, ובלילה עד השעה שמקובל באותו מקום שעדיין מסתובבים אנשים ברחוב, אז יש להתיר בכה"ג, אך כבר כתבנו שבכל שאלה יש להתייעץ עם מורה הוראה כדי להבחין המצב ואולי יש מקום להקל או להחמיר. וכששאלתי את בעל האבני ישפה [זצ"ל] השיב לי בדבר השאלה אם בנות שש עשרה ושלש עשרה יכולות לשמור על ילדים בני י"ב

קנ. דעת הסמ"ג (לאוין קכ"ז), והמהרש"ל סוף מסכת קידושין (סימן כ"ב).

מצות חינוך באיסור יחוד

ולענין חינוך הילדים בחומר איסור יחוד מצד חיוב חנוך לנער על פי דרכו עי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ד אות ג') שהביא את דברי הסמ"ג שלא שייך איסור יחוד אלא שא' מהם בר עונשין, ותמה מדוע לא שייך גדר חינוך גם בקטן וקטנה מאיסור יחוד, ואף בפרישה מאיסורים חייב חינוך כמבואר באו"ח (סימן שמ"ג), ואף שהאיסור מדרבנן שהרי הבת קטנה מיי"ב שנים מ"מ גם מדרבנן שייך חינוך ובפרט ענין המורגל הרבה כיחוד, ולכן מן הראוי לחנך את הקטנים ולמנועם מאיסור יחוד. וכן אמר בעל מחבר שערים המצויינים בהלכה זצ"ל מאחר דהדור שלנו פרוץ כל כך צריכים להזהיר אותם בדברים כאלו. וכן נקט בשו"ת שרגא המאיר חלק ח' סימן קכ"ו.

ובספר נטעי גבריא פרק י"א הערה ג' הביא דברי השו"ת שבט הלוי שהעיר על דין זה, דמדוע לא נאמר בזה מצות חינוך דהלא זה ענין חמור של עריות, וכתב דאפשר לומר דכיון שאפילו אם יעשו האיסור אינם בר חיובא לא גזרו וצ"ע. ובאמת יש לדייק דיוק עצום שהרי אינו מוזכר בשו"ע שקטן וקטנה מותרים להתייחד זה עם זה, רק כתב דתינוקת שהיא פחותה מבת שלש ותינוק פחות מבן ט' מותר להתייחד עמהם, וצ"ע. ומצאתי בספר הליכות חיים חלק ב' (שאלה שכ"ג) ששאל זאת להגר"ח קניבסקי

קטן להתייחד עם נכרי גדול
 קיב. אסור לקטן להתייחד עם נכרית גדולה, וכן אסור לקטנה להתייחד
 עם נכריקנא.

יחוד עם זקן שתשש כוחו
 קיג. הזכרנו לעיל שאסור להתייחד אפילו עם זקן קניי, אמנם בזקן חלש
 שתשש כוחו נחלקו גדולי האחרונים בזה, יש אומרים שאסור
 להתייחד עם זקן חלש ביחוד דאורייתא, וביחוד דרבנן יש להסתפק, ויש

⊕ הערות וביאורים ⊕

ומענין לענין באותו ענין ראוי לציין
 לדברי האגרות משה חלק ד' אבן העזר
 (סימן ס') במה שכתב לגבי בחור שרוצה
 להיות בקשר עם נערה שלא לצורך
 נישואין. ועי' שם מה שהאריך בכל מיני
 איסורים שיש בזה, והרי הוא דבר שצריך
 פירסום.

קנא. אע"פ שהבאנו לעיל דעת הים של
 שלמה שאין איסור יחוד בקטנים,
 שאני התם כיון ששניהם קטנים ואינם
 מורגלים לדבר עבירה. אבל יחוד קטן עם
 נכרית גדולה וכגון שמצוי לגבי מי שיש
 להם משרתת גויה, והיא עלולה לפתותו,
 יש לאסור בזה. וכל שכן ביחוד קטנה עם
 נכרי, שודאי שיש לחוש לפיתוי או לאונס,
 וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל מובא
 בספר מנחת איש (פרק א' הערה ט'), ועי'
 בשו"ת חיי הלוי חלק ב' (סימן ע"ח אות ט').

קנב. כמ"ש המחבר בסעיף א'. ובספר
 הלכה למעשה דיני יחוד וקדושה
 (עמוד ל"ב) כתב דלכאורה גם כשאחד מהם
 מוגבל בתנועות גופו וצריך סיוע בשכבו
 ובקומו ובהליכתו וכדומה. אך יש
 להסתפק אם יש איסור יחוד כשאחד
 מהם מחוסר הכרה, ואולי יש לחלק בין
 אם האיש מחוסר הכרה שבזה אין איסור
 יחוד, לאשה שמחוסרת הכרה ששמא אז
 יש איסור יחוד ולמעשה צ"ע, ובהערה
 שם.

ובני י"ג. לא כתבת אם שומרים על בנים
 או על בנות, אבל אני מבין ששומרים על
 בנים כי אם כולם בנות לא היתה שאלה
 של יחוד כלל. אבל נבאר מה הדין בבן
 אחד ובשני בנות. אם יש בן אחד, נמצא
 שיש שלש נשים ובן אחד, ובזה יש הרבה
 מתירים שאין איסור יחוד וכמו שכתב
 בספר דבר הלכה (פרק י' סע' א'). אבל אם
 שני הצעירים הם בנים, נמצא שיש כאן
 שני אנשים, ובזה סומכים על הפוסקים
 ששני אנשים מתיחדים עם נשים הרבה,
 וכמו שכתב שם (פרק ט' סע' א'). גם יש
 פוסקים ששני גברים מתיחדים עם שני
 נשים, כמו שכתב שם סע' י"א. וכל זה
 דוקא בתחילת הלילה עד שעה 11 אבל
 אחר זה שזה זמן שהולכים לישון, אז צריך
 ג' גברים כי שמא אחד צריך לנקביו,
 ונשאר אחד עם הנשים. ושוב ראיתי
 בשו"ת רבבות אפרים חלק ב' סימן קצ"ז
 לגבי ידיעות חשובות אות ו' שהביא
 מקונטרס על הל' יחוד שהביא בשם
 הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"פ שיינברג
 זצ"ל שאסור לאיש מבן שלש עשרה
 ומעלה להיות שומר טף עבור תינוקת בת
 ג' ומעלה.

ובספר נטעי גבריאל (פרק מ"ב סעיף ז')
 כתב על פי פרסום מגדולי הוראה דלא
 יקח שומרת קבועה בבית וכן עוזרת,
 מכיון שעל ידי זה ליבם גס בה ויכול
 לצמוח מזה כמה מכשולים.

מתירים בכל אופן, וראה כל זה בהערה קנג.

✪ הערות וביאורים ✪

גבורות אנשים מותר ביחוד דרבנן, ובמקום הצורך יש להקל בכל אופן. וחולה שמחוסר הכרה והרופאים אומרים שאין סיכויים שיתרפא מותר להתייחד עמו, וכו"ע מודו שאין חשש מראית עין שהרי יודעים ורואים המצב של החולה, וכך דעת הגרשז"א זצ"ל הובא בספר ועלהו לא יבול חלק ב' (עמוד ש"ג). אכן עי' בספר דבר הלכה (סימן ב' סעיף ט') שהביא דמהתוס' והמאירי והמהרש"ל משמע דבכה"ג מותר אפילו ביחוד דאורייתא, וכך הביא מהעין יעקב. ועי' בספר נשמת אברהם (סימן כ"ב) בשם הגרשז"א זצ"ל. ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק כ"ב) שכתב דהעיקר איסור ביחוד כדכתב הרמב"ם ופסק כמוהו בשו"ע, שהוא צריך להיות מצב שעשוי לגלות ערוה, ולפי זה מי שאין לו גבורות אנשים באופן שאין חשש שיכולו לבוא לגלות ערוה מותר לו להתייחד עם הנשים. ועי' בשו"ת משנת יוסף חלק ח' (סימן צ"ג) שנשאל בשאלה השכיחה מאוד, בזקן מופלג הדר לבדו, שכבר אין לו גבורת אנשים ובאה אשה לעשות צרכיו בבית האם יש איזה היתר בזה. והשיב דהראשונים נתנו טעם לאיסור יחוד שיגרום לג"ע, ולכן יש לעיין האם זה יועיל להתיר כאשר לא שייך שיגרום לג"ע, וכמובן יש לבדוק את הזקן אם כלתה לו גבורת אנשים לגמרי ולא יכול במציאות להגיע לג"ע או שפסקה רק תאוותו. וכתב שצריך לחקור אם יחוד הוא סייג לגילוי עריות ממש דהיינו ביאה, או סייג גם לשאר קריבות, ונפקא מינה אם צריך שיעור טומאה שלהרמב"ם ושו"ע לא נזכר שום שיעור של יחוד האסור, רק האחרונים למדוהו מסוטה ששיעור יחוד הוא כשיעור צליית ביצה,

קנג. הנה בשו"ת זית רענן אבן העזר (סימן א') כתב בנידון אחד לגבי זקן שנתבטלו כל כוחותיו לקשוי ולזרע שגם כן אסור להתייחד עמו ביחוד דאורייתא, אבל ביחוד דרבנן יש להסתפק. ועי' בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' סימן ס"ה אות י' שכתב דבעובדא דזקן חלש שנתבטלו כל כוחותיו ולא שייך לבוא לידי קישוי היה שייך להתיר אם היה זה ברור, אבל אי אפשר לידע זה בודאי בזקנים וחלושים שנתמעטה התאוה והרצון ואיכא מציאות דיתעורר תאוותם פתאום. ועי' במסכת קידושין (דף פ"א:) דבעובדא דר"ח בר רב אשי דכבר עברו כמה שנים דפריש מאשתו מצד זקנתו כדפירש רש"י, ומוכרחים לומר דלא היה יכול להתקשות ולבעול מצד זקנתו דאל"כ הרי היה מחויב במצות עונה לאשתו, ומ"מ הרי חזינן דהיה שייך להתאוות ולהתקשות ולבעול רק שהיה צריך יותר עניני הרהור שיעוררוהו להתקשות שיכול לבעול, וא"כ בכל זקן וחלש יש להסתפק בזה ואסור ביחוד. ואולי גם הזית רענן איירי בזקן וחלש כזה. אבל בזקן וחלש שהוא חולה ושוכב במטה וידוע שלא יכול להתקשות ולבעול על פי רופאים מצד מחלתו מסתבר דליכא איסור יחוד, ויש שהחולה מרגיש זה בעצמו. ופנויה טהורה שאיסורה רק דרבנן מותרת להתייחד עם כל זקן חלש שאינו יכול להתקשות לפי הרגשתו בעצמו ופירש מאשתו בשביל זה דדבר רחוק הוא שיתקשה ואין לו לחוש ביחוד דרבנן לזה, עכ"ד. ועי' בספר נטעי גבריאל (פרק ה' סעיף ב-ו) שכתב דאפילו זקן שתשש כוחו אסור לו להתייחד עם אשה, אכן זקן מופלג מאוד וחלש או חולה ששוכב במטה באופן ברור שאינו יכול לבוא לידי

שראינו לגבי חלון. ואם לא ניתן לעשות כן, אין מקום להקל.

וראיתי שהיה עובדא עם הרה"ק מסטולין זצ"ל שלעת זקנתו עשו לו ניתוח ושכב בחדר בבית חולים והכניס לחדר אשה זקנה מופלגת והיה נדמה לו שיש כאן איסור יחוד והתגולל ליד החלון, וכששאלוהו על זה השיב אינכם מכירים את היצר הרע הוא יכול לחזק אותי להיות לרגע כבריא וליפות את הזקנה הזאת.

מי שיש אלצהיימר ר"ל יחוד עמו

ולענין מי שיש לו אלצהיימר ר"ל אם יש היתר להתייחד עמו, עי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"א אות ט') שכתב דאיסור יחוד נוהג אף בזקן או זקנה מופלגים שלא חילקו בכך חז"ל, ומ"מ בחולה אלצהיימר שלא שייך אצלו קישוי ואף אינו יכול לשאת ולתת עם אנשים, אין חוששין לאיסור יחוד שכן אי אפשר שיגיע לידי עבירה, ומ"מ גם בו צריך להיזהר מחיבוק ונישוק. ובכל חולה הדין תלוי במצבו, ובמקרים מסוימים יש להתיר על פי הוראת מורה הוראה מובהק. ויש לעורר שבתלמיד חכם שחייבין בכבודו, יש להשתדל שלא יגיע למצב שיזדקק להיתרים באיסור יחוד, עכ"ד. ובעל המשנת יוסף שליט"א השיב לי בתשובה דלענין יחוד במי שיש בו ר"ל אלצהיימר תלוי אם במציאות יש לו כח גברא דאסור, דחולי השכחה לא מועיל אלא גורע שיכול לשכוח בכלל שאסור אם יצרו יתגבר עליו, וא"כ הוא כעבר ובטל דאז מותר. וכתב לי הגרש"מ אריאלי שליט"א שכבר דנו בחולה בשו"ת אגרות משה ובנשמת אברהם בשם הגרשז"א, ונראה דלגבי חולה אלצהיימר ר"ל צריכים לברר אצל רופא מומחה לדעת מה בדיוק החולי כדי להבחין אם

דאם אומרים איסור יחוד הוא סייג לגילוי עריות ממש, אם כן שיעור היחוד האסור הוא רק כשיעור טומאת סוטה. אבל אם יחוד הוא סייג לכל מיני קריבות אם כן אין לזה שיעור ואפילו יחוד כל דהוא אסור. ויותר מזה מצא בשו"ת להורות נתן חלק א' (סימן נ"ז אות ג-ד) שנקט דאין איסור יחוד רק סייג לקריבות אלא הוא קריבות בעצם כמו שאר קירובים, אמנם בהמשך דבריו אזל לדעת הסוברים שיחוד אסור רק מחשש ג"ע ממש. וכן נפקא מינה לזקן וסריס דלא שייך בהם ג"ע ממש, אבל קריבות שייך גם בהם, וממילא יש גם בהם איסור יחוד, ובשו"ת להורות נתן חלק ו' (סימן קי"א) הוסיף דלא רק משום לא תקרבו אסור, אלא יש איסור נמי משום לבלתי עשות מחוקות התועבות, וזה שייך גם בזקן וסריס. ועיי"ש אריכות בזה. ולמעשה בסוף דבריו הסיק דעיקר האיסור הוא מחשש שיקפוץ תמיד יצר הרע דזנות, וזקן שנתבטל כוחותיו באישור רופא לא שייך יחוד. אבל אם לא ברור לגמרי דלא שייך, ואפשר דיתעורר תאוותו פתאום, באשת איש אסור להתייחד, ועם פנויה טהורה יותר קל. ובענין בית חולים שהאחיות מטפלות בזקנים ובחולים, ואין האחיות טהורות מנדה צריך להיזהר מיחוד, עכ"ד.

עזרה ממטפל לאשה זקנה

וראיתי בספר והערב נא להגר"י זילברשטיין שליט"א חלק ב' (עמוד תק"א) שנשאל מרופא לגבי אשה זקנה שצריכה מטפל והמטפל מכיר אותה הרבה שנים כיון שהיה מטפל גם בבעלה המנוח, ורוצים לדעת האם אפשר להמשיך עם המטפל, או שמא גורם ליחוד. והשיב דאם מדובר על שעת הדחק גדולה, ניתן להתקין מצלמות נסתרות בתוך הבית, כדי שבני המשפחה של האשה הזקנה יוכלו להסתכל על הנעשה בדירה אפילו בלילה, ובזה לא שייך איסור יחוד, כמו

יחוד עי' מה שכתב בספר קנין דעה הל' נדה (סימן קפ"ז סעיף י"ד).

חולה במצב חמור שלא שייך לבא לביאה

בספר דבר הלכה מהדורה חדשה חלק שו"ת בסוף הספר (סימן ז') הביא בסוף עובדא בחולה במצב חמור שצריך להרימו ולהשכיבו, והמחלה כלתה אצלו את אותו מקום שלא ראוי יותר לביאה, והחולה עדיין בהכרה אולם עונה מעט מאד לשאלות, והוא בדכאון. ושאל את בעל הקהלות יעקב זצ"ל אם אפשר להתייחד עם חולה כזה, והשיב להתיר לאיש אחד להיות ער על ידו בלילה בביתו אף דרק אשת החולה לבד בבית ולא הוי איסור יחוד, משום דאמרינן ביה אימת בעלה עליה וכמו אשת סריס דאמרינן אימת בעלה עליה, משום דאימת בעלה אינו תלוי בראוי לביאה אלא עצם האימה מהבעל.

סיכום קצר בדיני יחוד עם חולה

ולסיכום דיני חולה ראיתי בקונטרס יחוד להגר"י ישראלזון זצ"ל (סעיף ל"ז) שהביא דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דחולה סיעודי או זקן שיש לו אחות מטפלת הנמצאת עמו לבדה, יש להם להזהר מאיסור יחוד, אא"כ נחשב לחולה כזה שלא חל עליו איסור יחוד, ויש לשאול חכם מי נחשב לחולה כזה, ואי אפשר לסמוך בזה על כל רופא. וחולה שאינו יכול לזוז ממטתו מתוך חולשה, גם יש להזהר מיחוד עם אשה כגון מטפלת וכיוצא בזה. וכן אשה חולה שמטפל בה אח. ואין הבדל בין אם המטפל או המטפלת הם יהודים או גויים.

באמת חסר לו כח גברות וכדומה. ולמעשה בספר נשמת אברהם חלק ג' עמוד צ"ט הביא דעת הגרשז"א זצ"ל שלמד שאסור ביחוד אף עם שכיב מרע גוסס ונוטה למות, וכן החמיר הגר"נ קרליץ שליט"א. ויש לשאול למורה הוראה בכל מקרה.

והנה אחרי שהתייעצתי עם הרבנים החשובים בנושא של יחוד עם חולה אלצהיימר ר"ל והפנו אותי לברר את המציאות אצל רופא מומחה, שאלתי וביררתי אצל אממ"ר שליט"א שהוא רופא מומחה בתחום של חולים זקנים, והוא טען שלכאורה היא אסור להתייחד עם חולה אלצהיימר כי לא ראינו שיש להם חסרון בכח גברות שלהם מחמת המחלה שלהם, ואדרבה הוא הוסיף שלפעמים יש להם יותר כוחות, ומהם צריכים מאוד להשגיח ולהזהר, מאיסור יחוד, וכל זה שמענו ממנו על פי רוב החולים עם אלצהיימר, אבל בחולה הנ"ל שאצלו אין לו כח גברות שתש כוחו לגמרי מחמת זקנתו או מחמת חולשתו, השאלה אחרת ויש מקום להקל יותר על פי הוראת חכם.

ועוד שמעתי ממנו שהרי ר"ל הגיל שמקבלים אלצהיימר בזמנינו ירד הרבה ואפילו אנשים בריאים בגופם בגיל ששים וכדומה (לא עלינו) מקבלים את המחלה הנ"ל, ואצלם אין שאלה כי מעשה עבירות הם יודעים מה לעשות, רק שדעתם וזכרונם אינם צלולים בכלל, ובכל שאלה כדאי לשאול רופא מומחה בזה, כיון שלפעמים חושבים שיש לו מחלת אלצהיימר ובאמת זה לא כל כך גרוע כמו שחושבים.

ולענין חולנית אם שייך ביה איסור

אשה שתש כוחה

קיד. אשה שתש כוחה והיא זקוקה לעזרת משרתת נכריה שתסייע לה תמיד, צריך בעלה להזהר מאיסור יחוד, אך אם אשתו משמרתו אין איסור יחוד, ואפילו כשהיא יושנת. ואשה זו אע"פ שהיא כל כך חלשה שאינה יכולה ללכת בכוחות עצמה, אם דעתה צלולה יש להקל קני.

יחוד עם אנדרוגינוס

סעיף יב

קפו. אנדרוגינוס (שיש לו סימני זכר וסימני נקבה) אינו מתייחד עם הנשים, ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק, אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום קנה.

הרחקת הז"ל מאיסור יחוד

סעיף יג

קפו. תקנו חכמים שהנשים ידברו זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש ויתייחד עמהן קני, ויש אומרים שדוקא בימיהם גזרו מאחר ובית הכסא היו בשדות, אך בזמנינו שבתי הכסא נמצאים בעיר אין לחוש קני.

הערות וביאורים

קנד. דעת הגר"נ קרליץ שליט"א מובא בספר עזרה כהלכה (פרק י"ב הערה ה). ובהערה י' שם הביא דעת הגר"נ קרליץ שליט"א שאם בעלה יצא מהבית אינו מציל את אשתו מן היחוד עם נכרי העוזר לה כיון דלא מועיל ההיתר של בעלה בעיר עם נכרי.

קנה. שו"ע (סעיף י"ב). ומחמירין לכתחילה אע"פ שיש צד שהוא נקבה, כיון שיש ספק שמא הוא זכר. והאיש מותר להתייחד עמו, וכתב הפרישה הובא בבית שמואל כאן כיון שלא מתאוהו בספק אשה, ועי' בלבוש שכתב עוד טעם להתיר משום דאנדרוגינוס אינו ראוי לביאה. ועי' בביאור הגר"א דכתב דיש ט"ס בלשון הרמב"ם ולכן אין חילוק בין איש לאשה ובשניהם יש להחמיר לכתחילה שלא להתייחד עם אנדרוגינוס. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ה את א') מה שכתב בזה. וטומטום יכול להתייחד עם הנשים.

קנו. שו"ע (סעיף י"ג). ואע"ג דקיימא לן באורח חיים (סימן ג' סעיף ב') דאין מספרים בבית הכסא משום צניעות, מ"מ הכא תיקנו שלא יבואו לידי איסור יחוד. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ה את ב') שהביא ראשונים שכתבו דלאו דוקא מספרות אלא סגי להשמיע קולן, ועוד הביא מהאור זרוע דחששו דוקא כשהיו אנשים מבחוץ והנשים בבית הכסא.

קנז. רמ"א שם. ועי' באחרונים באורח חיים שם שכתבו שבעיר אין לחוש משום איסור יחוד, ויש אומרים שהחילוק בין בית הכסא של שדה לשל עיר, דבשדה יש הרבה אנשים שהולכים שם לפנות, ויש לחוש שיבוא שם איש, אבל בעיר אין הבית הכסא קבוע לרבים ואין לחוש שיכנס שם אחר, ועי' במשנה ברורה שם. ועי' בשו"ת שבט הלוי שם שהביא דעת הרמ"א והוסיף דלמדנו מזה דעלינו לגזור בכל מקום שיש חשש יחוד, אלא דבמציאות של בית הכסא אין חשש

אשף יהחולכת בשוק עם בנה

ק"ז. הרחיקו חז"ל שלא תלך אשה בשוק ובנה אחריה, שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו קנ"ח.

אשף שמונה לשמור על נשים

ק"ח. אין ממנין אפילו אדם כשר להיות שומר על נשים אפילו שהוא עומד בחוץ, כי אין אפוטרופוס לעריות קנ"ט.

שומר איש במחנה קיץ לנשים

ק"י. מה שנהגו בימות הקיץ בכל המחנות (בפרט בארה"ב) למנות

הערות וביאורים

וע"י בספר דבר הלכה (סימן י"ד סעיף ב') שכתב דיש לעיין הא דאסור כאן אפילו עומד מבחוץ דליכא יחוד אם זהו מפני שהוא שומר או משום שהוא בקביעות ואז אפילו אינו שומר הנשים אסור או דתרת"י בעינן שומר ובקביעות. ע"י שם דהחלקת מחוקק משמע דמבחוץ אינו אסור אא"כ איכא תרת"י שומר ובקביעות, ומהט"ז וברכי יוסף משמע דבגוונא דליכא משום יחוד אינו אסור אפילו בקביעות אא"כ הוא שומר שלהן.

וראיתי שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שפסק דשומר הנמצא ליד שער הכניסה של בית הספר לבנות, אם אין לו רשות להכנס למקום הבנות, יש להתיר ואין בזה האיסור המבואר בסעיף ט"ו שאין ממנים שומר על הנשים אפילו אדם כשר.

ובספר אמרי יעקב אבן העזר ביאורים ד"ה להיות כתב לגבי דבר השכיח בסמינרים ובתי ספר לבנות שעומד שם שומר בכניסה, דלכאורה הוא נגד ההלכה, מ"מ נראה דשפיר יש לצדד בזה לקולא, ותוכן דבריו הוא שמאחר שכל התפקיד של השומר הוא לא להיות אפוטרופוס על הבנות, אלא הוא רק צריך לשמור על השער ולדאוג שלא יכנסו אחרים, יתכן מאוד שבזה לא גזרו כלל, עיי"ש.

בזמן הזה.

קנ"ח. שו"ע (סעיף י"ד), ואינו מבואר באיזה גיל יש להקפיד, וע"י בערוך השלחן שכתב דה"ה בבתה בכל זה. וע"י במאירי וברש"י בסנהדרין דאפשר ללכת בצידה וכל שכן לפנייה.

קנ"ט. שו"ע (סעיף ט"ז), וע"י בחלקת מחוקק ובבית שמואל (ס"ק י"ז) שכתבו דאפילו לשיטת רש"י לעיל (סעיף ה') שאיש אחד עם הרבה נשים מותר להתייחד כל שאין עסקו עמהם, מ"מ הכא כיון דהוא שומר בקביעות וממונה עליהן גרע מעסקו עם הנשים, והב"ח הביא עוד טעם משום דשומר עובד גם בלילה ואפילו רש"י מודה דבלילה אין היתר. וע"י בערוך השלחן (סעיף י"ג) דגם בשניים אסורים, שלא ימלט שהאחד ילך או יישן והשני יתיחד עמהם, ושלשה אפשר שמותר, אמנם לדעת הרמב"ם (סעיף ה') דאפילו עם אנשים הרבה אסור להתייחד, אפשר דגם בשלשה אסור, וצ"ע לדינא. וע"י בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ה אות ד') מה שהאריך בענין זה. וע"י באוצר הפוסקים (עמוד ע"ח) וע"י בדבר הלכה (סימן י"ד סעיף ה'). ובסעיף י' שם כתב דבאופן שהנשים נעלו את הבית באופן שהשומר אינו יכול להכנס אא"כ הנשים יפתחו צ"ע אי יש להתיר.

אנשים יר"ש לשמור בלילה על המחנה משום גוים ופרוצים ודובים וכדומה, ולמעשה יש להתיר למנות איש לשמור בכה"ג ואין לחוש כלל קס.

ת"ח לשכון בחצר עם אלמנה

סעיף יז

קב. אסור לתלמיד חכם לשכון בחצר שיש בו אלמנה אפילו אינו מתייחד עמה אא"כ אשתו עמוקסא.

גרוש שמבקר אמו וגרושתו נמצאת באותו חצר

קכא. יש לצדד להקל לאדם שהוא גרוש ורוצה לבקר אצל אמו לימי חופש וכדומה, באותו חצר שגרה גרושתו, וראה הערה קכב.

⊕ הערות וביאורים ⊕

במחנות שיש שמירה גם בתוך המחנה הוא פשוט. ולכן באופן נידון דידן אין זה נכנס בגדר מה שכתבו הפוסקים דאין ממנין שומר לחצר שיש בו נשים והוא ברור.

קסא. שו"ע (סעיף י"ז), והא דאסרו כמה ראשונים להתאכסן אצל אלמנה, כתב הט"ז (ס"ק י') היינו שהיא לא תתן לו מקום לכבודו ולהאכילו משלה דרך קירוב הכנסת אורחים. ועי' בספר אמרי יעקב אבן העזר שכתב דאם אוכל ושותה משלו בפונדקי כנוהג בבית הפונדקי ואין כאן קירוב אצלה דזהו דרך פרנסתה עם כל אחד בזה ליכא איסור, ועוד כתב הט"ז דלדעת התוס' כל דין זה אינו אלא חומרא בעלמא, ולכן אין להרהר עכשיו על המקילין בזה שאפילו ת"ח דרין בחצר שיש שם אלמנה שיש לסמוך על שיטת התוס'.

קסב. עי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ד' (סימן ש"ב) שנשאל אודות אדם גרוש שרוצה לבקר את אמו, ולשהות בביתה בימי החופש, ובאותה חצר גרה גרושתו בבית אחר, האם זה מותר. והשיב דיש כמה צדדים למה יש להקל בכה"ג, ובפרט דמה שאסרו חז"ל לגור עם גרושתו באותה חצר נראה דהיינו דוקא

קס. והנה בשו"ת עמק התשובה חלק ט' (סימן קמ"ט) נשאל בזה, דלפי מה דאיתא לנו בשו"ע (סימן כ"ב סעיף ט"ז) דאין ממנין אפילו אדם נאמן וכש להיות שומר בחצר שיש בו נשים, אע"פ שהוא עומד בחוץ שאין אפטרופוס לעריות. ובנידון הנ"ל הרי השומר שמר רק בלילה שאפשר שאינו נקרא כשומר קבוע, וכמו שמצאנו באחרונים של' יום נקרא קביעות והכא בלילה לא נחשב כקביעות. ועוד דהכא הפוסקים איירי באופן שהוא כמו אפטרופוס עליהם דהיינו לסדר עניניהם, ורק באופן זה חששו משום קירוב אבל אם הוא ממונה רק לשמירת כניסה ויציאה לא שייך בזה קירוב הדעת. ובעיקר הדבר בזה נראה דאם נאמר דצריכין לחוש בזה עבור דין דאין ממנין שומר לחצר שיש בו נשים אם כן איך מצאנו ידינו ורגלינו דהא בתוך המחנה עובדין שם גברים וגויים בבישול ובנקיון, והלא יותר צריך לחוש להם שהם עובדין בתוך המחנה בקביעות, אך הדבר פשוט שבתוך המחנה יש שמירה שממנים שם שומרים ושומריות על כל התנהגותן, ואם כן שמירה זו מועיל גם לשומר דבכה"ג הוי שמירה מעולה, ומה שאמרו לחוש לשומר החצר, מיירי באופן דליכא שום שמירה בתוך החצר אבל לא כמו שנהוג

מספם מותר לאלמנה לגדל כלב
קכב. אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד קסג.

מספם מותר לאשה לקנות עבדים זכרים
קכג. לא תקנה אשה עבדים זכרים אפילו קטנים מפני החשד קסד.

מלמדת או מלמדת תינוקות
קכד. מי שאין לו אשה קסה לא ילמד תינוקות קסו, מפני שאמהות הבנים

⊗ הערות וביאורים ⊗

זה סמכו העולם שהמלמד יכול ללמד במקום רחוק. ועי' בספר דברי סופרים (ס"ק קנ"ט) שהביא מהגר"ז הלכות ת"ת (פרק א' סעיף ט"ז) שאין למחות ביד המקילין, אך משמע מהפוסקים דלכתחילה יש להחמיר. אולם בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות י"ג) כתב שאין להחמיר בזה דאם כן כשתלד אשתו והיא בבית חולים או בביתה ואינה יכולה לבוא אצלו שאז הוי כמו שהיא בעיר אחרת לא יוכל ללמד את התינוקות ואף אם ימצא ממלא מקום תחתיו מ"מ אין זה טוב לתינוקות.

ועי' בדברי סופרים שם בעמק דבר (ס"ק תקנ"ד) שכתב דלכאורה יש לעיין בדברי האגרות משה שהרי מבואר ברש"י שם דהא דאסור להיות מלמד כשאשתו בעיר אחרת זהו דוקא ברגילות אבל באופן ארעי מותר, ואם כן לכאורה הכא נמי באותם זמנים שאשתו אינה יכולה להיות שם הוי כארעי דמותר כמו בסמוך שיש מתירים בארעי. אך נראה דיש לחלק דדוקא כשאינו מלמד רק באופן ארעי דנמצא שאין לו קשר רב עם האמהות ואין לבו גס בהן כלל אז מותר, משא"כ כאן שהוא מלמד קבוע והאמהות באות לבית הספר ולבו גס בהן, אף שבדרך כלל אין היצר מתגרה בו כיון שאשתו בעיר, אבל כשאשתו לא נמצאת בעיר יש לחוש שהיצר יתגרה בו.

קסו. יש לעיין אם האיסור הוא דוקא

בזמנם ששניהם היו בעלים על החצר והשתמשו בו דאז אסור, אבל חצרות שלנו היום אינם לתשמישים כמו בזמנם, אלא רק למעבר לכניסה לבנין וכדומה, ולכן מאחר שכל הביקור הוא לזמן מועט, מדינא יש להקל אם אין שום עסקים עמה.

קסג. שו"ע (סעיף י"ח), אבל שאר בעלי חיים מותר להתייחד איתם. ובספר דבר הלכה (סימן ט"ז הערה י') כתב לגבי אלמנה שגרה במקום שיש חשש גנבים האם מותר לה לחיות עם כלב לשמור על הבית, והשיב דהרי הטור ושו"ע פסקו כלשון הגמ' לחוש לרביעה, ולמעשה כתבו כמה אחרונים שזה רק לחומרא והרי אם משום האי חשש אפשר לגדל כלבה נקבה דלא שייך חשש זה. ולמעשה נקט לדינא להקל בזה.

קסד. לשון השו"ע (סעיף י"ט).

קסה. מובא בפוסקים דלאו דוקא מי שאין לו אשה בכלל כגון בחור אסור, אלא אפילו מי שהיה לו אשה ונעשה אלמן או גרוש וכבר נקלש יצרו, שגם כן אין לו ללמד תינוקות משום דכל שאינו נשוי עכשיו אינו נחשב שיש לו פת בסלו לענין זה, וגם כן אסור. ואפילו כשיש לו אשה היא צריכה להיות באותו עיר, ואם לאו גם כן אסור, ויש חולקים שאפילו אם אין אשתו באותו העיר מותר ללמד תינוקות. ועי' בחכמת אדם (כלל קכ"ז דין י') שהביא שיטות המקילים, ועל

באות לבית הספר לקחת את בניהם ונמצא מתגרה עם הנשים קס"ז,

✪ הערות וביאורים ✪

למלמד מותר. אבל לטעם של הרמב"ם לכאורה אסור אף בכה"ג דאף שאינן מביאות אותם לבית הספר מ"מ הן באות לבית הספר לבניהן.

ועוד נ"מ היכא שהאמהות אינן באות לבניהם אבל הן מביאות אותן, דלרש"י אסור, ולהרמב"ם מותר דודאי אין כ"כ קירוב במה שמביאות אותם לבד אע"פ שהוא דבר תדיר, כמו שהן באות לבית הספר לבניהם ומתעכבות שם מעט ולפעמים באה גם לדבר עם המלמד. ועי' בספר דבר הלכה (סימן י"ב ס"ק ר').

קסז. שו"ע (סעיף כ'), ומקורו מהמשנה סוף מסכת קידושין (דף פ"ב.) וכן בגמ' שם מובא טעמא דמילתא. והנה יש לעיין באיזה איסור קאי דברי המחבר, האם הוא איסור של יחוד, או חסר בצניעות. ועי' בב"ח שכבר שאל בזה מפני מה כתב כאן משום גירוי ולא משום יחוד, ועוד הקשה שם למה לא אסרינן ליה אפילו יש לו אשה כשאין אשתו עמו. ותירץ דאיש שמלמד תינוקות מן הסתם לא מלמד אותם בביתו, אלא בבית הספר שיושבים שם הרבה, ואם כן מצד החשש של איסור יחוד אין כאן, כי אם החשש של גירוי שאמא שמגיעה בקביעות כל יום ומתחילים להכיר זה את זה כבר מתעורר הרהורים בלבו. ועוד לכן מובן למה יש איסור דוקא כשאין לו אשה. ועי' בט"ז (ס"ק י"א) שהביאו הב"ח להלכה.

והנה לשון המחבר כאן הוא מדברי הרמב"ם הל' איסורי ביאה (פרק כ"ב הלכה י"ג), וכשכתב לגבי האיש שמלמד הביא הטעם של גירוי, ואילו באשה מלמדת כתב טעם של יחוד, וצ"ב למה שינה הרמב"ם את לשונו מרישא לסיפא. ובספר הערות על מסכת קידושין שם,

ללמד תינוקות ילדים קטנים או אפילו ילדים גדולים, דלכאורה משמע מלשון הרמב"ם ושו"ע דכל האיסור הוא מפני שאמותיהן באות לקחת אותם, אך אם האיש רוצה ללמד ילדים גדולים שלא צריכים שהאמא תגיע לקחת אותם מבית הספר יהיה מותר. והנה כבר נחלקו בזה רבנן קדמאי ובתראי, דבתוס' ר"י הזקן כתב דהאיסור הוא דוקא בתינוקות ולא בגדולים. וכן הוא בב"ח יורה דעה סימן רמ"ה דכתב דבמקום שלא נהגו האמהות להגיע לבית הספר מותר לרווק ללמד בניהם. ועי' בערוך השלחן יורה דעה (סימן רמ"ה סעיף כ'). וכן דעת עוד כמה אחרונים, ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק כ"ז אות ח') שכתב דמסתבר ששיעור הגדלות לענין זה הוא כל שאינו צריך לאמו והיינו כבן חמש שש. אמנם בספר נימוקי הגר"ב יורה דעה סימן רמ"ה מפקפק בזה דאולי גזירת חז"ל הוא ולא חילקו. ועי' בספר דברי סופרים (ס"ק קס"ב) שכתב דרש"י כתב הטעם דאסור ללמד בכה"ג הוא משום שאמותיהן של תינוקות מצויות אצלו להביא את בניהן לבית הספר. דמשמע אף שאינן מתעכבות שם רק שמביאות אותם לבית הספר. אבל הרמב"ם כתב מפני שאמהות הבנים באות לבית הספר לבניהם, דמשמע שהן באות לבית הספר כדי לדבר עם המלמד או להביא דבר מאכל וכיוצא בזה, היינו דבעינן שתתעכב שם מעט. ונפקא מינה בין הטעמים, לקולא ולחומרא, דלטעם שכתב רש"י שהקירוב הוא מחמת שמביאות את בניהן לבית הספר אם כן זהו דוקא בתינוקות ולא בילדים גדולים, כיון שאין הדרך להאמהות לבוא בשבילם. וה"ה בקטנים במקום שלא נהגו הנשים להביא בניהם

וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני שאבותיהם מגיעים לקחת את הקטנים מבית הספר, ונמצאין שמתייחדים עמה, ומלמד נשוי אין צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומוקסט.

מלמד תינוקות באקראי

קכה. יש אומרים שדוקא בקביעות יש איסור לרווק ללמד תינוקות, אבל באקראי שריקסט, ולכן אם צריך ממלא מקום בת"ת אפשר לקחת גם בחור, ואפילו להיות מלמד בקביעות במקום שיש חשש ביטול תורה ושעת הדחק יש לצדד בזה להקלקע.

אשה מלמדת כשבעלה בעיר

קכו. יש אומרים שאשה מותרת ללמד תינוקות כשבעלה בעירקעא, ויש חולקים וסוברים שבעלה צריך להיות עמה בביתקעב.

⊕ הערות וביאורים ⊕

עדיין קיים. **קסח.** שם, ועי' בבית שמואל (ס"ק כ"ב) שמבאר טעם החילוק בין איש לאשה, כתב הכסף משנה משום שהאיש יותר קל משום שאשתו משמרתו לפי שדרכה תמיד להיות בבית, אבל אין דרך האישה להיות תמיד בביתו, ולכן החמירו באשה יותר מבאיש.

קסט. עי' בשו"ת יפה ללב חלק ג' יורה דעה (סימן רמ"ה אות י"ז).

קע. בספר אמרי יעקב בשם שיירי כנה"ג יורה דעה (סימן רמ"ה הגהות הטור ס"ק י"א), ועי' עוד בשו"ת אבני צדק יורה דעה (סימן ע"א).

קעא. כן הוא דעת פסקי הרא"ש, ולמעשה הבית שמואל (ס"ק כ"ב) נקט כן בדעת הכסף משנה עי' שם.

קעב. דעת כמה אחרונים ב"ח מהרש"ל, ט"ז ש"ך יורה דעה (סימן רס"ז ס"ק ל"א), וכן נקט בברכי יוסף דמלמדת לא מהני מה שבעלה בעיר עד שהוא עימה בבית ממש. ועי' בספר דבר הלכה (סימן י"ג סעיף ב') שהביא המח' הנ"ל, והוסיף

הביא תירוץ מהגרי"ש אלישיב זצ"ל, דנראה דבין ברישא ובין בסיפא יש כאן בעלה בעיר שבדרך כלל הנשים נשואות ובעליהן בעיר, ולכן ברישא דלא שייך חששא דיחוד, הוצרך הרמב"ם לטעם אחר דחיישינן שיתגרה עמהן. אבל בסיפא הגם דבעליהן בעיר מ"מ מכיון שהיא מלמדת תינוקות ורגילים האנשים עמה אזי נעשה לבה גס עמהם, והיכא דגייסא בהו אין ההיתר של בעלה בעיר כדלעיל, ולכך הביא בסיפא האיסור של יחוד דשייך יחוד בכה"ג. ועי' בשו"ת שבט הלוי חלק ה' (סימן ר"ז אות א') שכתב דלדעת הפרישה אין הבדל לדינא ובכל מקום מותר אם אין חשש יחוד, אלא דדרך האישה להתגרות ודרכה של אשה להתייחד ולא להתגרות אלא להכין עצמה לדבר עבירה, ואם כן במקום שאין בו חשש יחוד מותר, ולא יצא דין מלמד או מלמדת לאיסור יותר משאר כללי יחוד, מיהו כמובן לפי הב"ח ט"ז ובית שמואל יש איסור מיוחד כאן של מתגרה בנשים, אפילו אין איסור יחוד דבאות אצלו נשים ובעליהן בעיר, וכיוצא בו היתר המונע חשש יחוד, מכל מקום מחשש מתגרה

אשה מלמדת באקראי

קכז. יש אומרים שמותר לאשה ללמד תינוקות באקראי קעג.

לימוד זכות על אשה שמלמדת בזמנינו

קכח. יש מלמדים זכות בזמנינו על אשה שמלמדת בבית הספר להקל בזה כיון שרחוק מאיסור יחוד קעד.

גנת בביתה

קכט. מצוי בזמנינו שנשים מנהלות גן פרטי בביתן, והקטנים הבאים לשם אינם בגיל שמצילין מיחוד, ובכל אופן יש לימוד זכות להקל בכה"ג, וראה הערה קעה.

⊕ הערות וביאורים ⊕

למה שכתוב בגמ' ונפסק להלכה בשו"ע. והשיב שם דלמעשה בזמן חז"ל לא נהגו הנשים כלל לעבוד מחוץ לביתם כמוורות, ואם עבדו בביתם היה הכל בצניעות דכל כבודה בת מלך פנימה ושפיר חששו ליחוד, אבל בזמנינו אפילו עובדת בבית מקצה מקום מיוחד לגן הפתוח כל זמן שהילדים נמצאים בגן, וע"כ יש מקום לומר שאין איסור בכה"ג, ועוד שבדברים אלו חז"ל הזהירו משום שעלולים להביא לידי תקלה, אבל לא אסרו איסור גמור כשאר האיסורים, והביא שם משו"ת אגרות משה חלק ג' (סימן ע"ג) שדן בזה ומסיק להיתר, ולכן נראה שבמקומות שנוהגים להחמיר שימשיכו להחמיר במנהגם, אבל אין חובתנו לעשות מחאה במקום שנוהגים להקל. ובירושלים עיר הקודש יש המקפידין והמדקדקין שהמשגיח אפילו על קטני קטנים יהא איש דוקא ולא אשה, וזה לא מצד הלכה רק בגדר קדש עצמן במותר לך, ושמע שעורר על זה הגאון רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל חבר הבד"ץ בעיה"ק שכתב שצריך כבר שיהיה בקדושה דוקא, אלא שבמכתבו עורר מצד ההלכה, אבל מה שנלענ"ד כתב, עכת"ד.

קצה. בספר משנת היחוד (עמוד רס"ח)

שיטת ספר יד אליהו שכתב דמנהגינו בזה הוא דלא פלוג חכמים ואסור לה ללמד בכלל. אך בהערה שם כתב דאפשר דאם יצא בעלה לעיר רק לסדר איזה ענין ולא לעבודה ועלול לחזור בכל עת מותרת ללמד אף בזמן זה. ועוד טען דהיכא שמלמדת בבית ספר אפשר דאף להיד אליהו מותר ללמד דהא אף בפנויה התריו באופנים מסוימים ולכן לא החמירו חז"ל בכה"ג.

קעג. דבר הלכה (סימן י"ג סעיף ג') בשם האחרונים.

קעד. עי' בשו"ת שבט הלוי חלק י' (סימן רל"ה) שכתב כמה טעמים להקל בזה משום שלא שייך כל כך שיהא איסור יחוד, וגם לפעמים התינוקות כבר בגיל שמצילים מאיסור יחוד, ועוד שהאבות לא מגיעים שם בתדירות ולכן מלמדים זכות בזמן הזה. ובסוף דבריו כתב דבודאי שמשנת חסידים הוא שאם אין הדבר נצרך ביותר שלעולם ילמדו קטני ישראל רק אצל מלמדים זכרים נשואים, והטעמים מובנים בעצמם. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' (סימן של"ב) שנשאל אודות מה שמצוי היום שיש גני ילדים אשר בהם אשה גנת שמשגיחה על הילדים ומלמדת אותם האם יש לחוש

מי שאין לו אשה האם מותר לעבוד עם נשים ק"ט. מכל הנ"ל מבואר שכל שכן שאסור לרווק לעבוד עם נשים בקביעות שבדאי יש לחוש להרגל דבר, ואיסור יחוד. וה"ה שאשה אסורה לעבוד אצל רווק, וראה כל זה בהערה קע"ג.

⊗ הערות וביאורים ⊗

שמואל דאפילו אם בעלה בעיר לא מהני אמנם לסברת הברכי יוסף שאין איסור ללמד ילדות אלא רק ילדים, ולכן יש ליישב המנהג של המעונים שמביאים לשם ההורים את התינוקות, אף שלפעמים ידוע שבעלה אינו בעיר, משום דכל הגזירה לא היתה אלא דוקא ללמד תינוקות תורה, ולכן לפי המנהג פשוט דנשים מוכרות בביתם דברים שונים ולא מצאנו בזה איסור אם נזהרים שלא יגיעו על ידי זה לאיסור יחוד.

ועי' בספר אום אני חומה חלק ב' (עמוד שמ"ז) ובספר דברי סופרים (עמוד קנ"ה).

קעו. והנה בשו"ת מהר"י ווייל (סימן נ"ה) למד (מסעיף כ') כאן שאם במלמד שאמותיהן באות רק לפרקים חששו שיבואו לידי הרגל עבירה, כל שכן שאסור לאדם פנוי לדור בקביעות אפילו עם אשה עם בנה ששומר עליה, שהרי היא רגילה אצלו ויש לחוש להרגל דבר. ובספר דברי סופרים סוף (ס"ק קס"ג) הביא את זה והוסיף דמכאן יש ללמוד לשאר עניני רווק דאסור לו לעבוד אצל אשה במשרד שהוא מקום שיכולים לבוא לאיסור יחוד והרגל דבר, וכן שלא תעבוד אשה במשרד עם רווק, וסיים בצ"ע בכל זה, והוסיף שם בעמק דבר דאל תאמר דדוקא במלמד שמשמח ומהנה אותה מאוד במה שמלמד את בנה תורה ומביאו לחיי עולם הבא.

ואח"כ ראיתי בספר משנת היחוד (עמוד רס"א) שהביא מה שרצה ללמוד בספר דברי סופרים, וכתב דלדעתו יש

העיר על זה וביאר שטעם ההיתר נראה שסמכו על סברת הפוסקים שגם בכה"ג מהני מה שבעלה בעיר, ועוד שפעמים אף נמצא עמה הוא או אחד מבניה או בנותיה בשעה שמקבלתן ובשעה שנפטרן לביתם, ועוד שאינן נועלות את דלת הבית אלא לאחר שהגיעו כולם, ולשמא תתייחד במתכוין עם אחד מהאבות לא חיישינן שהרי חוששת שבכל רגע יגיע ילד נוסף, וכבר נתבאר שבפתח פתוח לרשות הרבים יש להקל, ואפילו במי שלבו גס בה רבו המקילין, ועוד יש לצרף סברת פסקי הרא"ש שלאשה נשואה לא אסרו כלל, וכמו שמובא בספר ים של שלמה (פרק ד' מסכת קידושין סימן כ"ז) שכתב דביש לה בעל אפילו אינו בעיר מותר, כמו שמלמד שיש לו אשה אפילו היא בעיר אחרת, ודוקא אשה שפנויה מאיש אין ללמד תינוקות. ועי' באמרי יעקב אבן העזר ביאורים ד"ה וכן אשה שיישב מנהג הנשים מחזיקות בביתם מעון לתינוקות ואבותיהם ריגלים להביא שם התינוקות, ולכאורה צ"ע על מה סמכו, ובשלמא אם בעלה בעיר יש עכ"פ סמך להקל לפי דברי הפרישה וחלקת מחוקק דס"ל דבזה לא אסרו, מיהו מלשון הרא"ש והים של שלמה שם משמע מדבריהם דדוקא היכא שאינה נשואה אז אסורה, אמנם דבריו צ"ע ממנה שכתב בעצמו שם בהמשך (סימן כ"ז) ומשמע דאין לסמוך להקל על הא שהיא נשואה, ואפשר דזה כתב לשיטת הרמב"ם וצ"ע, ובעיקר דברי השו"ע ושאר פוסקים דאף בנשואה נאמר הדבר כמ"ש האחרונים, ובפרט דדעת הט"ז והבית

דינים שונים בהלכות יחוד

איסור יחוד במקום פיקוח נפש

ק"א. יש אומרים שאפילו במקום פיקוח נפש או חשש סכנה לא הותר יחוד, משום דקיימא לן דאפילו אבזרייהו לגילוי עריות אמרינן יהרוג ולא יעבור, ויש מקילין במקום פיקוח נפש^{ק"ב}, וראה בסמוך לענין יולדת הלכה למעשה.

יולדת לענין חשש יחוד

ק"ב. במקום נסיעה בשבת משום פיקוח נפש כגון ליולדת וכדומה יש אומרים שאם בעלה בעיר מותר לה לנסוע, ועוד אשה שכבר אוחזת בצירי לידה גם כן צריכה להזהר באיסור יחוד, ולכן צריכים לדאוג שבעלה בעיר או החולנות פתוחות וצלולות, או נוסעים בתוך העיר^{ק"ג}. אמנם יש אומרים שכשיש לה כאבים חזקים כצירי לידה ואין לה כח

⊗ הערות וביאורים ⊗

נפש האם דוחה איסור יחוד או לא, והביא כמה אחרונים שהחמירו בזה אפילו במקום סכנה, ויש שהקילו בזה עיי"ש הטעמים.

ודרך אגב בספר דבר הלכה תשובות (סימן י"א) הביא עובדא באשה עם תינוק חולה בן שנה בבית חולים ששלחו אותה דחוף מחדר המיון לחדר ניתוח יחד עם רופא והילד על ידיה של האשה והיו צריכים לעלות במעלית מקומה תחתונה לקומה עליונה ומישהו שם העיר לה דאסורה לעלות עם הרופא במעלית מטעם איסור יחוד, אך היא עצמה חששה לפיקוח נפש ועלתה איתו, לאחר המעשה באו ושאלו לבעל הקהילות יעקב זצ"ל, והשיב דאין אוסרין בגלל היחוד על בעלה וגם מכיון שהיה פיקוח נפש קיל טפי, ועוד יתכן שאין כאן בכלל איסור יחוד משום שהמעלית עולה במהירות והיא פחות משיעור איסור ביאה, עכ"ד.

ק"ג. והנה בספר נשמת אברהם (סעיף א'

לחלק כאן, בין דאיכא גירוי טפי שהרי יכול להיכנס עמה לאיסור יחוד מבלי רואה, לבין רווק העובד במשרד שישנם שם עוד אנשי צוות, ואפילו בדליכא אנשי צוות הא אנשים אחרים נכנסים ויוצאים שם. וכעין זה כתב בשו"ת שבט הלוי להקל על סמך דברי הסוברים שבדליכא יחוד לא חששו לגירוי, ועל סמך שישנם מלמדים נוספים ובכה"ג ליכא חשש גירוי, והכא נמי לנידון דידן שיש להקל בזה מעיקר הדין, וכל שכן לגבי רווק העובד בחנות מכולת וכדומה, ואפילו בשעות שנמצא שם לבדו, היות ושכיחי אנשים הנכנסים ויוצאים, אמנם בחנות לממכר בגדי נשים אסור לרווק לעבוד שם לבדו, מלבד מה שמכוער הדבר אפילו לנשוי לעבוד במלאכה שכזו, וגם במקום שיש להקל לרווק לעבוד עם נשים, לאו משנת חסידים הוא והכל לפי הענין.

ק"ד. והנה באוצר הפוסקים (עמוד מ"א) הביא שם נידון ארוך לגבי פיקוח

להתרצות לעבירה לא יתכן שיהא איסור יחוד קעט.

הערות וביאורים

ובמקום צורך חולה בודאי שרי, עכת"ד.
 ושוב מצאתי בספר תורת היולדת (פרק י"ד שאלה ב') שנשאל אודות יולדת שצריכה לנסוע בימי חול או שבת לבית חולים ובפרט בלילה בכביש שהתנועה מועטת האם היא חייבת בליווי בעלה או תינוק כדי להמנע מאיסור יחוד עם הנהג. והשיב שאם הוא נהג נכרי צריך שיתלווה אליה בעלה או תינוק כדי למנוע איסור יחוד. וכשהנהג יהודי אין להתלוות אליה למנוע איסור יחוד, ובשבת אם המלוה גורם לתוספת הבערה אסור לו להתלוות אליה. ובהערה ד' ביאר הענין ונביא מקצת דבריו. דהנה מאחר ואיסור שבת חמור מאיסור יחוד, ואע"פ הוא אביזרייהו דגילוי עריות, בכל זאת אין בו כרת, וגם לאו אין בו, אולם לדעת הספר צור יעקב (סימן ט"ז) הסובר דיחוד אינו דוחה פיקוח נפש, חייבים ללוותה, דאם לא כן אסור לה לנסוע עם הנהג, וכן בשו"ת טוב טעם ודעת קמא (סימן קצ"ב) כתב דיחוד עם אשה הוי כקרקע עולם ואין לחלל שבת להצילה מיחוד. ומשמע שאם האיסור יחוד הוא על האיש הרי זה ביהרוג ואל יעבור, אולם כמה אחרונים חולקים עליו, ולכן נראה דלהלכה נדחה איסור יחוד בפני פיקוח נפש, ועדיף לעבור על איסור יחוד מאיסור שבת.

וכשצריה תכופים ואינה מסוגלת להתרצות לעבירה יתכן שאין איסור יחוד. כי איסור יחוד הוא מחשש רצון ולא באונס, וגם בהפסקות קצרות בין ציר לציר גם כאשר יש ביניהם שיעור צליית ביצה, מ"מ הרי היא במצב של אפיסת כוחות ואינה מסוגלת להתרצות לעבירה ואין כאן איסור יחוד, וכן נוטה דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ועי' שם שהביא עוד כמה סניפים להקל.

אות א' הביא שם דשמע מהגרשז"א זצ"ל דבכה"ג בתוך העיר עצמו אפשר להכנס לתוך אמבולנס אפילו בלילה על פי השיטות שס"ל שאין איסור יחוד במקום שבעלה בעיר. ולכן לפי זה אם פנויה וכדומה צריכה להכנס לתוך אמבולנס אין לה ללכת בלילה, וכן אשה נשואה שצריכה לצאת מהעיר אסורה, אבל ביום אם החלונות צלולות שאפשר לראות את הנעשה בתוכו מותר. ועוד הביא שם מהגר"י ניוורט זצ"ל מח"ס שש"כ, שאם נמצא נהג ועוד גבר שמתפל בה מאחורה מותר ללכת איתם אם הנהג יכול להסתכל על החלק האחורי של האמבולנס, ולכן אפילו חוץ לעיר או בלילה מותר משום דהוי כיחוד עם שני אנשים שמותר במקום חולה.

קעט. עי' בשו"ת עמק התשובה חלק ו' (סימן תקי"ג) שנשאל שם לגבי אשה שצריכה לנסוע לבית חולים עם איש באופן שיש חשש יחוד, האם דוחים האיסור משום פיקוח נפש או לא. והשיב דהנה יש לדון אם האיסור יחוד הוי בכלל אבזרייהו דג"ע, ולכאורה לפי הלימוד מאבות דרב נתן שנלמד מהפסוק דלא תקרבו לגלות ערוה לפי זה הוי בכלל אבזרייהו דג"ע, אכן מ"מ נראין הדברים שמכיון שאין היחוד עצמות האיסור וכמו שנראה שהתירו במקום שאין חשש שיבוא לידי מעשה עבירה כגון בעלה בעיר או קרובות, אם כן אף בסתם בעבדיתייהו טרידי ליכא להתיר יחוד, משום דעל ידי קריבות יגרה ביה היצר הרע לעשות מעשה עבירה, אבל במקום פיקוח נפש שאדם בהול על נפשו, בודאי החולנית לא תפתה לעשות מעשה עבירה, וממילא בודאי ליכא משום אבזרייהו דג"ע בהיחוד שבאופן זה

אם מותר לעבור על יחוד כדי להציל אשה מעבירה ק"ג. איש יר"ש הממונה להסתובב עם רכבו לשמור על שכונה חרדית בשעות הלילה, ולפעמים מוצא בנות ישראל ברחובות מאוחר בלילה והוי סכנה להשאירם לבדנה, משום פרוצים גנבים וכו', אמנם משום איסור יחוד יש לחוש לנסוע איתם באותו רכב בשעות הלילה שאין עוברים ושבים שם, ולכן יש לקחת עוד איש לפחות ביחד לשמירה, כדי שלא לעבור על איסור יחוד אפילו אם זה להציל אחד מעבירה ק"ד.

שחיה בכריכה לבד עם מציל

ק"ד. יש אומרים שמותר לאשה ללכת לבריכת מים אף שהמציל שם הוא

✻ הערות וביאורים ✻

באיסור יחוד לגבי מי שנתמנה לשמור על גדרי צניעות, האם מותר להכניס לתוך מכונתו בנות המסתובבות ברחוב בשעות מאוחרות בלילה כדי להצילן מעבירה, והאריך שם הרבה בביאור הדברים ונביא תמצית דבריו לתועלת הענין. והנה בגמ' במסכת שבת (דף ד.) מבאר שאסור לעבור על איסור קל כד להציל חברו מאיסור חמור, ומאידך מצאנו במסכת סוכה (דף נב.) שבאבי הלך להציל מעבירה אף שיעבור בזה איסור יחוד, והאריך ליישב זה ע"י שם. ועוד כתב דלמעשה יש אחרונים שמבואר מדבריהם שאין לעבור על איסור קל כדי להציל חברו מאיסור חמור. ואע"פ שהרכב שהוא מסתובב בתוכו יש עליו אורות דולקות, מ"מ אם אין עוברים ושבים שם לא מהני אורות דולקים אפילו בעיר. ואח"כ האריך בעוד צדדים לכאן ולכאן להתיר ולאסור בכמה צירופים, ונראה דאפילו להעלות עוד איש אחד עם הנהג אין לעשות כיון דאין לאיש הזה לסמוך על עצמו ועל חזקת כשרותו לעבור איסור חז"ל משום ספק איסורא דאחריים. אך אחרי כמה הוכחות פסק לדינא שאפשר ליסע עם עוד איש אחד או שנים כדי להציל את הבנות האלו מעבירה ח"ו, ע"י שם אריכות דבריו.

ועוד דן שם אם יש אפשרות לנסוע על כביש שיש תנועה מרובה אך הדרך תהיה יותר ארוכה, האם שהנהג היהודי יסע בדרך הארוכה בכדי למנוע יחוד, והסיק דלמעשה נראה דיש לנסוע בדרך הקצרה בלי ליווי, והביא שהעיר הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל דהרי באוטו אין איסור יחוד דאין לחוש שהאוטו ישבר באמצע הדרך ואפילו אם כן היא תוכל לצאת, ורצה להתיר אפילו בלי פיקוח נפש משום שהנהגים היום עובדים על פי חוקים שאם יסכן את הנוסע יפטר אותו מעבודה ולא רוצים למרעות את נפשם. וע"י בקונטרס הלכות יחוד והצניעות (סעיף ל"ג) שהביא פסקים של הגר"ש אלישיב זצ"ל דכשאשה צריכה לנסוע בשבת לבית חולים משום פיקוח נפש, ובנסיעתה תעבור גם על איסור יחוד עם הנהג, כגון שצריך לעבור בדרך שאין שם עוברים ושבים כנ"ל, מותר לה לנסוע, שכשם שפיקוח נפש דוחה שבת כך הוא דוחה איסור יחוד. ואם יש קטן וקטנה שעל ידו כך לא יהיה איסור יחוד, צריכה לצרפם מאחר וזה מיקרי אפשר לקיים שניהם ולא נדחה איסור יחוד. וע"י בשו"ת אבני ישפה חלק ג' סוף (סימן מ"ה) מה שכתב בזה.

ק"פ. והנה בשו"ת קנה בושם חלק ג' (סימן ק"ב) נשאל שם שאלה מעניינת

יהודי, אף דאסור ליהודי להיות שם, מ"מ יש בעצם ההלכה מותר, ויש מחמירים בכל אופן. ולענין חשש איסור יחוד באשה שנשארה לבד בברירה עם מציל, אינו נחשב יחוד עם המציל וראה הערה קפ"א.

⊕ הערות וביאורים ⊕

רחצה לנשים לבד, רק נמצא שם מציל שמסתכל ורואה הנשים, אם הוא עכו"ם ואין להם משא ומתן עמו, נראה דאין לחוש לעכו"ם בהרהורי עבירה, אבל אם הוא ישראל ראוי לאסור, אבל נהגו להקל בישראל כמו ברופא שטרוד בעבודתיהו, וצ"ב. ובספר דברי חכמים (עמוד רנ"ז) הביא ששמע בשם הגר"פ שיינברג זצ"ל שהנשים צריכות ללבוש בגדיהן כדרכן, רק מיד לפני כניסה למים יוכלו לראות אותם במים, אבל יש היתר שהוא עסוק במלאכתו ששומר עליהם כמ רופא, ובזה מותר.

ועי' בשו"ת משנת יוסף חלק י' (סימן ג') שנשאל אודות אם מותר לבנות ישראל ללכת לבריכה בזמן שיש שם מציל גבר. והשיב דהדבר פשוט וברור על פי ההלכה שאסור ומגונה מאוד ומוטב לוותר על תענוג הרחיצה והשחיה, אפילו כשזה לצרכי הבריאות מאשר לגלות יותר מטפח לפני איש. דהרי אפילו שלא בפני שום אדם אסור להתגלות דהשי"ת מלא כל הארץ כבודו וכמו שנפסק להלכה באו"ח (סימן ב' סעיף א') דיש להתלבש באופן שכשיקום הוא יהיה מכוסה. ואפילו באופן הכי צנוע ברחיצה בים ובבריכה טפח ויותר מזה מגולה, ורק על פי הוראת רופא שנחויץ מטעם הבריאות יש להתיר בבגד צנוע כשיש שם מצילה כנהוג במקומות החרדים, דכמו שיש היום שוטרות ורופאות, גם יש מצילות ומפקחות. וכבר האריך במשנת יוסף חלק ה' (סימן ב') דאף בביקור אצל רופא הגם דטריד בעבידתיה, וגם אומן לא מרע אומנותיה, ועוסק במלאכת הרפואה בכל זאת צריך להזהר בבדיקות אצל רופא

קפ"א. והנה בשו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד' (סימן ס"ב) כתב דמכיון שהמקום קבוע לרחיצת נשים, הרי הוא כמו בביתה, ואין זה משום פריצות בשביל אחד שנמצא שם שלא לכוונת פריצות, אלא כוונתו למלאכתו, והוא בשעה שהרבה נשים רוחצות שם, שלא שייך איסור יחוד אף לפרוצים, וגם שברור שיענש ע"ז על שעסק בתאוותיו מפני שעל ידי זה לא היה שייך שיעשה מלאכתו דהיינו לראות אם ח"ו יש צורך הצלה, וגם הוא יראה מלעסוק בזה דמשא יארע אז אחת שטובעת ולא ידע להצילה, שאז ודאי יגלו כל הנשים שהיה זה משום שעסק בתאוותיו ולא במלאכת הצלה ששכרוהו ע"ז, וידנוהו בדיני מלכות כרוצח שלכן ליכא איסור ממש, אבל מ"מ ירא ד' ובפרט נשי צ"ח, אין להן לרוחץ שם, ובעליהן הת"ח יש להם להקפיד ולמונען מזה אם אפשר להם, כי יש לחוש שמא יתן עיניו בה וישתדל לבוא לביתה בשעה שאין בעלה בבית ויפתנה או יאנסה. ואף שהוא חשש רחוק ראו לת"ח לחוש לזה קצת כשאפשר באופן שלום, עכ"ד.

ולענין מה שכתבנו לעיל שמותר להתייחד באופן שנשארת אשה אחת עם המציל, כיון דנחשב פתח פתוח לרשות הרבים, ולעיתים באים פקחים מהעיריה להשגיח, אכן מ"מ אין זה מגדרי הצניעות להתרחץ בפני מציל. ואפשר שיש כאן עוד איסור של איש הממונה על נשים.

ועי' בספר אורחות הבית להגר"מ שטרנבוך שליט"א (עמוד קמ"ח) בהדרכה והערות (פרק י"ג) שכתב דבמקום חוץ

יחוד במעלית

ק"ה. מותר לאיש ואשה לנסוע במעלית אפילו כשהם לבדם, ולא נחשב מקום לגלות את הערוה. ואם אפשר ראוי למנוע מזה מטעם צניעות, ויש אומרים משום יחוד, וראה כל זה בהערה קפ"ב.

⊗ הערות וביאורים ⊗

הפוסקים שדנו בזה.

בספר דבר הלכה חלק התשובות (סימן י"א) הסיק דשיעור איסור יחוד הוא אם מתייחדים אחרי 35 שניות, ולכן הכריע במעלית אקספרס אם עולים או יורדים בבת אחת יותר משבע קומות במעלית של בית משותף או יותר משמונה קומות במעלית של משרד יש להזהר מאיסור יחוד כי שיעור זמן עלייתם או ירידתם בבת אחת בערך 35 שניות. אבל שבע קומות בבת אחת לכאורה אין כאן איסור יחוד. ואם נמצאים במעלית שיורדת הרבה קומות ביחד ויש חשש לאיסור יחוד לשיעור זה, יש עצה שמיד עם הכנסו למעלית ועדיין הדלת פתוחה ילחץ על כפתור עד הקומה שאין בה שיעור יחוד ובהגיען לשם תפתח, וכשתפתח שוב ילחץ עד קומה שאין בה שיעור יחוד וכן הלאה. ובסוג המעליות שאפשר לעשות שלא תעצר עצה זו רק לכשר, אבל לאשה עם פרוץ או גוי צ"ע משום דחשודים על יחוד ואפשר שיעשו פועלה שהמעלית תמשיך ולא תעצר בקומה המיועדת וישהו שיעור יחוד ויפתחנה, וצ"ע.

ולמעשה הסכימו רוב האחרונים שמאחר שאי אפשר לבוא לשיעור כדי טומאה מצד הדין מותר לאיש להכנס למעלית עם אשה אחת, וכ"כ באוצר הפוסקים (אות ט), ועי' בשו"ת אגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה אות ט"ז) שכתב שאי אפשר להמשיך יחוד בתוך מעלית כיון שאנשים מבחוץ יכולים לעצור את המעלית, ודלא כהמחמירים

שאינן צורך בכך. ולמעשה יש על הנשים ב' איסורי תורה, א' לפני עור שמכשילות את המציל אם מסתכל יותר מן הצורך, ב' חיוב מן התורה של והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר. ומציל עוד יותר גרוע מרופא, שהרופא עיקר מחשבתו על המירשם והתרופה שנותן, ואילו המציל העבודה שלו זה להסתכל על נשים בסביבו, וממילא עולות עוד מחשבות בראשו, ולכן יש לאסור בכל תוקף, עכ"ד.

ועי' בשו"ת ויען דוד חלק ב' (קפ"ד) שהאריך בזה והסיק שם שמי שמניח אשתו או לבתו ללכת למקומות האלו, רשע הוא ועובר על הדת, ועל הדיינים למחות בכף תוקף ועוז ולהעביר גלולים מן הארץ. וכן החמיר לכתחילה הגר"מ גרוס שליט"א אבל בגוי קיל טפי, ומ"מ מדרכי הצניעות צריכים להימנע, עי' בספרו מנוחת אמת (פרק ט"ז הערה ג'). ובספר דברי חכמים שם הביא ששמע מהגרי"ש אלישיב זצ"ל שהכל אסור בזה ואין להתיר כלל.

קפ"ב. והנה עיקר הנידון כאן מיוסד על מהו השיעור לאיסור יחוד, וכבר הזכרנו לעיל בתחילת הסימן כמה שיטות שונות בזה שלמעשה מתחילים מחצי דקה עד שתיים או שלוש דקות, וגם הארכנו אם שייך כאן איסור חצי שיעור, ולכן לפני שנדון אם בכלל שייך איסור יחוד במעלית יש לציין שכל השאלה מתחילה דוקא אם המעלית עולה ויורד במשך זמן יותר מזה, ואם כן יש לדון למה מותר להיות ביחד עם אשה בתוך מעלית, ונביא כאן תמצית דברי רבותינו

למנוע פתיחתו בחוץ

והנה בשו"ת מנחת אשר חלק א' (פ"ז אות ד') כתב שלגבי אלו מעליות שבהם ביד האדם לחחוץ מבפנים על לחצן כדי למנוע פתחתו מבחוץ, יש לעיין אם באלו יש איסור יחוד. ונראה לכאורה דכיון דבדרך כלל הילוכה הרגיל של המעלית היא נפתחת בכל זמן ושעה אלא שיכול האדם לשנות מצב זה, אין בזה איסור יחוד, כמו שלא חיישינן שמא ינעל את הדלת, ולעולם דיינינן לפי המצב העכשווי ולא חיישינן שמא ישנו את המצב בענין שיהיה כאן יחוד גמור. ואף שיש לחלק בסברא, דאף דלא חיישינן שינעל דלת ויצור מצב של יחוד, מ"מ במעלית יש מצב של יחוד אלא דהדלת הנפתחת בכל שעה מתירה יחוד זה, וכיון שבידו למנוע פתיחת הדלת שוב אסור. מ"מ נטיית הלב דהמצב הטבעי של המעלית הוא שהיא נפתחת בכל שעה, ומניעת מצב זה כמילתא אחריתא ושינוי נחשב, לכן יש לעיין בזה. מיהו כמדומה שרוב רובם של המעליות אין ביד מי שבפנים למנוע פתיחת הדלת לעבור אלה שלחצו על הכפתור מבחוץ, עכ"ד.

יחוד במעלית עם מצלמה (מעגל

סגור)

מעלית שזמן נסיעתה הוא יותר מהשיעור טומאה שיש אומרים שהוא בערך עד דקה או דקה וחצי, ואי אפשר לעוצרה במחוץ, אך בחדר הברקה או במשרד רואים את כל הנעשה בתוך המעיל על ידי "מעגל סגור", וכל שכן אם המעלית שקופה שרואים מבחוץ את הנעשה בפנים, אין בה משום יחוד, כיון דהוי כפתח פתוח לרשות הרבים וכדין בית שיש בו חלונות שאפשר לראות מבחוץ את הנעשה בתוך הבית. אלא שצריכים המתייחדים לדעת שיש אפשרות לראות מהנעשה בפנים דאל"ה לא מירתתי, וכמו שוראים בזמנינו בהרבה

שחששו שימשיך ליחוד, וממילא נראה מדבריו היכי תמצא שאפשר להיות במקום מוסתר אך לא נכלל בגדר שיכול לבוא לגילוי ערוה. ועי' בשו"ת אור יצחק חלק א' אבן העזר סימן ה' שנשאל לגבי יחוד במעלית, והשיב דאין יחוד במעלית משום דודאי אין בזמן ההוא כדי פיוס וביאה. ועי' בשו"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ז אות ה') שהביא סברא שמעלית מיחשב כרשות הרבים דהא חזינן דאף פרוצים גמורים אינם נכשלים שם בביאה, וזהו מלבד הסברא שאפשר לעצור המעלית מבחוץ. והביא עוד סברא שהמקום מחמת עצמו צריך להיות ראוי לגלות ערוה ולכן במעלית מחמת צמצום המקום אין חשש, מלבד מעליות גדולות כגון בבית חולים. [ואפשר דיש לימוד זכות מהאי טעמא על המקילים בנסיעה ברכב שהוא מצומצם ולכן אין חשש, וכבר התבארנו לעיל באריכות הדין למעשה ביחוד בנסיעה ביום ובלילה]. ועי' בשו"ת מנחת שלמה (סימן צ"א אות כ"ב), ובקובץ תשובות חלק ג' (סימן קפ"ז), ובשו"ת משנה הלכות חלק ד' (סימן קפ"ז), ובשו"ת יבקש תורה חלק ז' (סימן ק"ו). ומ"מ יש אומרים שבעל נפש יש לו מקום להחמיר היכא דאפשר ותע"ב, ועי' בשו"ת מנחת יצחק חלק ד' (סימן צ"ד-צ"ז), ובשו"ת שבט הלוי חלק ג' (סימן קפ"ב) ושו"ת להורות נתן חלק א' (סימן נ"ח), ובשו"ת חלקת יעקב אבן העזר (סימן ס"ה), ושו"ת באר שרים חלק ב' (סימן ב' אות ד').

מעלית אוטומטית

ולענין מעלית אוטומטית שנפתחת מאליה בכל קומה, וכן מעלית שהעומד מבחוץ יכול לעכבה בכל קומה וקומה ונפתחת, ואין ביד הנמצא בפנים להוליכה בבת אחת כרצונו, אין בזה איסור יחוד אפילו כשנוסעים הרבה קומות.

מעליות שביד אדם מבפנים

האם ראוי לאשה להתייחד עם חילוני במעלית קפ"ז. ראוי שאשה לא תתייחד עם חילוני, ואיש עם חילונית במעלית קפ"ג.

הנוסע במעלית באמצע הלילה

קפ"ז. כל ההיתרים שהזכרנו לעיל לגבי יחוד במעלית, נאמר דוקא בבנין משרדים בשעות העבודה, וכן בבנין מגורים במשך היום ובשעות הלילה המוקדמות שעדיין אנשים עולים ויורדים בו, אבל באמצע הלילה שאין בני אדם מצויים שם כלל יש להזהר בזה קפ"ד.

משרתת ישראלית בבית ישראל עם בעל הבית

קפ"ח. משרתת ישראלית בבית ישראל שמגיעה לבית כשבעל הבית נמצא שם, אע"פ שבעלה בעיר, מ"מ כדאי לכתחילה להשאיר את הדלת פתוחה קצת או לפחות סגור ולא נעול, כדי להתיר היחוד בכה"ג, וראה בהערה צדדי השאלה וביאור ההיתרים והאיסורים קפ"ה.

⊕ הערות וביאורים ⊕

בחוץ יש להחמיר. וסיים די ש לדעת דמעלית שפועלת על ידי פעולת האדם מבפנים על ידי מפתח וכדומה וברצונו לנסוע היכן שרוצה, בכה"ג יש לאסור לנסוע בתוכו דאין כאן פתח פתוח לרשות הרבים והרי הוא כמו בחדר נעול שאסור בפשיטות, עכ"ד. ועי' בשו"ת אגרות משה שם (סימן ס"ה אות כ"ב).

קפ"ד. כ"כ הפוסקים, ועי' בספר מנחת איש (פרק י"ד סעיף ה') ועוד הביא שם את דעות הפוסקים שהחמירו לכתחילה לא להכנס למעלית כשנמצאת שם אשה אחת לבדה, משום הרחק מן הכיעור.

קפ"ה. והנה בנידון הנ"ל הלא הוא מצוי כגון אצל משפחות שיש להם עוזרת בית ישראלית, והיא מגיעה לפעמים בשעות שאשתו שבעל הבית כבר הלכה לעבודה או שעזבה את הבית והוא צריך להשאר שם לעוד כמה זמן לפני שהוא יוצא מן הבית, ולכן יש לדון האם אפשר להתייחד לזמן מה וכדומה, או שמא הוא צריך לעזוב את הבית.

ויש לדון כאן מכמה צדדים להתיר, א'

מקומות שמודבק בתוך המעלית מדבקה שכתוב שהמעלים מצולם, כ"כ בספר החשוב מנחת איש (פרק י"ד סעיף ד').

קפ"ג. ספר בינה ודעת (פרק כ"ג סעיף ג"ח) הביא בשם הגרשז"א זצ"ל דאף בנסיעה במעלית באופן שאין זמן שיעור יחוד ולא חיישינן שמא יעשה פעולה לעוצרה, אמנם באיש פרוץ יש לאסור, ויש אומרים לאסור בכל אופן, וכמ"ש לעיל. וכך מובא בשמו בספר דברי סופרים (סעיף א') בירור הלכה סוף ד"ה ודבר זה. והוסיף שם דאם יש עמו במעלית שתי נשים, הנה אם באנו לאסור מצד הסברא דחיישינן שמא יבואו לזנות במקום אחר, א"כ בשתי נשים מותר אף לכתחילה.

אמנם בספר תורת היחוד (פרק א' הערה כ"ג) הביא שהנכנס למעלית ביחד עם גוי או פרוץ דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל הוא שבדרך כלל אין איסור בכה"ג, וטעמו משום שמסתמא יודע להעומדים בחוץ פעולתם שנעשית בעצירת המעלית, ועל כן הם מפחדים לעשות מעשה כזה, אך אם לא תהיה ניכרת פעולתם להעומדים

יחוד עם אשתו בלא כתובה
קפ"ט. אסור להתייחד עם אשתו בלא כתובה, ואם נאבדה כתובתה ראה
הערה קפ"ו.

האם יש איסור יחוד כשאחד מהם ישן
קמ. מסתבר דיש איסור יחוד אפילו כשאחד ישן כיון שיש לחוש שמא
יתעורר קפ"ז.

⊕ הערות וביאורים ⊕

טפי, וצ"ע. וכבר הזכרנו כמה פעמים
במשך הספר את העצה למסור מפתחות
לכמה שכנים שיכנסו לפעמים ושלא
בזמנים קבועים.

קפ"ו. והנה בטור וש"ע אבן העזר (סימן
ס"ו) כתב שאסור להתייחד עם
הכלה קודם שיכתוב לה כתובה, וכתב
הרמ"א ויש מתירין להתייחד בלא כתובה,
ובלבד שלא יבעול, ועי' באחרונים
פירושים שונים בדברי השו"ע. ומ"מ
לדעת הרמ"א אפשר להקל, וטעמא
דמילתא משום שאיסור ביאה בלא
כתובה הוא מדרבנן, ועי' בבית שמואל
(ס"ק ו') מה שכתב בזה. ואף שיש מקום
להקל על פי דברי הרמ"א, מ"מ פסק
הגר"ש וואזנר שליט"א מובא בקובץ
מבית לוי (ז' עמוד נ"ט) שכדי לצאת גם את
שיטת השו"ע והמחמירים אפשר לכתוב
לה שיק על סכום הכתובה. ועי' בשו"ת
שבט הלוי חלק ח' (סימן רפ"ח אות ב')
שכתב לענין מי שנאבד להם כתובה כל
מה שצריכים לכתוב כתובה מחדש הוא
היכן שיודעים בבירור שנאבד להם, אבל
אם לא יודעים בבירור אלא שלא מוצאים
אותו כעת אין צריך לכתוב כתובה אחרת.
ועי' בשו"ת חיי הלוי חלק א' (סימן ק"ב),
ובשו"ת תשובות והנהגות חלק א' (סימן
תש"ס).

קפ"ז. כן נראה, ועי' בשו"ת ודרשת
וחקרת חלק ה' אבן העזר (סימן י"ב
אות ג') שכתב דכמו שמהני שומר ישן

אם אשתו בעיר מצאנו ביחוד דרבנן, שיש
מקילים בזה, ולכן אם עלולה לחזור כל
כמה דקות כגון שהלכה למכולת וכדומה,
אפשר להקל. אבל אם אשתו עזבה למשך
כמה שעות, לכאורה אין להקל מצד
אשתו בעיר ובפרט שיש הרבה פוסקים
שלא הקילו בזה כי מצאנו רק היתר של
בעלה בעיר, ולא של אשתו בעיר. ועוד
אפשר לדון כאן על ההיתר של בעלה
בעיר מצד המשרתת הישראלית,
שלכאורה כל עוד שאין חשש של לבו גס
בה בין הבעל הבית להמשרתת, אפשר
להקל מטעם בעלה בעיר, וכבר הבאנו
לעיל במקום אחר שלכאורה עוזרת בית
לכמה שעות אין שום לבו גס בה, כי אין
שום קירבה או משא ומתן ביניהם בדרך
כלל. אלא דבאמת מה שיש לדון כאן הוא
לפי שיטת החכמת אדם שהבאנו
שהחמיר בבעלה בעיר כשאשתו
מתייחדת בבית אחר, אע"פ שיש הרבה
מקילים בזה, מ"מ חשבתי שכדי לצאת
ידי שיטות המחמירים עדיף להשאיר את
הדלת פתוח קצת או סגור בלתי נעול
שירוויח בזה את ההיתר של פתח פתוח
לרשות הרבים. וכל זה מיירי בשעות
היום, כי בשעות הלילה במקום שאין
תינוקות וכדומה המצילים מאיסור יחוד,
יש לעיין אם אפשר להקל להתייחד על
סמך בעלה בעיר בלבד וכדעת המחמירם
שאין ההיתר בבית אחר, ועוד אולי
להתייחד עם משרתת ישראלית בבית
ישראל כשמגיעה בקביעות כל שבוע גרע

זקן וכדומה שצריך לגור בקביעות בבית אחד מקרוביו כיצד ינצל מאיסור יחוד קמ"א. זקן וכדומה שאין לו אשה וצריך לדור בקביעות אצל משפחה אחרת או קרוב משפחה וכדומה, ובמשך היום הבעל הבית עוזב והוא נמצא לבדו עם בעלת הבית, מאחר שיש כאן שאלה חמורה של איסור יחוד, יש לברר את צדדי ההיתר שיש להתיר בכה"ג, ומקצת מהם הלא בכה"ג בעלה נמצא בעיר, וכן במשך היום אם יש אנשים אחרים שנכנסים ויוצאים לבית נחשב כפתח פתוח, או שאפשר גם למסור מפתחות לשכנים להיכנס כל כמה זמן בלי לדפוק על הדלת, וכן כיוצא בזה יש עוד צדדים להקל, וראה בהערה ביאור ההיתרים כדי להבין היטב איך מותר בכה"ג להתייחד ובפרט שזה שאלה מצויה בהרבה מקומות קפ"ח.

⊕ הערות וביאורים ⊕

היכן ללכת ובדרך כלל בכאלו מצבים לא רוצים שיביאו גוי לטפל בו. ולכן מאחר שבעל הבית הולך לשיבה במשך כל היום ונשאר הוא עם בעלת הבית, יש לדון מצד איסור יחוד מה עושים, ובמקרה שלו לפעמים הגיעו בנות לבקר את הבית בעתים לא ידועים, ולכן צריכים לברר אם יש כאן ההיתר של בעלה בעיר, או פתח פתוח או יוצא ונכנס.

והנה בענין ההיתר של בעלה בעיר, הרי איתא במסכת קידושין (דף פ"א.) אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד, ופירוש רש"י שם משום דמסתפי השתא דאתי ולכן אין מלקין, ומשמע מלשונו דאף דאין מלקין הרי מ"מ איסורא מיהא איכא, וכדעת רש"י גם פירש הר"ן ותוס' ר"י הזקן ועוד, וכן הב"ח הביא דעת רש"י, שלכתחילה אסור להתייחד אפילו אם בעלה בעיר. אולם תוס' שם ד"ה בעלה בעיר חולקין על פירוש רש"י, וסוברים שאין כאן איסור כלל וכן נקטו עוד כמה ראשונים וכן נפסק להלכה בשו"ע (סעיף ח'), ועי' בט"ז (ס"ק ז) שמפרש שגם רש"י מודה שאין איסור, משום דהא דנקט רש"י לשון להלקותו, לאו למידק אתא משום שלא מצאנו חילוק בין מלקות לאיסור, וגם עוד כמה אחרונים הבינו שרש"י מודה דיחוד דרבנן כגון ב' נשים

להציל מאיסור יחוד משום שחוששים שמא יתעורר, לכאורה ה"ה כאן מאחר ויש לחוש שמא יתעורר. ולכן אם בחור יושן והוריו יוצאים מביתם ומשאירים שם עוזרת אע"פ שיוצאת לפני שהבחור קם משנתו, יש לדון אם עוברים הוריו על לאו דלפני עור, ועי' בערוך השלחן או"ח (סימן כ"ח סעיף ו') שכתב שישן פטור מכל המצוות כמת ולכן מברכים המחזיר נשמות לפגרים מתים, וכ"כ שאילת יעב"ץ שאם בא על אשתו בשינה ונתעברה וילדה, לא קיים מצות פרו ורבו, דישן לאו בר דעת היא לגמרי לא למצוה ולא לעבירה.

קפ"ח. והנה אע"פ שהארכנו בזה הרבה לעיל, מצאתי לנכון להביא את השאלה בשלימותה עם כל פרטיה ולברר היטב את כל ההיתרים שהזכרנו במשך הספר. והרי מצאתי בשו"ת מנחת חן חלק ב' אבן העזר (סימן ו') שנשאל בכעין זה והאריך שם בטוב טעם ודעת לברר הסוגיא וצדדי היתר, ונביא כאן את תמצית דבריו לתועלת בירור ההלכה. והמעשה שבא לידו שם הוי בענין אחד שהזדקן ואין לו ילדים או אשה, וכבר לא מסוגל לגור בבית לבד, והכניסו אותו משפחתו אל בתיהם, והשאלה היא קצת מחמת חשש פיקוח נפש מאחר שאין לו

ולפי זה יש לדון בכה"ג שאיירי בגיסתו האם זה נחשב כלבו גס בה. והנה בפוסקים מבואר שלבו גס בה היינו או שגדלה עמו או קרובתיו, ולפי זה אין לנו ההיתר של בעלה בעיר, אבל לכאורה זה קשה לומר כך כי מבואר עוד בפוסקים דיסוד הדין של לבו גס בה היינו שקיימת ידידות ביניהם היוצרת קירבה של לבו גס בה, אבל באופן שידידות זו איננה ביניהם אף שהם קרובי משפחה אינו נחשב ללבו גס בה, שהרי יסוד ההיתר של בעלה בעיר שלא מהני במקום לבו גס בה משום דהקירוב ביניהם הוא גדול לכן לא מספיק השמירה הרגילה של בעלה בעיר, אלא צריכים שמירה יותר חזקה, אולם אם הידידות אינה קיימת כמ"ש לכאורה מספיק השמירה של בעלה בעיר, כמבואר בספר פתח הבית (פרק ז' סעיף ג').

אמנם בכה"ג שיש ביניהם קירבה וגם מטפלים בו בכל יום, וגם דר שם בבית כבן בית ממש, אם כן בכה"ג יש שאלה גדולה של לבו גס בה ולא מהני ההיתר של בעלה בעיר. וע' שם בתשובה שרצה לחדש דאף בכה"ג אפשר להקל על פי ההיתר של בעלה בעיר, וכמובן גם בעוד צדדי היתר הנכתבים לקמן.

והנה לענין ההיתר של פתח פתוח לרשות הרבים, הרי יסודו מגמ' קידושין (דף פ"א.) אמר רב יוסף פתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום יחוד, וכן הוא ברמב"ם וכך נפסק בשו"ע סעיף ט', ומלשון השו"ע משמע דאין שום חשש איסור בפתח פתוח, אולם ע"י בערוך השלחן (סעיף ו') שסובר דרק בדיעבד מועיל ההיתר של פתח פתוח, אמנם כבר תמה בשו"ת צ"ץ אליעזר חלק ו' (סימן מ' פרק י"א ס"ק כ"א) על הערה"ש ע"י שם.

אכן מה שצריכים לדון כאן לגבי ההיתר שלפנינו של פתח פתוח הוא שהזכרנו אריכות לעיל דנחלקו הפוסקים מה הדין בדלת סגורה ולא נעולה במנעול

ואיש אחד אפשר להקל על פי בעלה בעיר. ומ"מ לדינא נקטו כל האחרונים שיכולים להתייחד עם אשה כשבעלה בעיר.

והנה יש לדון כגון דא שבעלה בעיר אך הוא קצת רחוק ולא יגיע לבית במשך היום האם עדיין אפשר לסמוך להקל על פי בעלה בעיר, ולכאורה זה תלוי בשני הטעמים של הראשונים, לפי רש"י שכל ההיתר של בעלה בעיר הוא משום שמתירא שמא יגיע עכשיו, אם הוא לא רגיל לחזור לכאורה אין כאן היתר, אמנם לפי הרמב"ם והשו"ע שההיתר משום שאימת בעלה עליה, הרי אפילו אם הוא רחוק ואינו חוזר במשך היום הרי עדיין אימת בעלה עליה, ומהני בעלה בעיר. וכן נקטו גדולי הפוסקים.

ומה שיש להסתפק כאן הוא אם בעלה מפליג לעיר אחרת האם עדיין יש לנו את ההיתר של בעלה בעיר, דהרי כבר הארכנו לעיל בזה כל מיני שיטות שונות מהו למעשה כעיר אחד ומה לא, ולמסקנא הסיק שם דבין לשיטות הסוברים דשתי עיירות סמוכות זה לזה ואין הפסק ביניהם דנחשבים כעיר אחת, ובין לדעת הסוברים דאפילו אם שני עיירות סמוכות זו לזו ויש הפסק ביניהם שדינם כשתי עיירות לענין איסור יחוד, אפשר להקל כאן, דכל השם ברוקלין כולל גם וויליאמסבורג וכדומה, ועוד יש לצרף מה שכתב באגרות משה חלק ד' אבן העזר (סימן ס"ה את י"ח) דכל מדינה כזאת שמצוי בה הרבה מכוניות אף דרך רחוקה אם אפשר לבוא בחזרה עם מכונית באותו יום דינו כבעלה בעיר.

ועוד יש לדון שוב על ההיתר של בעלה בעיר, לפי מה שהבאנו לעיל האם אומרים היתר של בעלה בעיר במקום שלבו גס בה, והרי איתא בגמ' שאין היתר של בעלה בעיר במקום שלבו גס בה,

חדרי רנטגן והדמייה

קמב. איש שנכנס לבדיקה עם אשה בחדר רנטגן במצב שהחדר נעול בעת הבדיקה, ולא ניתן להכנס לחדר הבדיקה מאזור ההמתנה, הרי יש איסור ייחוד. ולכן יש להקפיד שטכנאית תבצע את הצילום עבור אשה, וטכנאי עבור איש, או שיהיה שומר המציל מאיסור יחוד בעת הבדיקה. והטוב ביותר להתקין את חדרי הצילום כך שהחולה יישאר לבד בחדר הבדיקה, והטכנאי יבצע את הבדיקה מבחוץ קפ"ט.

⊕ הערות וביאורים ⊕

גדולה בשני ההיתרים הנ"ל מאחר ולבו גס בה, לכן מדוע לא נביא כאן את צד ההיתר של מה שבנידון דידן יש אנשי הבית או קרובים כגון בנות ובנים שיש להם מפתח לבית ויכולים להכנס בכל עת שרוצים, הרי יש כאן היתר של יוצא ונכנס, וזה כבר הארכנו לעיל בשם החזון איש ובעל הדובב מישרים ועוד שהובא בספר דבר הלכה, שמי שיש לו שכן שאפשר למסור לו את המפתחות, או שיש מבני הבית אנשים שנכנסים חופשי לתוך הבית עם המפתח בכל עת שרוצים, הרי מותר להתייחד בכה"ג, ועוד יש אומרים שההיתר של יוצא ונכנס עדיף מבעלה בעיר ופתח פתוח, כיון שיוצא ונכנס הוי כאילו הם בתוך הבית ממש.

ולכן העצה היעוצה הוא שיודיע גם לאחד מהשכנים או למסור לו מפתח לדירה, ולבקשו שיכנס לדירה פעם או פעמיים במשך היום בלי שעה קבועה, ומותרים גם להתייחד בצורה כזאת. וכן דעת עוד כמה פוסקים וכגון אודות הנידון של שמר טף שיש שאלה של יחוד, שהמציאו הגדולים עצה להשאיר מפתח אצל שכן שיכנס מדי פעם מזמן לזמן שמועיל בכה"ג, עכת"ד.

קפ"ט. ראה אסיא חוברת ע"ה-ע"ו תשס"ה (עמוד 111) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל ויבלח"ט הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליץ שליט"א.

האם עדיין אומרים את ההיתר של פתח פתוח, או שמא מאחר שהיא סגורה הרי איך מחשיבים את הבית כפתוח לרשות הרבים. והסיק שם כדעת רוב הפוסקים דלת סגורה ולא נעולה נחשב כפתוח לרשות הרבים דמי.

אלא דמה שיש לעיין האם בכל זאת קיים ההיתר של פתח פתוח מאחר והוי במקום שלבו גס בה, והביא שם דעות הראשונים והאחרונים שהחמירו במקום דלבו גס בה, וגם הביא החלקת יעקב חלק ב' (סימן י"ז) שדן אודות מי שנמצא בבית לבד עם בת אשתו, והוא מבאר דלא מהני בזה פתח פתוח לרשות הרבים דהא יש אוסרין בלבו גס בה, וזה שמגדלה בביתו, אין לך לבו גס בה גדול מזה. אמנם עוד מצאנו דעות המקילים וסברת המקילים הוא שהרי אחרים יכולים לראות מהנעשה בפנים ואנשים מתייראים מכך יותר ממה שבעלה בעיר. ולמעשה כך היקל הט"ז (ס"ק ח') והחיד"א ובעוד גדולי האחרונים, ואף בשו"ת אגרות משה חלק ד' (סימן ס"ה אות ט') נקט כדעת הט"ז וראיתו משום שהביא המחבר הדין של מי שלבו גס בה שאסור אפילו שבעלה בעיר, ולא הביא זה אצל הדין של פתח פתוח לרשות הרבים, משמע דאף אם לבו גס בה מותר בפתח פתוח.

אולם באמת בנידון הנ"ל יש היתר עדיף יותר מהנ"ל, מאחר שמצאנו מח'

ביקור חולים במקום שיש איסור יחוד קמ"ג. מאחר שכבר הזכרנו שחל איסור יחוד אפילו בחולה, לכן אע"פ שמותר לאיש לבקר אשה חולה, וה"ה להיפך, מ"מ יש להזהר שלא יהיו לבדם בחדר מדין איסור יחוד ק"ז.

להתיר יחוד על ידי שמירה - מצלמה שמצלמת את שטח החדר שמתייחדים בו קמ"ד. לאחרונה דנו הרבה מגדולי הפוסקים לברר את המציאות לאלו שעובדים במשרד או חנות או מפעל או מחסן וכדומה ויש שם בעל הבית ועובדות שם גם נשים או אפילו אשה אחת, ויש שאלה רצינית של איסור יחוד כל יום ויום. ובכמה מקומות מותקנת שם מצלמה המצלמת את כל הנעשה בתוך החדר. ויש לדון בזה האם מותר להתייחד בכה"ג שיש מצלמה שמסתכל על הנעשה בחדר כל היום אולי יש מזה מירתת, או דהוי כפתח פתוח שמישהו יכול להכנס או כשאר צדדי ההיתרים שמצאנו בהלכות יחוד. ולאחרונה מצאנו כמה תשובות חשובות שדנו בזה, ולתועלת הענין נביא כאן את צדדי ההיתר, ובהערה נאריך יותר בזה ונביא את מו"מ הצדדים לכאן ולכאן. ובכל אופן כל מי שנוגע לו שאלה זו למעשה צריך תמיד לפנות לרב מובהק כדי לברר כיצד נוהגין מאחר ולא כל מקומות העבודה שוים, וכן תלוי בטיב העובדים שם וצריך תמיד לברר את המציאות כפי שהוא.

יש אומרים שאין להתיר לאיש אחד להתייחד עם אשה אחת או עם כמה נשים בחדר סגור כדומה אפילו אם יש שם מצלמה שמצלמת את כל הנעשה בתוך החדר אא"כ מקיימים ה' תנאים: א) שהמצלמות שולטות על כל המקומות לרבות פינותיהם, הפרוזדור ואיזורי האיחסון. ב) שהם פועלים בכל עת ורגע, בעת שמתייחדים שם. ג) שהתמונות הם באיכות גבוהה, באופן שדמות המתייחדים ומעשיהם נראים בבירור. ד) שהם גלויים לעיני אחר, באופן שהוא רואה, או מסוגל לראותם בכל עת. ה) שהאיש והאשה המתייחדים יודעים מכל האמור. ואם חמשה התנאים האלו מקיימים יש אומרים שאפשר להתייחד לכתחילה, וכמובן שיש אומרים שבכל אופן אין לסמוך על כך היתרים, וכמבואר בהערה ק"ז.

חשש יחוד בסוכה

קמ"ה. סוכה שנמצאת ברחוב והדלת סגורה, אף שאינה נעולה ויש בה

⊕ הערות וביאורים ⊕

קצ. ע"י בערוך השלחן יורה דעה (סימן) והנה יש לי להקדים שלמרות שיש של"ה סעיף י"א, ובשו"ת זקן אהרן חלק ב' (סימן ע"ז), ובשערים המצויינים בהלכה (סימן קנ"ב אות י"ד).

קצ"א. והנה יש לי להקדים שלמרות שיש הרבה פוסקים שמחמירים לסמוך בדברים כאלו, מ"מ כדאי לי להאריך כאן משום שיש אנשים שמטעם עבודה

חילוקים יש בין זה לזה, ולא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה, ואין לנו בזה אלא דברי רבינו שליט"א שמנסיונו הרב בנסיונות ובמכשולות שנגרמו על ידי היתרים אלו ודומיהם, קבע בהחלט שאין לסמוך על זה].

דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א

פסק שאין להתיר יחוד על ידי מצלמה-כך שמע הרה"ג רבי יעקב יוסף ולדשיין שליט"א, וכך השיב לי הגר"ח קניבסקי שליט"א בתשובה כת"י.

דעת הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א

אחרי הרבה חיפושים בספרי זמנינו נסיתי למצוא מי שמדבר על המצלמה שהוא דבר שנתחדש בדור שלנו, ומצאתי את דעת הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א שנמצא בספר חוט שני על הלכות מזוזה (עמוד תכ"ט) וכאן הוא תמצית דבריו, דהנה דהא דאסור להתייחד עם אשה במקום סתר יש לדון לגבי סתר שמופעל שם מצלמות שאפשר שעל ידם לראות את מעשיהם הנמצאים במקום, נראה פשוט דאין המקום הזה נחשב כמקום סתר משום דשייך בזה מירתת, שהרי אפשר לראות את מעשיהם, ואין חילוק אם רואים את מעשיהם בשעת מעשה על ידי המצלמה או אח"כ משום דכל שאפשר לראות ולידע הוי מירתתי, ואין זה מקום סתר, ודומיא דמתייחד אדם עם אשה ותינוקית משום שמירתת שמא יספרו את מעשיהם בשוק.

אמנם יש לידע שהא שלא נחשב מקום סתר הרי הוא בתנאי שהמצלמה מצלמת את כל המקום שבו הם מתייחדים, אבל אם עדיין נשארו שם מקומות פינות וכדומה שאין המצלמה מצלמת, ושם הם יכולים ללכת ולעשות מעשה עבירה לכאורה זה אינו מועיל להציל מאיסור יחוד. וביאור הדברים

ופרנסה אין להם כמעט שום ברירה, ולכן צריכים לדעת מה הם צדדי ההיתר, כי צדדי האיסור יותר מובנים לכולם, ובפרט שמדובר כאן באנשים שמתייחדים כל יום באופן קבוע, וכידוע דכל מה שבן אדם מתייחד ומכיר יותר מתחילים להרגיש יותר בנחת ובעניני צניעות ואיסור יחוד זה אחד מהדברים שגורמים לאיסורים נוראים, ועכ"פ בעז"ה נביא ונסכם את תשובות מגדולי הפוסקים. (וכדאי לי לציין שלפעמים נביא פסקים ותשובות שדיברו על המצלמה וצריך לדקדק היטב לראות על איזה שאלה דנו אם המצלמה מועיל כי בכל מקרה הדין אחרת).

דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל

מובא בספר וישמע משה, וכן שמעתי מהרה"ג יעקב יוסף ולדשיין שליט"א ששמע מהגרי"ש זצ"ל שאין לסמוך על ההיתר של יחוד על ידי מצלמה כי אפשר לקרוע את החוט וכדומה.

דעת הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א בעל שבט הלוי

בחודש חשון שנת תשע"ג כתב בעל השבט הלוי שליט"א מכתב ופרסמו אותו וז"ל: שמעתי בצער כאלו איזה רבנים רצו להתיר איסור יחוד החמור על ידי עין אלקטרי וכדומה ולדעתינו דע"ת האיסור במקומו עומד וח"ו להקל בזה.

[ובספר מלבושי מרדכי לנכדו של בעל שבט הלוי שליט"א הלכות יחוד (עמוד ר"י) כתב דבמקומות עבודה וכדומה שמתוקן בהם עין אלקטרוני (מצלמות שמצלמים את הנעשה בחדרי הבית או המפעל וכדומה) משום גנבים ושאר סיבות, פסק מרן רבינו שליט"א שאין להתיר את היחוד על סמך זה, ואין לדמות למה שהתירו חז"ל יחוד בפתח פתוח, ששם יכולים בני אדם להכנס לשם, משא"כ במקום סגור, ואף אין לדמות למה שכתב הנודע ביהודה להתיר בחלון פתוח, דכמה

השטח שבו הם נמצאים, בלא מקום מוסתר ומחבוא מן המצלמה. ויש להודיע ולהתריע במקומות הללו וכיוצא בהם, שיש בזה איסור יחוד גמור. ואם יש לאנשים אחרים מפתחות להכנס לדירה וכדומה יש לדון לפי הענין תדירות גבוהה של אנשים שנכנסים לדירה, עכת"ד.

דעת הגאון רבי יחזקאל רוטה שליט"א מח"ס שו"ת עמק התשובה ועוד

ומצאתי בקובץ אור ישראל ס"ה תשרי תשע"ג שהביא שם כמה תשובות חשובות, ובעז"ה נביא את תמצית התשובות החשובות הנמצאים שם. ראשית נביא תמצית דברי הגאון במ"ס עמק התשובה שליט"א הרב יחזקאל רוטה שליט"א, שנשאל שם אודות המצלמה אם יועיל להציל מאיסור יחוד, ושלחו אצלו קונטרס ארוך על זה הנכתב על ידי הרב סיני מלוביצקי שליט"א שיצא להקל שלא תהיה שמירה זו יותר גרועה משמירת חמשה נשים המצילות מאיסור יחוד. והשיב על זה למעשה דנראה דמה שיש מתירים על סמך שאפשר לראות את הסרט אח"כ, לכאורה זה לא מועיל, דהנה בדבר הצלה מאיסור יחוד לא מצאנו שיועיל רק מה שמירתתי שמא יראו אותו בשעת מעשה כפתח פתוח שיש עוברין ושבין באותו זמן ויראו אותם, וכמו שמצאנו באחרונים שלא התירו פתח פתוח אם הדלת סגור ולא נעול כיון שכעת לא ראויים את המעשה, וה"ה בחמשה נשים שמצילים מאיסור יחוד היינו שהם נמצאים שם, אבל אם הם לא נמצאים שם באותו שעה, ורק אפשר לברר אח"כ מה קרה על זה לא מצאנו שיצילו מאיסור יחוד, וטעמא דמילתא פשוט משום דיאמר המתייחד לעצמו מאן יאמר שילך לברר על הסרט. ולכן אין צד להתיר במצלמה על סמך היתר זה בלבד, ורק אם היה המצלמה מראה בחוץ

דהרי באיסור יחוד ישנם ב' חלקים, א' שמתעורר הרצון, ב' המעשה עצמו. ואם היחוד הוא במצב שמתעורר ואח"כ הוא יכול לעבור כגון בכה"ג ללכת לפינה בחדר זה יחוד גמור משום דזה מקום סתר, והגורם של יחוד קיים גם בעין רואה של המצלמה כיון שיש כאן הרגשה של המצאות אנשים אחרים שמפריע, ולכן גורם לכסות את המצלמה או ללכת לפינה אחרת שלא מגיעה לשם המצלמה וגורם איסור יחוד משום דהוה מקום סתר גמור.

ויש לעיין למה המצלמה לא דומה לההיתרים שמצאנו בחז"ל כגון בעלה בעיר או פתח פתוח וכדומה, והתשובה היא משום דכל ההיתר של בעלה בעיר או פתח פתוח הם מצבים שלא רק מבטלים את האיסור המעשי של יחוד, אלא מבטלים גם את ההרגשה של ההמצאות המשותפת ואת ההרגשות שיכולים להתעורר ולהתפתח. ולכן במקום שיש מצלמה אע"פ שמבטל איסור המעשי אבל אינו מבטל את ההרגש והרצון לחטוא, דזה ידוע דמה שאדם יכול לעשות כשהוא לבדו בחדר, אינו עושה כשאדם אחר נמצא בחדר, אבל כשאין אחרים עינים ורק המצלמה מצלמת, הרגשת האדם וטבעו שעם המצלמה הוא יסתדר בדרכים שונות, ואין זה פועל למנוע ממנו את ההרגש של המצאות המשותפת.

ולמעשה הסיק שם שבמקומות ציבוריים כמו בתי כנסת אורחים, או מקומות לינה ואכילה בבתי חולים שנועד לבאים ושבים שמתאכסנים שם, וישנם חדרים נפרדים לכל אחד ואחד, ובמסדרון המוביל לחדרים אלו מהכניסה לבית מופעלת מצלמה, ובחדרים לא מופעלת מצלמה, ודלת הבית צריכה להיות נעולה, יש בזה איסור יחוד גמור, ולא מהני מצלמה, אא"כ היא מצלמת את כל

את כל שטח החדר, ואפשר לראות הכל בחוץ תמיד אז אפשר לצדד להקל. ואע"פ שבש"ת עמק התשובה חלק ג' (סימן צ"ו אות כ') צידד לומר לגבי חמשה נשים שמצילים אפילו ביוצא ונכנס, מ"מ כל זה היינו שיוצאים ונכנסים בשעת היחוד.

אמנם אולי יש לומר להקל על פי מה שמצאנו לגבי איסורים אם יש לנו חשש שיחליף הגוי בשר כשר עם בשר נבילה, אם יעשה איזה חותם וסימן כדי לברר שלא יחליפו בזה מועיל מה שיכול לברר אח"כ על ידי סימנים או מצלמות וכדומה כיון שהגוי יהיה מירתת מזה, מ"מ אין לדמות חששות שמא החליפו הבשר שהוא משום הנאה מהחילופין בעלמא, שבה מספיק מה שיודע שיוכל לברר אח"כ והוי כעין עבידא לגלוי ומירתת להחליף. משא"כ החשש של איסור יחוד שהוא משום תקיף יצריה אפילו על חסיד שבחסידים יש חשש דתקיף ליה יצריה, ומה שיכול להתברר אח"כ לא מצילו מאיסור יחוד משום דהיצר הרע יכול לעשות כל מיני חשבונות ובעינן דוקא שיכול לברר מה קורה בשעת היחוד ממש.

ומה שיש לצדד להקל שהמצלמה מצילה מאיסור יחוד אם מסתכלים על הסרט בעת שמתייחדים שם, הלא נראה דדוקא אם יש רבים שמסתכלים על הסרט אפשר לצדד להקל דדינו כשרות הרבים, אבל אם המצלמה נראית על ידי אדם אחד אף שהוא כשר ורואה את כל המתרחש בפנים אינו מספיק להציל מאיסור יחוד, אף דלפי דברי הרמ"א אדם כשר מציל מאיסור יחוד, מ"מ התם מיירי שהאנשים הכשרים נמצאים ביחד בחדר היחוד זה בפני זה, אבל זה שלא בפני זה מאן יאמר דמועיל, ועכ"פ אם היו ב' אנשים כשרים כבר נחשבים כרבים להציל מאיסור יחוד, ועוד אם היו אחד מחמשה נשים המצילות מאיסור יחוד מסתכלות

על המצלמה הרי זה מועיל להציל אם תוכל לראות את כל המתרחש בחדר היחוד. ועי' שם עוד מה שכתב לחלק בכמה ענינים שהזכרנו עד כה. ולמסקנא כתב דכשאנו באים להתיר איסור יחוד על ידי כלי המכשיר מדין פתח פתוח לרשות הרבים הוא רק כשנראה כל המתרחש בשעת היחוד, וכן לא מהני רק באופן דמהני בפתח פתוח דאיכא עוברין ושבין ישראלים כשרים, ולפי זה באם המכשיר מתראה בשעת מעשה רק לנכרי או פרוץ לא מהני, עוד צריך לדעת דדוקא אם הונח הכלי במקום שמצויין עכ"פ עוברין ושבין באותו זמן וזולת זה לא נידון כדין רשות הרבים. וכמו כן באם לבו גס בה לא מהני פתח פתוח, ולפיכך אנשים ונשים שעובדין ביחד במקום עבודה ויש להם עסק זה עם זה ע"פ עבודתו, הווי בכלל לבן גס בהן ולא יהני המכשיר להצילן אפילו בשהן רואים כל המתרחש בשעת מעשה, עכת"ד.

דעת הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א מה"ס משנת יוסף

בתשובה בכת"י כתב לי וז"ל " בענין יחוד כשיש עין אלקטרונית שהן מצלמות המצלמות ואפשר לראות את הנעשה כנגד המצלמה בחדרי חדרים, [יבוא מוסר השכל להם... אם יסתיר איש..... ואני לא אראנו]. ובספר חדש על אבן העזר שיצא לאור מקרוב כתב להתיר יחוד אם יש מצלמה כזו. אבל מורי ההוראה חולקים עליו, שזה אינו מתיר יחוד [ופשוט שהמצלמה לא מצלמת כל הזוות, ואפשר לכסות אותה עם חתיכת נייר וכו'].

ולענין מה שדנים לגבי יחוד בבנק בתוך הכספת במקום שיש שם מצלמה, כתב לי וז"ל ולכאורה אפשר להקל בחדר הכספות של הבנקים, ששם אין דלת כי אם סוגי, או דלת עם חלון, ואז גם הפקיד של הכספת פותח למשהו היא נראית

שומר מיחוד. אמנם בשאר חדרי הבית אין צריך שיהיו מצלמות, ולא חיישינן שיתקפנו יצרו להכנס לחדרים שאין בהם מצלמות ולהתייחד שם, משום דכל זמן שאינם במצב של יחוד אין לחוש שמא יבואו לידי יחוד.

ואלי הק' הוא השיב לי בתשובה בכתב יד שמסתבר שאפשר להחשיב את המצלמה כפתח פתוח אם יש לפחות ג' אנשים שמסתכלים על ה"ודיאור".

דעת הגאון רבי בן ציון יעקב הלוי וואזנר שליט"א בנו של בעל שבט הלוי שליט"א

בקובץ אור ישראל שם הביא גם כן תשובה מאת בנו של בעל שבט הלוי שליט"א הגאון רבי בן ציון יעקב הלוי וואזנר שליט"א, והאריך בזה ונביא תמצית דבריו לתועלת הענין.

והנה עיקר המקור להתיר בכה"ג הוא משום פתח פתוח לרשות הרבים, ולכן יש להקדים ראשית בדין חלון הפונה לרשות הרבים האם דינו כפ"פ, והרי הדבר פשוט דפתח לאו דוקא הוא, אלא ה"ה חלון, וכדפשיטא ליה לשו"ת בית שלמה או"ח סימן מ"ח שפסק דפתח הפתוח לרשות הרבים נגד פתח הפנימי מציל מיחוד, כחלון המציל כה"ג בין נסך, וכן נפסק להלכה ביורה דעה סימן קל"א סעיף א', ולפי זה ה"ה לגבי המצלמות, שהם לא שונים מחלון הפתוח לרשות הרבים לענין יחוד.

ולכאורה אפשר לומר שאולי המצלמות עדיפים מפתח וחלון, משום דלא מיבעיא דנחשבים כפתוח לרשות הרבים, אלא אף כרשות הרבים עצמו ויותר מזה.

דעת הגאון רבי יוחנן וואזנר שליט"א במח"ס שו"ת חיי הלוי

בשו"ת חיי הלוי חלק ו' (סימן קט"ז)

בחדר החיצון צריך הסורג או החלון שבדלת, ובחדר הפנימי של הכספת אפשר לעשות יחוד...או כיסוי במצלמה אבל הקפיד מירתת, כי זה מקום שרבים מחכים בחוץ בתור, ומסתכלים פנימה, ואם ינסה לדבר משהו עם האשה שנכנסה והיא תתלונן על זה מיד מפטרים אותה מהעבודה.

אבל במקום עבודה קבוע, חלילה לעבוד איש ואשה באופן של יחוד, אפילו אם יש מצלמה ואין אפטרופוס לעריות, וגם מצוי אצל רופאים ועורכי דין עם מזכירות שלהם אוי לו ואוי לנפשו, שמכניס עצמו לתוך היצר הרע ממש, ויבטח בד' שימצא לו עבודה בהיתר, והקב"ה רצון יראיו יעשה", עכ"ל.

דעת הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

והנה בקובץ פעמי יעקב חלק ע"ו-ע"ז דנו שם בענין מה שנוהגים איזה אנשים לשכור חדר בדירת הגוי בסמיכות לציוני הצדיקים ולא חלו ומרגשו בעוון יחוד המתרגש עליהם, ונראה שלמעשה יש לחוש לאיסור יחוד, אמנם יש מקום להכשיר בלא הרבה טורח. והעצה היא אם יש מצלמות המצלמות את הנעשה בחדרי הבית ואנשים צופים בזה במקום אחר, בזה אין חשש יחוד, והוי כפתח פתוח לרשות הרבים, שהרי הרבים יודעים מה נעשה בבית. אמנם בכפרים שבפולין ורוסיא הסמוכים לקברי הצדיקים מסתבר שלא קיימים כאלו מצלמות, ולכן לא שייך בהם היתר זה, אך עכ"פ בבית שבכל זאת קיימות מצלמות כאלו, אין חשש לשכור בהם חדר שהמצלמה כאמור מצילה מיחוד.

והוסיף שם שהמצלמות המצילות מיחוד, צריכות להיות בכל החדרים בהם עוברים היהודים, כגון במסדרון המוביל לדלת היציאה, במטבח וכדומה, שהרי כשישראלים נמצאים שם הם ג"כ צריכים

חלונות, עדיין יש להזהר בלילה מאיסור יחוד קצב.

המתפלל שמונה עשרה ומרגיש שעובר באיסור יחוד קצב. מי שמתפלל שמונה עשרה, ובאמצע התפילה הוא מרגיש שהוא

✧ הערות וביאורים ✧

אכן נראה דבמקרה שיש חולה מרותק למטתו העומד תחת פיקוח של אחיות ורופאים, והיינו באופן שהמכשיר תקוע שם בעבור שיראו האחיות והרופאים את החולה כל שעה, ומשגיחים האחיות על החולה בעין פקוחה לראות לידע מצבו של החולה בכל שעה, דבכה"ג שאין החולה יוצא ממטתו לבית הכסא וכל צרכיו נעשה במיטתו נחשב זה כפתח פתוח לרשות הרבים, וזה דומה ממש ליין נסך שנראית מהחלון לרשות הרבים דהא גם חבית היין אינו זז מעצמו, ולכן מותר על ידי ההיתר דפתח פתוח לרשות הרבים, אבל לא כן הוא באנשים בריאים שזזים ממקומם דאי אפשר לדמותם לפ"פ, וסגי לזה אפילו אם נראים רק על ידי אחות אחת, ע"י שם המשך דבריו לגבי חולה. אך היוצא מדבריו בחולה מרותק למטה אפשר להשתמש בהיתר בתנאי שכל שעה הוא תחת פיקוח האחיות והם נעורים כל שעות הלילה, אבל לאנשים בריאים אין מועיל ההיתר של מצלמה כיון שהיא מוגבלת, ורק באופן שרואים על ידי מכשיר כל חלק הבית עד שאין חשש שיבאו לידי יחוד ממש, כגון אם הולכים לבית הכסא או למטבח וכדומה ועדיין המצלמה מצלמת הכל, אז יש מקום להתיר היחוד. אבל על ידי S-° יש לאסור בכל גווני דעלולים לנתק מהקשר וגם עין הרואים מוגבלת.

קצב. דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א, מובא בספר שמחת ישראל על הלכות סוכה.

נשאל שם לענין חלב עכו"ם שיש שם מצלמה אם מהני להחשיב החלב כחלב כשר לישראל, ובתוך דבריו הוסיף שלא יועיל להתיר איסור יחוד על ידי מצלמה.

דעת הגאון רבי יעקב מאיר שטרן מח"ס אמרי יעקב אבן העזר

בספרו החדש על אבן העזר ספר אמרי יעקב סימן כ"ב ליקוטים ס"ק ל"א כתב דאם יש מצלמות המצלמות את הנעשה בחדרי הבית ואנשים יכולים לצפות בזה במקום אחר אין חשש יחוד והוי כפתח פתוח לרשות הרבים, ופסק כן מסברא דנפשיה, וציין שראה כן בפעמי יעקב גליון ע"ז, ע"ח.

דעת הרב פינחס אליהו רבינוביץ שליט"א מח"ס תורת היחוד

בקובץ אור ישראל שם מובא תשובה של מח"ס תורת היחוד, ותוכן דבריו הם דלכאורה יש לדמות את המצלמה לחלון הפונה לרשות הרבים דתאני היתרא הוא דצריך שתהא נראית מבחוץ עד יציאת הבית, וכן נמי צריך שתהא נראית דרך החלון עד בית הכסא, דאם אינם נראים אז יש חשש גדול ועומדים להכשל באיסור יחוד. ומינה יש ללמוד בקל וחומר לחלון על ידי ראייה אלקטרוני דהיינו מכשיר שיש בו מצלמה דאי אפשר להתיר אם הם עומדים על סף היחוד על ידי שילכו לבית הכסא, או למטבח וכדומה.

נמצא בתוך איסור יחוד, וכגון שנשאר בבית הכנסת אחרי שכולם עזבו ונכנס אשה לשם, הרי הוא חייב לעשות הכל כדי להנצל מאיסור יחוד אפילו באמצע תפילת שמונה עשרה, ואם די בהפסק קל יעשהו קצג.

✪ הערות וביאורים ✪

קצג. בספר דבר הלכה שו"ת בסוף הספר (סימן כ') נשאל במי שלא עלינו מתפלל יחיד בביתו משום שאינו חש בטוב, ובאמצע שמונה עשרה הרגיש שעובר על איסור יחוד, דהיינו או שהתחיל להתפלל והיה כבר איסור, או שרק באמצע התפילה נהיה האיסור, האם צריך הוא להפסיק בתפילתו ולצאת לבקש שיצאו כדי שתמשיך בתפילתו, או שאפשר להמשיך. והשיב שם שעליו להפסיק את התפילה ולפתוח את הדלת של הבית ובלילה לצאת החוצה ולהמשיך את התפילה ואין חילוק בין אם היחוד מהתורה או מיוחד דרבנן, וכן אם היחוד כבר היה כשהתחיל את תפילתו ולא הרגיש בו או שנהיה באמצע התפילה הוא מחויב להציל עצמו מיד מאיסור יחוד. אך אם אפשר לעשות משעה יותר קל מזה עדיף טפי, וכגון ללכת לחדר אחר ולא לצאת מן הבית וכדומה.

דיני יחוד בענין גירושין

מי שדעתו לגרש את אשתו אם מותר לשמש קמזו. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, אמנם אם הוא מודיע לה שעושה כן מותר לשמש עמה. וראה פרטי דינים ונ"מ להלכה בהערה קצ"ד.

כשדעתו לגרש את אשתו אם מותרים להתייחד קמח. נראה שאיש שדעתו לגרש את אשתו, מותרים להתייחד ואין זה בכלל תשע מידות קצ"ה.

⊕ הערות וביאורים ⊕

דלפי זה בנידון שמי שדעתו לגרש את אשתו דוקא אחרי שהשאיו את בניהם אם מותר להם לשמש, לכאורה נראה דאם אחרי שהודיעה דדעתו לגרשה אחר ששיאו לבניהם נשים הוי מח' אם מותר לשמש עמה, דדעת הפרי חדש ועוד ס"ל דמותר, ואילו דעת החלקת מחוקק ובית שמואל נוטין להחמיר, אך אם אין בדעתו לישא אשה אחרת יש להקל דאז לא שייך הטעם שמהרהר באחרת, וכן אם האשה אינה מסכמת להתגרש גם כן יש להקל כמ"ש החכמת שלמה כיון שאי אפשר לגרש בזמן הזה בע"כ, מה יוכלו לעשות אך אם שניהם מסכימים להתגרש אז אין כאן ההיתר של החכמת שלמה, עכ"ד.

ובשו"ת ויען דוד חלק ה' (סימן כ"ד) הסיק לדינא דכשמשמש ודעתו לגרשה, יש בזה איסור משום אל תחרוש וגו', וגם משום בני גרושה. אפיל כשהאשה מרוצה, יש בזה משום אל תחרוש. אמנם אם מסופקים אם יתגרשו לבסוף מותרים לשמש. ועי' שם שהביא יש אומרים שאם אין בדעת לגרשה תיכף, אין בזה משום בני גרושה.

קצה. עי' בשו"ת קנה בושם חלק ב' (סימן ק"ז ענף ב') שנשאל שם אודות מי

קצד. בשו"ע אבן העזר (סימן קי"ט סעיף א') כתב דלא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, ואם הודיעה בתחילה שהוא נושא אותה לימים מותר. ועי' שם סעיף ב' דלא תהיה יושבת תחתיו ומשמשותו ודעתו לגרשה. ועי' בחלקת מחוקק (ס"ק א') שכתב דאם הודיעה לה שדעתו לגרשה אח"ז אין בזה איסור, דבכה"כ לא קרינן בה יושב לבטח אתך דהא הודיעה, ומיהו יש לומר דשאני אם בתחילה נתרצית להיות אצלו לזמן מוגבל סברה וקבלה אבל כשהודיעה אח"כ שדעתו לגרשה מה לה לעשות ולבה מצטערת בקרבה וקרינן ביה אל תחרוש על ריעך. ובבית שמואל הביא מהפרישה שאחרי הנישואין לא מהני מה שמודיע לה, ועי' בפ"ת שהביא מח' אחרונים אם זה נכלל במה דאיסור בסוף פרק ב' דנדרים שזהו גרושת לב מבני ט' מידות. ולמעשה החכמת שלמה על הגליון כתב דבזמן הזה שיש חרם דאי אפשר לגרש בע"כ אף אם דעתו לגרשה אין איסור בדבר דמה הוי ליה לעשות אם לא מצאה חן בעיניו והרי ענין האיסור נלמד מקרא כיון דלא שלחה עי' שם.

ועי' בשו"ת שבט הקהתי חלק ד' (סימן ש"ט) שהביא החכמת שלמה הנ"ל וכתב

העומד להתגרש אם מותר להתייחד עמה קמ"ט. זוג שחיים ביחד כמה שנים ולא מסתדר נשואיהם, וכעת עומדים להתגרש מן הדין יש אומרים שאסורים להתייחד, ועוברים על איסור יחוד כל רגע ששוהים ביחד קצ"ו.

⊗ הערות וביאורים ⊗

להשתנות אח"כ, ואם כן אינו ברור שתשאר באיסורה לעולם, ועי' שם במהרש"ם שכתב דבאמת גם אשה שאינה יכולה לטהר את עצמה, ויכול להיות שתתפא מעצמה, ואפילו הכי לא חשוב פת בסלו ואסור אפילו בנדה דאורייתא, דמאחר שטיפלו ברפואות ונתייטשו מלרפא אותה, מתאייש מכך שתהיה מותרת לו אח"כ ולכן לא נחשב פת בסלו. ולמעשה אם נראה מחמת הקטטה שאין סיכוי שיחזרו לחיות יחד הרי זה דומה לאשה שלא יכולה להתרפא ולטהר לבעלה שאסורה ביחוד, אמנם אם יש תקוה ממשית מותר להתייחד, עכת"ד.

ולמעשה עי' בשו"ת קנה בושם חלק ב' (סימן ק"ה) שהביא שיטות שסוברים שחל עליהם איסור יחוד מדרבנן ואיסור יחוד מן התורה. ותוכן דבריו הם, שהרי מדברי הגמ' במסכת סוטה (דף ז.) מבואר דכל היתר יחוד עם אשתו נדה אינו אלא משום שיש היתר לאיסורו, ולכן יש לעיין הכא בנידון דידן שעומדים להתגרש ואין היתר לאיסורו אסורים הם ביחוד. ואולי אפשר לחלק דדוקא בסוטה וכדומה שנאסרת עליו מן הדין יש לאסור יחוד, אבל הכא האשה אינה נאסרת עליו בדין, וממילא אולי אפשר להקל ביחוד. אמנם זה אינו שהרי אפילו יחוד עם פנויה טהורהנאסור על כל פנים מדרבנן, אע"פ שמן הדין מותר להנשא לו, מ"מ חל איסור יחוד מדרבנן, ועי' בספר דבר הלכה (סימן א' סעיף ג'). מיהו אולי יש לומר עוד סברא להקל דשמא מחמת שנאתם לא יתפתו אהדדי, ובאם יתפתו וישלימו כבר יש היתר לאיסורו, ומ"מ לכאורה

שדעתנו לגרש את אשתו שאסור לבא עליה, האם קיים איסור גם כן להתייחד עמה. והשיב שם דנראה דמותרים להתייחד, והרי זה נכנס בכלל תשע מידות ולא מצינו לאסור היחוד בשביל זה. וטעמו משום שכל איסור יחוד אינו אלא במקום דשייך איסור עריות ובני תשע מדות משום גדר וקדושה נגעו בה, עי' שם.

קצ"ו. והנה בשו"ת מהרש"ם שם כתב שאם החליטו זוג שעומדים להתגרש אסור לבעלה להתייחד עמה משום דלא שייך לומר כאן שיש לו פת בסלו, ובספר פרדס שמחה להגר"מ גרוס (סימן קפ"ז) מביאו, וכן דעת שו"ת זקן אהרן, אמנם עוד הביא שם מפוסקי זמנינו שליט"א שאין לאסור, שהרי עיקר החשש שמא תתפתה, והרי אם תתפתה אז תוכל לספור ז' נקיים ולטבול ולכן אפשר להקל. ושוב מצאתי בספר קנין דעה (סימן קפ"ז עמוד ס"ח) שהרי צ"ב במה שסתרו הפוסקים את דברי המהרש"ם, דידוע שמצוי שלכמה דקות שוכחים מהקטטה ומסיחים דעת מהאיבה, ודבר זה מצוי ביותר בזמן שצריכים לדבר יחד ולהחליט שום החלטה עבור אחד מהילדים, אבל ברור דעיקר האיבה נשאר אצלם, וגם מוחזק אצלם שהיושר והתכלית הוא להתגרש, ופשוט שלא תעשה בדיקת ז' נקיים והפסק טהרה לשבוע ימים, ונמצא דשפיר שייך מקום לחשש שיהיה יצר לעבור באיסור אע"פ שידוע אצלו שלעולם לא תטבול. ברם צ"ב מהו הגדר של אשה שהוחלט להתגרש, הרי כל החלטה עלולה

לדור עם גרושתו באותו חצר
 קנ. מי שגירש את אשתו מן הנשואין אין לדור עמה בחצר אחד שמא
 יבואו לידי זנות קצו.

לדור עם אשתו שעומדת לגרשה באותה חצר
 קנא. נראה דאפילו לדור עם אשתו שעומדת לגרשה בחצר אחד אסור

✪ הערות וביאורים ✪

דש"ר. וועי בשו"ת ודרשת וחקרת חלק ד' אבן העזר (סימן י') נשאל בזה והביא גם כן המחמירים בזה, אך מאידך ציין שאם האשה ממשיכה לטבול אפילו שעומדת להתגרש, ואסור לבוא עליה משום בני תשע מידות, מ"מ מותרים הם ביחוד משום שיכולים להתפייס ואין כאן איסור ערוה וזה פשוט. וזאת ידוע שיש חולקים על כל זה, וס"ל שהוא חומרא להחמיר עליהם באיסור יחוד, וכיון שלהלכה נקטינן שאין חוששין לאונס ורק לפיתוי, וכאן אם היא תתפתה הרי ממילא תלך לטבול ליכא בכה"ג איסור יחוד, ועי' בספר תורת היחוד (עמוד מ"ז אות י"ח) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל. ועוד עי' בספר נטעי גבריאל הלכות יחוד (עמודים שצ"ז-ת"א) שהביא דעת הגר"י ניימאן זצ"ל להחמיר, ואילו בעל המשנה הלכות שנטה להקל, וכתב כסברא הנ"ל שאם תתפתה לטבול, והוסיף עוד סברא שכל האוסרים אסרו כשיש אהבה ביניהן ואינה יכולה לטהר, אבל כשיש שנאה ביניהם הרי אינם רוצים לדור יחוד, ואין להם תאוה זה לזה, וגם פסקה מלטהר עצמה כדי להיות גדר ומחיצה ביניהם שלא יבא עליה מחמת שנאה, בכה"ג לא חיישינן שיבא עליה בע"כ ובאונס עי' שם.

קצו. שו"ע אבן העזר (סימן קי"ט סעיף ז') ועי' בנו"כ שם, דאף אם אשה פנויה באותו חצר לא כל כך חמור, מ"מ לענין גרושתו יש להחמיר טפי ולאסר באותו חצר כיון דלבו גס בה.

שזה אינו משום שיכול להיות שיתקפנו יצרו לפי שעה וישתדל לפתותה ולאנסה. ואח"כ הביא שם משו"ת מהרש"ם שהזכרנו כמה פעמים שנשאל אודות אשה שאין רצונה לטבול מחמת רשעות ואומרת שתשאר כן כל ימיה, ופסק שאסור להתייחד עמה, ולפי דבריו ה"ה הכא שעומדים להתגרש, ולכן יצא להחמיר ולאסור יחוד בכה"ג. ועוד עי' בשו"ת קנה בושם חלק ג' (סימן ק"ז).

ועי' בשו"ת ויען דוד חלק ה' (סימן כ"ה) שהאריך שם בענין אשה שעומדת להתגרש אחר שהחליטו כן היא ובעלה אם מותרין ביחוד, והזכיר את דברי הפרדס שמחה בשם גדולי הוראה שליט"א שפקפקו על דברי המהרש"ם דהרי כל החשש הוא שתתפייס להבעל, והרי לפני זה תוכל לטבול, ולמה ניחוש עליה בלי שתטבול, וכתב על זה דהרי מורדת מתשמיש מסתמא מורדת גם מהטבילה, ואם תתרצה להבעל אולי לא תתרצה לטבול, אך באמת כל ענין של מרידה היא מחמת קטטה ואיבה עם בעלה, ולמה אבדה חזקת כשרותה לגבי הלכות נדה ומהיכי תיתי שתעבור על איסור כרת, ולמעשה הסיק שם כדעת גדולי הפוסקים שאסורים להתייחד. אבל אם יש איזה ספק שמא יתרצו, נראה דלא גרע מאשה חולה ועוסקת ברפואות לשיטת האחרונים שמוותרים להתייחד, ובנידון דידן עדיף טפי דהרי יכולים לחזור ולדור ביחד, ולזה אפילו מחמירים יודו

כדין אשה גרושה מן הנישואין, וככל הדינים של גרושה עצמה קצת.

דיני יחוד עם גרושתו

קנב. איסור יחוד עם גרושתו יותר חמור מאשר יחוד עם סתם אשה, מפני שהם מיוחדים זה עם זה, ויחוד יכול לגרום לידי מכשול. אבל מותר לו לבוא לבית גרושתו לצורך כגון לקחת את הילדים אם יש שם עוד אנשים שהם נחשבים לשומר, ויש אוסרים גם בזה, וראה כל זה בהערה קצ"ט.

הנהגה מועשיית למונע מחשש יחוד כשבעל מגיע לקחת ילדים מבית גרושתו קנב. בעל שצריך להגיע לבית גרושתו כדי לקחת את הילדים יש להזהר מאיסור יחוד אם הילדים לא הגיעו לגיל שומרים. ובכל אופן יש כמה צדדים להקל בזה להתייחד, ובכל מקרה יש לעשות שאלת חכם כיצד נוהגין¹.

שיחה בין גרוש לגרושתו

קנד. כל הנ"ל מיירי לגבי דיני יחוד, אמנם אפילו אם לא מתייחדים יש איסור לשוחח איתה על איזה עסק משותף שיש להם ביחד^{רא}.

⊗ הערות וביאורים ⊗

סתום, וה"ה בישראל עם גרושתו שנישאת לאחר. ובספר דבר הלכה מהדורה חדשה תשובות (סימן ה') נשאל אודות בעל שרוצה לראות את ילדיו אצל גרושתו כל כמה ימים, והביא שם אריכות דאע"פ שלבו גס בה מ"מ ההיתר של פתח תפוח יכול להתיר נידון כזה, ועי' שם אריכות וצדדים להקל בכה"ג.

רא. שו"ע אבן העזר שם, ועי' בחלקת מחוקק (ס"ק כ"ג) שכתב דה"ה שאר תביעות ועוד יש להחמיר אפילו להיפך כשיש לו תביעה עליה, ומכל שכן שאסור לדבר עמה בשוק. ועי' בט"ז ס"ק י"ח שכתב דמה שכתב במחבר שיש למנות שליח לתובעו מיירי דוקא בענין שהיא אסורה להנשא לו כגון כהן וכדומה, אכן מלשון הרמב"ם והטור שכתבו סתם גרושה משמע דאפילו אשת ישראל יש להחמיר. וכל הדין הנ"ל יש לעיין בזמנינו למה אין העולם נוהרין בזה וצ"ע גדול.

קצח. עי' בשו"ת קנה בושם חלק ב' (סימן ק"י) שפסק כן והוי כ"ש ממגרש את אשתו דכיון שעוד לא נתגרשו חיישינן שמה יבא עליה, עי' שם.

קצט. והנה מאחר שהיא נחשבת כלבו גס בה, אפילו אם היא התחתנה שנית ובעלה בעיר לא מהני במקום שלבו גס בה, ואפילו אם הפתח פתוח מצאנו מח' גדולה בזה.

ובכל אופן הדינים האלו מובאים בעיקר בשו"ע לקמן (סימן קי"ט סעיף ח'), ועי' שם בנושאי כלים, שהביא להחמיר אפילו להגיע לבית דין ביחד, אפילו שיש שם הרבה אנשים, ויש מקילים בכה"ג עי' שם. ועי' בספר דבר הלכה שהאריך בזה.

ד. והנה בשו"ע אבן העזר (סימן קי"ט סעיף ז) הביא הלכה פסוקה דאסור לדור עם גרושתו הפנויה בחצר א' ואם היה כהן דאסור בגרושתו אסורים לדור במבוי

ובמקום צורך אפשר להקל בשיחה בטלפון^{רב}.

✪ הערות וביאורים ✪

הילדים ומשוחח עמה האם מותר, והשיב דראשית כל יש להזהר באיסור יחוד שיש איסור אפילו עם הטהורה כש"כ אשה נדה, אמנם אפילו באופן שאין איסור יחוד יש לאסור כל עסקים עמה. והנה הרמ"א שם מתיר ליכנס לביתה כשאינו דר שם ונושא עמה ומביא שם דעת הבית יוסף להחמיר, ואליו דעת החלקת מחוקק להקל, אך הים של שלמה וגם הט"ז מסיקים להחמיר מאד ודלא הרמ"א. ולמעשה אף במקרה שאין איסור יחוד וצריך לשוחח עמה על עסקי הילדים יש לקחת קרוב משפחה וכדומה לשוחח עמה בשעת הדחק, וכשאי אפשר על ידי הטלפון. ואין לדבר עמה יותר ממה שנוגע להילדים, ואם רוצה לומר לה כמה מילים פה ושם אין להחמיר. וסיים שבזמן האחרון למדנו מהחפשיים שגם אחרי הגירושין מתנהגים כמו ידידים וראוי לפרסם שזה איסור גדול, עכת"ד.

ועי' בערוך השלחן (סעיף ל"א) שכתב דאע"ג דיש איסור להתייחד עם הגרוש מ"מ יש איסור עם נושא ונותן עמה אע"פ שאינו מתייחד מאחר ויש לחוש להתקרבותם שלא יתייחדו ויבוא עליה וממילא דכל מן עסק אסורים לעשות ביחד כשצריכים לדבר ביחד ולישא וליתן עמה אסור אם לא על ידי שליח, ועוד אין איסור אא"כ באין לדין או שאר עסק, אבל ליכנס באקראי אין איסור, ויש מחמירים אפילו בכה"ג וטעמא משום דדילמא דאתי לאמשוכי בתרה. והוסיף הערוך השלחן שם דאפילו לדעה זו שמחמיר אינו מיירי אלא כששוהה עמה שעה או שעתיים ואין שם הרבה מישראל, ובלאו הכי לית לן בה, עכ"ד.

רב. כן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א מובא בספר הלכות יחוד (עמוד 83), ובשו"ת תשובות והנהגות חלק א' (סימן תשפ"ד) נשאל בענין גירש אשתו ובא לבקר